Α. ΑΔΑΡΕΛΕΦ

ΤΟ ΒΟΥΚΙΝΟ ΓΕΛΑΙΟ

ΕΥΔΟΣΙΕ

ΑΓΚΥΡΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΓΚΥΡΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΓΚΥΡΑΣ

ΛΕΩΝΙΔΑ ΑΝΔΡΕΪΕΦ

Ν 99
31

ΤΟ
ΚΟΚΚΙΝΟ ΓΕΛΙΟ

Μετάφρασις: ΣΠ. Γ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΥΠΟΙΣ "ΑΓΚΥΡΑΣ,,
44—Ὁδὸς Μητροπόλεως—44
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ex Libris
Universitatis
Albertensis

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΑΝΔΡΕΪΕΦ

Ὁ Λεωνίδας ΑΝΔΡΕΪΕΦ θὰ εἶχε, μετὰ τὸν Βύρωνα, τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ περίφημον ἐκεῖνο λόγιον «ἀφυπνίσθην διάσημος». Καὶ αὐτὸς ἐξύπνησε μίαν ὡραίαν πρωΐαν ἐπιφανὴς, καὶ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἠκολούθησαν τὴν ταχεῖαν γένεσιν τῆς περιωνύμου φιλολογίας του, δὲν διέψευσαν τὴν λαϊκὴν φωνὴν, ἡ ὁποία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν διδασκάλων. Καὶ πράγματι, διὰ τῆς θαυμασίας ἐμπνεύσεώς του, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἀποκλείεται τὸ λογικὸν, μὲ τὴν δύναμιν καὶ μὲ τὴν διαύγειαν τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ διαπρέπει, ὁ Ἀνδρέϊεφ ἐμφανίζεται ὡς μυσταγωγὸς, σχεδὸν, εἰς τὴν νέαν φάλαγγα τῶν Ρώσσων μυθιστοριογράφων. Ἐξίσου διακρίνεται διὰ τὴν αἰσθητικὴν αὐτοῦ λιτότητα περὶ τὴν διήγησιν, ἐπὶ τούτῳ ἄμορφον, ἀχαλίνωτον καὶ ὀλίγον ἁρμονικὴν, τὴν ὁποίαν λιτότητα ἐπιτηδεύονται μερικοὶ κύκλοι λογογράφων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅπως καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ Ἀνδρέϊεφ, ἀποβλέπει πρὸ παντὸς εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ τὸ εὐλύγιστο πεζογράφημά του ἐκφραστικὸν εἰς ἰδέας, ἀκριβὲς καὶ σαφές. Καὶ, εἰς τὰ μέσα τὰ ὁποῖα διαθέτει πρὸς διερμήνευσιν τῶν μᾶλλον πολυπλόκων αἰσθημάτων ἢ σκέψεων, ἐπιπροστίθεται ἡ γονιμότης τῆς λεκτικῆς του ἰδιοφυΐας, μὲ τὴν ὁποίαν κατορθώνει νὰ τὰ παρουσιάζῃ ὑπὸ διαυγῆ μορφὴν, μὲ ἀληθινὴν συχνὰ εὐμορφιὰ, καὶ μὲ εἰκόνας αἱ ὁποῖαι τὴν κάμνουν ζωηροτέραν

καὶ ὑψηλοτέραν.

Ἡ μεγάλη πηγὴ τῆς ἐμπνεύσεώς του, τὸ εὐρὺ πεδίον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ ζωγράφος αὐτὸς τῶν ψυχῶν ἀντλεῖ τὰς παρατηρήσεις του μὲ ἀνυπέρβλητον ὀξύτητα, εἶνε αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς ὑπάρξεως. Ἡ ἀγωνία τοῦ μυστηρίου τούτου, καθισταμένη ἀνυπόφορος, στενοχωρεῖ τὴν πολὺ ἐνσυνείδητον ψυχήν, ἡ ὁποία εἴτε βαθύταια αἰσθάνεται καὶ πονεῖ, εἴτε βλέπει μὲ τρόπον ν' ἀναπύσσωνται μέσα της ἔνστικτα, ποὺ ἀποστρέφεται καὶ τὰ ὁποῖα εἶνε, μολαταῦτα, ἰδικά της. Ἂν ἑνὸς ἄλλου ἡ ψυχὴ παραμένῃ δι' ἡμᾶς ἀνεξιχνίαστος, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ν' ἀποβαίνῃ ματαία ἡ κάθε προσπάθεια πρὸς στενὴν μετ' αὐτῆς ἐπικοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ψυχή μας δὲν μᾶς εἶνε ὀλιγώτερον ξένη. Διότι συχνὰ ἐπανίσταται κατὰ τῶν ἐπιταγῶν τῆς θελήσεώς μας. Ὡς πρὸς δὲ τὴν νοημοσύνην μας, διὰ τὴν ὁποίαν τόσον ὑπερηφανευόμεθα, ὑπάρχουν στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας καὶ αὐτὴ δὲν μᾶς ὑπακούει περισσότερον, ἀλλ' εἶνε πάντοτε ἑτοίμη νὰ μᾶς κατακρημνίσῃ εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς παραφροσύνης.

Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, θῦμα τοῦ διαρκοῦς μυστηρίου τούτου, τὸ ὁποῖον τὴν βασανίζει, κλονίζεται· πλανᾶται ἐκτὸς τῆς τροχιᾶς της, ἄλλοτ' εὐπειθὴς καὶ γλυκεῖα, ἄλλοτε σκυθρωπή, κακή, ἀλλόφρων.

Ἡ τραγικὴ αὐτὴ ἄποψις, εὗρεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀνδρέϊεφ ἕνα ζωγράφον, ἕνα ποιητὴν κ' ἕνα ψυχολόγον, βαθείας ἐρευνητικότητος. Ὁ μελαγχολικὸς τόνος τοῦ ἔργου του ὁλονὲν ὀξύνεται, ἐφ' ὅσον παράγει.

Ἡ ἔντασις ὡρισμένων πόνων φαίνεται ὅτι γεμίζει τὴν ψυχὴν τοῦ συγγραφέως μὲ ἄπειρον ἀγωνίαν, ὅπως εἰς τὸ μεγάλο ἐκεῖνο διήγημά του, ὅπου διαγράφει τὴν ψυχικὴν ἐξουθένωσιν, τὰς ἐξεγέρσεις καὶ τὴν ἀδυναμίαν ἑνὸς πτωχοῦ χωρικοῦ ἱερέως, ταπεινοῦ καὶ πράου, ἀνικάνου νὰ ἐννοήσῃ τὸν λόγον τῆς θηριωδίας τῆς μωρᾶς τύχης, ἡ ὁποία τὸν πλήττει ἀμειλίκτως.

Μὲ τὸ «Κόκκινο γέλιο» ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον ἡ δημοτικότης τοῦ συγγραφέως. Τοῦ ἔργου τούτου ἡ ἀγρία δύναμις θίγει τὰ ἀκρότατα ὅρια τῆς φρίκης.

Τὸ «Κόκκινο γέλιο» εἶνε ὁ συμβολισμὸς, ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ αἱματηροῦ, τοῦ ἀμειλίκτου κυνισμοῦ τοῦ πολέμου. Εἰς τὴν ἀποτρόπαιον ρωσσοϊαπωνικὴν σφαγὴν ἐνυπάρχει φρικιαστικὴ ἀποκάλυψις, ἡ παρεμβολὴ δηλαδὴ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ ἐνσυνειδήτου ἀτομικισμοῦ καὶ τοῦ λεπτοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ βαρβάρου τούτου γεγονότος τὸ ὁποῖον καταπατεῖ ὅλα τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματά μας· τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀνθρωπινὴν ἀξιοπρέπειαν, πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, πρὸς τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀκολουθεῖ κανεὶς τὴν εἰρηνικὴν ὁδὸν τῶν πνευματικῶν κατακτήσεων.

Ὁ ψυχολόγος τοῦ μυστηρίου ἐπροσδιώρισεν, εἰς τὸ πέρασμά των, τὰς ὄψεις τοῦ κτηνώδους τούτου γεγονότος, τὸ ὁποῖον κανεὶς δὲν εἶχε προΐδει ὑφ' ὅλην αὐτοῦ τὴν φρίκην.

Ἐπαρουσίασε, κατὰ τρόπον ἀλησμόνητον, τὸ ταλαίπωρον ἀνθρώπινον πλᾶσμα, ἀπεσπασμένον τῆς ἑστίας του, ἐξηντελισμένον μέχρι τοῦ σημείου νὰ γίνῃ ἁπλοῦν τροχίασμα· νὰ μὴ γνωρίζῃ ποῦ τὸ διευθύνουν· νὰ βαδίζῃ μὲ φονικὰς χει-

ρονομίας τῶν ὁποίων δὲν ἐννοεῖ τὸν λόγον, χωρὶς τοὐλάχιστον νὰ ἔχῃ τὴν ἀπατηλὴν παρηγορίαν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπεδείκνυε κάποια προσωπικὴν ἀνδρείαν, νὰ πίπτῃ ὑπὸ τὰς σφαῖρας ἀοράτου ἐχθροῦ ἢ καὶ τὸ ἔτι χειρότερον, ὑπὸ τὰς σφαῖρας αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν του—καὶὅλ' αὐτὰ, αὐτομάτως, ἠλιθίως.

Ἡ αἴσθησις τοῦ τρόμου, ἡ αὐτόματος καὶ σχεδὸν μυστικὴ γνῶσις τῶν συμβάντων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο, εἰς ἄλλην περίστασιν, νὰ ὁμοιάσουν μὲ παραδοξολόγημα εἰς ἄλλα ἔργα τοῦ Ἀνδρέϊεφ, ἐδῶ εὑρίσκουν εἰς τὴν ἀναπαράστασιν αὐτὴν τὴν τρομερὰ πραγματικὴν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πολέμου, τὴν τελειοτέραν προσαρμογήν των.

Ἡ ἀναπαράστασις τῶν πεδίων τοῦ πολέμου, ὅπου τόση ἀνωφελὴς σφαγὴ συντελεῖται, ἡ ἀποπλάνησις τῶν πνευμάτων ὑπὸ τὴν ἔντασιν τῶν τρόμων οἵτινες χωρὶς διακοπὴν τὸν πλήτουν, ὅλαι φρικιαστικαὶ μέχρι φρεναπάτης σελίδες, τὰς ὁποίας διατρέχει πνοὴ μεγαλειώδους φρίκης, εἶχον ἰσχυρὰν ἀπήχησιν εἰς τὴν ρωσσικὴν συνείδησιν, ἥτις ἀποδοκιμάζει τὴν φονικὴν ἐπιχείρησιν, τὴν τυφλὴν ἀγριότητα τῶν γεγονότων τῆς ὁποίας, οὐδεμία δόξα θέλει ποτὲ ἀντισταθμίσει.

Διὰ θαυμασίας μαντείας, ὁ Ἀνδρέϊεφ ἐξέθηκεν εἰς τὸ «Κόκκινο γέλιο», τὸ βαθὺ αἴσθημα τῶν λαϊκῶν μαζῶν.

Ἡ ρωσσικὴ νεότης, ἡ ὁποία ἐκδηλώνει τώρα τὴν συμπάθειάν της πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἀνδρέϊεφ, τὸν ἀνεκήρυξεν ἔκτοτε, ἐν μέσῳ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὡς ἕνα ἐκ τῶν κορυφαίων τῆς πλειάδος τῶν πνευματικῶν του ὁδηγῶν.

Μήπως δὲν εἶχε προϊδει, εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ «Κόκκινου γέλιου», πρὸ τῆς πραγματοποιήσεώς των, τὸ συμβάντα τῆς 22 Ἰανουαρίου, τῶν ὑποίων ἔχει στιγματίσει τὴν τυφλὴν ὠμότητα ;

Ἐπιστήθειος φίλος τοῦ Μαξίμου Γκόρκη, συμμερίζεται ἀπολύτως τὰς περὶ ἐλευθερίας καὶ δικαίου ἰδέας ἐκείνου. Ἡ διατύπωσις τῶν ἰδεῶν του τούτων ἐπέσυρε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ ὡς ἀρχηγοῦ «πολιτικοῦ ἐγκλήματος». Φυλάκισις, ὅσης δήποτε διαρκείας, δὲν θὰ ἠδύνατο, φυσικά, νὰ πτοήσῃ τὸν πολὺ προσοικειωμένον μὲ τὰς στερήσεις συγγραφέα. Αὐτὸς ὁ ἴδιος μᾶς ἐνεπιστεύθη εἰς σπαρακτικὴν περιγραφὴν, τὰς ἀναμνήσεις τῆς θλιβερᾶς νεότητός του καὶ τῆς τόσον πικρᾶς ἀκόμη ἐποχῆς τῶν σπουδῶν του, ὅπου, εἰς στιγμὴν ἀπελπισμοῦ, ἀπεφάσισε ν' αὐτοκτονήσῃ. Τὸν ἔσωσαν. Ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ὅστις, ὅπως αὐτὸς, ἐπλησίασε τόσον τὸν θελητικὸν θάνατον, ὀλίγον ἀπατᾷ ἡ ἀξία τῆς ζωῆς.

Ὁ Λεωνίδας Ἀνδρέϊεφ εἶνε πολὺ νέος —ἐγεννήθη τὸ 1871—διὰ νὰ ἠμπορῇ κανεὶς νὰ θεωρήσῃ τὸν κύκλον τῆς φιλολογικῆς του ἐξελίξεως ὡς συντελεσθέντα ἤδη. Καὶ ἄλλα ἔργα, ἐμπνεύσεως εὐρείας καὶ ὑψίστης διδασκαλίας, μᾶς ὑπόσχεται ἐκεῖνος, ὅστις διεκήρυττε πρὸ ὀλίγου μόλις, ὅτι, δὲν πρέπει νὰ θεωρῇ κανεὶς τὴν ζωὴν ὡς «ιερπνὸν θέαμα», ἀλλ' ὡς «αἰνιγματώδη τραγωδίαν».

S. PERSKY

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΓΕΛΙΟ

Ὁ Πόλεμος τῆς Μαντζουρίας

Ἀποσπάσματα ἐξ ἑνὸς εὑρεθέντος χειρογράφου

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΡΩΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

...Ἡ παραφροσύνη καὶ ἡ φρίκη!

Εἰς τὸν δρόμον τοῦ Ν...ἔνοιωσα τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν πρώτη φορά....Δέκα ὧρες ἐβαδίζαμε, χωρὶς νὰ σταματήσωμεν καθόλου, χωρὶς νὰ ἐπιβραδύνωμεν τὸ βῆμά μας· δὲν ἐσήκωναν ὅσους ἔπεφταν, τοὺς ἄφηναν εἰς τὸν ἐχθρὸν ποὺ προχωροῦσεν εἰς πυκνὰ σώματα ὀπίσω μας καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες ὧρες ἀργότερα ἔσβυνε τὰ ἴχνη τῶν βημάτων μας μὲ τῶν ποδιῶν του τ' ἀποτυπώματα. Ἔκανε φοβερὴ ζέστη. Σαράντα βαθμοὺς, πενῆντα καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμη· κ' ἐγὼ δὲν ξεύρω. Μοῦ ἀπομένει μόνον ἡ ἐντύπωσις μιᾶς θερμοκρασίας ἀπελπιστικῶς ἀποπνικτικῆς. Ὁ ἥλιος ἦταν ἀσυνήθης, φοβερός· λὲς κ' εἶχε κοντέψει τὴ γῆ ποῦ σὲ λιγάκι

θὰ κατεστρέφετο κάτω ἀπὸ τὴν ἀλύπητην αὐτὴν ἑστίαν τῆς θερμότητος. Καὶ τὰ μάτια δὲν ἐκύτταξαν. Ἡ κόρη συνεσταλμένη, σὰν σπόρος παπαρούνας, εἰς μάτην ἐζητοῦσε σκιὰν κάτω ἀπὸ τὰ κατεβασμένα βλέφαρα. Ὁ ἥλιος περνοῦσε τὴν λεπτὴν μεμβράνην καὶ εἰσχωροῦσε ὡσὰν ματωμένη λάμψις μέσα στὸν βασανισμένον ἐγκέφαλον. Ἀλλὰ, καλύτερα ποὺ συνέβαινεν ἔτσι. Ἐπὶ πολὺ, ἐπὶ ὥρας ἴσως, ἐβάδιζα μὲ τὰ μάτια κλεισμένα, ἀντιλαμβανόμενος τὸν θόρυβον τοῦ πλήθους ποὺ προχώροῦσε μαζή μου, τὸ βαρὺ καὶ ἄνισον πο δοβολητὸν ἵππων καὶ ἀνθρώπων, τὸν τριγμὸν τῶν σιδερένιων τροχῶν ποὺ ἐτσάκιζαν τὰ ψιλὰ χαλίκια, τὴν ἀσθμαίνουσαν ἀναπνοὴν καὶ τὸν βραχὺν πλαταγισμὸν τῶν ξηραμένων χειλέων. Ἀλλὰ καμμιὰ λέξις δὲν μοῦ κτυποῦσε στὸ αὐτί. Ὅλοι σιωποῦσαν σὰν νὰ ἦσὰν στρατιὰ βωβῶν. Ὅταν ὁ ἕνας ἔπεφτε, δὲν ἔβγαζε λέξιν, καὶ οἱ ἄλλοι ἐσκόνταπτιαν στὸ κορμί του ἐπάνω, κ' ἔπεφταν κι' αὐτοὶ, ἔπειτα χωρὶς νὰ γυρίσουν καθόλου ξανασηκώνοντο σιωπηλοὶ κ' ἐξακολουθοῦσαν τὸ δρόμο των.

Οἱ βωβοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἐφαίνοντο κωφοὶ καὶ τυφλοὶ συνάμα. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐσκόνταπτα σὲ κάποιο ἐμπόδιον ἐπάνω, καὶ τότε μ' ἄνοιγαν ἄθελα τὰ μάτια· καὶ αὐτὸ ποὺ ἔβλεπα μοῦ φαινόταν σὰν ἄγρια φαντασμαγορία, σὰν τὴ μανία τῆς παραφρονούσης γῆς. Ὁ ἀέρας ἐπάλλειτο φλογερὸς, οἱ πέτρες ὑπέτρεμαν ἀθόρυβα, σὰν νὰ ἦσαν ἕτοιμες νὰ καταρρεύσουν καὶ, εἰς τὴν καμπὴν τοῦ δρόμου, οἱ μακρυνοὶ στῖχοι τῶν στρατιωτῶν, τὰ ὅπλα καὶ τ' ἄλογα, διεγράφοντο εἰς ὑποτρέμον περίγραμμα, σὰν ὄγκος ζελατίνας; λὲς καὶ δὲν ἦταν στρατὸς ζωντανῶν, ἀλλὰ σκιῶν, αὐτομάτων σκιαγραφιῶν στρατός. Ὁ ἥλιος κοντά μας, ἐνοχλητικὸς, ἄναβε σὲ κάθε κάννην τουφεκιοῦ, σὲ κάθε μεταλλίνην πλᾶκα, χίλιους μικροὺς ἡλίους ἐκθαμβωτικούς, ποὺ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, κτυποῦσαν στὰ μάτια, ἀπὸ τὰ κάτω

πρὸς τὰ ἄνω, ὅμοιοι μὲ πεπυρακτωμένας αἰχμὰς λογχῶν. Καὶ ἡ ἀσφυκτικὴ θερμότης εἰσχωροῦσεν εἰς τὰ βαθύτερα σημεῖα τοῦ σώματος, μέσα στὰ κόκκαλα, μέσα στὸ μυαλό. Κάποτ' ἐνόμιζε κανεὶς πῶς ἐπάνω στὸν ὦμον, δὲν ἦταν ἡ κεφαλὴ ποὺ ἐταλαντεύετο, ἀλλὰ κάτι τι ξένον πρὸς τὸ σῶμα, κάποια σφαῖρα τρομερά, βαρειὰ καὶ ἀπαλὴ συγχρόνως.

Τότε....τότε τοῦ σπιτιοῦ μου ἡ εἰκόνα ἐκυρίευσεν ἀπότομα τὴν ψυχή μου. Ξαναεῖδα μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου μου,, ἕνα γαλάζιο κομμάτι τοίχου καὶ μιὰ κατασκονισμένη φιάλη, γεμάτη νερό, ἐπάνω στὸ μικρὸ τὸ τραπεζάκι ποὺ τὸ ἕνα του πόδι, τὸ πολὺ μικρό, ἀκουμποῦσεν ἐπάνω σὲ διπλωμένο χαρτί. Καὶ στὸ διπλανὸ δωμάτιον εὑρίσκεται ἡ γυναῖκα μου καὶ τὸ παιδάκι μου, μὰ δὲν τοὺς βλέπω.

Θὰ φώναζα, ἂν εἶχα τὴν δύναμιν νὰ φωνάξω, τόσον ἡ ἁπλῆ καὶ ἤρεμη αὐτὴ εἰκόνα ἦταν παράξενη, τὸ κομμάτι ἐκεῖνο τοῦ γαλάζιου χαρτιοῦ τοῦ τοίχου καὶ ἡ σκονισμένη καὶ γεμάτη φιάλη....

Ξεύρω πῶς ἐσταμάτησα μὲ σηκωμένα τὰ χέρια, μὰ κάποιως, ἀπὸ πίσω μ' ἔστρωξε. Ἔκαμα ζωηρὰ ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἄνοιξα δρόμον διὰ μέσου τοῦ πλήθους, ἔτρεξα νὰ πάω, δὲν ξέρω ποῦ, χωρὶς νὰ νοιώθω οὔτε τὴν ζέστη οὔτε τὴν κούρασιν. Ἔτσι ἐβάδιζα ἐπὶ πολὺ διάστημα ἀνάμεσα εἰς τοὺς σιωπηλοὺς καὶ ἀναριθμήτους στοίχους τῶν στρατιωτῶν, μεταξὺ τῶν ἐρυθρῶν καὶ ἡλιοκαμένων τραχήλων, ἐγγίζων, σχεδόν, τὰς θερμὰς λόγχας, ποὺ ἡ κούρασις ἄφηνε νὰ γέρνουν.

Ὅταν, ἔξαφνα, μὲ κυριεύει μία σκέψις· τί θὰ ἔκαμνα ἐκεῖ ; ποῦ ἐπήγαινα τόσον βιαστικά ;

Μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα ἀπεμακρύνθην ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου, ἔφθασα εἰς μίαν ἔκτασιν μεγάλην ἀνοικτὴν καὶ, ἀφοῦ ἐπήδησα μίαν χαράδραν, διευθυνόμουν, ἀνήσυχος, πρὸς μίαν πέτραν καίουσαν καὶ τραχεῖαν. Ἐκεῖ ἀφέθηκα

νὰ πέσω ὡς ἐὰν ἦτον ἐκείνη τὸ τέρμα ὅλων μου τῶν προσπαθειῶν.

Καὶ ἐκεῖ, εἶδα καθαρὰ διὰ πρώτην φορὰν, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ποὺ ἐβάδιζαν σιωπηλοὶ ὑπὸ τὴν ἡλιακὴν λάμψιν, ποὺ ἐκλονίζοντο κ' ἔπεφταν ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὴν κούρασιν καὶ ἀπὸ τὴν ζέστην—ἦσαν τρελλοί.

Δὲν ἤξευραν ποῦ τοὺς ἐπήγαιναν, δὲν ἤξευραν διατί ὁ ἥλιος τοὺς ἐξαντλοῦσε· τίποτε δὲν ἔνοιωθαν. Ὅπως κ' ἐγὼ, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἀνοίγει βιαίως δρόμον μεταξὺ τῶν γραμμῶν τῶν στρατιωτῶν κ' ἐξαφανίζεται μέσα ἐκεῖ. Δεύτερος τὸν μιμεῖται. Ἔπειτα τρίτος! Νὰ μιὰ κεφαλὴ ἀλόγου ποὺ ὑψώνεται ὑπὲρ τὸ πλῆθος· τὰ μάτια του εἶνε φλογισμένα καὶ ἄγρια· οἱ μυκτῆρες διεσταλμένοι πλατειὰ ὡσὰν νὰ ἤθελε ν' ἀφήσῃ τρομακτικὸν χρεμετισμόν.

Ἀλλὰ τὸ κεφάλι γέρνει, τὸ ἄλογο πέφτει καὶ εἰς μίαν στιγμὴν, τὸ πλῆθος πυκνοῦται καὶ σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Βοαγγαὶ, ὑπόκωφοι φωναὶ, ἕνας πυροβολισμὸς ξηρὸς, ἀκούονται. Κατόπιν ἡ ἀτελείωτη καὶ σιωπηλὴ κίνησις ξαναρχίζει.

Ἔχει περάσει ὥρα ἀπ' ὅτου κάθωμαι στὴν πέτραν μου. Οἱ στρατιῶται πεζοῦν ἀδιάκοπα μπροστά μου, ἡ γῆ διαρκῶς τρέμει, εἰς τὸν ἀέρα αἰωροῦνται οἱ μακρυνοὶ φανταστικοὶ σκοῖνοι.

Μιὰ δυνατὴ θερμότης μὲ καταβάλλει ἐκ νέου καὶ εἰς μερικὲς στιγμὲς δὲν νοιώθω τίποτε ἀπ' ὅ,τι συμβαίνει κ' ἐξελίσσεται ἀδιάκοπα μπροστά μου.

Πέρασε μιὰ ὥρα ποὺ ἤμουν μόνος ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν· τώρα ἕνας ὅμιλος στρακτοχρώμων ἀνθρώπων σχηματίζεται ὁλόγυρά μου.

Ἄλλοι εἶνε ξαπλωμένοι, ἀκίνητοι, ἴσως καὶ νεκροὶ. Ἄλλοι κάθονται, ὅπως κ' ἐγὼ, καὶ κυττάζουν σὰν χαζοὶ τὶς φάλαγγες ποὺ προελαύνουν. Ἄλλοι ἔχουν ὅπλα καὶ ὁμοι-

άζουν μὲ στρατιῶτες· ἄλλοι ἔχουν τὰ στήθη των γυμνά, εἶνε ἡμίγυμνοι.

Τοῦ κορμιοῦ των τὸ δέρμα, χρώματος σὰν μενεξεδένιου εἶνε ἀποτρόπαιον εἰς τὴν θέαν. Κοντά μου ἕνας γυμνὸς ἄνθρωπος εἶνε ξαπλωμένος πρηνής. Τὸ πρόσωπό του στηριγμένον ἐπάνω εἰς μίαν θερμὴν σουβλερὴν πέτραν καὶ τ' ὠχρόλευκο χρῶμα τῆς παλάμης τοῦ χεριοῦ του ποὺ εἶνε ριγμένο πίσω. δείχνουν ὅτι εἶνε νεκρός.

Ἐν τούτοις, ἐκτὸς ἐλαφρᾶς ὑποκιτρίνης ἀποχρώσεως, ὁμοίας πρὸς ἐκείνην τοῦ καπνισμένου κρέατος, τὰ νῶτα του ἔχουν τὸ χρῶμα ζωντανοῦ ἀνθρώπου. Ποθῶ ν' ἀποσυρθῶ, ἀλλὰ δὲν ἔχω τὴν δύναμιν καὶ, κλονιζόμενος, παρακολουθῶ τὰ ὑποτρέμοντα φάσματα ποὺ ἀπειράριθμα βαδίζουν κατὰ στοίχους.

Εἰς τὴν διανοητικὴν κατάστασιν ποὺ εὑρίσκομαι, αἰσθάνομαι ὅτι θὰ μοῦ ἔλθῃ ἀποπληξία· ἀλλὰ μένω ἥρεμος, καθὼς εἰς ὄνειρον, ὅπου ὁ θάνατος δὲν εἶνε παρὰ σταθμὸς εἰς τὸν δρόμο τῶν θαυμασίων καὶ συγχεχυμένων ὀπτασιῶν.

Ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὸ πλῆθος ἕνας στρατιώτης, διευθύνεται ἀποφασιστικὰ πρὸς τὸ μέρος μου. Μετὰ μίαν στιγμὴν ἐξαφανίζεται εἰς τὴν χαράδραν. Ὅταν ἐβγῆκε ἀπ' ἐκεῖ, τὰ βήματά του δὲν ἦσαν σταθερά, εἰς τὰς προσπαθείας του διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὰ μέλη του τὰ ὁποῖα εἶχαν παύσει πιὰ νὰ τὸν ὑπακούουν, ἐφαίνετο κάτι τι τὸ ἀπελπιστικόν! Ἔρχεται τόσο κατ' ἐπάνω μου, ὥστε, στὴ βαρειὰ νάρκη ποὺ βοισκόταν τὸ μυαλό μου, τρομάζω κ' ἐρωτῶ·

—Τί θέλεις;

Ἐκεῖνος σταματᾷ, σὰν νὰ μὴν ἔνοιωσε τὰ λόγια μου καὶ στέκει ἀκίνητος. Εἶνε ὑψηλὸς μὲ γενειάδα. Τὸ περιλαίμιόν του εἶνε σχισμένο. Δὲν φέρει ὅπλον. Ἡ σκελέα του σφαλᾷ μ' ἕνα μοναχὸ κουμπί....

Ἀπὸ μίαν σχισμὴν τῆς στολῆς του, διαφαίνεται τὸ λευ-

κό του σῶμα. Οἱ βραχίονες κ' αἱ κνῆμαι του, ποὺ προσπαθεῖ νὰ συνενώσῃ, δὲν τὸν ὑπακούουν, σχεδὸν καθόλου· τὰ χέρια του ὅταν τὰ σηκώνῃ, εὐθὺς ξαναπέφτουν.

—Τί ἔχεις ; Δὲν κάθεσαι καλύτερα ; τοῦ λέγω. Ἀλλὰ ἐκεῖνος μένει ὄρθιος καὶ μὲ παρατηρεῖ χωρὶς ν' ἀρθρώσῃ λέξιν. Ἄθελα σηκώνομαι κλονιζόμενος καὶ τὸν κυττάζω στὰ μάτια· ἀντικρύζω ἄβυσσον τρέλλας καὶ τρόμου.

Ὅλοι ἔχουν τὴν κόρην τοῦ ματιοῦ διεσταλμένην ἀλλ' ἡ κόρη ἐκείνου ἔχει γεμίσει ὁλόκληρο τὸ μάτι. Τί πέλαγος φωτιᾶς ποὺ θὰ διακρίνῃ μέσ' ἀπὸ τὰ πελώρια καὶ σκοτεινὰ αὐτὰ παράθυρα ! Ἴσως νὰ εἶνε φρεναπάτη, ἴσως νὰ ἔχῃ μόνον τὸν θάνατον μέσα εἰς τὰ μαῦρα μάτια του, τὰ χωρὶς βάθος, ποὺ ἕνας στενὸς πορτοκαλόχρους κύκλος τὰ περιβάλλει ὅπως τὰ μάτια τῶνπουλιῶν. Μὰ ὄχι ! δὲν γελιέμαι ! δείχνουν κάτι πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸν θάνατον, κάτι περισσότερον ἀπὸ τὸν τρόμον τοῦ θανάτου !

—Πήγαινε ! φωνάζω ὀπισθοχωρῶν.

Καὶ πάντοτε, ὡς νὰ μὴν ἔνοισθε τὴν σημασίαν τῶν λόγων μου, πέφτει ἐπάνω μου καὶ μὲ παρασύρει κ' ἐμένα κάτω. Εἶνε, πάντοτε, τόσον ὑψηλὸς, τόσον ξεχαρβαλωμένος καὶ σιωπηλός. Ἀπελευθερώνω φρίττων τὰς κνήμας μου, τὰς ὁποίας μοῦ συντρίβει, σηκώνομαι ὁρμητικὰ καὶ θέλω νὰ φύγω μακρὰν ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, μακρὰν, εἰς μέρος ἡλιόλουστο, μονάχος καὶ τρέμων, ὅταν ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἀριστερά μου, ἀκούεται ἕνας πυροβολισμὸς, ἔπειτα, ἀργὰ-ἀργὰ, σὰν ἀπήχησις, ἄλλαι δυὸ ἐκπυρσοκροτήσεις. Κ' ἐπάνω ἀπὸ τὴν κεφαλήν μου, ἀφήνοντας εἶδος κραυγῆς εἰς τὸν ἀέρα, οὐρλιασμα πόνου ἢ χαρμόσυνον ὠρυγμὸν, πετᾷ μία βόμβα.

Εἴμεθα περικυκλωμένοι.

Παύει πιὰ ἡ θανάσιμη θέρμη, ὁ τρόμος, ἡ κύπωσις. Ἡ σκέψις μου γίνεται διαυγὴς, ἡ ὅρασίς μου καθαρίζει, καὶ

ὅταν πρέχω πνευστιῶν πρὸς τὰς γραμμὰς ποὺ σχηματίζον ται διακρίνω πρόσωπα ἱλαρὰ, σὰν τὰ πρόσωπα εὐτυχισμέ νων ἀνθρώπων. Ἀκούω βραχνὲς φωνὲς, ἀλλὰ θορυβώδεις, προστάγματα ἀστεῖα. Ὁ ἥλιος νομίζεις πῶς ὑψοῦται διὰ νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλῇ· εἶνε θαμπὸς λιγάκι, εἶνε ἡσυχασμένος.

Κ' ἐκ νέου μία βόμβα διασχίζει τὸν ἀέρα μ' ἕνα φαιδρὸ συριγμὸν ἢ σαρκασμὸν μαγίσσης....

Πλησιάζω....

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Ὅλοι, σχεδὸν, οἱ ἵπποι καὶ οἱ στρατιῶται ἐφονεύθησαν. Εἰς τὴν ὀγδόην πυροβολαρχίαν, ἐπίσης. Εἰς τὴν δωδεκάτην πυροβολαρχίαν, τὴν ἰδικήν μας, δὲν ἔμειναν, εἰς τὸ τέλος τῆς τρίτης ἡμέρας, παρὰ τρία μόνον κανόνια· τὰ ἄλλα εἶχαν ἐμφραχθῇ· ἔξ ὑπηρέται πυροβόλων ἐπέζησαν, κ' ἕνας μόνον ἀξιωματικὸς, ἐγώ. Ἐπὶ εἴκοσιν ὥρες δὲν εἴχαμε κοιμηθῇ, δὲν εἴχαμε φάγει. Ἑξῆντα ὥρες συριγμάτων καὶ σατανικοῦ θορύβου εἶχαν ἁπλώσει ἐπάνω μας σύννεφο τρέλλας, μᾶς χώριζαν ἀπὸ τὴν γῆν, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας. Μεταξὺ τῶν νεκρῶν, ἐπεριπλανώμεθα, ἐκτελοῦντες διαφόρους ἐργασίας, ὡμιλούσαμε, ἐγελούσαμε μάλιστα, σὰν τοὺς ἐπιληπτικούς. Αἱ κινήσεις μας ἦσαν σταθεραὶ καὶ ζωηραὶ, αἱ διαταγαί μας, προφερόμεναι εὐκρινῶς, ἐξετελοῦντο μὲ ἀκρίβειαν· ἀλλὰ, ἂν ἔξαφνα ἀπέτεινε κανεὶς εἰς ἕνα ἄλλον τὴν ἐρώτησιν τί ἦτο, μόλις θὰ ἠμποροῦσε νὰ εὕρισκε τὴν ἀπάντησιν μέσα εἰς τὸν θολωμένον ἐγκέφαλόν του.

Ὅπως εἰς ὄνειρον, ὅλα τὰ πρόσωπα ἐφαίνοντο οἰκεῖα, καὶ πᾶν ὅ,τι συνέβαινε, ἐνόμιζες καὶ εἶχε τὴν ὄψιν συνήθους φαινομένου· ἀλλ' ὅταν ἐξήταζα προσεκτικὰ κανένα οἱ-

ονδήποτε συνάδελφον ἢ κανένα ὁπλίτην, εἰς τὸ ἄκουσμα κά ποιου θορύβου, τὸ καινοφανὲς καὶ τὸ αἰνιγματῶδες αὐτῶν τῶν πραγμάτων, μ' ἔπληττε. Ἐνύκτωνε σιγὰ-σιγά. Δὲν εἴχαμε τὸν καιρὸν νὰ ἰδοῦμε τὴν νύκτα καὶ νὰ σκεφθῶμεν ἀπὸ ποῦ ἤρχετο, καὶ τώρα ὁ ἥλιος ἐξανάλαμπε ἀπὸ πάνω μας. Καὶ μόνον ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐπανήρχοντο εἰς τὴν πυροβολαρχίαν ἐμανθάνομεν ὅτι ἤρχιζεν ἡ τρίτη ἡμέρα τῆς μάχης. Τὴν λεπτομέρειαν αὐτὴν τὴν λησμονούσαμεν ἀμέσως· ἐφανταζόμεθα ὅτι ἐξακολουθοῦσε πάντοτε ἡ αὐτὴ ἡμέρα, χωρὶς ἀρχὴν καὶ χωρὶς τέλος, πότε σκοτεινὴ, πότε φωτεινὴ, ἀλλ' ἐξίσου ἀκατανόητος ἐξίσου τυφλή. Καὶ κανεὶς μας δὲν ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον, διότι κανεὶς δὲν ἐννοοῦσε τί πρᾶγμα ἦταν αὐτὸς ὁ θάνατος.

Τὴν τρίτην ἢ τὴν τετάρτην νύκτα, δὲν ξεύρω ἀκριβῶς, ἐπλάγιασα μιὰν στιγμὴν ὀπίσω ἀπὸ ἕνα θωράκιον.

Ἅμα ἔκλεισα τὰ μάτια μου, ἡ ἀλλόκοτη καὶ συνειθισμένη εἰκόνα παρουσιάσθηκεν ἐμπρός μου. Ἕνα κομμάτι τοίχου κυανόχρωμον, μία φιάλη γεμάτη καὶ κατασκονισμένη ἐπάνω εἰς τὸ τραπεζάκι μου. Εἰς τὸ διπλανὸ δωμάτιον, ἡ γυναίκα μου καὶ τὸ παιδί μου ποὺ δὲν ἔβλεπα. Τώρα ὅμως, ἡ λάμπα, μὲ τὴν πράσινη σκιάδα, ἦταν ἀναμμένη· ἦταν λοιπὸν βράδυ ἡ νύκτα. Ἡ εἰκόνα ἔμενεν ἀκίνητη. Παρατηροῦσα ἐπὶ πολὺ, ἠρεμότατος, μὲ πολλὴ προσοχὴ, τὸ φῶς ποὺ ἔπαιζεν ἐπάνω εἰς τὸ κρύσταλλον τῆς φιάλης, ἔβλεπα τὸ γαλάζιο κομμάτι κ' ἐρωτοῦσα τὸν ἑαυτό μου γιατί δὲν ἐκοιμόταν τὸ παιδί μου· ἦταν νύκτα, πλέον, κ' ἔπρεπε νὰ κοιμᾶται.

Κατόπιν, τὰ βλέματά μου ἐξανάπεσαν ἐπάνω εἰς τὸ χαρτὶ τοῦ τοίχου μὲ τὰ γαλάζια ἑλικοειδῆ κοσμήματα, μὲ τὰ ἐπάργυρα λουλούδια, ποῦ ἐσκαρφάλωναν ἀνάμεσα εἰς τὰ δικτυωτὰ πλέγματα. Δὲν θὰ ἐπίστευα ποτὲ πῶς ἐγνώριζα τόσον καλὰ τὸ δωμάτιόν μου. Κάποτε, ὅταν ἄνοιγαν τὰ μά-

τια μου, διέκρινα τὸν μαῦρον οὐρανὸν μὲ τὶς ὡραῖες φλογώδεις ραβδώσεις, καιόπιν, σὰν τὰ ἔκλεινα, ξανάβλεπα τὸ κυανόχρωμο κομμάτι τοῦ τοίχου, τὸ κρύσταλλον τῆς φιάλης κ' ἐσκεπτόμουν πῶς ἦταν ἡ ὥρα ποὺ ἔπρεπε νὰ κοιμᾶται τὸ παιδί μου.

Μιὰ ὀβὶς ἔσκασεν ὄχι μακράν μου, κ' ἐκλονίσθησαν αἱ κνῆμαι μου. Ἤκουσα νὰ φωνάζουν μὲ φωνὴν πλέον ἰσχυρὰν καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐκπυρσοκρότησιν καὶ, χωρὶς νὰ σηκωθῶ οὔτε ν' ἀποσπάσω τὰ βλέμματά μου ἀπὸ τὸ γαλάζιο χαρτὶ καὶ ἀπὸ τὴν φιάλην, εἶπα μέσα μου· «Κάποιος ἔπεσε νεκρός». Ἐν τούτοις, ἐστηρίχθηκα πάλιν εἰς τὰ πόδια μου κ' ἔδωκα διαταγὰς, ἐκύτταξα τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν, ἐσημείωσα τὸν στόχον χωρὶς νὰ παύσω καὶ νὰ διερωτῶμαι διατί τὸ παιδί μου δὲν ἐκοιμᾶτο ἀκόμη. Ἐξήταζα μάλιστα καὶ κάποιον ἀγγελιαφόρον διὰ τὸ ζήτημ' αὐτό. Ὁ ἄνθρωπος μοῦ ἐξήγησε κάτι τι ἐπὶ πολὺ, κ' ἐκινήσαμε τὴν κεφαλὴν καὶ οἱ δυό μας. Ἐγελοῦσε· τὸ ἀριστερό του φρεῖδι συνεστέλλετο καὶ τὸ μάτι σου ἐμισόκλεινε ὕπουλα, σὰν νὰ ἔδειχνε κάποιον ἀπὸ πίσω μας. Ἀλλὰ πίσω ἐφαίνονταν μόνο τὰ πέλματα τῶν ἀρβυλῶν δὲν ξέρω τίνος, καὶ τίποτε ἄλλο.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔφεγγε. Ἔξαφνα ἄρχισε νὰ βρέχῃ. Ἔβρεχεν ὅπως εἰς τὰ μέρη μας, εἰς ἀραιὲς-ἀραιὲς σταγόνες. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἦταν τόσον ἀπροσδόκητον καὶ τόσον ἐφοβήθημεν μήπως θὰ ἐμουσκεύαμε, ὥστε, ἀφοῦ ἐπαύσαμεν τὸ πῦρ, ἐρρίψαμε τὰ φυσίγγιά μας, γιὰ νὰ κρυφθοῦμε ὅπου ἠμπορούσαμε.

Ὁ ἀγγελιαφόρος, μὲ τὸν ὁποῖον ὡμιλοῦσα, ἐχώθηκε εἰς τὸν ὑποστάτην ἑνὸς τηλεβόλου κ' ἐκεῖ ἐκάθησεν ὀκλαδὸν, μὲ τὸν κίνδυνον, κάθε στιγμὴν, νὰ συντριβῇ. Ἕνας χονδρὸς ὑπαξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἄρχισε μηχανικῶς νὰ γδύνῃ ἕνα νεκρό. Ἐγὼ, ἐπεριπλανώμουν εἰς τὴν πυροβο-

λαρχίαν, ζητῶντας κάτι τι, ἕνα μανδύαν, ἂν μὴ καμμίαν ὀμβρέλλαν. Κ' ἔξαφνα, καθ' ὅλην τὴν ἄπειρον ἔκτασιν, τὴν πλημμυρισμένην ἀπὸ τὴν ραγδαίαν βροχὴν, ἐβασίλευε παράδοξος σιγή.

Ἕνα σράπνελ καθυστερῆσαν ἐσύριξε κ' ἐξερράγη, κατόπιν, ἐπεκράτησεν ἡσυχία τόσον βαθεία, ὥστε ἠκούετο τὸ βροχαλητὸν τοῦ χονδροῦ πυροβολητοῦ καὶ ὁ ἦχος τῶν σταγόνων τῆς βροχῆς ποὺ ἔπεφταν ἐπάνω στὶς πέτρες καὶ στὰ κανόνια.

Ὁ ἤρεμος ἐκεῖνος ἦχος ποῦ ἐνθύμιζε τὸ φθινόπωρον, ἡ ὀσμὴ τῆς ὑγρᾶς γῆς καὶ ἡ σιγὴ, ἐφαίνοντο ὡς νὰ διέκοπταν ἐπὶ στιγμὴν τὸν αἱματόφυρτον καὶ ἄγριον ἐφιάλτην. Ἕνα βρεγμένο λαμπερὸ κανόνι μ' ἔκαμε ν' ἀναπολήσω, ἔξαφνα, κάτι τι τὸ προσφιλὲς, τὸ γαλήνιον, τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν ἢ τὸν πρῶτον μου ἔρωτα. Ἀλλὰ μακρὰν ἠκούετο πάλιν κρότος κανονιᾶς ἰδιαιτέρως ἰσχυρὸς, καὶ ἡ μαγεία τῆς προσκαίρου σιωπῆς ἐξηφανίσθη. Μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα ποὺ ἄρχισαν νὰ κρύπτωνται οἱ ἄνδρες, ἔβγαιναν τώρα ἀπὸ τὰς κρύπτας των. Ὁ χονδρὸς πυροβολητὴς ἐπέπληττε δὲν ξεύρω ποῖον· ἕνα κανόνι ἐβρόντησε, κατόπιν ἄλλο, καὶ πάλιν μία αἱματίνη ὁμίχλη ἐσκέπασε τὸν βασανισμένον ἐγκέφαλον.

Κανεὶς δὲν ἀντελήφθη πότε εἶχε παύσει νὰ βρέχῃ. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι τὸ νερὸ περιέρρεε τὸ ὠχρὸ παχὺ καὶ ζαρωμένο πρόσωπο τοῦ χονδροῦ πυροβολητοῦ, νεκροῦ.... Θὰ εἶχε βρέξει ἀρκετὰ, χωρὶς ἄλλο.

Ἐμπρός μου ἐστέκετο ἕνας νέος ἐθελοντής.

Μὲ τὸ χέρι ἐπὶ τοῦ γείσου, μοῦ ἀνήγγελλεν ὅτι ὁ στρατηγὸς ζητοῦσεν ἀπὸ μᾶς ν' ἀντισταθοῦμε δυὸ ὧρες ἀκόμη, ὁπότε θὰ κατέφθαναν ἐνισχύσεις.

Ἐνῷ ἐξακολουθοῦσα νὰ σκέπτωμαι· «Γιατί τὸ παιδί μου δὲν κοιμᾶται;» ἀπήντησα ὅτι θὰ μείνωμεν ἐκεῖ ἐφ' ὅ-

σον θὰ παρίστατο ἀνάγκη νὰ μείνωμεν! Δὲν ξεύρω διατί ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἐθελοντοῦ μοῦ ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον, ἴσως ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ὠχρότητός του. Οὐδέποτε εἶχα ἰδῇ τόσην ὠχρότητα· καὶ οἱ νεκροὶ ἀκόμη παρουσιάζουν περισσότερον χρῶμα ἀπὸ τὸν ἀγένειον ἐκεῖνον νέον. Θὰ ἐτρόμαξε, χωρὶς ἀμφιβολίαν, πάρα πολὺ καθὼς ἤρχετο νὰ μᾶς εὕρῃ καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ συνέλθῃ. Ἐκρατοῦσε τὸ χέρι του εἰς τὸ πηλίκιόν του ὡς διὰ ν' ἀποδειώξῃ τὸν τρελλὸν αὐτὸν φόβον διὰ χειρονομίας ἁπλῆς καὶ συνήθους.

—Φοβᾶσαι; τὸν ἠρώτησα ἀγγίσας τὸν ἀγκῶνα του.

Ἀλλὰ τὸ χέρι του ἔμεινεν ἀκίνητο σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ ξύλο, κ' ἐμειδιοῦσεν ἐλαφρὰ χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ. Ἢ μᾶλλον μόνον εἰς τὰ χείλη του ἐσκιαγραφεῖτο ἕνα χαμόγελο, ἐνῷ τὰ μάτια του ἔδειχναν τὴν νεότητα καὶ τὸν φόβον, καὶ τίποτε ἄλλο.

—Φοβᾶσαι; τοῦ ἐπανέλαβα μὲ γλυκύτητα.

Τὰ χείλη του ἀνεπάλθησαν, ὡς διὰ νὰ ὁμιλήσουν, καὶ τὴν αὐτὴν στιγμὴν, κάτι τι τὸ ἀκατανόητον, τὸ θηριῶδες, τὸ ὑπερφυσικὸν ἐσημειώθη. Θερμὴ πνοὴ μ' ἐφύσησεν εἰς τὸ δεξιό μου μάγουλο· μ' ἐσάλευσε δυνατὰ, κ' ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου, ἀντὶ τῆς ὠχρᾶς μορφῆς, ἁπλώνετο κάτι τι τὸ βραχὺ, τὸ κηνῶδες, τὸ κόκκινο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀνέβλυζε τὸ αἷμα, σὰν ἀπὸ τὶς ἐκπωματισμένες ἐκεῖνες φιάλες ποὺ ζωγραφίζουν ἀντὶ μετριωτάτης ἀμοιβῆς εἰς τὰς ἐπιγραφάς. Καὶ εἰς τὸ βραχὺ, τὸ κόκκινο, τὸ ἱδρωμένο αὐτὸ ποᾶγμα, ἔμενεν ἀκόμη ἕνα σιγηλὸ γέλιο, ἕνα κόκκινο γέλιο.

Τὸ ἀνεγνώρισα, αὐτὸ τὸ κόκκινο γέλιο. Τὸ εἶχ' ἀναζητήσει καὶ τὸ ηὗρα. Τώρα, ἐνόησα τί εἶχαν αὐτὰ τὰ κορμιὰ, τ' ἀλλόκοτα, τ' ἀκρωτηριασμένα, τὰ λιανισμένα....

Ἦταν τὸ κόκκινο γέλιο, τὸ γέλιο ποὺ μορφάζει στὸν οὐρανὸ, στὸν ἥλιο.

Σὲ λιγάκι, θὰ σκορπισθῇ σ' ὅλη τὴν γῆ, τὸ κόκκινο γέλιο!

Καὶ αὐτοί, γαλήνια, μαθηματικά, ὡσὰν τοὺς ὑπνοβάτες....

ΤΡΙΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Ἡ τρέλλα καὶ ἡ φρίκη.

Λέγεται ὅτι στὸ στρατό μας, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἐχθρικὸ στρατὸ ὑπάρχουν πολλὰ κρούσματα τρέλλας. Τέσσαρες θάλαμοι εἶνε τώρα γεμᾶτοι ἀπὸ ἰδικούς μας φρενοβλαβεῖς. Ὅταν ἐπέρασα ἀπ' τὸ ἐπιτελεῖον, ὁ ὑπασπιστὴς μοῦ ἔδειξε....

ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Σὰν φεῖδι ξετυλίγετο. Εἶδε τὸ σιδερένιο σῦρμα κομμένο στὸ ἄκρον νὰ διασχίζῃ τὸν ἀέρα καὶ ν' ἁρπάζῃ σὰν τὸ δίκτυ, μέσα του, τρεῖς στρατιῶτες. Τ' ἀγκάθια τοῦ σύρματος κατέσχιζαν τὴν στολήν, ἐχώνοντο στὶς σάρκες. Δύο ἄνδρες ἐστριφογύριζαν παράφορα φωνάζοντες καὶ παρασύοντες καὶ τρίτον, ἤδη νεκρόν....

Ἕνας μόνον ἀπέμεινε ζωντανός. Ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ κοντά του τοὺς δύο νεκροὺς, κ' ἐκεῖνοι ἐταράσσοντο, ἐστριφογύριζαν, ἔπεφταν ὁ ἕνας ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον, ἐπάνω εἰς τὸν ζωντανόν· ἔπειτα, ἔξαφνα, καὶ οἱ τρεῖς ἔμειναν μάρμαρο....

Μοῦ εἶπεν ὅτι, ὄχι ὀλιγώτεροι τῶν δύο χιλιάδων ἀνδρῶν εἶχαν χαθῇ ἐπάνω εἰς τὸν φραγμὸν ἐκεῖνον. Ἐνῶ ἀπέκοπταν τὸ σιδερένιο σῦρμα κ' ἐπεριπλέκοντο μέσα στὶς πτυχὲς τοῦ φειδιοῦ, τοὺς ἔπνιγαν σὲ βροχὴ σφαιρῶν καὶ μυδραλλίων.

Διεβεβαίωσεν ὅτι τὸ θέαμα ἦτο φρικιαστικόν, καὶ ὅτι ἡ ἔφοδος αὐτὴ θὰ ἐτελείωνε μὲ πανικόν, ἂν ἤξευραν οἱ ἄνδρες ποῦ νὰ φύγουν.

Ἀλλ' αἱ δέκα ἢ δώδεκα συνεχόμεναι σειραὶ τοῦ σιδηροῦ σύρματος, ὅπου τὰ σώματα ἔμεναν περιπλεγμένα, ὁλόκληρος λαβύρινθος ἀπὸ τρύπες γεμάτες πασσάλους ἀπὸ μέσα, ἐσκόρπισαν τόσην σύγχυσιν, ὥστε κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε νὰ διευθύνῃ τὸν ἑαυτόν του. Ἄλλοι ἐπήγαιναν σὰν τοὺς τυφλοὺς νὰ καταπωθοῦν μέσα στὶς βαθειὲς χοάνες κ' ἐκαρφώνοντο ἐπάνω εἰς τοὺς σουβλεροὺς πασσάλους. Ἐστρι φογύριζαν κ' ἐτίναζαν τὰ πόδια των, σὰν τοὺς χάρτινους καραγκιόζηδες· νέα σώματα τοὺς συνέτριβαν καὶ μετ' ὀλίγον ἡ τάφρος ἐγέμιζε ἕως ἐπάνω ἀπὸ σαλευόμενον σωρὸν αἱμοφύρτων κορμιῶν, νεκρῶν ἢ ζωτανῶν.

Ἀπὸ κάτω, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, χέρια ἁπλώνοντο, δάκτυλα συνεστέλλοντο σπασμωδικά, περιπλεκόμενα ἐντελῶς· καὶ ὅποιος ἔπεφτεν εἰς τὴν παγίδα δὲν ἠμποροῦσε νὰ ξαναβγῇ. Ἑκατοντάδες δάκτυλα, δυνατὰ σὰν λαβίδες, ἔσφιγγαν τὶς κνήμες, ἐσκαρφάλωναν εἰς τὰ ροῦχα, ἀναποδογύριζαν τοὺς ἄνδρες, τοὺς ἐτύφλωναν, τοὺς ἐστραγγάλιζαν. Ἄλλοι στρατιῶται σὰν νὰ κατείχοντο ἀπὸ φρενοπάθειαν, ἔτρεχαν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ σιδερένιο σῦρμα, ἁρπάζοντο μέσα κ' ἐφώναζαν ἕως ὅτου καμμιὰ σφαῖρα τοὺς ἐτελείωνε.

Ὅλοι γενικῶς τοῦ εἶχαν κάμει τὴν ἐντύπωσιν ἀνθρώπων διατελούντων ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μέθης. Μερικοὶ ἐβλασφημοῦσαν τρομερά· ἄλλοι ἐγελοῦσαν....ὅταν τὸ σιδερένιο σῦρμα τοὺς ἅρπαζε τὸ πόδι ἢ τὸ χέρι, κ' ἐτελείωναν ἀμέσως. Αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἂν καὶ δὲν εἶχε φάγει οὔτε πίει τίποτε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, εὑρίσκετο εἰς ἀλλόκοτον κατάστασιν. Εἶχε ζάλην κ' ἐπὶ μερικὲς στιγμὲς, τὴν φρίκην διεδέχετο ἄγριος ἐνθουσιασμὸς, ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ τρόμου. Ὅταν κανεὶς ἐτραγουδοῦσε πλάϊ του, καὶ αὐτὸς

τὸν ἐμιμεῖτο, κ' ἐσχημάτιζετο ἕνας ἁρμονικώτατος χορός· ἀλλὰ τὸ τραγοῦδι ἦτον εὔθυμον....ἦτο ἐμβατήριον. Ναὶ, τραγουδοῦσαν, καὶ ὁλόγυρά των, ὅλα ἐκοκκίνιζαν ἀπὸ τὸ αἷμα. Καὶ ὁ οὐρανὸς ἀκόμη, φαινόταν κόκκινος· κ' ἔλεγε κανεὶς πῶς κάποιος κατακλυσμὸς εἶχε κατακλύσει τὸ σύμπαν, κάποιος ἀνήκουστος μετασχηματισμὸς, ἡ ἐξαφάνισις τῶν χρωμάτων· τὸ κυανοῦν, τὸ πράσινον, τ' ἄλλα συνήθη καὶ τερπνὰ χρώματα, δὲν ὑπῆρχον πλέον, καὶ ὁ ἥλιος παρουσιάζετο σὰν ἕνα πελώριο πορφυρὸ βεγγαλικὸ φῶς.

---Τὸ κόκκινο γέλιο, ποῦ λέγω.

Μὰ, ἐκεῖνος δὲν κατάλαβε.

---Ναὶ, ἐγελοῦσαν ἔτσι. Σοῦ τὸ εἶπα' τώρα. Σὰν μεθυσμένοι. Ἴσως καὶ νὰ ἐχόρευαν. Διέγραψαν, τοὐλάχιστον, δύο ἢ τρεῖς κινήσεις, ποὺ ὡμοίαζαν μὲ χορόν.

Ἐνθυμεῖται καθαρὰ ὅτι εἶχε κινήσει τὰ πόδια, σὰν νὰ ἐδίδασκε σὲ κανένα χορὸν ὀλίγες στιγμὲς προτοῦ νὰ χάσῃ τὴν συνείδησιν, ὅταν εἶχε πέσει, τραυματισμένος διαμπερῶς. Καὶ τώρα, ἀκόμη, ἐνθυμεῖται τὴν ἔφοδον, μ' ἕνα αἴσθημα παράξενον, ἀποτέλεσμα τρόμου καὶ πόθου νὰ ξαναζήσῃ.

---Καὶ, ξανὰ, μιὰ σφαῖρα στὸ στῆθος ; ἠρώτησα.

---Καλά ! δὲν μαζεύει κανεὶς, κάθε φορὰ, καὶ σφαῖρες ! Θὰ εἶν' εὐχάριστο πρᾶγμα, φίλε μου, νὰ παρασημοφορηθῇ κανεὶς γιὰ τὴν ἀνδραγαθίαν του.

Ἦταν ξαπλωμένος μὲ τὴ ράχι· τὸ χρῶμα του ἦταν μολυβὶ, ἡ μύτη του ὀξεῖα, τὰ μῆλα τῶν παρειῶν του ἐξεῖχον, στὰ μάτια του ὁλόγυρα εἶχε σχηματισθῇ μελανιασμένος κύκλος, καὶ ξαπλωμένος ὡσὰν νεκρὸς ὠνειροπολοῦσε τὸ παράσημον τῆς ἀνδρείας !

Δυνατὸς πυρετὸς τὸν ἐσάλευε· τὸ σῶμα του ἄρχιζε ν' ἀποσυντίθεται· μετὰ τρεῖς ἡμέρες καὶ, ἴσως, ὀλιγώτερον, θὰ τὸν ἔριχναν εἰς τὸν λάκκον μαζῆ μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ

ώρα χαμογέλοῦσε ὀνειροπολῶν, καὶ ὡμιλοῦσε γιὰ παρά-
ημα !

---Ἔστειλες τηλεγράφημα στὴ μητέρα σου ; τὸν ἐρωτῶ.
Μ' ἔκύτταξε μὲ ὕφος περίτρομον, ἄγριο συνάμα καὶ ὀρ
ίλον, ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ. Κ' ἐγὼ, ἐσιώπησα. Ἠ-
κούοντο οἱ στεναγμοὶ καὶ τὸ παραλήρημα τῶν πληγωμέ-
ων.

Ὅταν ἐσηκώθηκα νὰ φύγω, μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι μὲ τὸ
ἐστό του χέρι, τὸ δυνατὸ ἀκρόμη, κ' ἐκάρφωσεν ἐπάνω
ου περίλυπα τὰ κοῖλα καὶ πυρέσσοντα μάτια του.

---Τ' εἶνε, λοιπὸν, χμ ! Τί εἶνε λοιπόν ; Ἠρώτησε τρο
αγμένα, τραβῶντας τὸ χέρι.

---Τί πρᾶγμα !

---Μὰ....ὅλ' αὐτά ! Γιατί μὲ περιμένει :....Μὰ δὲν
πορῶ ! Ἡ πατρίδα ..μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν κάμῃ νὰ
αταλάβῃ....τί θὰ πῇ πατρίδα :....

---Τὸ κόκκινο γέλιο, τοῦ ἀπήντησα.

---Ἄχ : ἐσὺ αἰωνίως ἀστειεύεσαι ! Ἐγὼ σοβαρολογῶ.
Πρέπει, χωρὶς ἄλλο, νὰ τῆς ἐξηγήσετε....Μήπως θὰ
ῆς ἐξηγήσῃς σύ ; ἂν ἤξευρες τί μοῦ γράφει ! Τὰ λόγια
ης εἶνε λευκά !....Καὶ σὺ....Παρετήρησε τὸ κεφάλι
ου μὲ περιέργεια, τὸ ἔδειξε μὲ τὸ δάκτυλο, ἄρχισεν ἔξα
να νὰ γελᾷ, καὶ μοῦ λέγει·

---Καὶ σὺ, ἔχεις γίνει φαλακρός ! Τὸ εἶδες ;

---Δὲν ὑπάρχει καθρέπτης ἐδῶ πέρα !

---Εἶνε πολλοὶ φαλακροὶ καὶ ἀσπρομάλληδες ὁλόγυρά
ας. Ἄκουσε ! Δός μου ἕνα καθρέπτην, δός μου ! Αἰσθά
ομαι π' ἄσπρα μαλλιὰ νὰ πετιῶνται ἀπ' τὸ κεφάλι μου,
όσ μου ἕνα καθρέπτην....

Ἄρχισε τὸ παραλήρημα· ἔκλαιε κ' ἐφώναζε. Ἐγὼ ἔ-
υγ' ἀπὸ μέσα.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, διωργανοῦμεν ἑορτὴν, ἑορτὴν θλι-

βερὰν καὶ ἀλλόκοτον, εἰς τὴν ὁποίαν παρευρίσκοντο μαζή μας κ' αἱ σκιαὶ τῶν πεσόντων. Ἀπεφασίσαμε νὰ συγκεν τρωθοῦμε καὶ νὰ πάρωμε τὸ τσάϊ, σὰν εἰς τὸ σπίτι μας, σὰν εἰς ἐκδρομήν. Ἐπρομηθεύθημεν ἕνα σαμοβάρι καὶ λεμόνια καὶ ποτήρια, κ' ἐκαθήσαμε κάτω ἀπὸ ἕνα δένδρον. Ἕνας-ἕνας, δυὸ-δυό, τρεῖς-τρεῖς, οἱ σύντροφοί μας ἔφθαναν, μὲ θάρυβον ὁμιλοῦντες καὶ ἀστειευόμενοι, γεμάτοι ἀπὸ χαρωπὴν προσδοκίαν. Ἀλλὰ σὲ λιγάκι ἐσιώπησαν καὶ ἀπέφευγαν νὰ κυττάξουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, διότι κάτι τι τὸ σπαρακτικὸ συνέβαινεν εἰς τὴν συγκέντρωσιν αὐτῶν διασωθέντων ἀνδρῶν.

Ρακένδυτοι, ἀκάθαρτοι, ἰσχνοί, ἐξηντλημένοι, μὲ γένεια μερικῶν ἑβδομάδων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔκαμναν σχεδὸν ἀγνώριστους, ξυνόμενοι σὰν ψωραλέοι, ἐτρομάζαμε τοὺς ἑαυτούς μας. Ἀνεζήτησα γνωστά μου πρόσωπα εἰς τὸν ὅμιλον αὐτὸν, καὶ δὲν εὗρῆκα. Τ' ἀνήσυχα, τὰ στενοχωρημένα αὐτὰ ὄντα, μὲ τὰς σπασμωδικὰς κινήσεις, τὰ ὁποῖα ἔτρεμαν εἰς κάθε ἦχον κ' ἐπαραιτηροῦσαν ἀδιάκοπα κάτι τι ἀπ' ὀπίσω των προσπαθοῦσαν μὲ χειρονομίας νὰ συμπληρώσουν τὸ αἰνιγματῶδες κενὸν, τὸ ὁποῖον δὲν τολμοῦσαν νὰ ἐρευνήσουν. Ἦσαν ὄντα νέα καὶ ξένα· ἐγὼ δὲν τοὺς ἐγνώριζα. Ἡ φωνή των εἶχεν ἕνα διαφορετικὸν ἦχον. Ἦσαν ἀπότομοι, θυμώδεις, ἐπρόφεραν τὰς λέξεις μὲ δυσκολίαν καὶ ἄρχιζαν, μὲ τὴν παραμικρὰν πρόφασιν, φωνὲς καὶ ἀνόητα γέλια.

Καὶ ὅλα ἦσαν παράξενα· τὸ δένδρο, τὸ ἡλιοβασίλεμμα, καὶ τὸ νερὸ ἀκόμη εἶχε κάποιαν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν ἀσυνήθη. Ἐνόμιζες πῶς μαζῆ μὲ τοὺς ἀποθαμένους, εἴχαμεν ἐγκαταλείψη τὴν γῆν γιὰ νὰ μποῦμε εἰς ἄλλον κόσμον, γεμάτον ἀπὸ πράγματα μυστηριώδη καὶ ἀπὸ σκιὲς κακῶν οἰωνῶν.

Τὸ ἡλιοβασίλεμμα ἦταν ὠχρὸ καὶ ψυχρόν· εἰς τὸν ὁ-

ρίζοντα μετεωροῦντο βαρειὰ, σύννεφα μαῦρα, ἀκίνητα τὰ ὁποῖα τίποτε δὲν ἐφώτιζε· εἰς τὴν γῆν ἁπλώνετο σκότος, καὶ εἰς τὴν πένθιμον αὐτὴν ἀτμόσφαιραν τὰ πρόσωπά μας ἐκιτρίνιζαν, σὰν πρόσωπα πεθαμένων.

Ὅλοι ἐκυττάζαμε τὸ σαμοβάρι· ἔσβυσε καὶ ἀντανακλοῦσεν εἰς τὰ πλευρά του τὸ μολυβένιο χρῶμα καὶ τὴν ἀπειλὴν τοῦ χαμένου ἥλιου· τότε, ὅπως ὅλα τ' ἄλλα, μᾶς ἐφάνη ἀλλόκοτο καὶ ἀκατάληπτον.

—Ποῦ εἴμεθα; ἠρώτησε κάποιος.

Καὶ μέσα εἰς τὴν φωνὴν αὐτὴν κλεινόταν ἡ ἀνησυχία καὶ ὁ φόβος. Κάποιος ἄλλος ἐστέναξε. Τρίτος ἔπριξε σπασμωδικὰ τὰ δάκτυλά του. Ἄλλος ἄρχισε νὰ γελᾷ. Ὁ διπλανός του, ἐσηκώθηκε ἀπότομα, κ' ἐγύριζε μὲ μεγάλα βήματα γύρω-γύρω στὸ τραπέζι. Τώρα, διέκρινε κανεὶς πολλοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐβάδιζαν γρήγορα, ποὺ σχεδὸν ἔτρεχαν, πότε σιωπηλοὶ καὶ πότε μουρμουρίζοντας.

—Στὸν πόλεμον εἴμεθα! ἐφώναξεν ἐκεῖνος ποὺ εἶχε γελάσει, κ' ἐξαναλύθηκε στὰ γέλια, γέλια ὑπόκωφα καὶ παρατεταμένα, σὰν νὰ ἐπνίγετο.

—Γιατί γελᾷ; ἐμουρμούρισε κάποιος ἄλλος. Δὲν παύει πιά;

Ὁ γελῶν ἐπνίγη ἀκόμη μίαν φορὰν, ξανάρχισε τὰ γέλια του κ' ἔπειτα ἐσιώπησεν.

Ἐνύκτωνε, τὰ σύννεφα κατέβαιναν πρὸς τὴν γῆ· μόλις διεκρίναμε τὰ ὠχρὰ καὶ φασματώδη πρόσωπα. Κάποιος ἐρωτᾷ·

—Καλὲ, ποῦ εἶνε ὁ Μποτίκ;

Ἔτσι ἐλέγαμε ἕνα ἐκ τῶν συντρόφων μας, ἕνα μικρόσωμον ἀξιωματικὸν μὲ ἀδιάβροχες μπότες.

—Τώρα δὰ ἦταν ἐδῶ.. Μπότικ ποῦ εἶσαι;

—Ἔκ Μπότικ, μὴ μᾶς κρύβεσαι! Ἀκοῦμε τὴ μυρωδιὰ ἀπὸ τὶς μπότες σου!

Ὅλοι ἄρχισαν νὰ γελοῦν, καὶ μιὰ γρινιάρικη φωνὴ, χυδαία, ἤχησεν εἰς τὸ σκοτάδι, διακόπτουσαν τὰ γέλια.

---Φθάνει πιά ! Δὲν ἔχετε καὶ ντροπὴ λιγάκι. Ὁ Μπότικ ἐσκοτώθη τὸ πρωῒ στὴν κατόπτευσιν !

---Κάνεις λάθος ! Τώρα δὰ ἦταν ἐδῶ !

---Λάθος ἔχετε σεῖς ! Ἔ ! Δόστε μου γρήγορα λεμόνι !

---Κ' ἐμένα, κ' ἐμένα !

---Δὲν ὑπάρχει πιὰ λεμόνι !

---Νὰ, λοιπὸν, κύριοι ! Ἠκούσθη φωνὴ γλυκειὰ μὲ τόνον θλιβερᾶς ἐπιπλήξεως, σχεδὸν μὲ λυγμούς. Κ' ἐγὼ ποὺ ἦλθα ἐδῶ μόνον καὶ μόνον γιὰ τὸ λεμόνι ; !

Ὁ στρατιώτης ξανάρχισε νὰ γελᾷ, ὑπόκωφα, σιγανά. Κανεὶς δὲν τὸν διέκοψε· ἔπαυσε· ἐχαμογέλασε ἀκόμη μιὰ φορὰ κ' ἐσιώπησε. Κάποις εἶπε·

---Αὔριο θὰ κτυπήσουμε !

Πολλὲς φωνὲς ἀκουσθῆκαν θυμωμένες.

---Πᾶψε κακομοίρη ! δὲν θὰ κτυπήσουμε ! ..

---Μὰ τὸ ξέρετε καλά ;

---Ἀφῆστέ μας ἥσυχους ! Δὲν μπορεῖτε ν' ἀλλάξετε κουβέντα ;

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει. Τὰ σύννεφα ἐσηκώνοντο· ἐνόμιζε κανεὶς πῶς κάπως θὰ ἔφεγγε· τὰ πρόσωπα ἐφάνηκαν ὀλιγώτερο παράξενα καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐγύριζε τριγύρω μας ἦλθε κ' ἐκάθησε.

---Τί νὰ κάνουν τώρα εἰς τὸ σπίτι ;

Ἠρώτησε μὲ κάποιαν ἀορίστιαν. Καὶ εἰς τὴν φωνήν του ὑπέτρεμε κάποιο γέλιο βιασμένο, ντροπιασμένο, ἔνηχον..

Ἐπεκράτησεν ἐκ νέου ἡ φρίκη, ἡ ἀμηχανία, ποὺ ἔφθανε μέχρις ἀπελπισίας, μέχρι ἀπωλείας τῆς συνειδήσεως. Καὶ ἀρχίσαμεν νὰ ὁμιλοῦμεν ὅλοι μας μαζῆ, νὰ φωνάζουμε, νὰ θορυβοῦμε· ἐπέρναμε καὶ ἀποθέταμε τὰ ποτήρια, ἐ-

κτυπούσαμε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τοὺς ὤμους, τὰ χέρια, τὰ γόνατα. Καὶ ὕστερα ἐσιωπήσαμεν ἀπότομα, συντετριμμένοι ἀπὸ τὸ ἀκατανόητον.

---Εἰς τὸ σπιτι ! ἐφώναξε κάποιος μέσα στὸ σκότος. Ἡ φωνή του ἦταν βραχνὴ κ' ἐπάλλετο ἀπὸ συγκίνησιν, ἀπὸ φόβον, ἀπὸ μανίαν. Ἡ αὐτὴ φωνὴ ἠθέλησε νὰ προσθέσῃ μερικὲς λέξεις, ἀλλὰ ματαίως, ἐφαίνετο σὰν νὰ εἶχε λησμονήσῃ πῶς νὰ τὰς προφέρῃ. Εἰς τὸ σπίτι ; Σὲ ποῖο σπίτι ; Ὑπῆρχε λοιπὸν σπίτι πουθενά ; Μὴ μὲ διακόπτετε, γιατί ἀλλοιώτικα σᾶς πυροβολῶ !....Εἰς τὸ σπίτι, ἔπερνα ἕνα λουτρὸ κάθε πρωΐ· μ' ἐννοεῖτε ; ἕνα λουτρὸ μὲ νερό, μὲ νερὸ ἕως ἐπάνω. Καὶ τώρα ; δὲν πλύνομαι καθημερινῶς κ' ἔχω εἰς τὸ κεφάλι μου ἐσχάρες, φαγοῦραν εἰς τὸ κορμί μου, ὅλο μου τὸ κορμὶ μὲ τρώγει. Ἔχω τρελλαθῇ ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ σεῖς μιλᾶτε γιὰ τὸ σπίτι ; Ἔγινα σὰν ζῶον, συχαίνομαι τὸν ἑαυτόν μου, δὲν τὸν ἀναγνωρίζω πλέον, καὶ ὁ θάνατος δὲν μὲ τρομάζει καθόλου ! Σεῖς μοῦ ξεσχίζετε τὰ μυαλὰ μὲ τὰ σράπνελ σας, ναὶ, τὰ μυαλά ! Ὅπου καὶ ἂν κτυπᾶτε, μοῦ βρίσκετε τὸ κεφάλι μου καὶ μιλᾶτε γιὰ σπίτι ; Γιὰ ποιὸ σπίτι ; Ὁ δρόμος, τὰ παράθυρα, οἱ ἄνθρωποι ! Δὲν θὰ βγῶ στὸ δρόμο, τώρα θὰ ντρέπωμαι ! Ἐφέραϊ ἕνα σαμοβάρι καὶ ντρέπομαι νὰ τὸ κυττάξω !

Ὁ ἄλλος ξανάρχισε νὰ γελᾷ. Κάποιος ἐφώναξε·

---Ὁ διάβολος τὸ ξέρει. Πηγαίνω σπίτι μου !

---Σπίτι σου ;

---Σὺ δὲν τὸ νοιώθεις τί θὰ πῇ καθῆκον !

---Στὸ σπίτι του. Ἀκοῦτε σεῖς ; Θέλει νὰ πάῃ σπίτι του !

Μιὰ δυνατὴ φωνὴ, ἕνα γενικὸ γέλιο ἐξέσπασε, καὶ ὅλοι ἐσιώπησαν ξανὰ, ὑποχωροῦντες πρὸ τοῦ ἀκατανοήτου. Καὶ τότε, ὄχι μόνος ἐγὼ, ἀλλὰ ὅλοι μας, ὅσοι εἴμεθα ἐ-

κεῖ, ἐνοιώσαμε αὐτά. Μᾶς ἐρχόταν αὐτὸ ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς κ' αἰνιγματώδεις κάμπους· ἀνέβαινεν ἀπὸ τὶς μαῦρες κλεισοῦρες ὅπου πεθαίνουν, ἴσως, ἀκόμη λησμονημένοι στρατιῶται ἢ χαμένοι μεταξὺ τῶν βράχων· αὐτὸ ἔπεφτε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν τὸν ἀλλόκοτον καὶ ἄγνωστον.

Σιωπηλοί, χωρὶς συνείδησιν πλέον ἀπὸ τὸν τρόμον, ἐμείναμεν ὁλόγυρα εἰς τὸ σβυσμένο σαμοβάρι, καὶ, εἰς τὸν οὐρανὸν, μία σκιὰ πελωρία, ἄμορφη σκιὰ, ἁπλωμένη ἐπάνω μας παρατηροῦσεν ἀτενῶς. "Εξαφνα„ κοντά μας, εἰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ σώματος χωρὶς ἀμφιβολίαν, ἡ μουσικὴ ἄρχισε νὰ παίζῃ. Μέσα εἰς τὴν νύκτα καὶ τὴν σιγὴν, ἐξέφευγαν σφοδροὶ, προκλητικοὶ, ρυθμοὶ πολὺ ζωηροὶ, πολὺ εὔθυμοι· ἔνοιωθε κανεὶς πῶς οἱ μουσικοὶ, ὅπως ἀκριβῶς κ' ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς ἄκουαν, ἔβλεπαν, ὅπως κ' ἐμεῖς, νὰ πετᾶ πάνω ἀπὸ τὴν γῆν ἡ τεραστία ἐκείνη πένθιμη σκιά.

Καὶ ὁ μουσικὸς ποὺ ἔπαιζε τὴν σάλπιγγα εἶχε, χωρὶς ἄλλο, τὸ μυαλὸ σαστισμένο. Οἱ νότες ἀπότομες καὶ κομμένες ἐπλανῶντο, πηδῶντας, ἔτρεχαν δὲν ξεύρω ποῦ, μακρὰν ἀπὸ τὶς ἄλλες, μόνες, τρελλὲς, τρέμοντας ἀπὸ φρίκην, ἐνῷ οἱ ἄλλες ἐφαίνοντο πῶς ἐπερίμεναν. "Επειτα, ἐξαφνικὰ, μὲ ἀδεξιότητα, ξαναταιριάζοντας, χαμηλώνοντας, ξαναψηλώνοντας, ἔτρεχαν ἄσκοπα, πολὺ βιαστικὲς, πολὺ εὔθυμες, πολὺ κοντὰ στὶς μαῦρες τὶς κλεισοῦρες, ὅπου ξεψυχοῦσαν, ἴσως, ἀκόμη ἄνδρες χαμένοι ἀνάμεσα στοὺς θάμνους.

Καὶ πολλὴν ὥραν ἐμείναμε ὁλόγυρα στὸ σβυσμένο σαμοβάρι καθισμένοι, ἀμίλητοι..

....Ἐκοιμώμουν ὅταν ὁ γιατρὸς ἦλθε προσεκτικὰ νὰ μὲ ξυπνήσῃ. Ἀνεπήδησα ἀπ' τὸ κρεββάτι μου κ' ἐφώναξα ὅπως κάνουμε ὅλοι ὅταν κανεὶς μᾶς κράζῃ, καὶ ἐπετάχθηκα στὴν ἔξοδο τοῦ κοιτῶνος. Ὁ γιατρὸς μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι δυνατὰ κ' ἐδικαιολογήθη·

---Σ' ἐτρόμαξα! Νὰ μὲ συγχωρῇς! Ξέρω πῶς ἤθελες νὰ κοιμηθῇς!....

---Εἶνε πέντε νύκτες....ἐψιθύρισα κοιμισμένος ἀκόμη. Ἔκλεισα τὰ μάτια μου, καὶ μοῦ ἐφάνηκε πῶς ἐκοιμώμουν ὧρες πολλὲς, ὅταν ὁ γιατρὸς ξανάρχισε νὰ ὁμιλῇ ἐνῷ μοῦ ἐκτυποῦσεν ἐλαφρὰ τὰ πλευρὰ καὶ τὰ πόδια.

---Εἶνε μεγάλη ἀνάγκη....φίλε μου! Σὲ παρακαλῶ, εἶνε τόση ἀνάγκη!....Μοῦ φαίνεται πάντοτε.... μοῦ φαίνεται πῶς ἔχουν μείνει ἀκόμη πληγωμένοι ἐκεῖ κάτω!

---Τί πληγωμένοι; Μὰ δὲν τοὺς μεταφέρατε ὅλην τὴν ἡμέραν; Ἀφήσατέ με ἥσυχον· δὲν εἶνε φιλάνθρωπον αὐτὸ ποῦ κάνετε· πέντε ἡμερόνυκτα ἔχω νὰ κλείσω μάτι!

---Μὴ θυμώνῃς, φίλε μου, ἐψιθύρισεν ὁ γιατρὸς βάζοντας ἀδέξια τὸ πηλήκιον εἰς τὸ κεφάλι μου. Ὅλοι κοιμοῦνται, δὲν μπορῶ νὰ ξυπνήσω κανένα....Ἔχω βρῇ ἀτμομηχανὴ κ' ἑπτὰ βαγόνια, ἀλλὰ μᾶς λείπουν οἱ ἄνδρες ....Φίλε μου, σὲ ἱκετεύω. Ὅλοι κοιμοῦνται, ὅλοι ἀρνοῦνται νὰ ἔλθουν. Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος φοβᾶμαι μήπως μὲ πάρῃ ὁ ὕπνος. Δὲν ξέρω κ' ἐγὼ ἀπὸ πότ' ἔχω νὰ κοιμηθῶ.

Μοῦ φαίνεται πῶς ἔχω φρεναπάτας. Φίλε μου, πάτησε χάμω τὸ ἕνα πόδι σου, μόνον τὸ ἕνα, ναὶ, ἔτσι, ἔτσι....

Ὁ γιατρὸς ἦταν ὠχρός· ἐκλονίζετο· ἐμάντευε κανεὶς πῶς ἂν ἐπλάγιαζε, θὰ ἐκοιμᾶτο συνεχῶς ἐπὶ ἡμέρας. Τὰ γονατά μου ἐλύγιζαν· εἶμαι βέβαιος πῶς ἐκοιμώμουν καθὼς ἐπηγαίναμεν.

Ἔξαφνα, δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ, φανῆκαν καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὸ μέρος μας μερικὲς μαῦρες σκιαγραφίες· ἡ

ἀτμομηχανὴ καὶ τὰ βαγόνια. Γύρω-γύρω ἄνθρωποι, μόλις ὁρατοὶ μέσα στὰ σκότη, ἐπεριπλανῶντο ἀργὰ καὶ ἀμίλητα. Δὲν ὑπῆρχε φῶς κανένα εἰς τὴν ἀτμομηχανὴν, οὔτε εἰς τὰ βαγόνια· μόνον μία κοκκινωπὴ λάμψις συγκεχυμένη ἔπεφτεν, ἀπὸ τὸ κλεισμένο καζάνι εἰς τὰς ράβδους τοῦ σιδηροδρόμου.

---Τί τρέχει ; ἠρώτησα ὀπισθοχωρῶν.

---Φεύγομεν ! Τὸ ξέχασες ; Φεύγομεν, ἐψιθύρισεν ὁ γιατρός.

Ἡ νύκτα ἦτο ψυχρὰ, ἐτουρτούριζε καὶ, κυττάζοντάς τον ἔνοιωθα κ' ἐγὼ ρῖγος εἰς ὅλο μου τὸ σῶμα.

---Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ ! ἐφώναξα. Δὲν ἠμπορούσατε νὰ πάρετε κανένα ἄλλον....

---Σιγὰ, σὲ παρακαλῶ, πιὸ σιγά ! Καὶ ὁ γιατρὸς μ' ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι.

Κάποιος μέσα στὸ σκότος λέγει·

---Ἂν ἔρριχνε κανεὶς τώρα μιὰν ὁμοβροντίαν ἀπὸ δύο βημάτων, κανένας δὲν θὰ σάλευε, τόσο βαθειὰ κοιμοῦνται. Μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς πλησιάσῃ καὶ νὰ τοὺς δέσῃ ὅλους. Ἐπέρασα τώρα δὰ μπροστὰ ἀπ' τὸ σκοπό. Μ' ἐκύτταξε χωρὶς νὰ μοῦ μιλήσῃ, χωρὶς νὰ κινηθῇ. Καὶ αὐτὸς ἐκοιμόταν. Μόνον ποὺ στέκεται στὰ πόδια του.

Ἐκεῖνος ποὺ μιλοῦσεν ἐχασμήθη, καὶ ὁ μανδύας του ἔκαμε τὸν θόρυβον ὑφάσματος ποὺ ξεδιπλώνεται· χωρὶς ἀμφιβολίαν, ἐτεντώθη. Ἐστήριξα τὸ στῆθος ἐπάνω εἰς τὸ πλευρὸ ντοῦ βαγονίου διὰ νὰ σηκωθῶ καὶ ὁ ὕπνος μὲ κατέλαβε εὐθύς. Κάποιος ἀπὸ πίσω μὲ ὤθησε καὶ μ' ἐκάθησε· τὸν ἔσπρωξα μηχανικῶς μὲ τὰ πόδια μου, κατόπιν ξανακοιμήθηκα καὶ ἄκουσα, σὰν μέσα στ' ὄνειρό μου μερικὰ σημεῖα συνομιλίας.

---Εἰς τὸ ἕβδομον βέροτι.

---Ἐξεχάσατε τὰ φανάρια !

—"Οχι, δὲν θὰ προχωρήσῃ!

—'Εμπρὸς λοιπόν! Πίσω λιγάκι! "Ετσι δά.

Τὰ βαγόνια ἐκινοῦντο ἐπάνω στὶς γραμμὲς καὶ οἱ ἁλυσσίδες κτυποῦσαν ἡ μία στὴν ἄλλη. 'Ολίγο κατ' ὀλίγον ὅλοι αὐτοὶ οἱ κρότοι, παρὰ τὴν ὁριζοντίαν θέσιν μου, τὴν ἄνετον καὶ ἤρεμον, μ' ἔκαμαν νὰ ξεχάσω τὸν ὕπνον. 'Αλλ' ὁ γιατρὸς εἶχεν ἀποκιμηθῇ, καὶ ὅταν ἔπιασα τὸχέρι του, ἦταν σὰν πεθαμένου χέρι, βαρὺ καὶ πλαδαρό. 'Η ἁμαξοστοιχία προχωροῦσε, σιγὰ-σιγὰ καὶ προσεκτικά. 'Ετινάσσεπο ἐλαφρὰ κ' ἐφαίνετο σὰν νὰ ζητοῦσε τὸν δρόμον της μέσα στὰ σκότη. "Ενας σπουδαστὴς τῆς ἰατρικῆς ἄναψε τὸ κερὶ ἑνὸς φανοῦ, κ' ἐφώτισαν τὰ πλευρὰ καὶ ἡ μαύρη τρῶπα τῆς θυρίδος καὶ εἶπε θυμωμένος·

—Τί διάβολο! Τώρα τοὺς εἴμαστε τόσο χρειαζόμενοι! Ξύπνα τον, διαφορετικά, θὰ κοιμᾶτ' αἰωνίως! Καὶ τότε δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ κάμῃ τίποτε· πέρνω παράδειγμα ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου!

'Εξυπνήσαμε τὸ γιατρό. 'Εκάθησε γυρίζοντας τὰ μάτια του μὲ κατάπληξιν· κατόπιν ἠθέλησε νὰ ξαναπλαγιάσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀφήκαμε.

—Τί καλὸ θὰ ἦτανε λιγάκι ρακί! εἶπεν ὁ σπουδαστής.

'Εκατεβάσαμε ὁ καθένας ἀπὸ μιὰ ρουφιὰ κονιὰκ καὶ ὁ ὕπνος μᾶς ἐπέρασεν εὐθύς. Τὸ μεγάλο μαῦρον ὀρθογώνιον τῆς θυρίδος ἔγινε ροδόχρωμο, κατόπιν ἐρυθρόν. 'Ατελείωτο σιωπηλό, ἀντιφέγγισμα ἄρχισε ν' ἁπλώνεται πέραν τῶν λόφων· ἐνόμιζε κανεὶς, ὅτι ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν στὰ μέσα τῆς νυκτός.

—Εἶνε μακράν. Πλέον ἀπὸ εἴκοσι βέρστια.

—Κρυώνω! εἶπεν ὁ γιατρὸς τρίζοντας τὰ δόντια.

'Ο σπουδαστὴς ἔρριψεν ἕνα βλέμμα διὰ τῆς θυρίδος καὶ μοῦ ἔνευσε νὰ πλησιάσω.

"Εβλεπα τώρα ἐγώ. Εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος

ἐσπιθηροβολοῦσαν κοκκινάδες ἀκίνητες, σὰν νὰ εἶχαν ἀνατείλη ταὐτοχρόνως δεκάδες ἡλίων. Δὲν ἦταν τώρα ἔτσι πυκνὸ τὸ σκοτάδι. Οἱ μακρυνοὶ λόφοι ἐβάφοντο μὲ παχὺ μαῦρο χρῶμα, διαγράφοντες ἀνάγλυφες τὶς κυματοειδεῖς καὶ διακοπτόμενες γραμμές των, κ' ἐκεῖ κοντὰ τὸ καθετὶ ἔπλεεν εἰς τὸ κόκκινον φῶς.

Παρετήρησα τὸν σπουδαστήν. Τὸ πρόσωπό του εἶχε βαφῆ ἀπὸ τὸ αὐτὸ κόκκινο κ' ἐλαφρὸ χρῶμα, ὅμοιον μ' αἷμα διαφανές.

---Εἶνε πολλοὶ πληγωμένοι ; τὸν ἠρώτησα.

Ἔκαμε κάποιαν χειρονομίαν.

---Πολὺ περισσότερον τρελλοὶ, παρὰ τραυματισμένοι.

---Πραγματικὰ τρελλοί ;

---Φυσικὰ, καὶ τί εἴδους τρέλλας !

Μοῦ ἔρριψε ἕνα βλέμμα καὶ εἰς τὰ μάτια του εἶχε τὴν ἀγρίαν ἐκείνην ἔκφρασιν, γεμάτην τρόμον, τὴν ὁποίαν συναποκομίζει στὸν τάφον του ὁ στρατιώτης ποὺ πεθαίνει ἀπὸ ἡλίασιν.

---Πᾶψε ! ἐγύρισα καὶ τοῦ εἶπα.

---Καὶ ὁ γιατρὸς εἶνε κι' αὐτὸς τρελλός ! Κύτταξέ τον καλύτερα.

Ὁ γιατρὸς δὲν εἶχεν ἀκούσει. Ἦταν καθισμένος σταυροπόδι, σὰν Τοῦρκος· ἐταλαντεύετο κ' ἐκινοῦσεν ἀθόρυβα τὰ χείλη καὶ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων του. Εἰς τὸ βλέμμα του, διεγράφετο ἡ αὐτὴ ἀποκρυσταλλωμένη, ἔκπληκτη, κτηνώδης ἔκφρασις τρόμου.

---Κρυώνω, λέγει χαμογελῶντας.

---Σύρτε στὸ διάβολο ὅλοι σας ! ἀνέκραξα βυθιζόμενος εἰς μίαν γωνίαν τοῦ ὀχήματος. Γιατί μ' ἐφωνάξατε ;

Κανεὶς δὲν μοῦ ἀπήντησεν. Ὁ σπουδαστὴς παρατηροῦσε τὴν ἀνταύγειαν ποὺ ὁλονὲν ἁπλώνετο. Ὁ τράχηλός του μὲ τὰ κατασαρωμένα μαλλιὰ ἦταν παιδικός· κυττάζοντάς

τον ἀνεπόληοα ἐπιμόνως τὸ ἀδύνατο χέρι γυναικὸς, ἡ ὁποία περιέστρεφε τὰ μαλλιά της γύρω εἰς τὰ δάκτυλά της. Καὶ ἡ εἰκόνα αὐτὴ, μοῦ ἔγινε τόσον ἀνυπόφορη, ὥστε ἤρχισα νὰ μισῶ τὸν σπουδαστὴν, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε δὲν μποροῦσα κὰν νὰ τὸν κυττάξω χωρὶς ἀποστροφήν.

---Πόσων ἐτῶν εἶσθε ; τὸν ἠρώτησα.

Ἀλλ' ἐκεῖνος οὔτ' ἐγύρισε καθόλου καὶ δὲν μοῦ ἀπήντησεν.

Ὁ γιατρὸς ἐταλαντεύετο διαρκῶς.

---Κρυώνω.

---Ὅταν σκέπτωμαι, λέγει ὁ σπουδαστὴς χωρὶς νὰ στραφῇ, ὅταν σκέπτωμαι πῶς κάπου ὑπάρχουν δρόμοι, σπίτια, πανεπιστήμιον !

Καὶ σὰν νὰ εἶχε τελειώσει, ἐσιώπησε. Ἡ ἁμαξοστοιχία ἐσταμάτησε σχεδὸν ἀμέσως, ἐκτύπησα εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ὀχήματος· ἠκούοντο φωναί. Κατεβήκαμε.

Ἔμπροὸς εἷς τὴν ἀτμομηχανὴν, εἰς τὰς ράβδους τοῦ σιδηροδρόμου ἁπλώνετο κάτι τι, ἕνας μικρὸς σωρὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξεῖχεν ἕνα πόδι.

---Εἶνε πληγωμένος ;

---Ὄχι, νεκρός ! Ἡ κεφαλή του ἔχει ἀποκοπῇ. Ἀλλὰ ὅπως καὶ ἂν εἶνε ἀνάψετε τὸ φανάρι. Διαφορετικὰ θὰ τὸν κομματιάσωμε περισσότερο.

Ἔρριψαν κατὰ μέρος τὸ κορμὶ μὲ τὸ κρεμασμένο τὸ πόδι, τὸ ὁποῖον ὠρθώθη πρὸς στιγμὴν, σὰν νὰ ἤθελε νὰ τρέξῃ στὸν ἀέρα· κατόπιν τὸ καθετὶ ἐξηφανίσθη εἰς τὸν μαῦρον λάκκον ! Ὁ φανὸς ἔκαιε καλὰ καὶ ἡ ἀτμομηχανὴ ἐσκοτίνιασεν ἀμέσως.

---Ἀκοῦστε ! ἐψιθύρισε κάποιος μὲ τρόμον.

Πῶς δὲν εἴχαμεν ἀκούσει πρίν ! Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ κανεὶς νὰ διακρίνῃ ἀπὸ ποῦ, ἀνέβαινεν ἕνα βογγητὸ, μυστηριωδῶς ἤσυχο, ὁμαλὸν, σὰν ἀδιάφο-

ρον. Εἴχαμεν ἀκούσει πολλὲς φωνὲς καὶ πολλὰ παράπονα, ἀλλὰ τὸ βαγγητὸ αὐτὸ δὲν ὡμοίαζε μὲ κανένα.

Εἰς τὴν κενὴν κ' ἐρυθρωπὴν ἐπιφάνειαν τῆς πεδιάδος τὸ μάτι δὲν ἠμποροῦσε τίποτε νὰ διακρίνῃ. Ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἄκουε νὰ βογγᾶ αὐτὴ ἡ γῆ, φωτισμένη ἀπὸ ἕνα ἥλιον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνέτελλεν.

---Εἴμεθα στὸ πέμπτον βέρστι ! λέγει ὁ μηχανικός.

---Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ! Ὁ γιατρὸς ἔδειξε μὲ τὸ χέρι του κάποιο μέρος πρὸς τὰ ἐμπρός.

Ὁ σπουδαστὴς ἔτρεμε κ' ἐγύρισεν ἀπότομα πρὸς τὸ μέρος μας.

---Τί εἶν' αὐτό ; Ὁ κάμπος αὐτὸς εἶνε ἀνυπόφορος !

---Ἂς προχωρήσωμεν !

Βαδίζομεν ἐμπρὸς πρὸς τὴν ἀτμομηχανήν. Ἡ σκιά μας ἔπεφτε μακρυὰ καὶ πυκνὴ ἐπάνω εἰς τὰς ράβδους· δὲν ἦτο μαύρη, ἀλλὰ θαμπή, κόκκινη, ὅπως τὸ ἀκίνητον καὶ ἤρεμον φῶς ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ οὐρανοῦ.

Καὶ εἰς τὸ κάθε βῆμα, τὸ ἄγριο, τὸ μυστηριῶδες, τὸ ἀγωνιῶδες βογγητὸ μεγάλωνε ὡσὰν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς ν' ἀπέπνεαν κόκκινον ἀέρα. Μὲ τὴν μονοτονίαν του ἔφερνε στὸ νοῦ μας τὸ ρυθμικὸν καὶ θερμὸ λάλημα τοῦ γρύλλου τὸ καλοκαῖρι στὰ λειβάδια. Εὑρίσκαμε ὁλονὲν καὶ πτώματα....Μετὰ πρόχειρον ἐξέτασιν τ' ἀφήναμεν.

Ἦσαν ἀδρανῆ καὶ ἄφηναν εἰς τὸ μέρος ὅπου τὰ εἶχαν ἀποθέσει σκοτεινὲς καὶ πυκνὲς κηλῖδες αἵματος, ποὺ ἐπότιζε τὴν γῆν. Κατ' ἀρχὰς τὰ ἐμετρούσαμεν, ἔπειτα ἐπειδὴ εἶχαν γίνει λάθη, τ' ἀφήκαμεν ἐκεῖ. Ἦσαν πολλά, πάρα πολλὰ διὰ τὴν θλιβερὰν καὶ ψυχρὰν αὐτὴν νυχτιὰ τὴν ὁποίαν ἐγέμιζε τὸ μακρὸ καὶ ἀδιάκοπο βογγητό.

---Τί εἶν' αὐτό ; ἐφώναξεν ὁ γιατρὸς ἀπειλῶν κάποιον μὲ τὴ γροθιά του. Σεῖς.. ἀκοῦτε ;

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἔκτον βέρστι. Οἱ ὁλοφυρμοὶ ἐγίνον

το ἐπὶ μᾶλλον εὐδιάκριτοι, πιὸ πολὺ ζωηροί. Ἐφαντάζετο κανεὶς τὰ ἐστραμμένα στόματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξέφευγαν ἡ φωνὲς αὐτές.

Ἐρέμοντες παρατηρούσαμε τὸ σκότος, καὶ οἱ φαντασμαγορικὲς ροδαλὲς ἀνταύγειές του μᾶς ἔθελγαν, ὅταν παραπλεύρως μας, κάτω, ἀπὸ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν κάποιος μᾶς ἐφώναξε παραπονετικά. Κατεβήκαμεν ἀμέσως πρὸς τὸ μέρος τοῦ τραυματίου. Τὰ μάτια του ἐφαίνοντο σὰν να ἔγεμιζαν ὅλο τὸ πρόσωπό του, τόσον ἐμεγάλωναν ὅταν ἡ λάμψις τοῦ φανοῦ ἔπιφτεν ἐπάνω των.

Ἔπαυσε νὰ θρηνῇ, μᾶς ἐκύτταξεν ἀλληλοδιαδόχως καὶ τὸ βλέμμα του ἔδειχνε κάποιαν ἀνόητη χαρὰν καὶ τὸν τρελὸν, συνάμα, φόβον νὰ μᾶς βλέπῃ νὰ χανώμεθα σὰν ἀντιφέγγισμα.

Ἴσως εἶχεν ὀνειρευθῇ πῶς ἄνθρωποι μὲ φανάρια, ἔσκυβαν ἐπάνω του κ' ἐγίνοντο ἄφαντοι μέσα στὸν αἱματωμένον καὶ ἀόριστον ἐφιάλτην.

Μακρύτερα εὑρήκαμε, σχεδὸν ἀμέσως, ἄλλους δύο τραυματίας, τὸν ἕνα ξαπλωμένον εἰς τὴν γραμμὴν, τὸν ἄλλον μέσα εἰς τὴν χαράδραν. Ὅταν τοὺς ἐσήκωσαν, ὁ γιατρὸς τρέμων ἀπὸ μανίαν, μοῦ λέγει·

---Ἔ, τί εἶνε λοιπόν;

Ἐστράφη. Ὀλίγα βήματα μακρύτερα, εἴδαμεν ἕνα τραυματίαν ποὺ ἐβάδιζε κρατῶντας τὸν βραχιονά του μὲ τὸ ἄλλο χέρι. Μὲ τὸ κεφάλι ριγμένο πίσω, ἐρχόταν κατ' εὐθεῖαν πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ ἐπέρασεν μέσα ἀπὸ μᾶς σὰν νὰ μὴ μᾶς εἶχεν ἀντικρίσῃ. Πιστεύω πῶς δὲν μᾶς εἶχεν ἰδῇ.

Ἐστάθη μίαν στιγμὴν σιμὰ στὴν στὴν ἀτμομηχανὴν, ἔκαμε τὸν γῦρο της καὶ κατέβη κατὰ μῆκος τῶν ὀχημάτων.

---Ἀνέβα λοιπόν! ἐφώναξεν ὁ γιατρός.

Ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἀπήντησεν.

Αἱ πρῶται αὐταὶ συναντήσεις μᾶς ἐτρόμαξαν.

Ἀλλὰ τοῦτο μᾶς συνέβαινε συχνότερα, κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς· καὶ ὅλη ἡ πεδιὰς, φωτισμένη ἀπὸ τὴν κοκκίνην καὶ ἀκίνητον ἀνταύγειαν τῶν πυρκαϊῶν, ἐσάλευε, σὰν νὰ ἦτο κάτι τι τὸ ζωντανὸν, ἀντιλαλοῦσε ἀπὸ φωνὲς, ἀπὸ θρήνους, ἀπὸ κατάρες καὶ οἰμωγές.

Μικροὶ σκοτεινοὶ λόφοι ἐσάλευαν κ' ἐσύροντο σὰν ναρκωμένες καραβίδες ποὺ βγάζει κανεὶς ἀπ' τὸ καλάθι, μὲ τὰ πόδια μονωμένα, ξένα, ποὺ μόλις ὡμοίαζαν μὲ ἀνθρώπους, μὲ τὶς ἀόριστες συντριμμένες βαρειὲς κινήσεις των. Ἄλλοι ἦσαν σιωπηλοὶ καὶ καρτερικοί· ἄλλοι ἐγρίνιαζαν, οὐρλιαζαν, ἔβριζαν, μᾶς βλασφημοῦσαν, ἐμᾶς ποὺ τοὺς ἐσώζαμεν, μὲ μανίαν σὰν νὰ μᾶς θεωροῦσαν ὑπαιτίους τῆς αἱματωμένης καὶ θλιβερῆς αὐτῆς νυχτιᾶς, σὰν τοὺς αἰτίους τῆς μονώσεώς των μεταξὺ τῶν πτωμάτων, καὶ τῶν τρομερῶν τραυμάτων των. Εἰς τὰ βαγόνια δὲν ὑπῆρχε πλέον θέσις, καὶ τὰ ροῦχα μας ἦσαν μαιωμένα· ἦτο σὰν νὰ εἶχε βρέξῃ αἷμα. Κ' ἔφερναν ἀδιάκοπα τραυματίας, καὶ ὁ ξυπνημένος κάμπος ἐξακολουθοῦσε νὰ σαλεύῃ ἄγρια.

Μερικοὶ ἤρχοντο πρὸς τὸ μέρος μας συρτά· ἄλλοι ἐκλονίζοντο κ' ἔπεφταν. Ἕνας στρατιώτης ἔφθασε τρεχάλα. Εἰς τὸ συντριμμένο πρόσωπόν του, δὲν ἀπέμενε παρὰ ἕνα μάτι μὲ λάμψιν τρομερὰν καὶ θηριώδη. Ἦταν σχεδὸν γυμνὸς, σὰν νὰ εἶχε βγῇ ἀπὸ λουτρόν. Ἀφοῦ μ' ἔσπρωξε, διέκρινε τὸ γιατρὸ, τὸν ὁποῖον ἐγρονθοκόπησε ἀγρίως μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι.

---Θὰ σοῦ σπάσω τὰ μοῦτρα! ἐφώναξε τινάζοντας τὸν ἰατρὸν, καὶ μὲ μίαν κυνικὴν βλασφημίαν, τὴν ὁποίαν ἐπιρόφερε μὲ τόνον ἔρρινον, ἐπανέλαβε· Θὰ σοῦ σπάσω τὰ μοῦτρα, παλιάνθρωπε!

Ὁ γιατρὸς ἐξέφυγε. Πνευσιῶν, ἄρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ αὐτὸς ἐνῷ προχωροῦσε πρὸς τὸν στρατιώτην.

---Κ' ἐγὼ θὰ σὲ καταγγείλω, πρόστυχε ! Θὰ σὲ στείλω στὴ φυλακὴ ! Μ' ἐμποδίζεις νὰ ἐργασθῶ. Χαμένε, κτῆνος !

Τοὺς ἐχώρισαν. Ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ὁ σρατιώτης οὐρλιαζε·

---Ἄχρειοι ! Θὰ σᾶς τὰ σπάσω τὰ μοῦτρα !

Αἱ δυνάμεις μου τώρα μ' ἐγκατέλιπον. Ἀπεμακρύνθην διὰ νὰ καπνίσω καὶ ν' ἀναπαυθῶ. Τὸ πηγμένο αἷμα εἶχε σκεπάσει σὰν μαῦρο χειρόκτι τὰ δυό μου χέρια· τὰ δάκτυλά μου μὲ δυσκολίαν ἔκλειναν καὶ ἀφῆκαν νὰ πέσῃ τὸ σιγάρο καὶ τὰ σπίρια. Ἀλλ' ὅταν ἄρχισα νὰ καπνίζω, ἡ μυρωδιὰ τοῦ καπνοῦ μοῦ φάνηκε νέα καὶ παράξενη· εἶχε κάτι τι δὲν ξέρω τὸ ἰδιότροπον, τὸ ὁποῖον δεν εἶχα νοιώσει οὔτε πρὶν οὔτε μετὰ τὴν στιγμὴν αὐτήν.

Ὁ σπουδαστὴς νοσοκόμος -- αὐτὸς ποὺ εἶχε συνταξειδεύσει μαζῆ μου -- ἐπροχώρησε. Μοῦ ἐφάνηκε ὅτι τὸν εἶχα ἰδῆ πολλὰ χρόνια πρὶν, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσα νὰ ἐνθυμηθῶ εἰς ποῖον μέρος. Τὸ βάδισμά του ἦτο σταθερὸν, σὰν νὰ ἐπήγαινεν εἰς τὰ γυμνάσια, κ' ἐκύτταζε ἀπὸ πάνω μου μακρὰν, ὑψηλὰ, δὲν ξέρω ποῦ.

---Καὶ κοιμοῦνται !....εἶπε μὲ τόνον τελείως ἤρεμον.

Ἐγὼ ἐθύμωσα, ὡς ἐὰν ἡ ἐπίπληξις ν' ἀπηυθύνετο πρὸς ἐμὲ προσωπικῶς.

---Λησμονεῖτε πῶς πολεμοῦσαν δέκα ἡμέρες τώρα κατὰ συνέχειαν σὰν τὰ λεοντάρια.

---Καὶ κοιμοῦνται! ἐπανέλαβεν ἐπιμένων νὰ κυττάζῃ ὅλο ἀπὸ πάνω μου καὶ ὑψηλότερα.

Ἔπειτα ἔσκυψε πρὸς ἐμὲ κ' ἐξηκολούθησε μὲ τόνο ξηρὸν πάντοτε καὶ ἤρεμον, ἐνῷ μὲ ἀπειλοῦσε μὲ τὸ δάκτυλόν.

---Θὰ σοῦ πῶ ἐγώ....θὰ σοῦ πῶ ἐγώ....

---Τί θὰ μοῦ πῇς ;

Ἔκλινεν ἀκόμη πιὸ κοντά μου, ἐκίνησε τὸ δάκτυλό του

μὲ ὕφος αὐστηρὸν κ' ἐπανέλαβε τὴν φράσιν του ὡς νὰ εἶχε πληρη ἔννοιαν.

---Θα σοῦ πῶ ἐγώ! Θὰ σοῦ πῶ ἐγώ! Πέ τους το!

Μ' ἐκύτταξε μὲ μάτι αὐστηρό. Ἐκίνησεν ακομη μιὰ φορὰ τὸ δάκτυλο του, κατόπιν ἔβγαλε το περίστροφο ἀπὸ την τσέπη του κ' ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ κροταφου του.

Τὸ γεγονος οὔτε μ' ἐξέπληξεν οὔτε μ' ἐτρόμαξε καθόλου.

Ἔπῆρα τὸ σιγάρο μου μὲ τὸ ἀριστερὸ μου χέρι, ἐξήτασα τὸ τραῦμα κ' ἐτράβηξα πρὸς τὰ βαγόνια.

---Ὁ σπουδαστὴς ηὐτοκτόνησε.. Δὲν ἐτελείωσε, θαρρῶ, ἀκόμη, λέγω στὸν ἰατρόν. Ἐκεῖνος ἔπιασε τὸ κεφάλι του μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ ἄρχισε νὰ στενάζῃ.

---Ἄχ! ποὺ νὰ πάρῃ ὁ διάβολος! Δεν ἔχουμε πιὰ θέσι! Καὶ αὐτὸς ἐκεῖ θ' αὐτοκτονήσῃ, κ' ἐγὼ θ' αὐτοκτονήσω, σοῦ δίδω τὸν λόγο μου.

Εἶχεν ὕφος ἀπειλητικὸ καὶ μανιώδες.

---Κ' ἐγὼ ἐπίσης! Σᾶς παρακαλῶ νὰ πηγαίνετε πεζῇ. Δὲν ἔχουμε θέσιν πιὰ ἐδῶ μέσα. Ὁρίστε νὰ κάμετε τὰ παράπονά σας, σὰν τὸ θέλετε!

Κ' ἐξηκολούθησε νὰ φωνάζῃ, ἐγύρισεν, ἐνῷ ἐγὼ ἐτράβηξα σ' ἐκεῖνον ποὺ ἤθελε ν' αὐτοκτονήσῃ.

Ἦτο νοσοκόμος καὶ αὐτὸς, θαρρῶ, σπουδαστής. Ἔστεκεν ὄρθιος μὲ τὸ μέτωπο στηριγμένον στὰ πλευρὰ τοῦ βαγονίου. Τὴ ράχι του ἐτίναζαν σπασμοί.

---Πᾶψε! τοῦ λέγω κ' ἄγγιξα τὸν ὦμόν του ποὺ ἔτρεμεν.

Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἐγύρισε· διαρκῶς ἔκλαιεν. Ὁ τράχηλός του ἦτο τράχηλος νέου, ὅπως τοῦ ἄλλου ἐκείνου, κ' ἔτσι τρομερὸς νὰ τὸν βλέπῃ κανείς· εἶχε στάσιν ἠλιθίαν, σὰν μεθυσμένος ποὺ ἔχει ζάλη. Ὁ λαιμός του ἦτο μαγωμένος· χωρὶς ἄλλο τὰ χέρια του θὰ τὸν εἶχαν ἐγγίσει.

---Ἐ ! λοιπὸν, ἐφώναξα μὲ ἀνυπομονησίαν.

Ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὸ διάφραγμα, ἐχαμήλωσε τὸ κεφάλι του, κυρτωμένος σὰν γέρος, κ' ἐχάθηκε μακρυά μας στὸ σκοτάδι. Χωρὶς νὰ ξεύρω κ' ἐγὼ τὸ διατί, τὸν ἠκολούθησα. Ἐπερπατούσαμε ὥραν πολλὴν, δὲν ξεύρω ποῦ, μὲ τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τὰ βαγόνια. Ἐνόμιζα πῶς ἔκλαιγε Μ' ἐκυρίευσε πλῆξις καὶ ἤθελα κ' ἐγὼ νὰ κλάψω.

---Στάσου ! ἐφώναξα σταματῶντας.

Ἐκεῖνος ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ μὲ τὸ ἴδιο νωθρὸ γεροντικό του βάδισμα, κομμένο δὲ δύο, καὶ, σὲ λιγάκι, οἱ στενοί του ὦμοι ἐχάθηκαν μέσα εἰς τὸ κοκκινωπὸ σκοτάδι, ποὺ ὡμοίαζε μὲ φῶς καὶ δὲν ἐφώτιζε. Ἔμεινα μόνος. Ἀριστερά μου, μακρὰν, περνοῦσε μία σειρὰ ἀπὸ μικρὰ συγκεχυμένα φῶτα· ἦταν ἡ ἀμαξοστοιχία ὅπου ἔφευγεν.

Ἤμουν μόνος μεταξὺ τῶν ἀποθαμένων καὶ τῶν ἑτοιμοθανάτων. Πόσοι νὰ ἦσαν ἀκόμη ;

Ὁλόγυρά μου ὅλα ἦσαν ἀκίνητα καὶ ἡσυχασμένα· πλέον μακρὰν, ἡ πεδιὰς ἐβογγοῦσε σὰν νὰ ἦταν ζωντανὴ, ἴσως καὶ νὰ ἦτο γέννημα τῆς φαντασίας μου ἐκ τῆς μονώσεώς μου. Μὰ οἱ στεναγμοὶ ἔμειναν σταθεροί.

Σὰν ὀδυρμοὶ ἀπελπισμένων ἐσκορπίζοντο εἰς τὸ ἔδαφος ἐπάνω, ὅμοιοι μὲ κλάμμα παιδιοῦ, ἢ μὲ κλαυθμηρισμὸν χιλιάδων μικρῶν σκυλιῶν ἐγκαταλελειμμένων καὶ μισοπεθαμένων μέσα στὸ κρύο. Ἦταν ἕνας θρῆνος διαπερασικὸς ποὺ ἐτρυποῦσε τὸ μυαλὸ σὰν σουβλὶ παγωμένο ποὺ ἀδιάκοπα γυρνοῦσε μέσα, ἐμπρὸς, ὀπίσω, πίσω, ἐμπρός.....

ΕΚΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

.....Ἦταν δικοί μας. Εἰς τὴν περίεργον σύγχυσιν, ποὺ εἶχεν ἀνακατώσει τὰς κινήσεις τῶν δύο στρατῶν, κατὰ

τὸν τελευταῖον μῆνα, παραλύουσα ὅλα τὰ προστάγματα, ὅλα τὰ σχέδια, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ ἐχθρὸς, τὸ τέταρτον σῶμα, διὰ νὰ εἴμεθα ἀκριβεῖς, ἐβάδιζεν ἐναντίον μας. Ὅλα ἦσαν ἕτοιμα διὰ τὴν ἔφοδον, ὅταν κάποιος διέκρινε μὲ τὰς διόπτρας, τὴν στολὴν τῶν ἰδικῶν μας. Δέκα λεπτὰ κατόπιν, τοὺς δισταγμοὺς διεδέχθη βεβαιότης ἤρεμος κ' εὐτυχής. Ἦσαν οἱ ἰδικοί μας ! Καὶ προφανῶς, κ' ἐκεῖνοι μᾶς εἶχαν ἀναγνωρίσει· ἤρχοντο πρὸς τὸ μέρος μας τόσον ἥσυχα ! Ἠσθάνετο κανεὶς εἰς τὰς μετρημένας κινήσεις των, τὴν αὐτὴν ἐλπίδα, ποὺ ἐβασίλευε μεταξύ μας, τὴν εὐχάριστη προσδοκίαν μιᾶς ἀνελπίστου συναντήσεως !

Καὶ ὅταν ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν, δὲν τὸ ἀντελήφθημεν εὐθὺς ἀμέσως. Ἐχαιρετίσαμεν ἀκόμη, ὑπὸ τὴν βροχὴν τῶν σράπνελ καὶ τῶν σφαιρῶν, τὰς ὁποίας ἐξαπέλυον ἐναντίον μας κ' ἔρριχνε κάτω, κάθε φορά, ἑκατοντάδες ἀνδρῶν. Κάποιος ἐφώναξε πῶς ἔκαμε λάθος, καὶ --- τὸ θυμᾶμαι τελείως--- εἴδαμεν ὅλοι, ὅτι εἴχαμε τὸν ἐχθρὸν ἐμπρός μας. Ἀνεγνωρίσαμεν ὅτι αἱ στολαὶ ἦσαν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ ὄχι τοῦ ἰδικοῦ μας, καὶ ἀπαντήσαμεν ἀμέσως ὅπως ἔπρεπεν εἰς τὴν ἔφοδόν των.

Ἕνα τέταρτον κατόπιν, μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πεισματώδους αὐτοῦ ἀγῶνος, εἶχα χάσει τὰ δύο μου τὰ πόδια. Μόνον εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐπανῆλθα στὸν ἑαυτόν μου. Ἡ ἀποκοπὴ εἶχε συντελεσθῆ.

Ἠρώτησα ποία ἦταν ἡ ἔκβασις τῆς μάχης, ἀλλὰ μοῦ ἔδωκαν ἀσαφῆ κ' ἐνθαρρυντικὴν ἀπάντησιν. Ἐνόησα ὅτι εἴχαμεν ἡττηθῆ· ἔπειτα, μὲ ὅλην τὴν ἀπώλειαν τῶν ποδῶν μου, ἡ σκέψις ὅτι θὰ μ' ἔστελλαν ὀπίσω σπίτι μου, καὶ ὅτι, ὅπως δήποτε, θὰ ἤμουνα ζωντανὸς, ζωντανὸς ἐπὶ πολὺ, διὰ παντὸς, μ' ἐγέμισε χαράν.

Καὶ μόλις μετὰ μίαν ἑβδομάδα, ἔμαθα μερικὰς λεπτομερείας, αἱ ὁποῖαι μὲ κάμνουν τώρα ν' ἀμφιβάλλω καὶ νὰ

καταλαμβάνωμαι ἀπὸ ἄγνωστον φρίκην, τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦδε δὲν εἶχα δοκιμάσει.

Ναὶ, πιστεύω πῶς ἦσαν οἱ δικοί μας, καὶ ὅτι ἦταν μιὰ ἀπ' τὶς δικές μας τὶς ὀβίδες, τὴν ὁποίαν ἐξηκόντισεν ἔν ἀπὸ τὰ δικά μας τὰ κανόνια, ἀπὸ πυροβολητὴν ἰδικό μας αὐτὴ ποὺ μοῦ ἔκοψε τὰ πόδια.

Κανεὶς δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πῶς συνέβη. Κάτι τι τὸ ἀσύνηθες εἶχε συμβῇ· κάτι πρᾶγμα εἶχε ταράξει τὴν ὅρασιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ δύο συντάγματα τοῦ αὐτοῦ στρατοῦ εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς χιλιομέτρου τὸ ἕν ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀλληλοεσφάγησαν, ἐπὶ μίαν ὅλην ὥραν, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι συμπλέκονται μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Δὲν ἐγίνετο λόγος περὶ τῆς μάχης αὐτῆς παρὰ βεβιασμένα καὶ μὲ λέξεις συγκεκαλυμμένας· καί, τὸ παράδοξον εἶνε ὅτι, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συνδιαλεγομένους, δὲν εἶχον ἀκόμη συνείδησιν τοῦ λάθους ποὺ εἶχε γίνει. Ἤ μᾶλλον τὸ ἀνεγνώριζαν, ἀλλὰ ἐσκέπτοντο ὅτι εἶχε γίνει μόνον εἰς τὸ τέλος τῆς μάχης, καὶ ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ ἐχθρὸς, πράγματι, εἶχε προσβάλλει καὶ εἶχεν ἐπωφεληθῇ τῆς γενικῆς συγχύσεως διὰ νὰ κρυφθῇ καὶ νὰ μᾶς ἀφήσῃ ἐκτεθειμένους εἰς τὸ πῦρ τῶν ἰδικῶν μας πυροβολαρχιῶν.

Μερικοὶ, πάλιν, ἐξέφραζον τὴν γνώμην των αὐτὴν ἀπροκαλύπτως κ' ἔδιδαν ἑρμηνείας, τὰς ὁποίας ἐφαντάζον το σαφεῖς καὶ πιθανάς. Ἐγὼ προσωπικῶς, ἀκόμη καὶ σήμερον, δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω, πῶς ἄρχισεν ἡ τρομερὰ αὐτὴ παρεξήγησις, διότι εἶχα διακρίνει καθαρὰ τὴν ἰδικήν μας κόκκινη στολὴν, κατόπιν τὴν πορτοκαλλὶ στολὴν τοῦ ἐχθροῦ.

Μετ' ὀλίγον ὅλος ὁ κόσμος εἶχε ξεχάσει τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν κ' ἐγίνετο μόνον λόγος ὡς περὶ συνήθους μάχης.

Πολλὰ ἐγράφησαν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο καὶ ἦσαν ἐξ ὁλοκλήρου εἰλικρινῆ. Ἐδιάβασα μερικὰ ὅταν ἐπέστρεψα

στὸ σπίτι μου. Ὡς πρὸς ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι εἴχαμε τραυματισθῇ εἰς τὴν σύρραξιν αὐτὴν, κατ' ἀρχὰς μᾶς μετεχειρίσθησαν κατὰ παράδοξον τρόπον· θαρρεῖς καὶ δὲν μᾶς ἐλυποῦντο ὅσον καὶ τοὺς ἄλλους τραυματίας· ἐν τούτοις ἡ διαφορὰ αὐτὴ, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκλείψῃ.

Ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σκέπτωμαι ὅτι πρόκειται ἁπλῶς περὶ λάθους, καθότι ἀνάλογα συνέβησαν ἤδη, καὶ δύο ἐχθρικὰ ἀποσπάσματα ἀλληλοκατεσράφησαν, μίαν νύκτα, μαχόμενα σῶμα πρὸς σῶμα.

Ὁ ἰατρός μας, αὐτὸς ποὺ μὲ εἶχεν ἀκρωτηριάσει, γέρος στεγνὸς καὶ κοκκαλιάρης, ποὺ ἐμύριζε ἰοδοφόρμιον, καπνίλα καὶ φανικὸν κ' ἐχαμογελοῦσε διαρκῶς κάτω ἀπὸ τὰ ἀραιὰ μουστάκια του, τὰ ψαροϋποκίτρινα, ὁ γιατρός μας μοῦ εἶπε κλείνοντας τὸ μάτι·

---Εἴχατε τύχην νὰ γυρίσετε πίσω. Δὲν πηγαίνομεν καλὰ ἐδῶ πέρα.

---Τί;

---Ναὶ, εἶνε ἄλλο πρᾶγμα! Στὰ χρόνια τὰ δικά μου ἦταν ἁπλούστερα τὰ πράγματα!

Εἶχε λάβει μέρος εἰς τὸν τελευταῖον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, πρὸ εἰκοσιπενταετίας, καὶ ὡμιλοῦσε συχνὰ περὶ τούτου μ' εὐχαρίστησιν. Τὸν σημερινὸ πόλεμο δὲν τὸν ἐννοοῦσε καὶ τὸν ἐφοβεῖτο, ὅπως ἠμπόρεσα νὰ βεβαιωθῶ.

---Ναὶ, εἶνε κάτι ἄλλο! ἐψιθύρισε, καὶ, συσπῶν τὰ φρύδια του, ἐχάθη εἰς σύννεφον καπνοῦ. Κ' ἐγὼ θὰ ἔφευγα, ἂν ἠμποροῦσα!

Κατόπιν, ἔσκυψε πρὸς ἐμὲ κ' ἐψιθύρισε μέσα εἰς τὰ κιτρινισμένα καὶ καπνισμένα μουστάκια του·

---Θὰ ἔλθῃ, σὲ λιγάκι, στιγμὴ ποὺ κανεὶς δὲν θὰ ξεφύγῃ ἀπὸ δῶ μέσα. Ναί! οὔτ' ἐγὼ, οὔτε κανεὶς ἄλλος --- καὶ στὰ γέρικα τὰ μάτια του, ποὺ εἶχαν σιμώσει πολὺ στὸ πρόσωπό μου, ξαναεἶδα τὴν εἰκόνα τοῦ ἀπολιθωμένου, τοῦ

κτηνώδους φόβου. Αἴσθημα τρομερὸν, ἀνυπόφορον, ὅμοιον μὲ τὸ γκρέμισμα χίλιων σπιτιῶν κατέλαβε τὸ πνεῦμά μου, κ' ἐψιθύρισα, παγωμένος ἀπὸ τὸν φόβον·

---Τὸ κόκκινο γέλο !

Ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ μ' ἐκατάλαβε.

---Ναί ! Τὸ κόκκνο γέλιο ! λέγει κινῶντας ζωηρὰ τὸ κεφάλι.

Ἐκάθησε πολὺ σιμά μου καὶ, ἀφοῦ ἐκύτταξεν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ἐψιθύρισε μὲ τόνον ἀποφθεγματικὸν, κατὰ τὸν γεροντικόν του τρόπον, κινῶντας τὸ μικρὸν κ' ἐπίμηκες γένειόν του.

---Θὰ φύγετε σὲ λιγάκι καὶ γι' αὐτὸ ριψοκινδυνεύω νὰ σᾶς ὁμιλήσω. Ἔχετε ἰδῆ ποτὲ τρελλοὺς νὰ μαλώνουν μεταξύ των ; Ὄχι ! Ἐγὼ, εἶδα. Κτυποῦνται ὡσὰν φρόνιμοι. Μ' ἐννοεῖτε ;

Ἐπανέλαβε πολλὲς φορὲς μὲ ὕφος σοβαρόν· «ὡσὰν φρόνιμοι!»

---Καὶ τώρα ; ἠρώτησα σιγανὰ περίτρομος.

---Τίποτε. Ὡσάν φρόνιμοι !

---Τὸ κόκκινο γέλιο, εἶπα.

---Τοὺς καταβρέξαμε.

Ἀνεπόλησα τὴν βροχὴ, ποὺ τόσο μᾶς εἶχε τρομάξει κ' ἐθύμωσα.

---Γιατρὲ, χάσατε τὸ μυαλό σας !

---Ὄχι πιὸ πολὺ ἀπὸ σᾶς, ἐν πάσῃ περιπτώσε, ὄχι πιὸ πολύ !

Ἀγκάλιασε μὲ τὰ δυό του χέρια τὰ γεροντικά του σκελετώδη γόνατα καὶ ἄρχισε νὰ σαρκάζῃ ρίχνοντάς μου μιὰ ματιὰ ἐπάνω ἀπὸ τὸν ὦμον· τὰ ξηρά του χείλη ἔτρεμαν ἀκόμη ἀπὸ τὸ ἀσύνηθες καὶ κοπιαστικὸ γέλιο του, ἐπισόκλεισε πολλὲς φορὲς πρὸς τὸ μέρος μου τὰ μάτια, πονηρὰ, σὰν νὰ ἠξέραμε κ' οἱ δυό μας κάποιο πολὺ-πολὺ εὐχάρι-

στό μυστικό. Τέλος μὲ τὴν ἐπισημότητα ταχυδακτυλουργοῦ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του, ἐσήκωσε τὰ χέρια του ψηλά, τὰ κατέβασε μὲ μίαν πλατειὰ κίνησιν κ' ἄγγιξε σχεδὸν σεκτικά, μὲ τὰ δυό του δάκτυλα, τὸ μέσος τοῦ σκεπάσματος, ὅπου θὰ εὑρίσκοντο τὰ δυό μου πόδια, ἂν δὲν μοῦ τὰ ἔκοβαν.

---Καὶ αὐτὸ τὸ ἐννοεῖτε ; μὲ ἠρώτησε μυστηριωδῶς.

Κατόπιν, αὐστηρὸς πάντοτε καὶ σοβαρός, ἔδειξε μὲ τὸ χέρι τὴν σειρὰν τῶν κρεββατιῶν ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα οἱ τραυματίαι ἀνεπαύοντο κ' ἐπανέλαβε·

---Αὐτὸ ἠμπορεῖτε νὰ τὸ ἐξηγῆστε ;

--Εἶνε πληγωμένοι, εἶπα. πληγωμένοι.

---Πληγωμένοι, ἐπανέλαβεν ὡσὰν ἠχώ. πληγωμένοι ! Εἶνε γωροὶς χέρια, γωροὶς πόδια, μὲ ἀνοιγτὲς κοιλιὲς. μὲ σπασμένα στήθια, μὲ βγαλμένα μάτια. Αὐτὸ τὸ ἐνοεῖτε : Πολὺ καλά ! Ἐπομένως, ἐννοεῖτε καὶ αὐτὸ ἐπίσης !

Καὶ μ' εὐκαιρίαν, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἐπίστευα, ὁ γέρων ἔσκυψε. ὠρθώθη ἐπάνω στὰ δυό του χέρια. κ' ἐκινοῦσε τὰ πόδια του στὸν ἀέρα. Ἡ μακουλᾶ του ἄσπρη μπλούζα ἔπεσε στὸ πρόσωπό του τὸ κατακόκκινο. Μὲ τὸ ἀνεστραμμένον βλέμμα του ἐπάνω μου ἐπίμονα προσηλωμένον ἐπανελάμβανε μετὰ δυσκολίας, καὶ διακόπτων τὰς λέξεις·

---Καὶ αὐτὸ.. τὸ ἐννοεῖτε....καὶ αὐτό ;

--Φθάνει ! εἶπα τρομαγμένος, διαφορετικὰ θὰ φωνάξω.

Ἐστάθη στὰ πόδια του ἐπῆρε τὴν ἀναπνοή του καὶ. ξανακαθήσας στὸ ἄκρον τῆς κλίνης μου, παρετήρησε μὲ τὸ ἀποφθεγματικόν του ὕφος·

--Αὐτὸ κανεὶς δὲν τὸ νοιώθει.

--Χθὲς ξαναγτυπήθηκαν ;

--Ναὶ. χθὲς, ξαναγτυπήθηκαν. Καὶ προχθὲς ἐπίσης.

Μία κίνησις τῆς κεφαλῆς του ἐπεκύρωσε τὴν διαβεβαίωσιν αὐτήν.

--Θέλω νὰ πάγω σπίτι μου, εἶπα μὲ ἀγωνίαν. Γιατρέ

μου, γιατρέ μου, θέλω νὰ πάγω σπίτι μου. Λὲν ἠμπορῶ νὰ μένω ἐδῶ, ὅπου κοντεύω νὰ μὴ πιστεύω πῶς ἔχω σπίτι, ποὺ εἶνε κανεὶς τόσον εὐτυχισμένος.

Ἐσυλλογίζετο, δὲν ξεύρω τί, καὶ δὲν ἀπήντησεν. Ἐγὼ ἄρχισα νὰ κλαίω.

—Θεέ μου! δὲν ἔχω πλέον πόδια! Ἐγὼ ποὺ ἀγαποῦσα τόσο νὰ πηγαίνω μὲ τὸ ποδήλατο, νὰ περπατῶ, νὰ τρέχω! δὲν ἔχω πλέον πόδια. Τὸ παιδάκι μου καβαλίκευε στὰ γόνατά μου, ἐγελοῦσε, καὶ τώρα... Καταραμένοι νὰ εἶσθε! σεῖς, ποὺ μ' ἐστείλατ' ἐδῶ! Γιατί νὰ ἔλθω στὸ πεδίον τῆς σφαγῆς καὶ τῆς φρίκης; Μόλις εἶμαι τριάντα χρόνων....Κατηραμένοι νὰ εἶσθε, ὅλοι σας!....

Καὶ ἀνελύθην εἰς λυγμούς, σκεπτόμενος τ' ἀγαπημένα μου τὰ πόδια, τὰ δυνατὰ κ' εὐλύγιστά μου πόδια. Ποιὸς νὰ μοῦ τὰ πῆρε; ποιὸς νὰ ἐτόλμησε νὰ μοῦ τὰ πάρῃ;

—Ἄκουσε! λέγει ὁ γιατρὸς κυττάζοντας πλαγίως, εἶδα χθὲς ἕνα στρατιώτη τρελλὸν, ἕνα τοῦ ἐγθρικοῦ στρατεύματος. Ἦταν σχεδὸν γυμνὸς, γεμάτος ἀμυχὲς, μελανάδες, πεινασμένος σὰν ζῶον. Ἦταν δασὺς, ὅπως εἴμεθα ὅλοι, καὶ ὡμοίαζε ἄγριον, ἄνθρωπο πρωτογενῆ, γοϊλλαν.

Ἐκινοῦσε τὰ χέρια, ἔκαμνε μορφασμοὺς, τραγουδοῦσε, φώναζε καὶ ἤθελε νὰ μᾶς κτυπήσῃ. Τοῦ ἔδωκαν νὰ φάγῃ, ἔπειτα τὸν ἔδιωξαν στοὺς κάμπους.

Τί νὰ τὸν κάνουμε: Νύχτα-μέρα, σὰν ἀπειλητικὰ φαντάσματα οἱ τρελλοὶ αὐτοὶ, ρακένδυτοι, γυρίζουν εἰς τοὺς λόφους, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, χωρὶς σκοπὸ, χωρὶς ἄσυλον. Χειρονομοῦν, γελοῦν, φωνάζουν καὶ τραγουδοῦν. Ὅταν συναντῶνται, κτυπιοῦνται ἢ ποσπερνοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν. Μὲ τί τρέφονται: Μὲ πτώματα, ἴσως, σὰν τὰ ζῶα, σὰν τοὺς παχεῖς τοὺς σκύλους, τοὺς χορτάτους, ποὺ γίνονται ἄγριοι καὶ μαλώνουν γαυγίζοντας ὁλόκληρες νύχτες μέσα στὶς χαράδρες.

"Όμοιοι μὲ τὰ πουλιὰ ποὺ ξυπνᾶ ἡ ἀνεμοζάλη, μὲ τεράστιες πεταλοῦδες, μαζεύονται μέσ' στὸ σκοτάδι γύρω στὶς φωτιές. Φθάνει ν' ἀνάψῃ καμμιὰ φωτιὰ, γιὰ νὰ σχηματισθῇ μετὰ μισὴν ὥρα σμῆνος ἀπὸ σκιὲς θηριώδεις ποὺ φωνάζουν, ἀπὸ πιθήκους ποὺ τρέμουν ἀπ' τὸ κρύο, Τοὺς πυροβολοῦν, τοὺς τρελλοὺς αὐτούς, ἄλλοτε κατὰ λάθος, ἄλλοτε ἐπὶ τούτου, γιατί ἡ τρελλὲς φωνές τους, τρομοκρατοῦν τὸ στράτευμα κ' ἐξαντλοῦν κάθε ὑπομονήν....

--Θέλω νὰ πάγω σπίτι μου! ἐφώναξα φράζοντας τ' αὐτιά μου.

Καὶ σὰν ἀνάμεσα ἀπὸ στρῶμα μὲ βάτα ἔφθασαν ἄλλες λέξεις φρικτὲς, ὑπόκωφες, εἰς τὸ κουρασμένο τὸ μυαλό μου.

--Εἶνε πάρα πολλοί. Πεθαίνουν κατὰ ἑκατοντάδας μέσα εἰς τοὺς λάκκους, στὶς τρύπες ποὺ εἶχαν σκάψει γι' ἀνθρώπους διανοουμένους καὶ ὑγιεῖς· εἶνε κατασχισμένοι ἀπὸ τὰ ὀδοντωτὰ σιδερένια σύρματα καὶ ἀπὸ τοὺς πασσάλους· λαμβάνουν μέρος εἰς κανονικὰς, λογικὰς μάχας, καὶ πολεμοῦν σὰν ἥρωες, εἰς τὴν πρώτην πάντοτε γραμμὴν, πάντοτε ἀτρόμητοι, ἀλλὰ συχνὰ πολεμοῦν κατ' αὐτῶν τῶν συναδέλφων των. Μοῦ ἀρέσουν. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν χάνω τὸ μυαλό μου, γι' αὐτὸ κάθομαι καὶ μιλῶ μαζῆ σου καὶ, ὅταν τὸ λογικὸ μ' ἀφήσῃ τελείως, θὰ πάγω στοὺς κάμπους, θὰ «βαρέσω συναγερμόν». Ναί! συναγερμόν. Θὰ συζέψω ὁλόγυρά μου αὐτὰ τὰ παλληκάρια, τοὺς ἀτρόμητους αὐτοὺς καὶ ἄφρονους ἱππότας καὶ θὰ κηρύξω τὸν πόλεμον εἰς τὸν κόσμον ὅλον. Χαρούμενοι ὅλοι μαζῆ, μὲ μουσικὲς καὶ μὲ τραγούδια, θὰ μποῦμε σὲ πολιτεῖες καὶ σὲ χωριὰ. καὶ ἀπὸ κεῖ ποῦ θὰ περνοῦμε, θὰ κοκκινήσουν ὅλα, θὰ στοιφογυρίσουν ὅλα καὶ θὰ χορεύσουν σὰν τὴ φωτιά. "Οσοι δὲν θὰ ἔχουν πεθάνει, θὰ ἔλθουνε μαζῆ μας, καὶ ὁ ἀνδρεῖος στρατός μας θὰ ξαπλωθῇ σὰν τὸ χιόνι καὶ θὰ

καθαρίση τὸν κόσμον ὅλον.

Ποῖος εἶπε λοιπὸν ὅτι δὲν πρέπει νὰ σκοτωνουμε, νὰ καῖμε καὶ νὰ λεηλατοῦμε ;....

Ἐφώναζεν, ὁ τρελλὸς γιατρός. Ἡ φωνή του ἐξύπνησε τὸν κοιμισμένον πόνον ἐκείνων ποὺ εἶχαν τὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλίαν ἀνοικτὰ, τὰ μάτια βγαλμένα καὶ κομμένα τὰ πόδια. Ἕνας θρῆνος γενικὸς, ὀξὺς, κλαψάρης, ἐγέμισε τὸ φορητὸν νοσοκομεῖον, καὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, πρόσωπα ὠχρὰ, κομματιασμένα, πελιδνὰ, ἄλλα μὲ χωρὶς μάτια, ἄλλα τόσο τερατώδη, ὥστε θὰ ἔλεγε κανεὶς πῶς γύρισαν ἀπὸ τὸν ἅδη, ἐστράφησαν πρὸς τὸ μέρος μας. Καὶ αὐτὸν ἐθρηνοῦσαν καθὼς ἄκουσαν, καὶ ἡ ἀνοικτὴ θύρα ἄφηνε νὰ μπαίνῃ ἡ μαύρη σκιὰ ποὺ ἁπλώνετο ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, στο μυστικό. Τέλος μὲ τὴν ἐπισημότητα ταχυδακτυλουργοῦ καὶ ὁ τρελλὸς γέρων ὠρύετο σηκώνοντας τὰ χέρια.

--Ποιὸς εἶπε πῶς δὲν πρέπει νὰ σκοτώνουμε, νὰ πυροπολοῦμε καὶ νὰ λεηλατοῦμε ; Θὰ σκοτώσουμε, θὰ κάψουμε, θὰ λεηλατήσουμε. Ἡ χαρούμενη καὶ ἀμέριμνη συμμορία τῶν παλληκαριῶν θὰ τὰ ρημάξῃ ὅλα· τὰ σπίτια τους τὰ πανεπιστήμιά τους, τὰ μουσεῖα τους ! Εὐτυχισμένοι παλληκαράδες μου, ποὺ μ' ἕνα γέλιο πύρινο κινεῖσθε, θὰ χορέψουμε ἐπάνω σὲ ἐρείπια ! Πατρίδα μας εἶνε τὸ φρενοκομεῖον· ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔχουν χάσει ἀκόμη τὸ μυαλό τους, εἶν' ἐχθροί μας, καὶ ὅταν, μεγάλος, ἀήττητος, δοξασμένος θὰβασιλεύσω ἐπὶ τοῦ κόσμου, μόνος κύριος καὶ δεσπότης, τί χαρούμενο γέλιο θ' ἀντιλαλήσῃ στὴν οἰκουμένην !

---Τὸ κόκκινο γέλιο ! ἐφώναξα διακόπτων τὸν ἰατρόν. Βοήθεια ! ξανακούω τὸ κόκκινο γέλιο.

---Φίλοι μου, ἐξηκολούθησεν ὁ γιατρὸς στρεφόμενος πρὸς τὰς ἀκρωτηριασμένας καὶ θρηνωδούσας σκιὰς, φίλοι μου, ὁ ἥλιος μας θὰ εἶνε κόκκινος, κόκκινο τὸ φεγγάρι μας.

Τὰ ζῶα θὰ ἔχουν ἕνα λαμπερὸ κόκκινο μαλλί, καὶ θὰ γδάρουμε ἐκεῖνα ποῦ θὰ εἶνε πολὺ ἄσπρα, ὅλα ἐκεῖνα ποῦ θὰ εἶνε πολὺ ἄσπρα....Δὲν δοκιμάσατε ποτὲ νὰ πιῆτε αἷμα; Εἶνε λιγάκι γλοιῶδες, λιγάκι χλιαρό, μὰ εἶνε κόκκινο καὶ τὸ γλουγλούνισμα ποὺ κάνει στὸ λαιμό, εἶνε ἕνα τόσο χαρούμενο κόκκινο γέλιο!..

ΕΒΔΟΜΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Εἶνε ἀσέβεια, εἶνε παρανομία! Τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν τὸν σέβεται ὁ κόσμος ὅλος ὡς κάτι τι τὸ ἱερόν· εἶδαν ὅτι τὸ τραῖνο μετέφερε τραυματίας, ἀκινδύνους ἀνθρώπους καὶ ὄχι πολεμιστάς. Ὤφειλαν νὰ εἰδοποιήσουν ὅτ' εἶχαν σκάψει κάποιαν ὑπόνομον ἐκεῖ. Δυστυχισμένοι τραυματίαι! Ὠνειροπολοῦσαν ἤδη τὰ σπίτια των....

ΟΓΔΟΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Ὁλόγυρα στὸ σαμοβάρι ---ἕνα σαμοβάρι ἀληθινό, ποὺ βράζει σὰν ἀτμομηχανὴ καὶ σκεπάζει μὲ τοὺς ὑγρατμούς του καὶ αὐτὸ τὸ γυαλὶ τῆς λάμπας, τόσο ἄφθονος εἶνε ὁ ἀτμός του. Καὶ εἶνε τὰ ἴδια τὰ φλυντζάνια, γαλάζια ἀπ' ἔξω, λευκὰ ἀπὸ μέσα, πολὺ ὄμορφα φλυντζανάκια αὐτὰ ποὺ μᾶς εἶχαν χαρίσει στοὺς γάμους μας· δῶρον μιᾶς ἀδελφῆς τῆς γυναικός μου, χαριτωμένης κ' ἐξαίρετης γυναίκας.

---Εἶνε ἀκόμα σὲ καλὴ κατάστασιν, ὅλα; ἠρώτησα μὲ δυσπιστίαν, ἐνῷ ἀνακάτωνα τὸ τσάϊ μου μ' ἕν μικρὸ ἀργυρὸ κουταλάκι ὁλοκάθαρο.

---Εἶν' ἕνα σπασμένο, εἶπεν ἡ σύζυγός μου ἤρεμα.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἄνοιγε τὴν στρόφιγγα καὶ τὸ ζεματιστὸ νερὸ ἐξέφευγεν ἐλαφρὰ-ἐλαφρὰ καὶ χαριτωμένα.

Ἄρχισα νὰ γελῶ.

---Τί ἔχεις ; ἠρώτησεν ὁ ἀδελφός μου.

---Τίποτε....Πήγαίνετέ με ἀκόμη μιὰ φορὰ, σᾶς παρα καλῶ, εἰς τὸ γραφεῖον μου. Κάμετε κι' αὐτὸ τὸν κόπο γιὰ τὸν ἥρωα. Ἔχετε τεμπελιάσει ὅσον ἔλλειπα. Τώρα θὰ σᾶς βρῶ δουλειά.

Καὶ, γιὰ νὰ γελάσουμε, ἐννοεῖται, ἄρχισα νὰ τραγουδῶ· «Ἔμπρὸς, ἐμπρὸς, παιδὰ, ἂς κτυπᾶμε τὸν ἐχθρό!»

Ὅλοι ἔνοιωσαν τὸ ἀστεῖο κ' ἐχαμογέλασαν, ἐκτὸς τῆς γυναικός μου, ποὺ δὲν ἐσήκωσε κεφάλι. Ἐσκούπιζε τὰ φλυντζάνια μ' ἕνα πανάκι λευκὸ καὶ κεντημένο. Εἰς τὸ γραφεῖον ξαναεῖδα τὰ γαλάζια χαρτιὰ, τὴν λάμπα μὲ τὴν πράσινη σκιάδα καὶ τὸ τραπεζάκι μὲ τὴν φιάλη γεμάτη νερὸ, σὰν πουδραρισμένη ἀπ' ἔξω ἀπὸ ἐλαφρὸ στρῶμα σκόνης.

---Δόστε μου λιγάκι ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτὸ, ἐζήτησα γελαστά.

---Μὰ μόλις ἐπῆρες τὸ τσάϊ σου !

---Καλὲ, δὲν βλάπτει, δόστε μου ἀπ' τὸ νερὸ αὐτό. Καὶ σὺ, εἶπα εἰς τὴν σύζυγό μου, πήγαινε μὲ τὸ παιδί μας στὸ ἄλλο τὸ δωμάτιον, σὲ παρακαλῶ.

Τότε, ἔπια τὸ νερὸ ἡδονικὰ, ροφῶντας σιγὰ-σιγὰ, καὶ στὸ διπλανὸ δωμάτιο ἐφανταζόμουν τὴ γυναῖκα μου καὶ τὸ παιδί μου, ὁποῦ δὲν ἔβλεπα.

---Πάει καλὰ, ἐλᾶτε τώρα, μὰ γιατί τὸ παιδὶ δὲν ἐπλάγιασεν ἀκόμη ; Εἶνε ἀργά.

---Εἶνε χαρούμενο μὲ τὸ γυρισμό σου....Ἀγάπη μου, φίλησε τὸ μπαμπᾶ !

Τὸ παιδάκι ἄρχισε νὰ κλαίῃ κ' ἐκρύφθηκε στὶς μητέρας του τὰ φουστάνια.

---Γιατί κλαίει ; ἠρώτησα ἀνήσυχος, κυττάζοντας ὁλόγυρά μου. Γιατ' εἴσαστε τόσον ὠχροὶ καὶ βουβοὶ, γιατὶ μ' ἀκολουθῆτε ὡσὰν σκιές ;

Ὁ ἀδελφός μου ἐγέλασε δυνατὰ καὶ μ' ἀπεκρίθη·

---Δὲν εἴμαστε βουβοί.

Καὶ ἡ ἀδελφή μου ἐπρόσθεσε·

---Διαρκῶς μιλοῦμε.

---Πάω νὰ κυτιάξω γιὰ τὸ δεῖπνο, εἶπεν ἡ μητέρα, κ' ἐβγῆκε βιαστικά.

---Μάλιστα, εἴσαστε βουβοὶ, ἐπανέλαβα μὲ ἀπρόοπτον βεβαιότητα, ἀπὸ τὸ πρωΐ δὲν ἐβγάλατε τσιμουδιά· μόνον ἐγὼ φλυαρῶ καὶ γελῶ, μόνος ἐγὼ εἶμαι χαρούμενος. Δὲν εἶσθε λοιπὸν εὐχαριστημένοι πού μὲ ξαναβλέπετε ; Γιατί ἀποφεύγετε νὰ μ' ἀντικρύσετε ; Τόσο πολὺ ἄλλαξα ; Ναὶ, ἄλλαξα, λοιπόν, τόσο πολύ ; Δὲν βλέπω καθρέπτη. Τοὺς βγάλατε ἀπὸ ἐδῶ μέσα ; Δόστε μου ἕνα καθρέπτη.

---Ἀμέσως ! ἀπήντησεν ἡ σύζυγός μου.

Βγῆκε καὶ δὲν γύρισε.

Ἡ καμαριέρα μοῦ ἔφερεν αὐτὸ ποῦ ζήτησα.

Ἐκυτιάχθηκα κ' ἔβλεπα -- εἶχα κυτιαχθῇ εἰς τὸ γυαλὶ τοῦ βαγινοῦ, εἰς τὸν σταθμὸν -- πάντοτε τὸ ἴδιο τὸ πρόσωπο, λιγάκι γηρασμένο, ἀλλὰ πάντοτε τὸ συνειθισμένο. Ἡ οἰκογένειά μου ἐσκέπτετο χωρὶς ἄλλο πῶς θὰ ἐφώναζα καὶ θὰ λιποθυμοῦσα, γιατί ὅλοι φανῆκαν παρηγορημένοι ὅταν ἐρώτησα ἥσυχα·

---Τί βλέπετε τὸ παράξενο στὸ πρόσωπό μου ;

Ἡ ἀδελφή μου βγῆκε γελῶντας ὀλίγο κατ' ὀλίγον δυνατώτερα, καὶ ὁ ἀδελφός μου μοῦ εἶπεν ἥσυχα·

---Ναὶ, λιγάκι ἔχεις ἀλλάξει. Ἔκαμες φαλάκρα.

--Νὰ ἤσ' εὐχαριστημένος πού δὲν ἄφηκα ἐκεῖ κάτω τὰ κόκκαλά μου, ἀπήντησα μὲ ἀπάθειαν. Μὰ ποῦ πηγαίνουν ὅλες τους, πότε ἡ μία, πότε ἡ ἄλλη ; Πήγαινέ με λιγάκι ἀκόμη στὰ δωμάτια. Τί ἀναπαυτικὴ πολυθρόνα ! δὲν κάνει θόρυβο καθόλου. Πόσο στοιχίζει ; Εἶμαι σπάταλος ! Θέλω ν' ἀγοράσω πόδια, καλύτερ' ἀπὸ....Ἄ ! τὸ ποδή-

λατό μου!

Ἦταν κρεμασμένο στὸν τοῖχο, καταχαίνουργο, τὰ λάστιχα εἶχαν ξεφουσκώσει. Εἰς τὸν πίσω τροχόν, ἕνα κομμάτι λάσπη ἦταν κολλημένο, λείψανον τοῦ στερνοῦ μου περιπάτου.

Ὁ ἀδελφός μου ἐσιωποῦσε, οὔτε ἔσπρωξε κὰν πιὸ μακρυὰ τὸ κάθισμα. Ἐνοιωσα τὴν σιωπὴ καὶ τὸν δισταγμό του.

---Εἰς τὸ σύνταγμά μας, μόνον τέσσαρες ἀξιωματικοὶ ἐγλύτωσαν, καὶ ζοῦν, εἶπα σκυθρωπός. Εἶμαι πολὺ εὐτυχής....Πάρε τὸ ποδήλατο γιὰ σένα, πάρε το αὔριον...

---Καλά, σύμφωνοι, εἶπε μὲ ὕφος προσηνές. Ναὶ, εἶσ' εὐτυχής. Ἡ μισὴ πόλις πενθεῖ....Καὶ τὰ πόδια, ἀλήθεια εἶνε πῶς....

---Φυσικά, δὲν θὰ μποροῦσα νὰ κάμω τὸν ταχυδρόμο.

Ὁ ἀδελφός μου ἔξαφνα διεκόπη καὶ ἠρώτησε·

---Γιατί κουνεῖς ἀδιάκοπα τὸ κεφάλι σου;

---Δὲν εἶνε τίποτε, θὰ περάσῃ. Ὁ γιατρὸς μοῦ τὸ εἶπε.

---Καὶ τὸ τρεμούλιασμα τῶν χεριῶν σου, θὰ περάσῃ;

---Ναὶ, ναὶ, κι' αὐτό. Ὅλα θὰ περάσουν. Πᾶμε πιὸ μακρυά, σὲ παρακαλῶ, δὲν μοῦ ἀρέσει νὰ μένω διαρκῶς στὸ ἴδιο μέρος.

Μ' ἔκαμαν νὰ μελαγχολήσω οἱ κακορδισμένοι αὐτοὶ ἄνθρωποι. Μὰ ἡ χαρά μου μοῦ ξαναῆλθε πάλιν σὰν ἄρχισαν νὰ μοῦ στρώνουν τὸ κρεββάτι μου, ἔν' ἀληθινὸ κρεββάτι, ἕνα ὡραῖο κρεββάτι, ἕνα κρεββάτι ποὺ τὸ εἶχ' ἀγοράσει προτοῦ νὰ πανδρευθῶ, εἶνε τώρα τέσσαρα χρόνια. Ἐξεδίπλωσαν καθαρὰ σεντόνια, ἐκτύπησαν τὰ προσκέφαλα, ἅπλωσαν τὸ σκέπασμα, καὶ θωρῶντας ἐγὼ τὴν ἐπίσημον αὐτὴν ἑτοιμασίαν, γελοῦσα τόσον, ὥστε μοῦ ἦλθαν τὰ δάκρυα στὰ μάτια.

---Τώρα, βοήθησέ με νὰ γδυθῶ καὶ νὰ πλαγιάσω, εἶπα

στὴν καϋμένη τὴ σύζυγό μου. Τί καλὰ ποὺ θὰ εἶμαι!

---Εὐθὺς, ἀγάπη μου!

--Ἔλα γρήγορα.

--Εὐθὺς, ἀγάπη μου!

--Μὰ, λοιπὸν, τί ἔχεις;

--Ἀμέσως, ἀμέσως....

Ἦταν ὀπίσω μου, σιμὰ στὴν τουαλέττα· ἐγύρισα τοῦ ἀκου τὸ κεφάλι γιὰ νὰ τὴν ἀντικρύσω. Ἔξαφνα βγάζει μιὰ τρομερὰ φωνή· τέτοια φωνὴ, ποὺ μόνον στὸν πόλεμον εἶχ' ἀκούσει.

---Μὰ τί συμβαίνει;

Ἐρρίχθηκ' ἐπάνω μου, μ' ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά της, ἔκρυψε τὸ κεφάλι της στὰ κομμένα τὰ πόδια μου, ἀπεσύρθη μὲ φρίκην, ἔπειτα τ' ἀγκάλιασε καὶ εἶπε κλαίοντας·

---Ἦσουν νέος ὡραῖος! Εἶσαι μόλις τριάντα χρόνων... Πῶς ἔχεις γίνει; Πόσον σκληροὶ εἶνε οἱ ἄνθρωποι! Καὶ γιατί; Ποῖος τὸ ἐχρειαζόταν;....Σὺ, καλέ μου, γλυκέ μου, δυστυχισμένη μου ἀγάπη!....

Στὶς φωνές της ἔτρεξαν ὅλοι, ἡ μητέρα μου, ἡ ἀδελφή μου, ἡ παραμάνα, κ' οἱ γυναῖκες αὐτὲς ἔκλαιαν, μιλοῦσαν σερνόταν στὰ πόδια μου, κ' ἔκλαιαν, κ' ἔκλαιαν. Καὶ σὰ κατῶφλι τῆς θύρας ὁ ἀδελφός μου, ἄσπρος σὰν τὸ πανὶ, μὲ τρεμάμενα χείλη, ἐφώναζε διαπεραστικά·

---Θὰ μὲ τρελλάνετε! Θὰ μὲ τρελλάνετε! Φθάνει πιά! Φθάνει!

Ἡ μητέρα μου ἐσύρθηκε σιμὰ στὸ κάθισμά μου· δὲν ἐφώναζε πλέον, ἀγκομαχοῦσε κ' ἐκτυποῦσε τὴν κεφαλή της. Καὶ τ' ὁλοκάθαρο κρεββάτι, μὲ τὰ μαλακὰ προσκέφαλα, τὸ ζεστὸ τὸ σκέπασμα, τὸ κρεββάτι ποὺ εἶχ' ἀγοράσει πρὸ τεσσάρων χρόνων, προτοῦ πανδρευθῶ, ἐπρόσμενε....

ΕΝΝΑΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Ἤμουν μέσα εἰς τὸν λουτῆρα, γεμάτον ζεστὸ νερό, καὶ ὁ ἀδελφός μου ἐπηγαινοερχόταν μὲ ταραχὴν μέσα εἰς τὸ μικρὸ δωμάτιον· ἐκαθόταν, ἐσηκωνόταν, ἔπερνε τὸ σαπούνι, ἕνα σεντόνι, τὰ ἔφερνε ἐμπρὸς στὰ μυωπικὰ μάτια του καὶ πάλιν τ' ἄφηνε κάτω. Κατόπιν στρεφόμενος πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τοῦ λουτῆρος καὶ ξύνων μὲ τὸ νύχι τὸν τοῖχον, ἐπανέλαβε μὲ ζωηρότητα·

---Κρίνε τὸν ἑαυτόν σου· δὲν ἠμπορεῖ νὰ διδάσκῃ κανεὶς ἀτιμωρητεὶ ἐπὶ δεκάδας κ' ἑκατοντάδας χρόνων τὴν εὐσπλαγνίαν, τὴν λογικὴν, τὸ δίκαιον. δὲν ἠμπορεῖ νὰ μορφώνῃ ἀτιμωρητεὶ τὴν συνείδησιν. Τὸ κυριώτερον εἶνε ἡ συνείδησις.

Ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἶνε ἄσπλαχνος, νὰ χάσῃ ὅλην του τὴν εὐαισθησίαν, νὰ προσοικειωθῇ στὴν θέαν τοῦ αἵματος, τῶν δακρύων καὶ τῶν πόνων -- ὅπως οἱ κοεωπῶλαι ἢ μερικοὶ γιατροὶ καὶ στρατιωτικοὶ -- ἀλλὰ πῶς εἶνε δυνατὸν ν' ἀπαρνηθῇ τὴν ἀλήθειαν, ἅπαξ τὴν ἔχει διδαχθῇ;

Ἐγὼ πιστεύω πῶς αὐτὸ εἶνε ἀδύνατον.

Ἀπὸ τὰ παιδικά μου χρόνια ἔμαθα νὰ προστατεύω τὰ ζῶα, νὰ εἶμαι φιλεύσπλαχνος. Ὅλα τὰ βιβλία ποὺ ἐμελέτησα αὐτὸ ἀκοιβῶς μ' ἐδίδαξαν, καὶ ὑπερέσπιζα μαζῆ μ' αὐτοὺς ποὺ ὁ κατηραμένος ὁ πόλεμός σας βασανίζει.

Μὰ ὁ καιρὸς περνᾷ, καὶ ἀρνίζω νὰ συνηθίζω ὅλους αὐτοὺς τοὺς θανάτους, αὐτὰ τὰ βασανιστήρια, τὸ αἷμα.

Μοῦ φαίνεται πῶς κάθε ἡμέρα ποῦ περνᾷ γίνομαι καὶ ὀλιγώτερον εὐαίσθητος, ὀλιγώτερον εὐπαθής· δὲν ἠμπορῶ, μόλα ταῦτα, νὰ προσοικειωθῶ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ πολέμου. Τὸ πνεῦμα μου ἀρνεῖται νὰ ἐννοήσῃ ἐκεῖνο ποὺ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶνε ἀνόητον.

Ἕνα ἑκατομμύριον ἄνθρωποι, μαζευμένοι σ' ἕνα μέρος,

προσπαθοῦν νὰ ὑπαγάγουν εἰς κανόνας τὰς κινήσεις των, ἀλληλοσφάζονται καὶ ὑποφέρουν ὅλοι, εἶνε ὅλοι ἐξίσου δυστυχεῖς. Αὐτὸ τί ἄλλο εἶνε παρὰ τρέλλα ;

Ὁ ἀδελφός μου ἐστράφη τότε πρὸς ἐμὲ, καὶ τὰ μυωπικὰ μάτια του, ὀλίγον τι ἁπλοϊκὰ, μοῦ ἔστειλαν ἕνα ἐρωτηματικὸν βλέμμα·

---Τὸ κόκκινο γέλιο ! ἀπήντησα εὔθυμα, ἐνῷ ἔκαμνα τὸ νερὸ ν' ἀναπηδᾷ.

---Νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια -- καὶ ὁ ἀδελφός μου ἔβαλε τὸ κρύο χέρι του ἐπάνω στὸν ὦμόν μου -- ἀλλὰ, σὰν νὰ τὸν ἐπείραξεν ἡ ἐπαφὴ τοῦ ὑγροῦ δέρματος, ἀπέσυρε ζωηρὰ τὸ χέρι -- νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, φοβᾶμαι πάρα πολὺ πῶς θὰ παραφρονήσω.

Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐνοήσω αὐτὸ ποὺ γίνεται ὁλόγυρά μου· δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ νοιώσω, καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ τρομερόν. Ἂν ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ μ' ἐξηγήσῃ, μὰ κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ.... Ἂν ἤσουν εἰς τὸν πόλεμο, σὺ εἶδες, ἐξήγησέ μου σύ....

---Πήγαινε στὸ διάβολο ! τοῦ ἀπήντησα ἀστειευόμενος κ' ἐνῷ συγκοκκινοῦσα τὸ νερὸ, ποὺ ἀναπηδοῦσε.

---Καὶ σὺ ἀκόμα ! εἶπε θλιμμένα. Κανεὶς λοιπὸν δὲν εἶνε ἄξιος νὰ μὲ βοηθήσῃ. Αὐτὸ εἶνε φοβερόν ! Παύω νὰ ἐννοῶ· τί εἶνε συγχωρημένο, τί εἶνε ἀπηγορευμένο, τί εἶνε λογικὸ, τί εἶνε ἀνόητον. Ἂν σ' ἔπερν' ἀπὸ τὸν λαιμὸ, ἐλαφρὰ στὴν ἀρχὴ, σὰν νὰ σὲ χαϊδεύω, ἔπειτα, ἂν σ' ἐστραγγάλιζα, αὐτὸ τί θὰ ἦταν ;

---Λὲς βλακεῖες ! Κανεὶς δὲν κάνει ἔτσι.

Ὁ ἀδελφός μου ἔτοιμος τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο τὰ κρύα χέρια του, ἐμειδίασε κ' ἐξηκολούθησε·

---Ὅταν ἤσουν ἐκεῖ κάτω, νυχτιὲς πολλὲς δὲν ἠμποροῦσα νὰ κλείσω μάτι καὶ ἀλλόκοτες ἰδέες μοῦ κατέβαιναν στὸ κεφάλι. Ἤθελα νὰ πάρω ἕνα μπαλτᾶ καὶ νὰ σκοτώ-

σώ ὅλον τὸν κόσμο· τὴ μητέρα μας, τὴν ἀδελφή μας, τοὺς ὑπηρέτες. Ἐννοεῖται, ἔμειναν μόνον ἰδέες, δὲν τὶς ἔθεσα εἰς ἐφαρμογὴν ποτέ.

---Ἔτσι κ' ἐγὼ ἐλπίζω ! εἶπα χαμογελῶντας κ' ἐξακολουθῶν νὰ παίζω μὲ τὸ νερό.

νο καὶ λαμπερό· μοῦ φαίνεται πῶς, ἂν ἔπερνα στὸ χέρι μου ἕνα μαχαῖρι θὰ ἔσφαζα κανένα. Γιατί, ἐπὶ τέλους, νὰ μὴ κόψῃ κανεὶς, ἂν τὸ μαχαῖρι κόβῃ καλά ;

---Ὑπάρχει, μὰ τὴν ἀλήθεια, ἀρκετὸ μυαλό. Πόσον εἶσαι πρωτότυπος, ἀδερφάκι ! Ἄσε νὰ τρέξῃ ἀκόμα λιγάκι ζεστὸ νερό.

Ὁ ἀδελφός μου ἄνοιξε τὴν στρόφιγγα.

---Ἔπειτα, φοβᾶμαι καὶ τὸν κόσμο, ἐξηκολούθησε, φοβᾶμαι τὸν κόσμον σὰν νὰ εἶνε πάρα πολύς. Τὸ βράδυ ὅταν ἄκουα τὸν θόρυβο, τὶς φωνὲς στὸ δρόμο, ἔτρεμα· μοῦ φαινόταν πῶς ἄρχιζε κάποια σφαγή. Σὰν βλέπω μερικοὺς ἀνθρώπους χωριστὰ μαζεμένους, χωρὶς νὰ κατορθώνω νὰ νοιώσω τὰ λόγια των, φοβᾶμαι μὴ τοὺς ἰδῶ νὰ ριχθοῦν ὁ ἕνας κατὰ τοῦ ἄλλου μὲ φωνὲς γιὰ ν' ἀλληλοσφαγοῦν.

Καὶ ξέρεις -- ἔκλινε μυστηριωδῶς πρὸς ἐμὲ -- οἱ ἐφημερίδες εἶνε γεμάτες ἀπὸ περιγραφὲς φόνων, ἀπὸ ἐγκλήματα περίεργα. Δὲν εἶνε ἀλήθεια, γιατ' εἶνε πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν διαφορετικὲς ἰδέες. Ὁ κόσμος μιὰ μόνη λογικὴ ἔχει, κι' αὐτὴ ἀρχίζει νὰ κλονίζεται. Πιάσε μου τὸ κεφάλι μου, καίει φωτιά. Κάποτε κρυώνει, καὶ ὅλα μέσα του πήζουν, ναρκώνονται, γίνονται ἕνα τρομερὸ κομμάτι πάγου.

Θὰ τρελλαθῶ -- μὴ γελᾶς ἀδελφέ μου -- θὰ τρελλαθῶ...

Νὰ πέρασε τὸ τέταρτο, πρέπει νὰ βγῶ ἀπ' τὸν λουτῆρα.

---Ἕνα λεπτὸ ἀκόμη !

Ἤμουν τόσον ὡραῖα μέσα στὸν λουτῆρα, ἀκριβῶς σὰν

ἄλλοτε· ἄκουα μιὰ γνωστὴ φωνή, χωρὶς νὰ προσέχω στὰ λόγια· ἔβλεπα πράγματα ἁπλᾶ, γνωστά· ἡ χάλκινη σρίφιγγα ἦταν λιγάκι πρασινισμένη, τὰ πλευρὰ μὲ τὴν ἀσπρίνη των διακόσμησιν, τὰ φωτογραφικὰ ἐργαλεῖα, ὅλα τακτικὰ τοποθετημένα στὴ θέσι των. Θὰ κάνω καὶ φωτογραφίες, θὰ σηκώσω πρόσωπα ἁπλᾶ καὶ ἤρεμα, θὰ φωτογραφήσω τὸ παιδί μου, σὰν περπατεῖ, σὰν γελᾷ, σὰν κάνει κατεργαριές. Ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ διασκεδάζῃ ἔσι, καὶ χωρὶς πόδια. Ἔπειτα θὰ γράψω, ἀναφορικῶς μὲ τὰ σοφὰ βιβλία, μὲ τὰς νέας προόδους τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀναφορικῶς μὲ τὴν εὐμορφιά, μὲ τὴν εἰρήνην.

---Χά! χά! χά!

Ἄρχισα νὰ γελῶ, ἐνῷ ἔκανα τὸ νερὸ ν' ἀναμηδῷ.

---Τί ἔχεις; μὲ ἠρώτησεν ὁ ἀδελφός μου τρομαγμένος καὶ ὠχρός.

---Εἶμ' εὐτυχισμένος ποὺ βρίσκομαι στὸ σπίτι.

Μοῦ χαμογέλασε,, ὅπως σ' ἕνα παιδάκι, ὅπως σ' ἕνα μικρότερο παιδί, μολονότι ἐγὼ ἤμουν μεγαλύτερός του κατὰ τρία ἔτη, καὶ ἄρχισε νὰ ὁμιλῇ, αὐτὸς, σὰν πιὸ μεγάλος, σὰν γέρος ποὺ ἔχει σκέψεις θλιβερὲς, πλατειὲς καὶ παλαιές.

---Ποῦ νὰ πάῃ κανείς; εἶπε σηκώνοτας τοὺς ὤμους.

Καθημερινῶς, ἐπὶ μίαν ὥραν, οἱ ἐφημερίδες σταματοῦν τὸν χείμαρρον καὶ ὅλ' ἡ ἀνθρωπότης φρίττει.

Ὁ συγχρονισμὸς αὐτὸς τῶν αἰσθήσεων, τῶν δακρύων, τῶν σκέψεων, τῶν πόνων καὶ τοῦ τρόμου, μοῦ στερεῦ τὸ στήριγμά μου. Εἶμαι σὰν τὸ ἄχυρο στὸ κῦμα σὰν τὸν κόκκο τῆς σκόνης στὴν ἀνεμοζάλη. Μ' ἔχουν ἀποσπάσῃ μὲ τὴν βίαν ἀπὸ τὴ συνηθισμένη μου ζωὴ, καὶ, κάθε πρωΐ, εἶνε μιὰ φοβερὰ στιγμὴ ποὺ πετῶ στὸν ἀέρα ἐπάνω ἀπὸ τὴν σκοτεινὴν ἄβυσσον τῆς παραφροσύνης. Καὶ θὰ πέσω μέσα, θὰ πέσω χωρὶς ἄλλο μέσα. Σὺ, ἀδελφέ μου δὲν τὰ

ξέρεις ἀκόμη ὅλα. Δὲν διαβάζεις τὰ φύλλα. Πολλὰ πράγματα σοῦ τ' ἀποκρύπτουν, δὲν τὰ ξέρεις ἀκόμη ὅλα, ἀδελφέ μου!

Συνεμερίζετο τὴν τύχην ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μέσα εἰς τὰ τρέλλά των τὰ ὄνειρα ἀνησυχοῦσαν καὶ διὰ τὴν τρέλλαν τοῦ πολέμου καὶ μᾶς ἐνουθετοῦσαν. Ἔπεσα λοιπὸν τὰ λόγια του αὐτὰ γι' ἀστεῖα, σὰν νὰ εἶχα λησμονήσει, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ποὺ ἔκαμνα τὸ ζεστὸ νερὸ ν' ἀναπηδᾷ, καθετὶ ποῦ εἶχα δῆ ἐκεῖ-κάτω.

---Καλά, κρύβετέ μου ὅ,τι θέλετε! μὰ βοήθησέ με νὰ βγῶ ἀπ' τὸν λουτῆρα, τοῦ λέγω.

Ὁ ἀδελφός μου ἐγαμογέλασε κ' ἐφώναξε τὴν ὑπηρέτην. Μ' ἐσήκωσαν ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ καὶ μ' ἔντυσαν. Ἔπειτα ἐπῆρα τὸ ἀρωματισμένο τσάϊμου εἰς τὸ γραφεῖό μου στὸ τραπέζι μου, κ' ἑτοιμάσθηκα ν' ἀρχίσω ἐργασίαν.

Πρὶν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, ἔγραφα, διὰ μίαν ἐφημερίδα, τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ξένων φιλολογιῶν. Παραπλεύρως μου, ὅσον ἔφθανε τὸ χέρι μου, ἦταν ἕνας σωρὸς ἀπὸ τ' ἀναπημένα μου βιβλία, τόσον ὡραῖα μὲ τὰ κίτρινα, τὰ μπλὲ καὶ τὰ βαθύγραμμα ἐξώφυλλά των.

Ἡ καρδιά μου ἦταν τόσον μεγάλη, τόσον βαθειά, ὥστε δὲν ἠμποροῦσα ν' ἀποφασίσω ν' ἀρχίσω νὰ τὰ διαβάζω. Μόνον τ' ἄνοιγα καὶ τὰ ἐναΐδενα.

Αἰσθανόμουν πῶς στὸ πρόσωπό μου ἄνθιζεν ἕνα χαμόγελο, πολὺ μωρόν, χωρὶς ἄλλο, μὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἠμποροῦσα νὰ καταπνίξω, ἐνῷ ἐθαύμαζε τοὺς χαρακτῆρες, τὶς κορωνίδες, τὴν σοβαρὰν κ' ὥμορφην ἁπλότητα μιᾶς εἰκόνος.

Τί αἴσθημα ὡμορφιᾶς, τί πνεῦμα ὑπῆρχεν εἰς ὅλα αὐτά! Πόσοι ἄνθρωποι ποὺ θὰ ἐχρειάσθη νὰ ἐργασθοῦν, ν' ἀναζητήσουν! Πόση ἰδιοφυΐα καὶ καλλαισθησία θὰ ἐχρειάσθη γιὰ νὰ δημιουργηθῇ καὶ τὸ ἁπλοῦν αὐτὸ στοιχεῖον,

ἐκφραστικὸ καὶ κομψὸν, ἔξυπνο, εὐγλωττο μέσα εἰς τὶς ἁρμονικὲς συνδεδεμένες γραμμές των!

---Εἰς ἔργον τώρα! λέγω σοβαρὰ, μὲ σεβασμὸν πρὸς τὸ ἔργον μου.

Ἐπῆρα τὴν πέννα διὰ νὰ γράψω τὸ προοίμιον· ἀλλὰ τὸ χέρι μου ἐτινάχθη· στὴν σελίδα ἐπάνω, ὅπως ἕνας βάτραχος δεμένος μὲ τὸ σύρμα. Ἡ πέννα μου καρφώθηκε στὸ χαρτὶ, ἔτριξε, γύρισε, ἐγλίστρησεν ὁρμητικὰ κ' ἐχάραξε ἄμορφες καμπύλες, ἀνακόλουθες γραμμὲς, χωρὶς ἔννοιαν.

Δὲν ἐφώναξα οὔτ' ἐκουνήθηκα, μ' ἔπιασε κρύο καὶ ἡ ὑποψία τῆς φοβερᾶς ἀλήθειας ἀπεκρυσταλλώθη.

Τὸ χέρι μου ἐξακολουθοῦσε νὰ πηδᾷ στὸ γυαλιστερὸ χαρτὶ ἐπάνω καὶ τὸ κάθε δάκτυλό μου ἔτρεμε εἰς τρελλὴν ἀνάπαλσιν, σὰν νὰ εὑρισκόμουν ἀκόμη ἐκεῖ κάτω στὸν πόλεμο, εἰς τὸ κοκκίνισμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ μέσα εἰς τὸ αἷμα, σὰν νὰ ἔφθανα ἕως ἐδῶ θρῆνοι καὶ κοπετοὶ ἑνὸς ἀρρήτου πόνου.

Ἀπεσπῶντο ἀπὸ ἐμένα, αὐτὰ τὰ δάκτυλα εἶχαν ξεχωρι στὴν ζωὴν, εἶχαν γίνει αὐτιὰ καὶ μάτια, τὰ δάκτυλ' αὐτὰ ποὺ ἔτρεμαν τρελλὰ, καὶ, παγωμένος, χωρὶς νὰ ἔχω τὴν δύναμιν νὰ φωνάξω οὔτε νὰ κινηθῶ, παρακολουθοῦσα μὲ τὸ μάτι τὸν ἄγριο χορό τους εἰς τὸ λευκὸ καὶ γυαλιστερὸ χαρτί

Εἰς τὸ σπίτι ὅλα ἦσαν ἥσυχα. Ἔλεγαν πῶς ἐργαζόμουν· εἶχαν κλείσει ὅλες τὶς πόρτες γιὰ νὰ μὴ μὲ ταράξῃ κανεὶς θόρυβος. Ἤμουν εἰς τὸ δωμάτιον μόνος· ἐκύτταζα τὰ χέρια μου, ποὺ ἔτρεμαν.

---Δὲν εἶνε τίποτ' εἶπα δυνατὰ, καὶ μέσα στὴν σιωπὴ καὶ τὴν μοναξιὰ τοῦ δωματίου ἡ φωνή μου ἀντήχησε βραχνὴ καὶ παράτονος, σὰν τὴν φωνὴ τοῦ τρελλοῦ. Δὲν εἶνε τίποτε, θὰ ὑπαγορεύσω. Ὁ Μίλτων ἦταν τυφλὸς ὅταν ἔ-

γραψε τὸν «Χαμένο Παράδεισόν» του. Ἀφοῦ ἀκόμα μπορῶ νὰ σκέπτωμαι, αὐτὸ εἶνε τὸ οὐσιῶδες.

Ἄρχισα νὰ σχηματίζω μιὰ μακρὰν φράσι σοφὴν ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ Μίλτωνος· ἀλλ' αἱ λέξεις συνεχέοντο, ἔπεφταν, σὰν ἀπὸ κανένα ἐλαττωματικὸ τυπογραφικὸν συνθετήριον καὶ ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου, εἶχα λησμονήσει τὴν ἀρχήν της. Τότε ἤθελα νὰ ἐνθυμηθῶ ἀπὸ τι εἶχ' ἀρχίσει, διατί ἐσχημάτιζα τὴν ἀλλόκοτη καὶ μωρὰν αὐτὴν φράσιν ἐπὶ τοῦ Μίλτωνος, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσα.

---Ὁ Χαμένος Παράδεισος! Ὁ Χαμένος Παράδεισος! ἐπανέλαβα, χωρὶς νὰ νοιώθω τί ἔλεγα.

Καὶ τότε παρετήρησα πῶς λησμονοῦσα πολλὰ πράγματα, ὅτ' εἶχα γίνει πολὺ ἀφηρημένος καὶ ὅτι ἐσύγχιζα καὶ τὰ πλέον γνωστὰ πρόσωπα. Καὶ εἰς τὴν ἁπλῆ κουβέντα, κ' ἐκεῖ ἀκόμη δὲν εὕρισκα τὰς λέξεις ἢ δὲν ἔνοιωθα τὴν σημασίαν τὴν λέξεως ποῦ ἤξευρα.

Ἀνεπόλησα καθαρὰ τὴν σημερινήν μου ἡμέραν· ἦταν παράξενη, σύντομη, ἀκρωτηριασμένη, ὡσὰν τὰ πόδια μου, μὲ στιγμὲς κενὲς κ' αἰνιγματώδεις, --- τὶς μακρυνὲς ὧρες τῆς ἐλλείψεως συνειδήσεως ἢ τῆς ἀναισθησίας, τὰς ὁποίας δὲν ἐνθυμοῦμαι.

Ἠθέλησα νὰ φωνάξω τὴν σύζυγόν μου, ἀλλ' εἶχα λησμονήσει τὸ ὄνομά της. Τοῦτο δὲν μ' ἐτρόμαξεν οὔτε μ' ἐξέπληξε. Σιγὰ-σιγὰ ἐπρόφερα·

---Γυναῖκα!

Ἡ κενὴ αὐτὴ λέξις, τὴν ὁποίαν σπανίως ἐχρησιμοποιοῦσα ἀντήχησε κ' ἔσβυσε χωρὶς κανεὶς ν' ἀποκριθῇ. Ὅλα ἦταν ἥσυχα. Τὸ περιβάλλον μου εἶχε θελήσει νὰ εὑρεθῶ πάλιν εἰς ἀληθινὸ γραφεῖον σοφοῦ, ἄνετον, ἤρεμον, ἱκανὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν σκέψιν καὶ νὰ διακεντήσῃ τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις. «Οἱ ἀγαπητοί μου πάσας προφυλάξεις ἔ-

χουν λάβει πρὸς χάριν μου», ἐσκέφθηκα συγκινημένος.

Καὶ νὰ, ἔξαφνα, ἡ ἔμπνευσις, ἡ ἱερὰ ἔμπνευσις μ' ἐπῆρε στὰ πτερά της. Ὁ ἥλιος ἄναψε μέσα στὴν κεφαλή μου. Οἱ φλογερὲς δημιουργικὲς ἀκτῖνες του ἔλαμψαν πάνω στὸν κόσμον ὅλον, σκορπίζοντας λουλούδια καὶ τραγούδια!

Ἔγραψα ὅλην τὴν νύκτα, χωρὶς νὰ νοιώθω κόπωσιν, πετῶντας ἐλεύθερα εἰς τὸ διάστημα, καὶ μ' ἐστήριζεν ἡ ἁγία, ἡ δυνατὴ μοῦσα.

Ἔγραφα πράγματα μεγάλα, ἀθάνατα --- λουλούδια καὶ τραγούδια... τραγούδια καὶ λουλούδια....

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΕΚΑΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Εὐτυχῶς ἀπέθανε τὴν περασμένη ἑβδομάδα, τὴν Παρασκευήν. Εἶνε μεγάλη εὐτυχία, τὸ ἐπαναλαμβάνω, διὰ τὸν ἀδελφόν μου. Ἄδυνατος, μὲ χωρὶς πόδια, ὑποφέρων ἀπὸ νευρικὴν τρεμούλα, μὲ ψυχὴν συντριμμένην, ἦτο φοβερὸς καὶ ἀξιολύπητος εἰς τὴν δημιουργικὴν καὶ τρελλὴν ἔκτασίν του.

Ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους μῆνας ἀπὸ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἔγραφε χωρὶς νὰ σηκωθῇ καθόλου ἀπὸ τὸ κάθισμα, ἀρνούμενος κάθε τροφὴν, κλαίων καὶ μουρμουρίζων, ὅταν τὸν ἀπεμακρύναμεν ἀπὸ τὸ τραπέζι ἔστω κ' ἐπὶ στιγμήν.

Μὲ ἀπίστευτον ταχύτητα, ἡ ξηρὰ γραφὶς ἔτρεχεν εἰς τὸ χαρτὶ ἐπάνω· ἔρριχνε μακράν του τὰ φύλλα τὸ ἕν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἔγραφεν, ἢ ἐφαίνετο πῶς ἔγραφεν ἀδιάκοπα.

Δὲν ἐκοιμᾶτο· μόνον δυὸ φορὲς κατωρθώσαμε νὰ τὸν βάλουμε στὸ κρεββάτι του γιὰ μερικὲς ὧρες ἀφοῦ τοῦ ἐδώσαμε ναρκωτικόν· ἀργότερα ὅμως, ὅλα τὰ ναρκωτικὰ ἦσαν ἀνίσχυρα.

Ὅπως εἶχε ζητήσει, τὰ παράθυρα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα ἦσαν πάντοτε κλειστὰ καὶ ἡ λάμπα ἔκαιε τὴν ἡμέ-

ραν, δίνοντας τὴν ἐντύπωσιν νυκτός. Ἐκάπνιζε τὸ ἕνα σιγάρο μετὰ τὸ ἄλλο, ἐνῷ ἔγραφε. Ἦτο εὐτυχής. Οὐδέποτε εἶδα σ' ἀνθρώπους μὲ γερο πνεῦμα ὕφος τόσον ἐμπνευσμένον, τοιαύτην ἔκφρασιν προφήτου ἢ ποιητοῦ. Εἶχεν ἀδυνατίσει πολύ. Τὸ σῶμα του εἶχε γίνει διαφανὲς σαν το κερὶ τοῦ πεθαμένου· εἶχαν ἀσπρίσει τὰ μαλλιά του.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρελλοῦ ἔργου του, φαινόταν ἀκόμη νέος· εἰς τὸ τέλος ἦτο γέρος. Κάποτε ποὺ προσπαθοῦσε νὰ γράφῃ γρηγορότερα τοῦ συνήθους, ἡ πέννα του καρφωνόταν στο χαρτί κ' ἔσπαζε· αὐτὸς ὅμως δὲν τὸ ἔβλεπε.

Σ' ἐκεῖνες τὶς στιγμὲς ἦταν ἀδύνατον νὰ τὸν πλησιάζε νὰ τὸν ἄγγιζε κανείς· διότι, εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐπαφὴν, τὸν ἔπιανεν σπασμωδικὰ δάκρυα καὶ γέλια.

Ἄλλοτε, πολὺ σπανίως, ἀνεπαύετο ἡδονικὰ καὶ συνωμιλοῦσε μαζῆ μου μὲ ὕφος καλοκάγαθον καὶ, κάθε φορὰν μοῦ ἀπέτεινε τὰς ἰδίας ἐρωτήσεις·

---Ποῖος εἶσθε; πῶς λέγεσθε; ἀπὸ πότε καταγίνεσθε εἰς τὴν φιλολογίαν;

Κατόπιν, διηγεῖτο μὲ τὴν αὐτὴν συγκατάβασιν καὶ μὲ τοὺς αὐτοὺς ὅρους πάντοτε, τὸν γελοῖον φόβον του, ὅτι εἶχε χάσει τὴν μνήμην του καὶ ἦτον ἀνίκανος νὰ ἐργασθῇ· ὑπόθεσιν μωρὰν, τῆς ὁποίας τὸ ἀθάνατον ἔργον του ἐπὶ τῶν λουλουδιῶν καὶ τραγουδιῶν, ἦταν ἡ λαμπρὰ ὅσον καὶ ἄμεσος διάψευσις.

---Καλῶς ἐννοουμένου, ὅτι δὲν ὑπολογίζω ἐπὶ τῶν ἐγκωμίων τῶν συγχρόνων μου -- ἔλεγε μὲ ὕφος φρόνιμον κάποτε καὶ ὑπερήφανον, βάζοντας τὸ ὑποτρέμον χέρι του ἐπάνω εἰς τὰ λευκὰ φύλλα -- ἀλλὰ στὸ μέλλον, στο μέλλον θὰ ἐννοήσουν τὰς ἰδέας μου!

Οὐχὶ ἅπαξ ὡμίλησε περὶ τοῦ πολέμου, ὄχι ὀλιγώτερον περὶ τῆς συζύγου καὶ τοῦ υἱοῦ του. Τὸ ἀτελείωτον καὶ

μάταιον ἔργον του ἀπέπνιγε τόσον τελείως τὸ πνεῦμα του, ὥστε δὲν εἶχε συνείδησιν κανενὸς πράγματος ἐκτὸς αὐτοῦ. Ἠμποροῦσε νὰ πηγαινοερχόταν κανεὶς καὶ νὰ ὁμιλοῦσε μπροστά του χωρὶς αὐτὸς νὰ τὸν κυττάζῃ. Τὰ χαρακτηριστικά του, εἰς τρομερὰν ἔντασιν, δὲν ἐγκατέλιπαν οὔτ' ἐπὶ στιγμὴν τὸ ἐμπνευσμένον ὕφος των.

Εἰς τὴν σιγὴν τῆς νυκτὸς, ὅταν ὅλοι ἐκοιμῶντο, ὅταν μόνον αὐτὸς ἔνηθε τὸ ἀτελείωτον νῆμα τῆς τρέλλας, ἐφαίνετο τρομερός. Μόνοι, ἡ μητέρα μας κ' ἐγὼ, ἐτολμούσαμε νὰ μπαίνουμε εἰς τὸ δωμάτιόν του. Τοῦ ἔδωκα κάποτε ἕνα μολύβι, ἀντὶ τοῦ ξηροῦ κονδυλοφόρου του, σκεπτόμενος ὅτι θὰ ἔγραφεν ἴσως πραγματικὰ, κάτι τι· ἀλλὰ στὸ χαρτὶ ἐπάνω δὲν εὗρῆκα παρὰ μόνον ἄμορφες σειρὲς κουμένες, πεταγμένες, χωρὶς νόημα.

Ἀπέθανε τὴν νύκτα, ἐργαζόμενος. Ἐγνώριζα πολὺ καλὰ τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἡ τρέλλα του δὲν μ' ἐξέπληττε.

Ἡ φλογερὴ ἀγάπη του πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία διεφαίνετο εἰς τὰς ἐπιστολάς του, τὰς ὁποίας μοῦ ἔγραφεν ἀπὸ τὸ θέατρον τοῦ πολέμου καὶ ποὺ ἐσυμπλήρωναν τελείως τὴν ζωήν του, ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του, κατέληξεν εἰς ἐξασθένησιν τοῦ βασανισμένου κ' ἐξηντλημένου ἐγκεφάλου του, καὶ ὤφειλε μοιραίως νὰ φέρῃ τὴν καταστροφήν

Πιστεύω πῶς κατώρθωσα νὰ δείξω, ἀοκετὰ καθαρὰ, τὴν διαδοχὴν τῶν ἐντυπώσεών του, ποὺ τὸν ὤθησαν εἰς τὸν θάνατον τὴν μοιραίαν ἐκείνην νύκτα.

Ὅ,τι ἐν γένει ἔγω διηγηθῇ, ἐδῶ, περὶ τοῦ πολέμου, τὸ ἔγω μάθει ἀπὸ λέξεις, ἀσυνάρτητες, πολλὲς φορὲς καὶ συγκεχυμένες τοῦ ἀδελφοῦ μου. Μόνο μερικὲς μεμονωμένες εἰκόνες εἶχαν χαραχθῇ στὴν μνήμη του τόσον βαθειὰ, ὥστε ἠμπόρεσα νὰ τὰς ἀναπαραστήσω μὲ τὰς ἰδίας ἀκριβῶς λέξεις, ποὺ εἶχε μεταχειρισθῇ ἐκεῖνος.

Τὸν ἀγαποῦσα, καὶ ὁ θάνατός του μὲ καταθλίβει ὡσὰν

μιὰ πέτρα, ποὺ νὰ μ' ἐκτύπησε στὸ μυαλό. Ἔχει προσθέσει ἕνα κόμπον ἀκόμη εἰς τὸ δίκτυ τῶν ἀκατανοήτων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα περισφίγγουν τόσον δυνατὰ τὸ πνεῦμα μου καὶ τὸ σκιάζουν.

Ὅλη ἡ οἰκογένεια ἐπῆγε στὴν ἐξοχήν, εἰς τοὺς συγγενεῖς μας κ' ἔμεινα μόνος εἰς τὸ σπίτι, εἰς τὸ ἀπόμερο σπιτάκι, ποὺ ὁ ἀδελφός μου τόσον ἀγαποῦσε. Ἔχουν διώξει τὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ θυρωρὸς τοῦ γειτονικοῦ σπιτιοῦ ἔρχεται κάθε πρωΐ καὶ ἀνάπτει φωτιά. Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα μένω καταμόναχος· μοιάζω τὴν μυῖγα τὴν κλεισμένη μέσα στὸ διπλὸ παράθυρο· παλαίω καὶ κτυπιέμαι πάνω στὸ διάφανο καὶ ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον. Κ' αἰσθάνομαι, τὸ ξεύρω καλά, πῶς δὲν θὰ βγῶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σπίτι.

Τώρα ποὺ εἶμαι μόνος, ἡ σκέψις τοῦ πολέμου κυριεύει ὁλόκληρον τὴν ὕπαρξίν μου. Εἶν' ἕνα πρόβλημα ἄλυτον, κάτι, δὲν ξεύρω τί, τὸ φοβερόν, ποὺ δὲν ἠμπορῶ νὰ το ἐνσαρκώσω. Λίδω εἰς τὸ φάσμ' αὐτὸ ὅλας τὰς δυνατὰς μορφάς· τὸ κάμνω σκελετὸν χωρὶς μάτια, ἄλογον, σκιὰν ἄμορφον, ποὺ σχηματίζεται μέσα στὰ σύννεφα, ὁποῦ σκεπάζουν σιωπηλὰ τὴν γῆν. Ἀλλὰ, καμμιὰ εἰκόνα δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ, καὶ ἡ σταθερὰ καὶ πανερὰ φρίκη ποὺ μὲ πιέζει, δὲν ἐξαντλεῖται.

Ὄχι, δὲν νοιώθω τὸν πόλεμον, καὶ μ' ἐκάλεσαν γιὰ νὰ τρελλαθῶ, σὰν τὸν ἀδελφό μου, σὰν χιλιάδες ἀνθρώπους ποὺ τοὺς ἐπῆγαν ἐκεῖ-κάτω. Αὐτὸ δὲν μὲ φοβίζει. Ἡ ἀπώλεια τοῦ λογικοῦ μοῦ φαίνεται ἐξίσου ἔντιμος ὅσον καὶ ὁ θάνατος ἑνὸς σκοποῦ εἰς τὴν θέσιν ποὺ ἐτάχθη. Ἀλλ' ἡ ἀναμονή, μὰ ἡ ἀργὴ καὶ βεβαία προσέγγισις τῆς τρέλλας, τὸ αἴσθημα κάποιου πελωρίου πράγματος ποὺ πέσκέψιν.... Ἡ καρδιά μου ἔχει ναρκωθῇ, ἀπενεκρώθη· δὲν ὑπάρχει πλέον νέα ζωὴ γι' αὐτήν· μόνον, ἡ σκέψις μου μένει ζωντανὴ ἀκόμη· ἀγωνίζεται ἀκόμη, αὐτὴ ποὺ

ἦταν δυνατὴ σὰν τὸν Σαμψὼν, καὶ ποὺ τώρα, εἶνε ἀδύνατη καὶ ἀνυπεράσπιστη, καὶ μοιάζει παιδάκι. Αὐτὴ μοῦ κάνει πόνο, ἡ πτωχή μου ἡ σκέψις.

Εἶνε στιγμὲς ποὺ δὲν ἠμπορῶ νὰ ὑποφέρω τὸ βασανιστήριον τοῦ σκληροῦ αὐτοῦ ζυγοῦ, ποὺ πιέζει τὸ μυαλό μου· μοῦ ἔρχεται ὄρεξις νὰ τρέξω στοὺς δρόμους, εἰς τὴν πλατεῖαν, ἐκεῖ ποὺ μαζεύονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ φωνάξω·

---Νὰ πάψετε ἀμέσως τὸν πόλεμον, εἰδεμή....

Εἰδεμὴ, τί; Ὑπάρχουν λοιπὸν λέξεις ποὺ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ τοὺς κάμουν νὰ ἔλθουν εἰς τὸ μυαλό των; Λόγια εἰς τὰ ὁποῖα νὰ μὴν ἠμποροῦσεν ἄλλος ν' ἀπαντήσῃ μὲ ἄλλα πλέον δυνατὰ μὲ λόγια ἁπατηλὰ μὰ χωρὶς σημασίαν; Πρέπει νὰ πέσω γονατιστὸς ἐμπρὸς στὸν κόσμο καὶ νὰ κλαίω; Ἀλλὰ ἑκατοντάδες χιλιάδες ψυχῶν κλαίουν, καὶ τί κάνουν τάχα; Πρέπει ν' αὐτοκτονήσω ὑπὲρ σὲ ὅλους; Ν' αὐτοκτονήσω; Χιλιάδες στρατιωτῶν πεθαίνουν καθημερινῶς, καὶ τί, τάχα, μετεβλήθη;

Ὅταν αἰσθάνωμαι, ἔτσι, τὴν ἀδυναμία μου, μὲ πιάνει λύσσα, ἡ λύσσα τοῦ πολέμου ποὺ μισῶ.

Σὰν τὸν γιατρὸ θὰ ἤθελα νὰ μποροῦσα νὰ κάψω τὰ σπίτια ἐκείνων ποὺ γυρεύουν πόλεμον, νὰ κάψω τοὺς θησαυροὺς των, τὶς γυναῖκες των, τὰ παιδιά των.

Θὰ ἤθελα νὰ ἐφαρμάκωνα τὸ νερὸ, ποὺ πίνουν, νὰ βγάλω ὅλους τοὺς ἀποθαμένους μέσα ἀπὸ τοὺς τάφους των καὶ νὰ ρίψω τοὺς σκελετούς των εἰς τὰ βρωμερὰ τὰ σπίτια των, στὰ κρεββάτια των ἐπάνω. Νὰ κοιμηθοῦν μαζῆ τους, ὅπως κοιμοῦνται μὲ τὶς γυναῖκες ἢ μὲ τὶς φιλενάδες των!

Ὤχ! ἂν ἤμουν διάβολος! ὅλη τὴν σοίκη ποὺ ἡ μάλαρις ἁπλώνει, θὰ τὴν ἐσκόπιζα εἰς τὴν γῆν ἐπάνω. Θὰ ἤμουν ὁ κύριος τῶν ὀνείρων των καὶ, ὅταν, μὲ τὸ χαμο-

γέλιο στὰ χείλη, θὰ ἔκαναν τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον ἐπάνω στὰ παιδιά των, θὰ ὠρθονόμουν ἐμπρός των κατάμαυρος !....

Ναὶ, θὰ τρελλαθῶ ! μὰ νὰ τρελλαθῶ γρήγορα, τοὐλάχιστον ! πιὸ γρήγορα !....

ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Αἰχμάλωτοι, μικρὸν σῶμα ἀνδρῶν ποὺ τρέμουν, μὲ τρομαγμένον ὕφος. Ὅταν κατεβῆκαν ἀπὸ τὸν σιδηρόδρομον, τὸ πλῆθος οὔρλιασε, οὔρλιασε σὰν χονδρὸς γρινιάρης σκύλος, τοῦ ὁποίου ἡ ἄλυσος εἶνε βραχεῖα καὶ ὀλίγον στερεά. Κατόπιν ἐσιώπησε, ἐφύσησεν, ἀνέπνευσεν, ἐνῷ ἐπροχωροῦσαν εἰς πυκνὸν σῶμα, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες, μ' ἕναχαμόγελον ἄνοστο στὰ ὠχρά των χείλη. Τὰ πόδια των ἔκαμνον ἐξαιρετικὸν κρότον, σὰν νὰ ἐφοβοῦντο, οἱ αἰχμάλωτοι αὐτοὶ, μήπως ἀπὸ πίσω τοὺς κτυποῦσαν, κάτω ἀπὸ τὸ γόνατο, μὲ τὴ μαγκοῦρα.

Ἕνας μόνον μεταξύ των, ποὺ ἐβάδιζεν ὀλίγον παράμερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἦταν ἤρεμος, σοβαρός. Ἀντίκρισα τὸ βλέμμα τῶν μαύρων ματιῶν του κ' ἐδιάβασα μέσα του ἕνα εἰλικρινὲς καὶ καθαρὸ μῖσος. Εἶδα φανερὰ πῶς μ' ἐπεριφρονοῦσε, ὅτι ἀνέμενεν ἐκ μέρους μου τὸ καθετί. Ἂν τὸν ἐφόνευα, ἄοπλον, δὲν θὰ ἐφώναζε, οὔτε θὰ ἠμύνετο· ἦταν ἕτοιμος νὰ δεχθῇ τὸ καθετί.

Ἔτρεξα κατόπιν τοῦ πλήθους, μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀνταλλάξω μαζῆ του ἀκόμη ἕνα βλέμμα. Τὸ κατώρθωσα καθ' ἣν στιγμὴν ἔμπαινε εἰς ἕνα σπίτι. Ἦταν ὁ τελευταῖος· ἀφῆκε νὰ περάσουν οἱ ἄλλοι μπροστὰ καὶ μὲ παρετήρησε ἀκόμη μιὰ φορά.

Καὶ τότε διέκρινα μέσα στὰ μεγάλα μαῦρα καὶ χωρὶς κόρην μάτια του, ἕνα τέτοιον πόνον, ἕνα τέτοιο βάραθρον

φρίκης καὶ τρέλλας, ὥστε ἤμουν βέβαιος ὅτι εἶχ' ἀντικρίσει τὴν δυστυχεστέραν ψυχὴν τοῦ κόσμου.

---Ποιὸς εἶνε αὐτὸς μὲ τὰ μεγάλα μάτια ; ἠρώτησα κάποιον στρατιώτην τῆς συνοδείας.

---Εἶν' ἕνας ἀξιωματικός. Εἶνε τρελλός. Εἶνε πολλοὶ ὡσὰν κι' αὐτόν.

---Πῶς λέγεται ;

---Δὲν θέλει οὔτε νὰ μιλήσῃ, οὔτε νὰ μᾶς πῇ τὸ ὄνομά του. Οὔτε στοὺς πατριῶτες του ποὺ τὸν γνωρίζουν. Εἶν' ἕνας ἀποπλανημένος. Μᾶς ἔφυγε, μιὰ φορὰ ἀπ' τὴν κρεμάλα, ἐπρόσθεσεν ὁ στρατιώτης κουνῶντας τὸ χέρι καὶ χανόμενος ὀπίσω ἀπὸ τὴν θύρα.

Τώρα, βραδυάζει καὶ τὸν συλλογιέμαι. Εἶνε μόνος μεταξὺ ἐχθρῶν τοὺς ὁποίους πιστεύει ἱκανοὺς τὸ καθετὶ νὰ διαπράξουν, καὶ οἱ ἴδιοι οἱ συμπατριῶται του δὲν τὸν γνωρίζουν. Σιωπᾶ, ἀναμένων καρτερικὰ τὴν στιγμὴν ὁποῦ θ' ἀφήσῃ τὸν κόσμον αὐτὸν διὰ παντός. Δὲν πιστεύω νὰ εἶνε τρελλός· δὲν εἶνε δειλός· αὐτὸς μόνος ἦταν ἀξιοπρεπὴς, μεταξὺ τῶν τρομαγμένων, τῶν περιδεῶν ἐκείνων. Σὰν τί νὰ σκέπτεται ;

Τί βάθος ἀπελπισίας ὑπάρχει σὴν ψυχὴ τοῦ ἐπιθανάτου αὐτοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἐπιμένει ν' ἀποκρύπτῃ τ' ὄνομά του ; Καὶ, πράγματι, διὰ ποῖον λόγον τάχα νὰ εἰπῇ τὸ ὄνομά του ; Αὐτὸς ποὺ τὸ φέρει ἐξώφλησε πιὰ μὲ τὴ ζωή· ξεύρει τὴν πραγματικὴν ἀξίαν του καὶ, μὲ ὅλες τὶς φωνὲς, τοὺς θυμοὺς, τὰς ἀπειλὰς ποὺ ἀκούει δὲν λογαριάζει κανένα. Ἐζήτησα πληροφορίας περὶ τούτου. Εἶχε συλληφθῇ, κατὰ τὴν τελευταίαν μάχην, εἰς φρικώδη ἀνθρωποσφαγὴν, ὅπου ἔπεσαν δεκάδες χιλιάδων· δὲν ἀντέταξεν ἄμυναν· ὅταν τὸν συνέλαβον αἰχμάλωτον, ἀφωπλίσθη. Ἕνας στρατιώτης, ἀπαρατήρητος, τὸν ἐκτύπησε μὲ τὸ ξίφος του, ἐκεῖνος οὔτε κὰν ἐζήτησε ν' ἀποφύγῃ τὸ πλῆγμα. Κα-

τὰ δυσιυχίαν του, ἡ πληγή του δὲν εἶχε σημασίαν.

Ἴσως εἶνε πράγματι τρελλός. Ὁ στρατιώτης εἶπεν ὅτι εἶνε πολλοὶ ὡσαν κι' αὐτόν....

ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Ἀρχίζει. Χθὲς τὸ βράδυ, ὅταν ἐμπῆκα εἰς τὸ γρα φεῖον τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἐκαθόταν στὸ κάθισμά του, εἰς τὸ τραπέζι του τὸ γεμάτο βιβλία. Ἡ φρεναπάτη διελυθη. τὴν στιγμὴν ποὺ ἄναψα τὸ κερί· ἀλλὰ, ἐπὶ μίαν μακρὰν στιγμὴν, δὲν μπόρεσα ν' ἀποφασίσω νὰ καθήσω εἰς τὸ κά θισμα ποὺ τὸν εἶχα ἰδῇ νὰκάθεται. Κατ' ἀρχὰς ἡ καρδιά μου ἐσπάραξε -- τὰ κενὰ δωμάτια ὅπου διαρκῶς ἀντηχοῦν τριξίματα, ἐγγίγματα, προκαλοῦν αἴσθημα ἀγωνίας-- κατόπιν ἀνεθάρρησα. Ἄξίζει, λέγω, καλύτερα τὸ ὅραμα τοῦ ἀδελφοῦ μου παρὰ κανενὸς ἄλλου. Ὅλο τὸ βράδυ, ἔμεινα ἐκεῖ μέσα στὴν ἰδίαν θέσιν. Ἐνόμιζα ὅτι ἂν ἐσηκωνόμουν ἐγὼ, θὰ ἐρχόταν ἀμέσως ἐκεῖνος νὰ κατελάμβανε τὴν θέσιν του.

Ἐβγῆκα ἀπ' τὸ δωμάτιό του γρήγορα-γρήγορα, χωρὶς νὰ ἐπιστρέψω. Ἔπρεπε ν' ἀνάψω τὰ φῶτα σ' ὅλο τὸ σπίτι. Μὰ, ἴσως νὰ ἐτρόμαζα πιὸ πολὺ βλέποντας κάτι, πρᾶγμα. Εἰς τὸ σκότος, τοὐλάχιστον, ἔχει κανεὶς κάποιαν ἀμφιβολίαν. Μολαταῦτα ἐμπῆκα σήμερα μὲ τὸ κερὶ ἀναμμένο. Κανεὶς δὲν ἦταν εἰς τὸ κάθισμα. Χωρὶς ἄλλο κάποια σκιὰ θὰ μ' ἐξεγέλασε.

Ξαναπῆγα στὸν σταθμὸν -- πηγαίνω τώρα καθημερινῶς ἐκεῖ -- καὶ εἶδα ἕνα βαγόνι γεμάτο ἀπὸ παραφρονήσαντας στρατιώτας μας. Τὸ ἐπήγαιναν ἀλλοῦ, χωρὶς νὰ τὸ ἀνοίξουν, ἀλλὰ ἐγὼ κατώρθωσα νὰ ἰδῶ μερικὰ πρόσωπα εἰς τὶς θυρίδες. Ἦσαν φρικαλέα. Ἕνα κίτρινο, σὰν τὸ λεμόνι, τρομερὰ κατεβασμένο, εἶχε τὸ στόμα μαῦρο καὶ ὀρθά-

νοικτο, ἁπλανῆ τὰ μάτια. Ὡμοίαζε τόσο πολὺ μὲ φρικτὴ προσωπίδα, ὥστε δὲν μπόρεσα ν' ἀποσπάσω ἀπὸ πάνω του τὸ ὀλεμμα μου. Μ' ἐκύτταξε γυρισμένο ὁλο πρὸς τὸ μέρος μου, ἀκίνητον. Ἐξηφανίσθη με τὸν θόρυβον, χωρὶς νὰ ταραχθῇ καὶ χωρὶς ν' ἀνοιγοκλείσῃ τὰ ὀλέφαρα του. Ἦν, ὥρα, παρουσιάσεις εἰς τὸ τετράγωνον τῆς θύρας νὰ ἐχάνα τὸ μυαλό μου. Ἠρώτησα κάποιαν ὑπαλληλον· ἦσαν εἴκοσι δυο μέσα στὸ βαγόνι. Ἡ ἐπιδημία ἁπλώνεται. Τὰ φύλλα σιωποῦν, ἀλλὰ πιστεύω πῶς καὶ στὴν πόλι μας δὲν εἶνε καλὰ τὰ πράγματα.

Βλέπει τώρα κανεὶς ὀχήματα μαῦρα, κλεισμένα ἑρμητικῶς. Εἰς μίαν καὶ μόνην ἡμέραν ἐμέτρησα δέκα ἀπ' αὐτα, εἰς διαφορα μέρη. Κ' ἐγὼ θὰ φύγω σὲ κανὲν ἀπ' αὐτά!

Τὰ φύλλα ζητοῦν καθημερινῶς καὶ νέα συντάγματα καὶ ἄλλο αἷμα. Αὐτο, τί νὰ σημαίνει πάλιν; Ὀλίγο καὶ ὀλίγο τὸ νοιώθω. Ἐδιάβασα χθὲς ἐν ἄρθρον πολὺ ὑποπτον, ποὺ ἀπεδείκνυε πῶς ὑπάρχουν πολλοὶ κατάσκοποι καὶ προδόται, ὅτι πρέπει νὰ εἶνε κανεὶς πολὺ φρονιμος, ὅτι ἡ λαϊκὴ ὀργὴ μπορεῖ νὰ πατάξῃ τοὺς ἐνόχους. Ποιους ἐνόχους; ἐνόχους τίνος πράγματος;

Καθὼς ἐγύριζα ἀπ' τὸν σταθμὸ μὲ τὸν τροχιόδρομον ἄκουσα παράξενη συνομιλίαν, ἡ ὁποία, χωρὶς ἄλλο, νὰ ἐστρέφετο ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

---Πρέπει νὰ τοὺς κρεμοῦν ἄνευ διαδικασίας, ἔλεγε κάποιος κυττάζοντας κατάματα ὅλους τοὺς ἐπιβάτας. Πρέπει νὰ κρεμοῦν τοὺς προδότας, μάλιστα!

---Ἀλύπητα! προσθέτει ἕνας ἄλλος, ἀρκετοὶ ἔχουν ξεφύγει!

Ἐπήδησα ἔξω. Ὁ πόλεμος κάμνει ὅλον τὸν κόσμον νὰ κλαίῃ, καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ παραπονοῦνται ὅτι δὲν εἶνε ἀρκετὰ σκληρός!

Μιὰ αἱματίνη ὁμίχλη ἐπικρέμαται καὶ τὸ βλέμμα σκεπάζει, κι' ἀρχίζω νὰ πιστεύω πῶς ἡ παγκοσμία καταστροφὴ πλησιάζει.

Εἶνε τὸ κόκκινο γέλιο, γιὰ τὸ ὁποῖον ὡμιλοῦσεν ὁ ἀδελφός μου. Ἡ τρέλλα ἔρχεται ἀπ' ἐκεῖ-κάτω, ἀπὸ τὶς κόκκινες κ' αἱματωμένες πεδιάδες, κ' αἰσθάνομαι μέσα στὸν ἀέρα μιὰ κρυετὴ πνοή. Εἶμαι δυνατὸς καὶ ρωμαλέος· δὲν ἔχω πάνω μου ἀπ' τὶς ἀσθένειες ἐκεῖνες ποὺ παραλύουν τὸ σῶμα καὶ κατόπιν τὸ πνεῦμα. Μὰ, αἰσθάνομαι πῶς τὸ μίασμα μὲ κυριεύει καὶ πῶς οἱ σκέψεις μου, μέσα στὴ μέση, δὲν μοῦ ἀνήκουν πιά. Αὐτὸ εἶνε πλέον κακὸ ἀπ' τὴν πανοῦκλα. Ἐκείνη μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν διαφύγῃ, ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ προφυλάξεις, ἀλλὰ πῶς νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὴν σκέψιν ποὺ διατρέχει τὰ πάντα καὶ ποὺ οὔτε ἀπόστασιν, οὔτε ὅρια γνωρίζει ; Τὴν ἡμέραν ἠμπορῶ νὰ παλαίω· ἀλλὰ τὴν νύκτα γίνομαι δοῦλος τῶν σκέψεών μου, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος --- κ' αἱ σκέψεις μου εἶνε τρομεραὶ καὶ τρελλαί.

ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Παντοῦ μάχαι, ἀνόητοι κ' αἱματηραί. Τὸ ἐλάχιστον κίνημα, καταστέλλεται ἀγρίως, μὲ μαχαιριὲς, μὲ λιθαριὲς ἢ μὲ τὸ ξύλο. Ὀλίγο τοὺς ἐνδιαφέρει ποιὸς σκοτώνουν· τὸ κόκκινον αἷμα θέλει φανῇ· ρέει μὲ τόσην ἀφθονίαν !

Ἦσαν ἕξ, οἱ χωρικοὶ αὐτοί. Τρεῖς στρατιῶται, μὲ γεμάτα τὰ ὅπλα τοὺς ἐφύλαττιαν. Τὰ παράξενα χωριάτικα ροῦχα των, τὰ τραχειὰ πρόσωπά των, πλαισιωμένα ἀπὸ μαλλιὰ σγουρὰ, τοὺς ἔκαναν νὰ ὁμοιάζουν μὲ σκλάβους τῆς ἀρχαιότητος. Μέσ' ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς πλουσίας πόλεως, στρατιωτικοὶ ἐξησκημένοι στὴν πειθαρχίαν τοὺς ἐπήγαιναν εἰς τὴν μάχην. Κ' ἐκεῖνοι ἀκολουθοῦσαν,

ὑπακούοντες εἰς τὰς λόγχας, ἀθῶοι καὶ περιωρισμένοι ὅπως τὰ βώδια ποῦ ὁδηγοῦνται στὸ σφαγεῖον. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐπήγαινεν ἕνας ψηλὸς ἀγένειος, μ' ἕνα μακρὺ λαιμόν, σὰν χήνας, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔστεκεν ἕνα κεφαλάκι ἀκίνητον.

Εἶχε κλίνει πρὸς τὰ ἐμπρὸς σὰν δενδράκι ποὺ κυροῦται καὶ τὸ βλέμμα του ἐκύτταζε κάτω μὲ προσήλωσιν τόσην, ὥστε θὰ ἔλεγε κανεὶς πῶς ἐχωνόταν στὰ ἔγκατα τῆς γῆς. Ὁ ἕκτος ἦταν ἡλικιωμένος κάπως, κοντόπαχος καὶ γενειοφόρος· τὰ μάτια του δὲν εἶχαν τὴν ἔκφρασιν τῆς σκέψεως. Τὸ ἔδαφος θαρροῦσες κ' ἐτραβοῦσε τὰ πόδια του καὶ τὰ κρατοῦσε, κ, ἐβάδιζε σὰν νὰ τὸν εἶχε κάμει ἀέρας δυνατὸς πρὸς τὰ ὀπίσω. Εἰς κάθε βῆμα του ὁ στρατιώτης ποὺ τὸν συνώδευε, τὸν ἔσρωχνε μὲ τὸν ὑποκόπανον τοῦ ὅπλου του. Τὸ ἕνα του πόδι ἀπεσπᾶτο, ἐφέρετο σπασμωδικὰ πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ἐνῷ τὸ ἄλλο ἔμενε καρφωμένον εἰς τὸ χῶμα.

Οἱ στρατιῶται ἐφαίνοντο ἀηδιασμένοι καὶ κακοδιάθετοι εἶχαν μεγάλην πορείαν νὰ κάμουν· ἡ κούρασίς των ἐφαίνετο ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐκρατοῦσαν τὰ ὅπλα των καὶ ἀπὸ τὸ βάδισμά των, τὸ ἀνόμοιον καὶ ἀκανόνιστον, μὲ τὰ πόδια πρὸς τὰ μέσα.

Λὲς καὶ ἡ σιωπηρὰ, ἡ ἐπίμονος καὶ ἀνόητος ἀντίστασις τῶν ἕξη χωρικῶν εἶχε ταράξει τὸ πειθαρχικὸν πνεῦμα των καὶ εἶχαν παύσει νὰ γνωρίζουν ποῦ ἐπήγαιναν καὶ ποὸς ποῖον σκοπόν.

---Ποῦ τοὺς πηγαίνετε; ἠρώτησα ἕνα ἐκ τῶν στρατιωτῶν.

Ἐδονήθη ἀπὸ φρικίασιν καὶ μοῦ ἔρριψε μίαν ὀφθαλμοβολὴν, τὴν ὁποίαν ἔνοιωσα σὰν λόγχη νὰ περνᾷ τὸ στῆθός μου.

---Πήγαινε!! λέγει, πήγαινε! διαφορετικά....

Ὁ κοντόπαχος ἄνθρωπος ἐπωφελήθη τῆς τύχης διὰ νὰ φύγῃ· ἔτρεξε λιγάκι πρὸς τὰς κιγκλίδας τοῦ δρόμου, ὅπου μαζεύθηκε σταυροπόδι σὰν γιὰ νὰ κρυφθῇ. Καὶ ζῶον ἀκόμη δὲν θὰ ἔκαμνε τόσον μωρὸν πρᾶγμα. Ἀλλ' ὁ στρατιώτης ἔγινε μανιώδης. Τὸν εἶδα νὰ πλησιάσῃ πολὺ κοντὰ τὸν χωρικόν, νὰ σκύψῃ, νὰ πάρῃ τ' ὅπλον του μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι καὶ νὰ κτυπᾷ τὸ μαλακὸ κ' ἐπιπεδωμένο κορμί του. Τὸν κτυποῦσεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Ἔγινεν ὀχλαγωγία. Ἄκουσα γέλια, φωνές....

ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Εἰς τὴν ὀγδόην σειρὰν τῆς πλατείας τοῦ θεάτρου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερά, βραχίονες συνωθοῦντο καὶ μ' ἔσφιγγαν, καὶ εἰς τὸ ἡμίφως ἐσκιαγραφοῦντο συγκεχυμένα κεφαλαὶ ἀκίνητοι, φωτισμέναι ἀπὸ τὴν κόκκινην ἀναύγειαν τῶν φώτων τῆς σκηνῆς.

Ὀλίγο κατ' ὀλίγον κάποιος τρόμος μὲ κατέλαβε, τὸν ὁποῖον ἐπροκάλεσε τὸ εἰς τόσον στενὸν χῶρον συνωθούμενον πλῆθος. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐσιωποῦσαν, ἤκουαν τί ἐλέγετο εἰς τὴν σκηνὴν ἢ ἐσκέπτοντο τὰς ὑποθέσεις των ἀλλὰ λαμβανομένου π' ὄφει τοῦ ἀριθμοῦ των, ἡ σιωπή των ἔκαμνε θόρυβον περισσότερον ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν ἠθοποιῶν.

Ἔβηχαν, ἀπεμύσσοντο, ἔσειαν τὰ φορέματά των καὶ ἔκουα καθαρώτατα καὶ τὶς βαθειὲς καὶ ἄνισες ἀναπνοές των ποὺ ἐθέρμαιναν τὸν ἀέρα.

Ἦσαν περίτρομοι. Εἰς τὴν ἠρεμίαν τῶν τόσο λείων τοαχήλων ποὺ ἐστηρίζοντο ἐπάνω εἰς λευκοὺς καὶ τεντωμένους λαιμούς, ἔνοιωσα τὴν θύελλαν τῆς τρέλλας ἑτοίμην εἰς κάθε δευτερόλεπτον νὰ ἐκραγῇ.

Παρατηρῶν τὰς πυκνὰς σειράς των καὶ τὴν θύραν τῆς

ἐξόδου τόσο μακράν μου, ἔνοιωσα τὰ χέρια μου νὰ παγώνουν. Εἶνε ἥσυχοι, χωρὶς ἄλλο, μὰ ἂν κανεὶς ἐφώναζε· «Φωτιὰ, φωτιά!»

Κ' ἕνα αἴσθημα σφοδρὸν, ζωηρὸν, μὲ κατέλαβε, τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορῶ ν' ἀναπολήσω χωρὶς τὰ χέρια μου νὰ τὰ κυριεύσῃ τρόμος καὶ νὰ τὰ σκεπάσῃ κρύος ἱδρώς.

Τί τάχα μ' ἐμπόδιζε νὰ σηκωθῶ, νὰ γυρίσω καὶ νὰ φωνάξω·

---Φωτιὰ, φωτιά! Σωθῆτε!

Τότε, εἰς τοὺς σπασμοὺς τοῦ τρόμου, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, οἱ μέχρι τοῦδε τόσον ἥσυχοι, θὰ ἐπηδοῦσαν μὲ θόρυβο· θ' ἄρχιζαν νὰ στενάζουν, νὰ οὐρλιάζουν σὰν τὰ ζῶα· θὰ λησμονοῦσαν πῶς ἔχουν γυναῖκες, ἀδελφὲς, μητέρες· θὰ ἐπήγαιναν ψάχνοντας, σὰν αἰφνιδία τύφλωσις νὰ τοὺς εἶχε προσβάλλει· καὶ μέσα εἰς τὴν τρέλλαν των, θὰ ἐσπράγγάλιζεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μὲ τὰ λευκὰ καὶ ἀρωματισμένα δάκτυλά των.

Θ' ἄναπταν ὅλα τὰ φῶτα. Εἰς τὴν σκηνὴν κάποιος ὠχρὸς θὰ ἐφώναζε πῶς εἶνε ψέμμα, πῶς δὲν εἶνε φωτιὰ πουθενά· οἱ ἔκπληκτοι μουσικοὶ τῆς ὀρχήστρας θὰ ἔπαιζαν μ' ἀνατιναγμοὺς κάποιο κομμάτι ἀγρίας εὐθυμίας· οἱ θεαταὶ ὅμως δὲν θὰ τὸ ἄκουαν καθόλου· θὰ ἐξακολουθοῦσαν τὸ ποδοβολητὸ, θὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ κτυποῦν τὶς γυναῖκες εἰς τὸ κεφάλι, εἰς τὴν κόμμωσίν των τὴν τόσο προσεκτικὰ καμωμένην. Θὰ ἔκοβε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τ' αὐτιὰ, τὶς μύτες, θὰ ἔσχιζε χωρὶς ἐντροπὴ τὸ φόρεμα σὰν ἀληθινοὶ τρελλοὶ ποὺ ἦσαν. Ἡ λατρευτές των γυναῖκες, οἱ ὡραῖες καὶ λεπτὲς, θὰ ἐλύωντο εἰς λυγμοὺς, θ' ἀνθίσταντο μὲ τὰ πόδια των, ἀνίσχυροι καὶ μ' ἐμπιστοσύνην ἀκόμη εἰς τὴν ἀνδρικὴν εὐγένειαν, κ' ἐκεῖνοι θὰ τὰς κτυποῦσαν διαρκῶς μὲ μανίαν, στὰ ὡραῖα σηκωμένα πρόσωπά των, γιὰ ν' ἀνοίξουν δρόμον πρὸς τὴν ἔξοδον. Διότι

θὰ ἦσαν πάντοτε δολοφόνοι, καὶ ἡ ἀξιοπρέπειά των, ἡ εὐγένειά των, εἶνε ἀξιοπρέπεια κ' εὐγένεια ἀγριμιοῦ χορτασμένου ποὺ αἰσθάνεται ὅτι εἶνε ἐκτὸς κινδύνου.

Καὶ ὅταν θὰ εἶχαν σκοτώσει τοὺς μισοὺς θεατὰς καὶ ἀγέλη τρελλῶν καὶ ρακενδύων βδελυρῶν ζώων, θὰ ἔφθαναν στὶς θύρες τῆς ἐξόδου, ἐγὼ θὰπαρουσιαζόμουν εἰς τὴν σκηνὴν μ' ἕνα ἐπίπλαστο μειδίαμα, καὶ θὰ τοὺς ἔλεγα γελῶντας·

---Αὐτὸ τὸ ἔκαμα ἐγὼ, γιατί μοῦ σκοτώσατε τὸν ἀδελφό μου.

Θὰ μοῦ διέφυγαν, χωρὶς ἀμφιβολία, μερικὲς σιγανὲς λέξεις, γιατί ὁ παραπλεύρως μου δεξιὰ καθήμενος, ἐκατατραράχθη.

---Ἡσυχάσιε, λοιπόν! δὲν μὲ ἀφήνετε ν' ἀκούσω!

Μοῦ ἦλθεν ὄρεξις ν' ἀστειευθῶ· ἡ παρατήρησίς του μὲ διεσκέδασε.

Μὲ τὸ σοβαρὸν ὕφος καλῶς πληροφορημένου ἀνθρώπου ἔσκυψα πρὸς αὐτόν.

---Τί συμβαίνει; μὲ ἠρώτησε μὲ δυσπιστίαν.

Γιατί μὲ κυττάζετε ἔτσι;

---Μιλᾶτε πιὸ σιγά! σᾶς παρακαλῶ, ἐψιθύρισα.

Δὲν αἰσθάνεσθε τὴν μυρωδιὰ τοῦ καπνοῦ; Τὸ θέατρον ἔχει πάρει φωτιά!

Ἐφάνηκε γνωστικὸς πολὺ καὶ μὲ πολλὴν ἑτοιμότητα πνεύματος γιὰ νὰ μὴ φωνάξῃ, ἀλλὰ ὠχρίασε καὶ τὰ μάτια του ἔπεσαν σχεδὸν ἐπάνω στὰ πελώρια τὰ μάγουλά του, ποὺ εἶχαν φουσκώσει σὰν βωδόφουσκα.

Σηκώθηκε ἥσυχα-ἥσυχα, δὲν μ' εὐχαρίστησε, καὶ δημοθύνθη πρὸς τὴν ἔξοδον παραπαίων καὶ βραδύνων σπασμωδικὰ τὸ βῆμα.

Ἐτρόμαζε μήπως οἱ ἄλλοι ἐμάθαιναν τὴν πυρκαϊὰν καὶ τὸν ἠμπόδιζαν νὰ φύγῃ, αὐτὸς, ὁ μόνος ἄξιος νὰ σωθῇ

καὶ νὰ ζήσῃ.

Ὁ τρόπος του μοῦ ἔκαμε ἀηδίαν κ' ἔφυγα κ' ἐγὼ ἀπὸ τὸ θέατρον. Καὶ κατόπιν δὲν ἠθέλησα ν' ἀποκαλύψω τόσο γρήγορα τὸ «ἰνκόγνιτό μου». Εἰς τὸν δρόμον ἐκύτταζα τὸν οὐρανὸν, ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἐμαίνετο ὁ πόλεμος. Τὰ πάντα ἡσύχαζαν. Τὰ σύννεφα τῆς νύκτας ἐκινοῦντο ἐπάνω ἥσυχα καὶ σιωπηλά. «Μήπως εἶνε ὄνειρον, μόνον ὄνειρον καὶ δὲν γίνεται πόλεμος;» ἐσκέφθηκα, ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὴν εἰρήνην τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς πόλεως.

Ἀλλὰ, εἰς τὴν στροφὴν τοῦ δρόμου, παρουσιάσθηκεν ἕνας μορτάκος, ποὺ ἐφώναζεν εὔθυμα·

---Ἡ μεγάλη μάχη! Αἱ μεγάλαι ἀπώλειαι! Αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις! Τὰ νυκτερινὰ τηλεγραφήματα!

Ἐδιάβασα τὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸ φῶς ἑνὸς φανοῦ· ἦσαν τέσσαρες χιλιάδες νεκροί.

Εἰς τὸ θέατρον δὲν ἦσαν βέβαια, πλέον τῶν χιλίων. Καὶ εἰς τὸν δρόμον ὅλον ἐσκεπτόμουν τὶς τέσσαρες χιλιάδες ποὺ εἶχαν σκοτωθῇ στὴ μάχη....

Τώρα φοβᾶμαι νὰ γυρίσω στὸ ἔρημό μου σπίτι.

Ἅμα βάζω τὸ κλειδὶ στὴν κλειδαριὰ καὶ ἀντικρύζω τὴ βωβὴ καὶ μονοκόμματη θύρα, μοῦ φαίνεται πῶς βλέπω τὰ κενὰ καὶ σκοτεινὰ δωμάτια, ποὺ ἀπ' ἐκεῖ θὰ περάσῃ, κυττάζοντας ὁλόγυρά του, ἕνας ἄνθρωπος, μὲ τὸ καπέλλο.

Ξεύρω καλὰ τὰ κατατόπια καὶ μολαταῦτα ἀπὸ τὴ σκάλα ἀρχίζω ν' ἀνάπτω σπίρτα κ' ἐξακολουθῶ ν' ἀνάπτω ὡς ποὺ νὰ βοῶ τὸ κερί μου.

Δὲν βλέπω πιὰ εἰς τὸ γραφεῖο του τὸν ἀδελφό μου· τὸ ἔγω κλειδωμένο καὶ ἀφῆκα ὅλα τὰ πράγματά του ὅπως ἦταν. Κοιμοῦμαι στὴν τραπεζαρία, ὅπου ἐκουβαλήθηκα ἀμέσως. Ἐκεῖ ἔχω πιὸ πολλὴν ἡσυχία ἀπὸ ἄλλοτε καὶ ὁ ἀέρας μοῦ φαίνεται πῶς πάλλεται ἀκόμη ἀπὸ τὶς κουβέντες, ἀπὸ τὰ γέλια, ἀπὸ τὸ χαρούμενο κρότο τῶν σκευῶν

τῆς τραπεζαρίας. Κάποτε, ἀκούω καθαρὰ τὸ τρίξιμο τῆς πέννας ἐπάνω εἰς τὸ χαρτί, καὶ σὰν κοιμᾶμαι....

ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Ναὶ, πάντοτε, τὸ μικρὸ καὶ φοβερὸν αὐτὸ ὄνειρον. Μοῦ φαίνεται πῶς μοῦ ἐσήκωσαν τὸ κρανίον καὶ τὸ μυαλό μου, γυμνὸ, ἀνυπεράσπιστο, εἶνε σκοτισμένον ἀπ' ὅλες τὰς φρικαλεότητας τῶν ματωμένων καὶ τρελλῶν ἡμερῶν αὐτῶν.

Κουβαριασμένος, καταλαμβάνω εἰς χῶρον δυὸ μέτρα, ἐνῷ ἡ σκέψις μου περιβάλλει τὸ σύμπαν. Βλέπω μὲ τὰ μάτια ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀκούω μὲ τ' αὐτιά των· πεθαίνω μὲ τοὺς πεθαμένους, κλαίω, θρηνῶ μαζῆ μ' ἐκείνους ποὺ εἶνε πληγωμένοι καὶ λησμονημένοι, καὶ σὰν πιστεύω πῶς βλέπω τὸ αἷμα νὰ τρέχῃ ἀπὸ κάποιο, δὲν ξέρω ποῖο, σῶμα, νοιώθω τὸν πόνο τῆς πληγῆς. πονῶ. Ἐκεῖνο ποὺ εἶνε μακρὰν κ' ἐκεῖνο ποὺ οὐδέποτε ὑπῆρξε, ἐγὼ τὸ βλέπω μὲ τόσην ἀκρίβειαν, ὅσην καὶ ὅ,τι ὑπάρχει καὶ εἶνε κοντά μου. Εἶνε ἀτελείωτη ἡ τυραννία τοῦ γυμνοῦ ἐγκεφάλου.

Καὶ τὰ παιδιά, τ' ἀθῶα τὰ παιδάκια! Τὰ εἶδα στὸν δρόμο, νὰ παίζουν ψευτοπόλεμο, νὰ κυνηγιῶνται. Τὸ ἕνα ἔκλαιε μὲ φωνίτσα παραπονιάρικη, ψιλή. Ἡ φωτιὰ καὶ ἡ ἀνδία μ' ἔκαμαν ν' ἀναπηδήσω. Ἐπῆγα σπίτι· ἐνύκτωσε· καὶ στὰ ὄνειρά μου ποὺ καίουν καὶ διοιάζουν πυροκαϊὰν μέσα στὴ νύκτα, τὰ μικρὰ καὶ ἄκακα αὐτὰ πλάσματα μετα βάλλονται εἰς στράτευμα δολοφόνων.

Μιὰ λάμψις -- κακὸς οἰωνὸς -- ἀναπτύσσεται εἰς ἀνταύγειαν πελωρίαν, κοκκίνην. Μέσα εἰς τὸν καπνὸν ἐσείοντο τὰ παιδικὰ ἐκεῖνα τέρατα, μὲ κεφάλια μεγάλων δολοφόνων. Ἐπηδοῦσαν μὲ δεξιότητα καὶ μ' εὐκαμψίαν, σὰν τὰ

καισίκια, ἢ ἀνέσαιναν μὲ δυσκολίαν, σὰν τοὺς ἀρρώστους. Τὰ σπασμωδικὰ ὀρθάνοικτα στόματά των ὠμοίαζον στόμωτα βατράχων ἢ φρύνων. Κάτω ἀπὸ τὸ λεπτὸ δέρμα τῶν γυμνῶν σωμάτων των ἔρρεε κόκκινον αἷμα, κ' ἔσφαζε τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, καθὼς ἔπαιζαν. Ἦσαν φοβερότερα ἀπ' ὅ,τι εἶχα ἰδῇ, γιατί ἦταν μικρὰ καὶ ἠμποροῦσαν νὰ γλυστροῦν παντοῦ.

Καθὼς ἐκύτταξα ἀπὸ τὸ παράθυρο, τὸ ἕνα ἀπ' τὰ μικρὰ αὐτὰ ὄντα μὲ εἶδε, μοῦ γαιδγέλασε, κ' ἐζήτησε μὲ τί, ματιά του νὰ ἔλθῃ σιμά μου.

---Θέλω νὰ 'ρθῶ σιμά σου! μοῦ λέγει.

---Θὰ μὲ σκοτώσῃς!

---Θέλω νὰ 'ρθῶ σ' ἐσένα, ἐπανέλαβεν ἐνῶ ἔξαφνα ἐγέλασε τρομακτικὰ καὶ ἄρχισε νὰ σκαρφαλώνῃ στὸν ἄσπρον τοῖχο, σὰν πουτικὸς, μάλιστα! σὰν πουτικὸς πεινασμένος.

Ἔτρεχε κ' ἐνοίνιαζε, κ' ἐπειρωτέρευε μὲ τόση ταχύτητα, ὥστε μὲ τὸ μάτι δὲν ἠμποροῦσα νὰ παρακολουθήσω τὰς κινήσεις του, τὰς ἀποτόμους κ' ἐξαισιάς.

---Ἠμπορεῖ νὰ τουπώσῃ κάτω ἀπὸ τὴ θύρα, εἶπα μὲ τρόμον καὶ αὐτὸς σὰν νὰ εἶχε νοιώσῃ τί ἐσκεπτόμουν, ἔγινε λεπτὸς καὶ μακρὺς κ' ἐτρύπωσε σὲ μιὰ σκοτεινὴ γραμμὴ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου.

Ἀλλὰ κατώρθωσα νὰ κουρασθῶ κάτω ἀπὸ τὸ σκέπασμά μου καὶ ἄκουσα, πῶς μ' ἐζητοῦσε στὰ σκοτεινὰ δωμάτια ψάχνοντας μὲ τὰ γυμνά του πόδια. Πολὺ ἀργά, σταματῶντας, ἐπλησίασε στὸ δωμάτιό μου κ' ἐμπῆκε μέσα. Δὲν ἄκουσα πολλὴν ὥραν, τίποτε σὰν νὰ μὴν ἦταν κανεὶς σιμὰ εἰς τὸ κοεββάτι μου. Κατόπιν ἕνα μικρὸ χεράκι ἐσήκωσε τοῦ σεντονιοῦ τὸ ἄκρον καὶ ὁ ψυχρὸς ἀέρας τοῦ δωματίου ἐκτύπησε τὸ στῆθος μου καὶ τὸ πρόσωπό μου. Ἐνόμιζα πῶς ἐκοατοῦσα δυνατὰ τὸ σκέπασμα, ἀλλ' αὐτὸ μοῦ ξέφυγεν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Τὰ πόδια μου ἐπάγωσαν σὰν νὰ τὰ

εἶχα βουτήξῃ στὸ νερὸ, καὶ στὸ κρύο τὸ σκοτάδι, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τὰ ἔβλεπε.

Εἰς τὴν αὐλὴν, πέρ' ἀπ' τὸν τοῖχο τοῦ σπιτιοῦ, ἕνας σκύλος ἄρχισε νὰ γαυγίζῃ, ἔπειτα σιώπησε.

Ἄκουσα τὸν κρότον τῆς ἀλυσίδας· τὸ ζῶον ἐγύριζε στὸ σπιτάκι του. Ὁ ἄνθρωπος ἐκύτταζεν ἐπίμονα τὰ γυμνά μου πόδια κ' ἐσιωποῦσεν. Ἀλλὰ ἤξευρα ὅτι ἦταν ἐκεῖ, τὸ ἤξευρα ἀπὸ τὴν φρίκην ποὺ, ὅμοια μὲ τὸν θάνατον, μὲ παρέλυεν μὲ ἀγωνίαν νεκροῦ. Ἂν εἶνα τὴν δύναμιν νὰ φωνάξω, θὰ ξυπνοῦσα ὁλόκληρον τὴν πόλιν, θὰ ξυπνοῦσα τὸν κόσμον ὅλον. Μὰ ἡ φωνὴ εἶχε νεκρωθῇ ἐντός μου, καὶ καρτερικὰ ἔνοιωσα τὰ ψυχρὰ χεράκια νὰ κινοῦνται στὸ σῶμα μου ἐπάνω καὶ ν' ἀνεβαίνουν στὸ λαιμό μου.

---Φθάνει! ἱκέτευσα, πνευστιῶν καὶ, ξυπνῶντας ἐπὶ στιγμὴν, εἶδα τὸ σκότος τῆς νυκτὸς, τὸ μυστηριῶδες σκότος, ζωντανὸν καὶ ἄγρυπνον, ἔπειτα ξαναπίστεψα πῶς ἀποκοιμήθηκα.

---Ἡσύχασε! μοῦ λέγει ὁ ἀδελφός μου, ἐνῷ ἐκάθησε στὸ ἄκρον τῆς κλίνης μου, ἡ ὁποία ἔτριξεν, τόσον ὁ νεκρὸς ἦταν βαρὺς ---Ἡσύχασε, εἶνε κακὸν ὄνειρον καὶ τίποτε ἄλλο. Σοῦ φάνηκε πῶς σὲ πνίγουν· ἀληθινὰ, κοιμᾶσαι σὲ σκοτεινὰ δωμάτια, ποὺ δὲν μένει κανεὶς, κ' ἐγὼ εἶμαι στὸ γραφεῖο μου κ' ἐργάζομαι. Κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν ἔνοιωσε αὐτὸ ποὺ ἔγραφα· μὰ τὸ ἐπήρατε στὸ ἀστεῖο ὡσὰν νὰ ἤμουν τρελλός. Μὰ τώρα, θὰ μάθῃς τὴν ἀλήθεια. Ἔγραψα ἕνα ἔργον ἀναφορικῶς μὲ τὸ κόκκινο γέλιο. Κύτταξε, νά το!

Κάτι τι τεράστιον, μὲ κοκκινάδα αἵματος ὠρθώθηκεν ἐμπρός μου σὰν γέλιο σιωπηλό.

---Εἶνε τὸ κόκκινο γέλιο: μοῦ λέγει ὁ ἀδελφός μου. Σὰν τρελλαίνεται ἡ γῆς, ἔτσι γελάει. Γιατί, τὸ ξέρεις σὺ, ἡ γῆς εἶνε τώρα τρελλή. Δὲν ἔχει πιὰ οὔτε ἄνθη, οὔ-

τε τραγούδια· εἶνε στρογγυλὴ, λεία καὶ κόκκινη σὰν μαδημένο κεφάλι. Τὴν βλέπεις ;

---Ναὶ, τὴν βλέπω. Γελάει.

---Κύτταξε τὸ μυαλό της. Εἶνε κόκκινο σὰν ματωμένος πολιτός.

---Φωνάζει....

---Ναὶ, πονεῖ. Δὲν ἔχει πιὰ λουλούδια οὔτε τραγούδια. Τώρα, θέλω νὰ πλαγιάσω ἐπάνω σου.

---Φοβᾶμαι, φοβᾶμαι !

---Οἱ πεθαμένοι πλαγιάζουν στοὺς ζωντανοὺς ἐπάνω. Ζε στάθηκες τώρα ;

---Ναί.

---Εἶσαι καλὰ τώρα ;

---Πεθαίνω.

---Ξύπνα καὶ φώναξε. Ξύπνα καὶ φώναξε. Ἐγὼ φεύγω.

ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Πέρασαν ὀκτὼ ἡμέρες καὶ ἡ μάχη ἀκόμη ἐξακολουθεῖ. Τὴν περασμένη Παρασκευὴ, Σάββατον, Κυριακὴ, Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη πέρασαν· ἦλθεν ἡ Παρασκευὴ κ' ἐπέρασε, καὶ ἡ μάχη ἐξακολουθεῖ ἀκόμη. Καὶ τὰ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα ἔχουν ἑκατοντάδες χιλιάδων· καὶ χωρὶς νὰ ὑποχωροῦν, ἐκσφενδονίζουν ἐκρηκτικὰ βλήματα· κάθε δευτερόλεπτον, ἄνθρωποι γεμᾶτοι ζωὴν, σωριάζονται χάμω νεκροί. Ὁ θόρυβος, ἡ διαρκὴς ἀνάπαλσις τοῦ ἀέρος, ποὺ κάμνουν κι' αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νὰ τρέμῃ, μαζεύουν μαῦρα νέφη ἀπειλητικὰ ἐπάνω ἀπ' τὸ πεδίον τῆς σφαγῆς.

Τί σημαίνει ! Οἱ πολεμισταὶ δὲν ὑποχωροῦν καὶ ἀλληλοσφάζονται.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος μείνῃ ἄγρυπνος ἐπὶ ἑβδομῆντα δύο ὧρες, ἀσθενεῖ καὶ χάνει τὸ μνημονικόν του. Τώρα, εἶνε ὁλόκληρη ἑβδομάδα ὁποῦ δὲν ἔχουν κοιμηθῇ· εἶνε ὅλοι τρελλοί.

Νὰ γιατί δὲν ὑποφέρουν οὔτε ὑποχωροῦν· θὰ κτυπιοῦνται ἐφ' ὅσον θὰ τοὺς μένει μέσα τους πνοή.

Λέγουν ὅτι τὰ πολεμεφόδια, εἰς μερικὰ σημεῖα, ἐτελείωσαν, οἱ στρατιῶται ἄρχισαν μὲ τὶς πέτρες, ἔπειτα ἐξεσχίζοντο σὰν τ' ἄγρια ζῶα! Ἂν τὰ λείψανα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ξαναλθοῦν ἐδῶ, θὰ ἔχουν χωρὶς ἄλλο λύκου δόντια..Ἀλλὰ θὰ μείνουν ἐκεῖ κάτω· εἶνε τρελλοὶ, ἀλληλοσφάζονται. Εἶνε τρελλοί. Μέσα στὸ κεφάλι των ὅλα ἔχουν συγκλονισθῇ· δὲν νοιώθουν τίποτε πιά· ἂν τοὺς ἀνάγκαζε κανεὶς νὰ κάμουν γρήγορα μισὴ στροφὴ, θὰ ἐπυροβολοῦσαν τοὺς δικούς των, νομίζοντες ὅτι ἔχουν ἐμπρός των τὸν ἐχθρόν.

Κυκλοφοροῦν ἀλλόκοτοι θρῦλοι. Τοὺς μεταδίδουν σιγανὰ ὠχροὶ ἀπὸ φρίκην. Ἀδελφὲ, ἀδελφὲ, ἄκουσε τί λέγουν γιὰ τὸ κόκκινο γέλιο!

Λέν' ὅτι φασμάτων στρατοὶ, συμμορίαι σκιῶν, ὅμοιοι μὲ ζωντανοὺς, ἔχουν φανῆ. Τὴν νύκτα, ὅταν οἱ μωροὶ ξεχνιῶνται μιὰ στιγμὴ στὸν ὕπνο, τὴν ἡμέραν, ὅταν ἐντείνεται ἡ πάλη, τότε ποὺ τὸ πιὸ καθαρὸ τὸ φῶς μοιάζει μὲ ἀντιφέγγισμα, φθάνουν ἐξαφνικὰ μὲ φαντασικὰ κανόνια, ποὺ κάμνουν ἕνα κρότον ὁλωσδιόλου φαντασικόν.

Μολονότι ἡ προσβολὴ εἶνε ἀπροσδόκητος, οἱ ζωντανοὶ τρελλοὶ, μάχονται μέχρι θανάτου ἐναντίον τοῦ φαντασικοῦ ἐχθροῦ, χάνουν μέσα εἰς τὸν τρόμον καὶ τὴν τελευταίαν ἀναλαμπὴν τοῦ λογικοῦ των, ἀσπρίζουν σὲ μιὰ στιγμὴ καὶ πεθαίνουν. Σκορπίζονται αἱ σκιαὶ ἀπότομα ὅπως εἶχαν ἔλθῃ· ἡ σιωπὴ ἁπλώνεται ξανὰ, τ' ἀκρωτηριασμένα πτώματα στρώνουν τὸ χῶμα....Ποιὸς τὰ ἔχει κάμει; Ξεύρεις, ἀ-

δελφέ μου, ποιὸς τὰ ἔχει κάμει ;

Κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς διακοπῆς, μεταξὺ δύο μαχῶν, ἐνῷ εἶνε μακρὰν ὁ ἐχθρὸς, ἐξαφνα μέσα στῆς νυχτιᾶς τὰ σκότη ἀντηχεῖ ἕνας μεμονωμένος, σὰν τρομαγμένος, πυροβολισμός. Ὅλοι μὲ τὸν κρότον ἀναπηδοῦν καὶ βάλλουν ἐξακολουθητικὰ, ὁλόκληρες ὧρες, μέσα στὸ σιγαλὸ σκοτάδι. Τί βλέπουν ; Ποίαν τρομερὰν εἰκόνα γεμάτην ἀπὸ τρέλλαν καὶ φρίκην ; Τὸ ξέρεις ἐσὺ, ἀδελφέ μου, κ' ἐγὼ τὸ ξέρω· ὁ κόσμος δὲν ξέρει ἀκόμη καὶ κάτωχρος ἐρωτᾷ. Γιατί νὰ εἶνε τόσοι τρελλοί ; ποτὲ δὲν εἶχαν τρελλαθῇ τόσον πολλοί !

Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἤθελαν νὰ πιστεύουν ὅτι ἔτσι πάντοτε συνέβαινε καὶ ὅτι ἡ παγκόσμιος αὐτὴ παραφροσύνη, δὲν θὰ προσβάλῃ τοὺς ἀδυνάτους ἐγκεφάλους των.

Καὶ ἄλλοτε πολεμοῦσαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ, ὅμως, δὲν ἔβλεπε κανεὶς παρόμοιο πρᾶγμα. Ὁ ἀγὼν εἶνε νόμος τῆς ζωῆς --- θὰ ἔλεγε κανεὶς μὲ ἠρεμίαν καὶ σοβαρότητα· ἀλλὰ τώρα, ὠχριοῦν, τὰ μάτια των ἀναζητοῦν τὸν γιατρὸ καὶ φωνάζουν·

---Γρήγορα, ἕνα ποτῆρι νερό !

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ ἐγίνοντο θεληματικὰ ἠλίθιοι γιὰ νὰ μὴ νοιώσουν τὸν κλονισμὸν τοῦ λογικοῦ των, τὴν ἐξάντλησιν τοῦ πνεύματός των εἰς τὸν δυσανάλογον ἀγῶνα πρὸς τὴν παραφροσύνην.

Αὐτὲς τὶς ἡμέρες ποὺ ἐκεῖ κάτω τόσοι ἄνθρωποι μεταβάλλονται ἐξακολουθητικὰ εἰς πτώματα, δὲν ἠμπόρεσα νὰ εὕρω ἀνάπαυσιν πουθενά· ἔκαμνα ἐπισκέψεις, καὶ ἄκουσα πολλὲς κουβέντες καὶ εἶδα πρόσωπα πολλὰ ποὺ ἐχαμογελοῦσαν ὑποκριτικὰ, διαβεβαιοῦντα ὅτι ὁ πόλεμος ἦταν πολὺ μακρὰν καὶ δὲν θὰ τοὺς ἄγγιζεν αὐτούς. Ἀντίκρισα ὅμως περισσοτέραν φρίκην πραγματικὴν καὶ δάκρυα πικρὰ καὶ κραυγὰς λύσσης ποὺ ἐξέφευγαν ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀνθρώπι-

νὰ λογικὸν, ποὺ μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του οὔρλιαξε τὴν τελευταία προσευχή του ἢ τὴν μεγαλυτέραν του κατάραν.

---Πότε, λοιπὸν, θὰ πάψῃ ὁ ἀνόητος αὐτὸς πόλεμος; Μεταξὺ ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχα ἰδῇ πρὸ πολλῶν ἴσως ἐτῶν, συνήντησα ἕνα νέον ἀξιωματικὸν ποὺ ἐγύριζεν ἀπὸ τὸν πόλεμον παράφρων.

Ἦτο συμμαθητής μου. Δὲν τὸν ἀνεγνώρισα. Κι' αὐτὴ ἀκόμη ἡ μητέρα του δὲν τὸν εἶχεν ἀναγνωρίσει. Καὶ εἰς τὸν τάφον ἂν ἦτον ἐπὶ ἕνα ἔτος δὲν θὰ παρήλλασσε περισσότερον. Τὰ μαλλιά του εἶχαν ἀσπρίσει, εἶχε τὸ πρόσωπον ὠχρόν. Ἔμενε σιωπηλὸς, ἐφαίνετο σὰν νὰ ἤκουε, δὲν ξέρει κανεὶς τί, καὶ αὐτὸ τὸν ἔκαμνεν ἀπειλητικόν. Ἐφαίνετο τόσο ξένος, τόσον ἀπομακρυσμένος ἀπὸ ὅλα, ὥστε κανεὶς ἐδίσταζε νὰ τοῦ ἀποτείνῃ τὸν λόγον.

Οἱ γονεῖς του εἶχαν μάθει τὴν αἰτίαν τῆς παραφροσύνης του. Τὸ σύνταγμά του παρέμενεν ἐν ἐφεδρείᾳ, ἐνῷ τὸ ἄλλο ἐμάχετο μ' ἐφ' ὅπλου λόγχην. Οἱ στρατιῶται ἔτρεχαν ζητωκραυγάζοντες τόσον δυνατὰ, ὥστε ἀπέπνιγαν σχεδὸν τῶν πυροβολισμῶν τὸν κρότον. Ἔξαφνα αἱ ζητωκραυγαὶ παύουν, ὅπως καὶ ὁ κρότος τῶν ἐκπυροκροτήσεων, καὶ πένθιμος σιγὴ ἁπλώθη. Οἱ στρατιῶται εἶχαν φθάσει πρὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἤρχιζεν ἡ ἀνθρωποσφαγή· τότε, ὁ ἐγκέφαλος τοῦ νεαροῦ ἀξιωματικοῦ δὲν μπόρεσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν δοκιμασίαν αὐτῆς τῆς σιωπῆς.

Εἶνε ἥσυχος ἐφ' ὅσον ὁμιλοῦν, φωνάζουν, κινοῦνται ὁλόγυρά του· ἀκούει, προσέχει· ἀλλ' ὅταν εἶνε ἡσυχία, πιάνει τὴν κεφαλήν του μὲ τὰ δυό του χέρια, ὁρμᾷ κατὰ τοῦ τοίχου, κατά τινος ἐπίπλου, βασανιζόμενος ἀπὸ σπασμοὺς ἐπιληψίας. Ἡ πολυμελὴς οἰκογένειά του μαζεύεται ὅλην τὴν ἡμέραν γύρω του καὶ θορυβεῖ. Τὸν συντροφεύουν τὶς νύκτες, τὶς ἀτελείωτες σιωπηλὲς νυχτιές. Ὁ πατέρας του, γέρο ἀσπρομάλλης, καὶ αὐτὸς τρελλὸς λιγάκι, ἄρχισε τὴ

δουλειά του. Ἐγέμισε τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου τοῦ παιδιοῦ του μὲ ὡρολόγια ἠχηρά, τὰ ὁποῖα κτυποῦν κάθε λεπτόν. Τώρα, συναρμολογεῖ μίαν αὐτόματον ροκάνα, ποὺ δὲν θὰ παύῃ ποτέ. Οἱ γονεῖς του ἔχουν τὴν ἐλπίδα πῶς τὸ παιδί των θὰ θεραπευθῇ διότι μόλις εἶνε εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν νέος· κ' ἔτσι εἶνε ὀλιγώτερο λυπημένοι. Ντύνουν τὸν νέον πολὺ καθαρὰ -- πολιτικὰ φορέματα -- τὸν περιποιοῦνται ὑπερβολικά. Καὶ εἶνε ὡραῖος μὲ τὰ λευκὰ μαλλιὰ καὶ τὰ νεανικὰ χαρακτηριστικά του, μὲ τὸ συλλογισμένο ὕφος του, μὲ τὶς εὐγενικὲς κινήσεις του, τὶς ἀργὲς καὶ κουραστικές.

Ὅταν μοῦ διηγήθησαν ὅλ, αὐτά, ἐπλησίασα τὸν νέον καὶ τοῦ ἐφίλησα τὸ χέρι -- τ' ὠχρὸ καὶ μαλακὸ αὐτὸ χέρι ποὺ δὲν θὰ σηκωθῇ πλέον ποτὲ γιὰ νὰ κτυπήσῃ -- καὶ κανεὶς δὲν παρεξενεύθηκε γι' αὐτό! Ἡ νεαρά του ἀδελφὴ μοῦ ἐμειδίασε μὲ τὰ μάτια, καὶ μ' ἐπεριποιήθη μὲ ἀγάπη, σὰν νὰ ἤμουν ὁ ἀρραβωνιαστικός της. Ἐπὶ στιγμὴν ἔνοιωσα τὸν πόθο -- γιατί ἡ ἀδύνατη καρδιά μου δὲν ἔχανε τὴν ἐλπίδα τῆς θεραπείας -- νὰ τῆς ὁμιλήσω γιὰ τὰ σκοτεινὰ καὶ ἄδεια δωμάτιά μου, ὅπου εἶμαι πλέον δυστυχὴς παρὰ ἂν ἤμουν μόνος.... Ἐκείνη πῆρε θέσιν εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἴμεθα πολὺ κοντά.

---Πόσον εἶσθε ὠχρός! Τὰ μάτια σας εἶνε βαθουλωμένα! μοῦ λέγει φιλικά. Ἄρρωστος εἶσθε; Λυπᾶσθε τὸν ἀδελφό μου....

---Ὅλος ὁ κόσμος μοῦ κάνει πόνον, καὶ δὲν ἀκούομαι πολὺ καλά.

---Ξέρω γιατί φιλήσατε τὸ χέρι τοῦ ἀδελφοῦ μου. Κανεὶς δὲν τὸ 'νοιωσε. Γιατί 'νε τρελλὸς, ἔτσι δὲν εἶνε;

---Ναὶ, γιατί 'νε τρελλός!

Ἔγινε σκεπτικὴ, καὶ ἡ στάσις αὐτὴ τὴν ἔκαμνε νὰ ὁμοιάζῃ μὲ τὸν ἀδελφό της, ἀλλὰ νεώτερον.

---Κ' ἐγὼ -- διεκόπη κ' ἐκοκίνισε, μὰ δὲν ἐκατέβασεν ὅμως τὰ μάτια -- μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς ἀποδώσω τὰ ἴσα ;

Ἐγονάτισα μπροστά της καὶ τῆς λέγω·

---Εὐλογήσατέ με.

Ἐκείνη ὠχρίασεν ὀλίγον, ἀπεσύρθη κ' ψιθύρισε μὲ τὸ ἄκρο τῶν χειλιῶν της·

---Δὲν μπορῶ νὰ τὸ πιστέψω πῶς ἔχουμε πόλεμο !

---Κ' ἐγὼ ἐπίσης δὲν μπορῶ νὰ τὸ πιστέψω !

Ἐπὶ ἕνα δευτερόλεπτον τὰ χέρια της ἄγγιζαν τὴν κεφαλήν μου.

---Τὸ ξεύρεις πῶς θὰ πάγω ἐκεῖ κάτω ; μὲ ἠρώτησεν.

---Πήγαινε ! Μὰ σὺ δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ βαστάξῃς αὐτὰ τὰ βάσανα.

---Δὲν ξέρω. Ἐκεῖ κάτω μὲ χρειάζονται. Ἐκεῖνοι ποὺ πολεμοῦν δὲν παίουν γιὰ τὸν πόλεμον· Σὺ, θὰ μ' ἐνθυμεῖσαι ;

---Ναί ! Χαῖρε !

---Χαῖρε διὰ παντός !

Ἔνοιωσα τὸν ἑαυτόν μου ἤρεμον καὶ παρηγορημένον, σὰν μάλις νὰ εἶχα περάσει τὴν πλέον φοβερὰν στιγμὴν τῆς τρέλλας ἢ τοῦ θανάτου.

Χθὲς, γιὰ πρώτη μου φορὰ, ἐπῆγα χωρὶς φόβον εἰς τὸ σπίτι. Ξανάνοιξα τὴν θύρα τοῦ γραφείου τοῦ ἀδελφοῦ μου κ' ἔμεινα ἐπὶ πολλὴν ὥραν καθισμένος εἰς τὸ κάθισμα ἐκείνου.

Ἔτσι, τὴν νύκτα, ὅταν ξαφνικὰ ξύπνησα, σὰν νὰ μ' ἔσπρωχνε κανεὶς, ἄκουσα τὸ τρίξιμον τῆς ξηρᾶς πέννας ἐπάνω στὸ χαρτὶ καὶ δὲν ἐτρόμαξα καθόλου, ἀλλὰ ἐσκέφθηκα χαμογελῶντας·

---,Εργάσου, ἀδελφέ μου, ἐργάσου ! Ἡ πέννα σου δὲν εἶνε ξηρά· εἶνε βρεγμένη στὸ αἷμα τὸ ἀνθρώπινο, στὸ ζων

τανὸ αἷμα. Τί σημαίνει ἂν τὰ χαρτιὰ δὲν ἔχουν ἐπάνω των ἴχνος γραφῆς· ἡ ἀπειλητικὴ ἀσπράδα των ὁμιλεῖ πιὸ εὔγλωττα περὶ πολέμου καὶ περὶ λογικοῦ, ἀπ' ὅ,τι ἔχουν γράψει οἱ πιὸ σοφοί. Ἐργάσου, ἀδελφέ μυο, ἐργάσου !

Τὸ πρωΐ, ἐδιάβασα στὰ φύλλα, πῶς ἡ μάχη ἀκόμη ἐξακολουθεῖ. Μὲ ξαναπιάνει ἀγωνία. Ἐνόμισα πῶς ἕνα βαρὺ φορτίον ἔπεφτ' ἐπάνω στὸ μυαλό μου. Ἡ τρέλλα σιμώνει· ἔρχεται· εἶνε τώρα στὸ κατῶφλι τῶν σκοτεινῶν καὶ ἄδειων δωματίων.

Μὴ μὲ ξεχνᾶς, ἀγαπημένο μου κορίτσι· τρελλαίνομαι. Εἶνε τριάντα χιλιάδες νεκροί, τριάκοντα χιλάδες νεκροί !

ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

....Συνέβησαν ταραχαὶ στὴν πόλι, τὸ αἷμα ἔρρευσεν. Μαῦρες, φοβερὲς διαδόσεις κυκλοφοροῦν....

ΔΕΚΑΤΟΝ ΟΓΔΟΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Σήμερα τὸ πρωΐ, ὅταν διέτρεξα τὸν μακρὸν κατάλογον τῶν νεκρῶν, εὗρῆκα ἕνα ὄνομα γνωστόν μου· τοῦ ἀρσβωνιαστικοῦ τῆς ἀδελφῆς μου, ἀξιωματικοῦ ποὺ εἶχε κληθῇ ὑπὸ τὰ ὅπλα ταὐτοχρόνως μὲ τὸν μακαρίτην τὸν ἀδελφόν μου. Μετὰ μίαν ὥραν, ὁ διανομεὺς μοῦ ἔφερεν ἕνα γράμμα ποὺ διευθύνετο στὸν ἀδελφό μου. Ἀνεγνώρισα τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τοῦ πεσόντος ἀξιωματικοῦ. Ὁ ἕνας νεκρὸς ἔγραφεν εἰς τὸν ἄλλον. Ἀλλ' ὅταν ὁ νεκρὸς γράφει σὲ ζωντανόν, εἶνε ἀκόμη χειρότερα.

Μοῦ ἔδειξαν μιὰ μητέρα, ἡ ὁποία, ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον

μῆνα ἀσότου τὰ φύλλα εἶχον προαναγγείλῃ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της, ἐλάμβανεν ἐπιστολὰς ἐκ μέρους του. Ἦτο πολὺ φιλόστοργος υἱός· τὸ κάθε γράμμα του ἦταν γεμάτο λόγια θωπευτικά, παρηγορητικά, λόγια ἀφελοῦς ἐλπίδος εἰς τὴν εὐτυχίαν. Εἶχε πέσει διαμελισθεὶς ἀπὸ μίαν ὀβίδα, καὶ καθημερινῶς μὲ σατανικὴν ἀκρίβειαν, ἤρχοντο ἐκ μέρους του ἐπιστολαί, ποὺ ὡμιλοῦσαν περὶ ζωῆς.

Ἡ μητέρα εἶχε παύσει νὰ πιστεύῃ πῶς τὸ παιδί της δὲν ὑπῆρχε πιά. Ἀλλὰ πέρασαν τρεῖς ἡμέρες χωρὶς εἰδήσεις του. Ἡ ἀτελείωτη σιγὴ τοῦ θανάτου κόντεψε καὶ ἡ δυστυχισμένη μάνα ἐπῆρεν ἕνα παληὸ γερὸ πιστόλι ποὺ ἀπῆκεν ἄλλοτε στὸ παιδί της κ' ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ στήθους της. Πιστεύω νὰ διεσώθη καὶ νὰ ζῇ, μὰ δὲν εἶμαι καὶ βέβαιος.

Ἐξήτασα πολλὴν ὥραν τὸ γράμμα, συλλογισμένος. Τὸ ἐκράτησεν εἰς τὰ χέρια, εἶχεν ἀγοράσει τὸ χαρτὶ ἢ μᾶλλον εἶχε δώσει χρήματα στὸν ὑπηρέτη του στρατιώτην καὶ αὐτὸς τὸ ἀγόρασε δὲν ξεύρω ἀπὸ ποῦ· κατόπιν θὰ ἔγραψε, θὰ ἔκλεισε τὸν φάκελλον καὶ θὰ ἐπῆγε αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἴσως, τὸ γράμμα του καὶ τὸ ἔδοιψε στὸ γραμματοκιβώτιον.

Κατόπιν ἔρχεται ὁ πολυσύνθετος αὐτὸς μηχανισμὸς ποὺ λέγεται ταχυδρομεῖον. Ἡ ἐπιστολὴ διέτρεξε δάση, πεδιάδες κάμπους καὶ πόλεις, περνῶντας ἀπὸ χέρι σὲ χέρι, ἀλλὰ διευθυνομένη πάντοτε εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον.

Ὁ ἀξιωματικὸς εἶχε βάλει τὶς μπότες του, τὸ σερνὸ πουλί, καὶ τὸ γράμμα ἐταξείδευεν· εἶχε σκοτωθῇ κα τὸ γράμμα ἐταξείδευε· τὸν εἶχαν ρίξει σ' ἕνα λάκκον καὶ τὸν σκέπασαν μὲ πτώματα καὶ μὲ χῶμα, καὶ τὸ γράμμα ἐταξείδευεν ἀνάμεσα σὲ δάση, σὲ χωριὰ, σὲ πολιτεῖες, φάσμα ζωντανὸν μέσα στὸ στακτόχρωμο τὸ φάκελλό του ποὺ ἦταν γεμάτος σφραγῖδες.

Καὶ τώρα, εἶχα στὰ χέρια μου τὸ γράμμα.

Εἶνε κακογραμμένο, μὲ μολύβι, σὲ παληόχαρτα καὶ εἶνε ἀτελείωτο. Αὐτὸς ποὺ τὸ ἔγραφε θὰ εἶχε χωρὶς ἄλλο πάθει διατάραξιν. Ἀκοῦστε τί ἔλεγε τὸ γράμμα·

«....Τώρα μόνον ἔνοιωσα τὴ μεγάλη χαρὰ τοῦ πολέμου, τὴ στοιχειώδη καὶ παλαιὰν αὐτὴν χαρὰν ποῦ νὰ φονεύῃ κανεὶς ἀνθρώπους διανοουμένους, ἐπιδεξίους, πονηροὺς, ἀλλ' ἀπείρως πλέον ἀξιολόγους ἀπὸ τ' ἀγρίμια. Ν' ἀφαιρῇ κανεὶς αἰωνίως τὴν ζωὴν, εἶν' ἐπίσης εὐχάριστον ὅσον καὶ νὰ παίζῃ λόουν-τένυς μὲ τοὺς ἀστέρας καὶ τοὺς πλανήτας. Δυστυχισμένε φίλε, τί κρῖμα νὰ εἶσαι μακράν μας μέσα εἰς τὴν ἀηδίαν καὶ εἰς τὴν πλῆξιν τῆς πλουτοκρατικῆς ζωῆς. Μέσα στὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ θανάτου θὰ εἶχες εὕρει ὅ,τι ἡ εὐγενικὴ καὶ ἀνήσυχη καρδιά σου ἀδιάκοπα ζητοῦσεν· ἕνα συμπόσιον αἵματος. Ἢ ὀλίγον ἐν χρήσει αὐτὴ μεταφορὰ ἐκφράζει αὐτὴ τὴν ἀλήθειαν. Βαδίζομεν εἰς τὸ αἷμα ἕως εἰς τὰ γόνατα· ἡ κεφαλὴ γυρίζει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κοκκινωποῦ αὐτοῦ κρασιοῦ, ὅπως τὸ λέν' τὰ παλληκάρια μου σὰν ἀστειεύονται. Ἡ συνήθεια νὰ πίνῃ κανεὶς τοῦ ἐχθροῦ τὸ αἷμα δὲν εἶνε τόσον μωρὰ ὅσον πιστεύομεν· ἤξευραν τί ἔκαμαν οἱ ἀρχαῖοι.....

«....Τὰ κοράκια κρώζουν. Τ' ἀκοῦς, κρώζουν. Ἀπὸ ποῦ νὰ ἔρχωνται τόσα πολλά; Σκιάζουν τὸν οὐρανόν. Φαίνονται σιμά μας, τίποτε δὲν φοβοῦνται καὶ μᾶς συντροφεύουν παντοῦ σὰν μαύρη σκιάδα ἢ σὰν τὸ σκοτεινὸ τὸ φύλλωμα ἑνὸς δένδρου, ποὺ νὰ περιπατῇ. Ἕνα ἤθελε νὰ μὲ τσιμπήσῃ στὸ πρόσωπο χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλεγε πῶς ἤμουν νεκρός. Τὰ κοράκια κρώζουν, καὶ ἡ φωνή των μὲ τρομάζει. Ἀπὸ ποῦ νὰ ἔρχωνται τόσον πολλά;....

»Χθὲς, ἐσφάξαμεν ἐχθρούς. Ἐβαδίσαμε σιωπηλὰ, σιγὰ-σιγά· ἐπήγαμε συρτὰ-συρτὰ, τόσον πονηρὰ, τόσον προφυλακτικὰ, ὥστε δὲν ἐσαλέψαμε κανένα πτῶμα, δὲν ἐδιώξαμε κανένα κοράκι. Ἐπροχωρήσαμε σὰν τὶς σκιὲς καὶ μᾶς ἔ-

κρυβεν ἡ νύχια. Ἐγὼ ἔβαλα χέρι στὸ σκοπό· τὸν ἐκύλισα στὸ χῶμα καὶ τὸν ἔσφαξα μὲ τὰ ἴδιά μου τὰ χέρια, γιὰ νὰ μὴ ζητήσῃ βοήθειαν. Ἐννοεῖς, μὲ τὸν παραμικρὸν κρότον, ὅλοι θὰ πηγαίναμε χαμένοι ! Μὰ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐφώναξε. Πιστεύω πῶς οὔτε πρόφθασε νὰ σκεφθῇ πῶς τὸν σκοτώνουν.

«Οἱ στρατιῶται τοῦ ἐχθροῦ ἐκοιμῶντο γύρω στὶς μισόσβυστες θερμάστρες· ἐκοιμῶντο ἥσυχα σὰν νὰ ἦσαν σπίτια των, εἰς τὰ κρεββάτια των. Τοὺς ἐσφάζαμε πλέον τῆς ὥρας. Μερικοὶ ἐξύπνησαν προτοῦ νὰ τοὺς κτυπήσωμε. Ἔζητοῦσαν ἔλεος ἱκετευτικά· ἠμύνθησαν. Ἕνας μοῦ ἐδάγκωσε τὸ δάκτυλο τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ· τὸν εἶχα πιάσει ἀπ' τὸ κεφάλι χωρὶς νὰ φυλαχθῶ. Μοῦ ἔκοψε τὸ δάκτυλο, κ' ἐγὼ τοῦ ἐπῆρα τὸ κεφάλι. Τί συλλογίζεσαι ; Ἐξοφλήσαμε θαρρεῖς ; Ἀπορῶ πῶς δὲν ξύπνησαν ὅλοι. Ἄκουες τὰ κόκκαλα νὰ τρίζουν καὶ τὴ σάρκα νὰ στενάζῃ. Ἐγδύσαμε τελείως κατόπιν τοὺς νεκροὺς κ' ἐμοιρασθήκαμε τὰ ροῦχα τους. Φίλε μου, μὴ θυμώνῃς. Ἡ ὑπερευαισθησία σου θὰ σὲ κάμῃ νὰ μοῦ εἰπῇς πῶς αὐτὸ εἶνε σκύλευσις, ἀλλὰ τί πού εἴμεθα σχεδὸν γυμνοὶ καὶ οἱ στολές μας ἐκρέμοντο κουρέλια. Ἐγὼ ἐφορροῦσα ἐπὶ ἕνα διάστημα ἕνα γυναικεῖο ροῦχο καὶ ὡμοίαζα πιὸ πολὺ μὲ κόρην παρὰ μὲ ἀξιωματικὸν στρατοῦ κινητοῦ.

«Ἄ ! παντρεύθηκες, ἴσως, καὶ θὰ στενοχωρεῖσαι νὰ διαβάζῃς τέτοια πράγματα. Μὰ, ξέρεις, λείπουν οἱ γυναῖκες. Νὰ πάρῃ ὁ διάβολος ! εἶμαι νέος καὶ μοῦ χρειάζεται ἡ ἀγάπη ! Νομίζω πῶς ἀρραβωνίσθης....Δὲν μοῦ εἶχες δείξει μιὰ φωτογραφία κάρης καὶ μοῦ ἔλεγες πῶς ἦταν ἀρραβωνιαστική σου ! Καὶ ἡ ἀφιέρωσίς της δὲν ἦταν θλιβερὴ, τόσο θλιβερὴ, ποὺ σ' ἔκανε νὰ κλαῖς ; Πόσος καιρὸς ἐπέρασε· μόλις ἀόριστα τὸ ἐνθυμοῦμαι. Εἰς τὸν πόλεμο δὲν ἔχει κανεὶς καιρὸ ν' ἀσχολῆται μὲ τρυφερότητες. Γιατί

κλαῖς ; Τί ἔλεγαν τὰ θλιβερὰ λόγια ποὺ εἶχεν ἡ φωτογραφία σὰν λουλουδάκια ; Κλαῖς, ἀδιάκοπα κλαῖς ! Ἕνας ἄξιωματικὸς δὲν ταιριάζει νὰ κλαίῃ !

«Τὰ κοράκια φωνάζουν. Τ' ἀκοῦς, φίλε μου, τ' ἀκοῦς ; κρώζουν τὰ κοράκια. Τί νὰ θέλουν;»

Παρακάτω ἦσαν σβυσμένες ἡ γραμμὲς καὶ δὲν διεκρίνετο ἡ ὑπογραφή.

Περίεργο πρᾶγμα, ὁ νεκρὸς δὲν μοῦ ἐκίνησε τὸν οἶκτον καθόλου. Ἀναπολοῦσα καθαρὰ τὸ πρόσωπό του, λεπτὸν σὰν τὸ πρόσωπο γυναικὸς, κοκκινωπὸ, μὲ νεανικὴ δροσιὰ, μὲ μάτια καθαρὰ, μὲ γένειο τόσο πολὺ καλλωπισμένο σὰν νὰ τὸ εἶχε γυναῖκα περιποιηθῇ. Ἀγαποῦσε τὰ βιβλία, τ' ἄνθη καὶ τὴν μουσικήν· ἀπέφευγε καθετὶ τὸ χυδαῖον. Ἔγραφε στίχους. Ὁ ἀδελφός μου, ἔξοχος κριτικὸς, τοὺς εὕρισκε πολὺ καλούς. Τὰ κοράκια ποὺ ἔκρωζαν, ἡ ματοβαμμένη σφαγὴ καὶ ὁ θάνατός του, εὑρίσκοντο εἰς ἐντελῆ διαφωνίαν πρὸς ὅ,τι ἤξευρα ἐγὼ καὶ ὅ,τι ἐνθυμούμην σχετικῶς μ' αὐτόν.

«Τὰ κοράκια κρώζουν».

Ἔξαφνα, ἐπὶ ἕνα δευτερόλεπτον χαρᾶς ἀρρήτου, ἐνόμισα ὅτι ὅλα ἦσαν καθαρὸ ψέμμα, καὶ ὅτι δὲν εἴχαμε πόλεμον. Οὔτε νεκροὶ, οὔτε πτώματα, οὔτε ἡ φρίκη τῆς βαρυμένης καὶ ἀδυνάτου σκέψεως ὑπῆρχον πλέον. Ἀσφαλῶς θὰ εἶχα κοιμηθῇ μὲ τὴν ράχιν· τὰ σιωπηλὰ καὶ ταραγμένα αὐτὰ δωμάτια, ποὺ ὁ θάνατος καὶ ὁ τρόμος τ, ἀφῆκαν κενὰ, τὸ ἄγριο γράμμα, θὰ ἦσαν ὁράματα φοβεροῦ ἐφιάλτου, σὰν ἀπ' ἐκείνους τῶν παιδικῶν χρόνων.

Ὁ ἀδελφός μου εἶνε ζωντανὸς, ὅλ' ἡ οἰκογένεια εἶνε καθισμένη ὁλόγυρα εἰς τὸ τραπέζι καὶ πίνει τὸ τσάϊ· ἔκουσε τὸν ἦχο τῶν ἐπιτραπεζίων σκευῶν.

«Τὰ κοράκια κρώζουν».

Ὄχι, εἶνε ἀλήθεια ! Δυστυχισμένη γῆς, εἶνε ἀλήθεια !

Τὰ κοράκια φωνάζουν.

Δὲν εἶνε φαντασία ἀργοῦ συγγραφέως, ποὺ ἀναζητεῖ πρόχειρα γεγονότα, οὔτε τρελλοῦ φαντασιοπληξία.

Τὰ κοράκια φωνάζουν.

Ποῦ εἶνε ὁ ἀδελφός μου ;

Ἦταν καλὸς κ' εὐγενικὸς, δὲν ἐπείραζε κανένα.

Ποῦ εἶνε ; σᾶς ἐρωτῶ, δολοφόνοι, κατηραμένοι !

Σᾶς ἐρωτῶ ἐνώπιον τοῦ κόσμου ὅλου, ναταποὶ σφαγεῖς, κοράκια ποὺ ζῆτε μὲ τὰ ψοφήμια.

Εἴσθε ἀγρίμια !

Γιατί σκοτώσατε τὸν ἀδελφό μου ;

Ἂν εἴχατε πρόσωπον θὰ σᾶς ἐρράπιζα, ἀλλὰ σεῖς δὲν ἔχετε πρόσωπον, ἔχετε μούρη ἁρπακτικοῦ θηρίου.

Περνᾶτε γι' ἄνθρωποι, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὰ χειρόκτια σας νοιώθω τὰ νύχια σας, κάτω ἀπ' τὸ καπέλο σας ἀντικρύζω τὸ πεπιεσμένο κρανίον τῶν ζώων· πίσω ἀπὸ τὰ σοφὰ τὰ λόγια σας διακρίνω τὴν τρέλλα κρυμμένη ποὺ ἀνακινεῖ τὶς σκουριασμένες ἀλυσίδες των.

Καὶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ πόνου μου, τῆς ἀγωνίας μου, τῶν γλευαστικῶν σκέψεών μου, σᾶς καταρῶμαι, ἀγρίμια ἐλεεινὰ, ἀδυνάτου πνεύματος....Σᾶς καταρῶμαι !

ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

---....'Ἀπὸ σᾶς προσμένομεν τὴν ἀνανέωσιν τῆς ζωῆς !

Ὁ ῥήτωρ ἐφώναζε μετὰ δυσκολίας στηριζόμενος ἐπὶ τῆς στήλης· εἰς τὴν σημαίαν ποὺ ἐσείετο μεταξὺ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἦταν γραμμένο μὲ μεγάλο γράμματα· Κάτω ὁ πόλεμος !

---Εἴσθε νέοι, εἴσθε ἡ ζωὴ τοῦ μέλλοντος, φυλαχθῆτε

καὶ φυλάξατε τὴν νέαν ἐρχομένην γενεὰν ἀπὸ τὴν φρίκην αὐτὴν, ἀπ' αὐτὴν τὴν τρέλλα. Αἱ δυνάμεις ἐκλείπουν, τὰ μάτια εἰε κόκκινα ἀπὸ τὸ αἷμα, ὁ οὐρανὸς πέφτει στὰ κεφάλια ἐπάνω, ἡ γῆ χάνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια! Παλληκάρια!.....

Ἀπὸ τὸ πλῆθος ἠκούσθη κάποιος βόμβος, καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἀγορεύοντος ἐχάνετο ἐπὶ στιγμὰς, μέσα εἰς τὴν ἀπειλητικὴν αὐτὴν ὀχλοβοήν.

---....Τί σημαίνει ὅτι εἶμαι τρελλὸς, ἀρκεῖ ὅτι λέγω τὴν ἀλήθειαν! Ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἀδελφός μου, πτώματα, σαπίζουν ἐκεῖ-κάτω. Ἀνάψετε φωτιὲς μεγάλες, ἀνοῖχτε τάφους καὶ κατασιρέψετε, κρύψετε τὰ ὅπλα, βγάλτε ἀπ' τοὺς στρατιῶτες τὴ λαμπερὴ στολή των· βγάλτε την. Αἱ δυνάμεις ἐκλείπουν....Οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουν....

Ὥρμησε κάποιος κ' ἐκύπησε τὸν ρήτορα καὶ τὸν ἔρριψε κάτω ἀπὸ τὸ πρόχειρον βῆμα του· ἡ σημαία ὑψώθη ἀκόμη μίαν φορὰν κ' ἔπεσε κ' αὐτή. Δὲν ἔλαβα καιρὸν νὰ ἰδῶ τὸ πρόσωπον ἐκείνου ποὺ ἐκτύπησε· διότι τὸ καθετὶ τὸ ἀπέπνιξεν ὁ θόρυβος· ὅλα ἤρχισαν νὰ σείωνται, νὰ σαλεύουν, νὰ ὀγκοῦνται· ψηλὰ ἀνεμίζονταν πέτρες καὶ ρόπαλα· γρόνθοι ἀνυψοῦντο ὑπὲρ τὸ πλῆθος κ' ἐξαναπέφταν. Σὰν ζωντανὸ, μυκώμεο κῦμα, μ' ἐσήκωσε τὸ πλῆθος, μὲ παρέσυρε καὶ μ' ἐκτύπησε δυνατὰ ἐπάνω σ' ἕνα φράκτην· κατόπιν, ἔπεσα πρὸς τὰ ὀπίσω, πλαγίως, καὶ τέλος ἐκτύπησα ἐπάνω σ' ἕνα ὑψηλὸ σωρὸν ξύλων, τὰ ὁποῖα ἦταν ἕτοιμα νὰ πέσουν ἐπάνω στὰ κεφάλια. Τὰ δοκάρια ἔτριζαν κ' ἐκροτοῦσαν· ἔγινε σιγή· τότε ξαναξεσπᾶ ἕνα οὐρλιασμα τεράστιον, ἀπὸ χίλιες φωνὲς, τρομερὸν εἰς τὴν ἁπλότητά του. Καὶ τὸ ξερὸ τὸ ξύλον ἐξανάτριξε· μερικὰ ἔπεσαν στὸ πλάϊ μου· τὸ αἷμα ἔτρεξεν ἀπὸ μιὰ κόκκινη τρύπα, ποὺ ἦταν ἀντὶ γιὰ μάτια. Ἕνα ρόπαλο βαρὺ στριφογυρίζοντας εἰς τὸν ἀέρα μοῦ ἐκτύπησε τὸ πρόσωπον· κλονίσθηκα καὶ

ἄνοιξα δρόμον ἀνάμεσα στὰ σειόμενα πόδια. Ἐπήδησα κατόπιν τους φράκτες κ' ἔσπασα τὰ νύχια μου· ἐσκαρφάλωσα εἰς τὸν σωρὸν τῶν ξύλων· τὸ ἕνα ἐκύλισε ὑπὸ τὸ βάρος μου· ἔπεσα ἐπάνω εἰς τὰ κούτσουρα, που εὐούλιαξαν μὲ πάταγον. Κατώρθωσα νὰ ξεφύγω σε μια τετραγωνην αὐλήν. Πίσω μου ἄκουα πάντοτε σύρλιάσματα, ὁμοιους, τριγμούς. Μία καμπάνα κτυποῦσε δυνατά· ἐπειτα ενας ὑποκωφος ἦχος ἀκουσθη σὰν νὰ ἐβύθισε κανενα σπίτι. Ὁ λυκωφως εφαίνετο σὰν νὰ εἶχε σταματησει γιὰ νὰ ἐμποδισῃ ἴσως τὴν νύκτα ν' ἁπλωθῇ· οἱ σπινθηροβολοῦνιες πυροβολισμοὶ ἔδιωχναν τὰ σκότη. Ἀφοῦ ἐπήδησα ἀκομη ενα φράκτην ἔφθασα σ' ἕνα στενὸν καὶ σκολιὸ δρομακον, ὅμοιον μὲ διάδρομον μεταξὺ δύο τοίχων.

Ἔτρεξα, ἔτρεξα, πολὺ, πολύ· ἀλλ' ὁ δρομίσκος δὲν εἶχε διέξοδον· ἕνας φράκτης σὴν ἔκλεινε ἀπ' ἐκεῖ, ηταν δάση καὶ σωροὶ ξύλων. Ἐσκαρφάλωσα καὶ πάλιν ἐπανω εἰς τοὺς κινητους καὶ κλονιζομένους αὐτοὺς λόφους, ἐγλύστρησα σὲ πηγάδια ἀπ' ὅπου ερχόταν ἡ ὀσμὴ τοῦ ὑγροῦ ξύλου, ἀνέβηκα πάλιν κ' ἐπειάχθηκα χωρὶς νὰ τολμήσω νὰ κυτάξω πίσω. Ἤξευρα τί γινότανε ἐκεῖ κάτω, κατόπιν τοῦ κοκκινωποῦ χρώματος ποὺ εἶχαν πάρει τὰ μαῦρα δοκάρια καὶ ποὺ τὰ ἔκαμνε νὰ μοιάζουν μὲ σκοτωμένους γίγαντες.

Τὸ αἷμα εἶχε παύσει νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὸ πληγωμένο πρόσωπό μου· τοῦ προσώπου μου οἱ μῦς ἦσαν ναρκωμένοι· λὲς καὶ φοροῦσα γυψίνην προσωπίδα· ὁ πόνος μοῦ εἶχε καταπαύσει σχεδὸν τελείως. Πιστεύω πῶς εἶχα χάσει τὴν συνείδησιν σὲ κάποιον βούλιαγμα, ἀλλὰ δὲν εἶμαι καὶ βέβαιος, ἴσως νὰ ἦναι φαντασία μου, διότι δὲν ἐνθυμοῦμαι καθαρὰ παρὰ μόνον τὸ τρελλὸ τρέξιμό μου.

Ἐγύριζα ὥρα πολλὴ σὲ δρόμους ἀγνώστους, χωρὶς φῶς μεταξὺ σπιτιῶν πεθαμένων καὶ μαύρων, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ βγῶ ἀπὸ τὸν λαβύρινθό των.

Θὰ ἔπρεπε νὰ σταματήσω, νὰ κυτιάξω γύρω μου, διὰ νὰ καθορίσω τὴν διεύθυνσιν ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρω, ἀλλ' αὐτὸ μοῦ ἦταν ἀδύνατον· θόρυβοι, οὐρλιάσματα μακρυνὰ ἀκόμη ἀκολουθοῦσαν τὰ ἴχνη μου· κάποτε σὲ καμμιὰ στροφὴ τοῦ δρόμου, μ' ἐκτυποῦσαν εἰς τὸ πρόσωπο, κόκκινοι, σκεπασμένοι ἀπὸ σύννεφο καπνοῦ ροδαλὸν καὶ σιριφογυρίζον· ἐστρεφόμουν τότε κ' ἐξακολουθοῦσα τὸν δρόμον μου, μέχρις ὅτου αἰσθανόμουν ὅτι εἶχα ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ αὐτά.

Εἰς τὴν γωνίαν ἑνὸς σπιτιοῦ εἶδα μίαν φωτεινὴν γραμμὴν, ἡ ὁποία ἔσβυσε καθὼς ἐπλησίαζα· κάποιος καταστηματάρχης σφαλοῦσε γρήγορα τὸ μαγαζί του.

Ἀπὸ μιὰ πλατειὰ σχισμὴν διέκρινα τὸ λογιστήριον κ' ἕνα μικρὸν κάδον· κατόπιν, ὅλα ἐχάθηκαν στὸ σκότος. Ὄχι ἀπ' ἐκεῖ μακρὰν διέκρινα ἕνα ἄνθρωπον ποὺ ἀκολουθοῦσε τὴν κατεύθυνσίν μου. Παρ' ὀλίγον νὰ σκουντήσωμε στὸ σκότος, ἐσταματήσαμεν εἰς ἀπόστασιν δυὸ βημάτων ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Δὲν ἠξεύρω ποῖος ἦταν· δὲν εἶδα παρὰ μίαν μαύρην σκιαγραφίαν, ποὺ ἐστέκετο προσεκτικά.

---Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι ; ἐρωτᾶ.

---Ἀπὸ κάτω.

---Καὶ ποῦ πηγαίνεις ;

---Στὸ σπίτι.

---Ἄ ! στὸ σπίτι ;

Ὁ ἄνθρωπος ἐσιώπησε, καὶ, ριφθεὶς ἀποτόμως κατ' ἐπάνω μου, ἐπεχείρησε νὰ μὲ ρίψῃ, τὰ κρύα χέρια του ἠθέλησαν νὰ μὲ πιάσουν, μὰ τὰ δάκτυλα ἐπλέχθησαν ἀνάμεσα εἰς τὰ φορέματά μου. Ἐδάγκωσα ἕνα χέρι, ἐξέρυγα κ' ἔτρεξα. Ἕνας ἄνθρωπος μὲ ἠκολούθησεν ἐπὶ διάστημα πολὺ, ἀνάμεσα σ' ἐρήμους δρόμους κτυπῶντας τὰ πόδια. Ἐπὶ τέλους ἐκάθησεν ὀπίσω· τὸ δάγκωμα, χωρὶς ἄλλο, τὸν ἔκαμνε νὰ πονῇ.

Δὲν ξεύρω πῶς ἔφθασα στὸ δρόμο ποὺ κατοικοῦσα.

Καὶ αὐτὸς δὲν. εἶχε φανάρια· ἀφώτιστα τὰ σπίτια ἦταν ὡσὰν νεκρά. Θὰ ἐπήγαινα πιὸ μακρὰν ἀκόμη χωρὶς ν' ἀναγνωρίσω τὸ σπίτι μου ἂν μὴ, σηκώνοντας τὰ μάτια κατα τύχην, δὲν τὸ διέκρινα. Ἐν τουτοις ἐδίστασα ὥρα πολλή· ἡ κατοικία ποὺ μ' ἐστέγαζε τόσα χρόνια τώρα μοῦ φαινοταν ξένη, εἰς τὸν περίεργον καὶ νεκρὸν αὐτὸν δρόμον, ποὺ ἐδιδεν εἰς πένθιμον ἠχὼ, τὴν ταραγμένην ἀναπνοήν μου.

Ἤξαφνα, ἕνας τρομερὸς φόβος μ' ἐκυρίευσεν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἔχασα ἴσως τὸ κλειδί μου ὅταν ἔπεσα. Μὲ κόπον τὸ εὗρηκα στὴν ἔξω τσεπη τοῦ ἐπανωφοριοῦ μου. Καὶ, ὅταν τὸ ἔχωσα στὴν κλειδαριὰ, ὁ ἦχος ἐπανέλαβε τὸν τριγμόν του μὲ περίεργον ἔντασιν, σαν ν' ἄνοιγαν ὅλες μαζῆ τῶν νεκρῶν σπιτιῶν οἱ θύρες.....

Ἐκρύφθηκα, κατ' ἀρχὰς, εἰς τὸ ὑπόγειον ἕως ὅτου συνήθισαν τὰ μάτια μου εἰς τὸ σκοτάδι, καὶ ἀνέβηκα σιγὰ-σιγὰ εἰς τὰ δωμάτια.

Εἰς τὸ σκότος, ψάχνοντας, ἔκλεισα τὶς θύρες ὅλες· μετὰ στιγμιαίαν σκέψιν, ἠθέλησα νὰ τὰς φράξω μ' ἔπιπλα· ἀλλ' οἱ τριγμοὶ τοῦ πατώματος ἦσαν παράξενα δυνατοὶ μέσα στὰ ἔρημα δωμάτια, καὶ μ' ἐκυρίευσε φόβος. Ἐπρόσμενα τὸν θάνατον. «Τί πειράζει!» ἐσκέφθην.

Ἔμενεν ἀκόμη νερὸ, θερμότατον, μέσα σ' ἕν' ἀγγεῖον. Ἐπλύθηκα κ' ἐσφόγγισα τὸ πρόσωπό μου μ' ἕνα σεντόνι. Ἡ ἀμυχὴ τοῦ ροπάλου ἔκαιε κ' ἐπεθύμησα νὰ ἤμουν μέσα εἰς τὸν πάγον. Ἄναψα ἕνα σπίρτο, καὶ, ὑπὸ τὸ ὑποτρέμον φῶς του διέκρινα ἕνα πρόσωπο τόσον δύσμορφον, τόσο φρικαλέον, ὥστ' ἔρριψα τὸ σπίρτο ἀμέσως κάτω. Ἔσπασα, θαρρῶ, τὴν μύτη μου.

---Τί πειράζει, ἐσκέφθηκα, δὲν τὴν χρειάζομαι πλέον.

Ἡ εὐθυμία μου ἐπανῆλθεν. Μὲ περιέργους μορφασμοὺς

καὶ μὲ πρόσωπον παράξενο σὰν τὸν κωμικὸν ποὺ παίζει τὸ πρόσωπον τοῦ κλέπτουν, διηυθύνθην πρὸς τὸ μπυφὲ κ' ἐζήτησα κάτι τι νὰ φάγω. Εἶχα τελείως τὴν συνείδησιν τοῦ γελοίου τῶν μορφασμῶν μου, ἀλλὰ μοῦ ἄρεσε νὰ κάνω ἔτσι. Ἔκαμα τοὺς αὐτοὺς μορφασμοὺς διὰ νὰ φάγω καὶ ὑπεκρίθην τὸν πεινασμένον.

Ἀλλὰ ἡ σιωπὴ καὶ ὁ ζόφος μ' ἐτρομάζαν. Ἄνοιξα τὴν κινητὴν θυρίδα κ' ἐκύτταξα πρὸς τὴν αὐλὴν, προσεκτικὸς ν' ἀκούσω. Κατ' ἀρχὰς δὲν διέκρινα τίποτε, γιατί, χωρὶς ἄλλο, ἄμαξαι δὲν κυκλοφοροῦσαν καὶ οἱ πυροβολισμοὶ εἶχαν παύσει!

Μολαταῦτα μπόρεσα νὰ διακρίνω σὲ λιγάκι τὸνμακρυνὸν σάλον φωνῶν, κρυγῶν, τὸν θόρυβον κάποιας πτώσεως, τὰ γέλια. Οἱ ἦχοι μεγάλωναν κατ' ἔνταοιν. Ἐκύτταξα τὸν οὐρανόν· ἦταν ἄλικος, καὶ τὰ νέφη ἔτρεχαν γρήγορα. Ἕνα ὑπόστεγον ἀπέναντί μου, τῆς αὐλῆς οἱ πλάκες, τοῦ σκύλου τὸ σπιτάκι, εἶχαν τὸ αὐτὸ πορφυρὸ χρῶμα.

Ἔκοαξα σιγὰ τὸ σκύλο·

---Ποσειδών!

Ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐκινήθη στὸ σπιτάκι, καὶ ὑπὸ τὴν κοκκίνην λάμψιν, εἶδα μόνο ἕνα κομμάτι ἄλυσιν ποὺ ἔλαμπε. Ὁ μακρυνὸς σάλος καὶ ὁ θόρυβος κάποιας πτώσεως ἐμεγάλωναν διαρκῶς· ἔκλεισα τὴν θυρίδα.

---Ἐογοντ' ἐδῶ ἐσκέφθηκα καὶ ἤρχισα νὰ ζητῶ κρυψῶνα. Ἄνοιξα τῶν θερμαστῶν τὶς θυρίδες, ἐξήτασα τὶς καπνοδόχες, ἐμέτρησα τὰ ἐρμάρια· τίποτε δὲν μοῦ ἐταίριαζε.

Ἔκαμα τὸν γῦρον τῶν δωματίων ὅλων, ἐκτὸς τοῦ γραφείου, ὅπου δὲν ἤθελα νὰ ἔμπω. Ἤξευρα πῶς ὁ ἀδελφός μου ἐκαθόπουν κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τὸ γεμᾶτο βιβλία καὶ δὲν ἠπορροῦσα νὰ τὸν ἰδῶ τὴν στιγμὴν αὐτήν.

Ὀλίγο κατ' ὀλίγον, μοῦ ἐφάνη πῶς δὲν ἤμουν στὸ δω

μάτιο μόνος· εἰς τὸ σκότος, ὁλόγυρά μου, ἐκινοῦντο ἀόρατα ὄντα. Μ' ἔγγιζαν.

Μία παγωμένη πνοὴ ἄγγιξε τὸν τράχηλό μου.

---Ποιὸς εἶν' ἐκεῖ ; ἐψιθύρισα· ἀλλὰ κανεὶς δὲν μ' ἀπεκρίθη.

Καὶ ὅταν ξανάρχισα νὰ περιπατῶ, μ' ἀκολουθοῦσαν τρομερὰ, πάντοτε σιωπηλά. Ἤξευρα πῶς ἦταν φαντασία, τῆς ἀσθενείας μου γέννημα· θὰ εἶχα, χωρὶς ἄλλο, πυρετὸν, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσα νὰ κατανικήσω τὸν φόβον ποὺ ἔκανε τὸ κορμί μου ὁλόκληρο νὰ τρέμῃ. Ἔφερα τὸ χέρι μου εἰς τὸ κεφάλι· ἦταν φωτιὰ ἀναμμένη.

---Καλύτερα θὰ κάμω νὰ πάγω σιμά του· ἀδελφός μου εἶνε, συλλογίσθηκα....

Ἦταν καθισμένος στὴ θέσι του, κοντὰ στὸ τραπέζι τὸ γεμάτο βιβλία. Δὲν ἐχάθηκε ὅπως τὴν πρώτη φορά. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κατεβασμένα παραπετάσματα, ἡ κοκκινωπὴ λάμψις ἔμπαινε στὸ δωμάτιο μέσα· δὲν ἐφώτιζε τίποτε καὶ μόλις διεκρίνετο. Ἐκάθησα εἰς τὸ διβάνι κ' ἐπρόσμενα. Σιγὴ ἐβασίλευεν εἰς τὸ δωμάτιον· ἀλλ' ἀπ' ἔξω ἐρχόταν ἕνας ὑπόκωφος, ὅμοιος, σάλος, καὶ ὁ κρότος τῆς πτώσεως κάποιου σώματος, καὶ φωνὲς μεμονωμένες ποὺ ἐκόντευαν. Ἡ κόκκινη λάμψις γινόταν ἐντονωτέρα. Κατώρθωσα νὰ διακρίνω εἰς τὸ κάθισμα σκοτεινὴν χαλκίνην κατατομὴν, τὴν ὁποίαν περιεστοίχιζεν ἕνας λεπτὸς κόκκινος κύκλος.

---Ἀδελφέ μου ! εἶπα.

Ἔμεινε σιωπηλὸς, ἀκίνητος καὶ μαῦρος, ὅμοιος μὲ παλαιὸν ἄγελμα· εἰς τὸ διπλανὸ δωμάτιον ἔτριξε τοῦ πατώματος μιὰ σανίδα κ' ἐξαφνικὰ ἐβασίλευσε περίεργος γαλήνη, ὁμοία μ' ἐκείνην ποὺ βασιλεύει ἐκεῖ ποὺ εἶνε πολλοὶ νεκροί.

Ἀπεκρυσταλλώθησαν ὅλοι οἱ ἦχοι· ἡ κοκκινωπὴ λάμ-

ψις ἔλαβε τὴν ἀνταύγειαν τῆς ἠρεμίας καὶ τοῦ θανάτου, ἔμεινεν ἀκίνητη κ' ἐθαμβώθη ἐλαφρά. Ἐσκέφθηκα πῶς ἡ πένθιμος σιγὴ ἐρχόταν ἀπ' τὸν ἀδελφό μου καὶ τοῦ τὸ λέγω.

---Ὄχι, δὲν προέρχεται ἀπὸ ἐμένα, μοῦ ἀπαντᾶ. Κύτταξε ἀπ' τὸ παράθυρον.

Παρεμέρισα τὰ παραπετάσματα καὶ ὀπισθοχώρησα.

---Αὐτό, λοιπόν, εἶνε ! φώναξα.

---Φώναξε τὴ γυναίκα μου, διέταξεν ὁ ἀδελφός μου, δὲν εἶδαν ἀκόμη τὰ μάτια τους αὐτὰ τὰ πράγματα.

Ἐκείνη ἔρραβεν εἰς τὴν τραπεζαρία· βλέποντας τὸ πρόσωπό μου σηκώθηκε ἀμέσως, ἐκάρφωσε τὸ βελόνι στὸ ἐργόχειρό της καὶ μ' ἀκολούθησε. Παρεμέρισα τὰ παραπετάσματα ἀπ' ὅλα τὰ παράθυρα, καὶ ἀπὸ τὴν πλατειὰ τρύπα μπῆκαν μέσα κύματα ροδαλοῦ φωτός· τὸ δωμάτιον ὅμως δὲν ἐφωτίσθη· ἔμεινε πάντα σκοτεινὸ καὶ μόνον τὰ γυαλιὰ ἔλαμπαν σὲ μεγάλα κόκκινα ὀρθογώνια.

Ἐπλησιάσαμε πρὸς τὸ παράθυρον. Οὐρανὸς χωρὶς σύννεφα, χωρὶς ἀστέρια, χωρὶς ἥλιον, κόκκινος σὰν τὴ φωτιά, ἄρχιζε ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ σπιτιοῦ, εἰς τὴν κορωνίδα, καὶ ἁπλωνόταν μέχρι τοῦ ὁρίζοντος. Ἀπὸ κάτω, πεδιάδες, σκοτεινὰ κόκκινες, ἦταν σκεπασμένες ἀπὸ πτώματα. Ὅλα ἦσαν γυμνά, εἶχαν τὰ πόδια γυρισμένα πρὸς τὸ μέρος μας, κ' ἐβλέπαμε μόνον πέλματα ποδιῶν καὶ κεφάλια τριγωνικά. Ἡ σιγὴ ἦταν τελεία.

Ὅλοι ἦταν νεκροί· δὲν θὰ ἐλύτρωσε, φυσικά, κανείς, μέσα στοὺς ἀτέλειωτους τοὺς κάμπους.

---Θὰ εἶνε πιὸ πολλοὶ ἀκόμα, εἶπεν ὁ ἀδελφός μου.

Ἦταν καὶ αὐτὸς εἰς τὸ παράθυρον, μὲ τὴν μητέρα μου, μὲ τὴν ἀδελφή μου καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ μας. Δὲν ἔβλεπα τὸ πρόσωπό των, ξεχώριζα μόνον τὶς φωνές.

---Εἶνε φαντασία, λέγει ἡ ἀδελφή μου.

---Ὄχι, κύτταξε καλά.

Πράγματι, ὁ ἀριθμὸς τῶν πτωμάτων ἐφαίνετο νὰ μεγαλώνε. Ἐζητήσαμε τὴν αἰτίαν καὶ εἴδαμε ὅτι τὰ κενὰ διαστήματα μεταξὺ τῶν πτωμάτων εἶχαν καταλάβει νέοι νεκροί· ἡ γῆ τοὺς ἔβγαζε ἀπὸ τὰ σπλάχνα της. Ὅλα τὰ διαστήματα εἶχαν γεμίσει γρήνορα, καὶ ἡ γῆ ἐσκεπάσθη ἀπὸ κοκκινωπὰ κορμιὰ, βαλμένα κοντὰ-κοντὰ, ἀπὸ πέλματα ποδιῶν γυρισμένα πρὸς τὸ μέρος μας.

---Λέτε, δὲν ἔχουν πιὰ θέσιν, λέγει ὁ ἀδελφός μου.

Ἡ μητέρα μου ἀπαντᾶ·

---Εἶνε κ' ἐδῶ ἕνα.

Ἐγυρίσαμε· πίσω μας εἰς τὸ πάτωμα, ἦταν ξαπλωμένο ἕνα γυμνὸ πτῶμα, μὲ κοκκινωπὴν λευκότητα, μὲ τὸ κεφάλι γυρμένο πρὸς τὰ πίσω.

Ἄλλος ἐφάνη σὲ λιγάκι, κατόπιν τρίτος. Ἡ γῆ τοὺς ἐξεμοῦσε τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, καὶ σὲ λιγάκι τὰ δωμάτια ὅλα ἦσαν γεμάτα ἀπὸ σειρὲς κοκκινωπῶν πτωμάτων.

---Εἶνε ὡς τὸ δωμάτιο τῶν παιδιῶν, λέγει ἡ παραμάνα. Εἶδα ἐγώ!

---Πρέπει νὰ βγοῦμε, λέγει ἡ ἀδελφή μου.

---Καὶ νὰ πᾶμε ποῦ; ἠρώτησεν ὁ ἀδελφός μου. Κυττάξετε καλύτερα.

Ἀληθινά, οἱ ἀποθαμένοι μᾶς ἄγγιζαν τώρα μὲ τὰ κρύα πόδια των· στριμωγμένοι ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλο, ἄρχισαν νὰ σαλεύουν, νὰ κινοῦνται, νὰ σωριάζωνται· νέα πτώματα ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ χῶμα κ' ἐπετιῶνταν στὸν ἀέρα.

---Θὰ μᾶς πνίξουν: λέγω ἐγώ. Νὰ σωθοῦμε ἀπ' τὸ παράθυρον!

---*Ἀδύνατον ! ἐφώναξεν ὁ ἀδελφός μου, εἶνε ἀδύνατον ! Κύτταξε λοιπὸν αὐτὸν ποὺ εἶν' ἐκεῖ....*

Πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ, μέσα εἰς τὸ πορφυρὸ καὶ ἀκίνητο φῶς, ὡρθώνετο αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ Κόκκινο γέλιο.

ΤΕΛΟΣ

ΤΟ ΓΕΛΟΙΟ

Ο ΚΩΔΩΝ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Η ΣΙΩΠΗ

Μετάφρασις: ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΓΕΛΟΙΟ

1

Στὴς ἐξήμιση ἤμουν πεπεισμένος, ὅτι θὰ ἔρχονταν, καὶ εἶχα διαβολεμμένη διάθεσι ! Ἀγαποῦσα ὅπως καμμιὰ ἄλλη φορά. Τὸ παλτὸ δὲν τὸ εἶχα κουμπώσῃ· ὁ ψυχρὸς ἄνεμος ἔμπαινε μέσα, τὸ ἀνασήκωνε καὶ μ' ἐκάλυπτε ὅπως ἤθελε. Ἀλλὰ δὲν ἔνοιωθα τὸ κρύο --- δὲν τὸ σκεπτόμουνα. Εἶχα σηκωμένο καμαρωτὰ τὸ κεφάλι, ὁ κοῦκος μου ἔπεφτε πίσω καὶ ἔρριχνα στοὺς ἄνδρας, ποῦ περνοῦσαν κοντά μου, προκλητικὰ προστατευτικὰ βλέμματα --- στὴς γυναῖκες ὅμως προκλητικά, ἀλλὰ τρυφερὰ βλέμματα· ὁλόκληρες τέσσαρες μέρες τώρα ἀγαποῦσα ἐννοεῖται αὐτὴ μονάχα --- ἀλλὰ ἤμουνα νέος καὶ ἡ καρδιά μου τόσο πλατειὰ ἀκόμα, ὥστε μοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἔμενα ἐντελῶς ἀδιάφορος γιὰ τὴς ἄλλες γυναῖκες. Καὶ τὰ βήματά μου ἦταν κυμαινόμενα καὶ γοργά.

Στὴς ἑφτὰ παρὰ τέταρτο ἐκούμπωσα δυὸ κουμπιὰ τοῦ παλτοῦ μου καὶ ἀπὸ τοὺς διαβάτες, ποῦ περνοῦσαν ἐκύτταζα μονάχα τὴς γυναῖκες, ἀλλὰ τώρα ὄχι προκλητικά, μονάχα μὲ λίγη τρυφερότητα καὶ μὲ κάποιο ἴχνος ἀντιπαθείας, ποῦ ἄρχιζε....ἔτσι γενικῶς μονάχα. Τώρα μ' ἐνδιέφερε μονάχα μιὰ γυναίκα -- ποῦ δὲν ἐφαίνετο νὰ ἔρχεται -- καὶ ἡ ἄλλες πρὸς τὸ παρὸν μποροῦσαν νὰ ἐπήγαιναν στὸ καλό, ἔστω· μ' ἔκαναν νὰ τὴς προσέχω πολύ, γιατί

καθὼς ἐνόμιζα, ὅτι ἔμοιαζαν μ' ἐκείνη τὴ μοναδικὴ, ἐκλό νιζαν κάπως τὴ στάσι μου καὶ ἔδιναν στὰς κινήσεις μου ἀρκετὴ ἀβεβαιότητα.

Ἐφτὰ παρὰ πέντε εἶχα ζεσταθῆ.

Ἐφτὰ παρὰ δυὸ λεπτὰ εἶχα κρυώσῃ.

Στὴς ἑφτὰ ἀκριβῶς, νομίζω, ὅτι ἄρχισα νὰ πείθωμαι, ὅτι δὲν θὰ ἤρχετο πιά.

Καὶ στὴς ἐνῃάμιση ἤμουν τὸ ἀξιοθρηνητότερο πλάσμα τῆς γῆς. Πρὸ ὥρας τώρα εἶχα κουμπώσῃ ὅλα τὰ κουμπιὰ τοῦ παλτοῦ μου, εἶχ' ἀνεβάσῃ τὸ γιακᾶ καὶ εἶχα σύρῃ τὸν κοῦκο ὡς τὴ μύτη μου, ποῦ ἔλαμπε γαλάζια ἀπὸ τὸ κρύο· τὰ μαλλιὰ στοὺς κροτάφους, τὸ μουστάκι καὶ τὰ ματόκλαδα ἦταν ἄσπρα ἀπὸ τὴν πάχνη καὶ τὰ δόντια ἐχτυποῦσαν. Κα θὼς ἐπήγαινα συρτὰ καὶ σκυμμένα μποροῦσε νὰ μ' ἔπαιρ νε κανεὶς γιὰ γέρο ποῦ ἐβαστοῦσε καλὰ ἀκόμα καὶ ποῦ ἐ γύριζε στὸ σπίτι του ἀπὸ κάποια μικρὴ διασκέδασι σὲ φί λους.

Καὶ ποιὸς ἦταν αἰτία γιὰ ὅλα αὐτά; ---Μονάχα ἐκείνη! Ὤ, διάβ.... Οχι, ὄχι -- διόλου! -- Ἴσως νὰ μὴ τὴν εἶ χαν ἀφήσῃ νὰ βγῇ ἔξω πιά· ἴσως νὰ εἶνε ἄρρωστη ἢ -- στὸ τέλος μπορεῖ καὶ νὰ πέθανε!.... Ἔχει πεθάνῃ ἴσως καὶ γὼ βρίζω!

2

«Εἶνε καὶ ἡ δεσποινὶς Μάρθα ἐκεῖ», μοῦ εἶπε ὕστερα ἀπὸ λίγο ἕνας συνάδελφος -- καὶ μοῦ τὸ εἶπε χωρὶς ἴχνος ὑστεροβουλίας· δηλαδὴ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἤξερε, ὅτι ἀπὸ τὴς ἐξήμισι ἕως στὴς ὀχτώμισι περίμενα μέσα στὸ διαβολε μένο αὐτὸ κρύο ἀκριβῶς τὴν δεσποινίδα Μάρθα. Ναὶ --- ἔπειτα....

«Ἄ;» ἀπήντησα ἔξυπνα καὶ φρόνιμα. Ἀλλὰ μέσα μου

εἶπα πάλι : ὦ διάβ....

«Εἶχαν μπαλλμασκὲ σήμερα οἱ Ν.». Ἀλλὰ οἱ Ν. ἦταν ἄνθρωποι, ποῦ δὲν τοὺς εἶχα δῆ ποτὲ, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἐγνώριζε ὁ συνάδελφός μου, ποῦ ἄθελα μὲ συμπονοῦσε. Σήμερα θὰ δῶ τοὺς Ν -- θὰ πάω στὸ σπίτι τους ! Αὐτὸ θὰ γίνῃ !

«Ἰλλουστρίσσιμι Σινιόρι!» ἐφώναξα μὲ ἀπελπισμένη εὐθυμία. «Βρισκόμαστε στὸ καρναβάλλι· ὅλοι γλεντοῦν. Λοιπὸν, πρέπει νὰ γλεντήσωμε καὶ μεῖς».

«Ναὶ -- ἀλλὰ πῶς;» ἐρώτησε προκαταβολικῶς ἀπογοητευμένος κάποιος.

«Ναὶ -- ἀλλὰ ποῦ;» εἶπε ἕνας ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

«Ἂς μαζέψωμε μερικοὺς συναδέλφους ἀκόμα, ἂς μασκαρευθοῦμε καὶ ἂς πᾶμε σὲ γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους» εἶπα μὲ ἀπόφασι καὶ στραβοκύτταξα εἰρωνικὰ τὸν συνάδελφο, ποῦ ἐγνώριζε τοὺς Ν, «δηλαδὴ ἕνα ἀπὸ μᾶς θὰ τὸν ξέρουν φυσικά».

Καὶ πραγματικῶς -- αὐτοὶ οἱ ἀναίσθητοι ἄνθρωποι ἐζωήρεψαν. Ὁ συνάδελφος, ποῦ ἀρκετὰ τὸν ἀνέφερα τώρα, ἐπρότεινε ὁ ἴδιος νὰ πᾶμε στοὺς Ν καὶ ὅλα ἔγιναν μὲ ξαφνικο ἐνθουσιασμό· φωνὲς, πηδήματα, τραγούδια ἀνακατωμένα. Μὲ ἀνεψήμησαν γιὰ τὴ μεγαλοφυᾶ ἰδέα μου καὶ ἐμέτρησαν πόσα χρήματα εἴχαμε ὅλοι μας. Καὶ ὕστερα ἀπὸ σιμὴ ὥρα εἴμαστε ἐν ἀπαρτίᾳ, ἐπήγαμε στὸν ἔμπορο, ποῦ ἐδάνειζε ἀποκρηάτικα κοστούμια καὶ γεμίσαμε τὸ λοκάλ του μὲ δροσερὸ χειμωνιάτικο κρύο, μὲ χιόνι, ποῦ ἔλυωνε, μὲ θόρυβο νιότης καὶ γέλοια.

Ἤθελα ἕνα ὄμορφο κοστούμι, πού νὰ εἶχε ἕνα ποιητικὰ μελαγχολικὸ τόνο, κάτι κομψὰ λυπηρὸ καὶ εἶπα· «Λόστε μου τὸ κοστούμι ἑνὸς ἱσπανοῦ ἱππότου, παρακαλῶ».

Ὁ ἱσπανὸς ἱππότης ἦταν ὁπωσοῦν ὅταν ἐζοῦσε ἐκπληκτικὰ ψηλὸς καὶ παρουσιαστικὸς κύριος, γιατί ἐχάθηκα μέσα

στὰ ροῦχα του ἐντελῶς καὶ ἔνοιωσα τὸν ἑαυτό μου ἐκεῖ ἔρημο καὶ ἐγκαταλελειμμένο, ὅπως στὴν ἀδειανὴ ἱπποτικὴ σάλα τῶν προγόνων του. Ἔβγαλα παληγυρικῶς τὸ κοστούμι καὶ παρεκάλεσα νὰ μοῦ δώσῃ ἕνα ἄλλο.

«Θέλετε ἕνα κοστούμι κλάουν -- χρωματιστό, μὲ κουδουνάκια;»

«Κοστούμι κλάουν;» ἐφώναξα μὲ θυμό.

«Ἐκτὸς ἂν θέλετε νὰ σᾶς δώσω ἕνα κοστούμι ληστοῦ -- μ' ἕνα μαλακὸ μεγάλο καπέλλο....μ' ἕνα μαχαῖρι....»

Ἕνα μαχαῖρι ! --- Αὐτὸ ταίριαζε στὴ διάθεσί μου ! Δυστυχῶς ὅμως ὁ ληστὴς, τοῦ ὁποίου εἶχα φορέσῃ τὸ ἔνδυμα, δὲν εἶχεν ἐνηλικιωθῇ ἀκόμα. Πιθανὸν νὰ ἦταν ἕνα διεφθαρμένο παιδὶ ἐφτὰ ἕως ὀχτὼ χρονῶν. Τὸ μεγάλο μαλακὸ καπέλλο του μόλις ἐσκέπαζε ἕνα μέρος ἀπὸ τὴ φαλάκρα μου, ποῦ θ' ἀποκτοῦσα στὸ μέλλον καὶ ἀπὸ τὸ βελουδένιο παντελόνι του ἔπρεπε νὰ μὲ τραβήξουν μὲ βία -- ὅπως ἀπὸ μιὰ παγίδα.

Ἐπίσης μιὰ στολὴ ἑνὸς ἀκολούθου δὲν ἄξιζε τίποτε -- εἶχε τόσους λεκέδες καὶ τώρα ἦταν πολὺ ἀργὰ νὰ τὸ ἔδινε καμεὶς στὸ βαφεῖο νὰ τὸ καθαρίσουν, παρ' ὅλη τὴ γνωστὴ ἀπίστευτη ταχύτητα, μὲ τὴν ὁποίαν καθαρίζουν τὰ ροῦχα τὰ εὐεργετικὰ αὐτὰ καταστήματα. Ἐξ ἄλλου τὸ κοστούμι ἑνὸς καλογήρου εἶχε πολλὲς τρύπες.

«Λοιπὸν -- δὲν θὰ τελειώσῃς ἐσύ ; Εἶνε ἀργὰ τώρα», εἶπε μὲ βία ὁ συνάδελφος N, ποῦ εἶχε μασκαρευθῇ.

Δὲν ὑπῆρχε πιὰ παρὰ ἕνα κοστούμι ἀκόμα -- ἕνας διακεκριμένος κινέζος.

"Λοιπὸν, ἂς γίνω κινέζος», εἶπα μὲ τὴν ἀνάλογη χειρονομία καὶ μοῦ ἔδοσαν τὸν κινέζο. Ὁ διάολος ξέρει τί εἴδους κινέζος ἦταν ! Ἀλλὰ δὲν θὰ πῶ περισσότερα πιὰ γιὰ κοστούμια. Ἐπίσης θὰ σιωπήσω καὶ γιὰ τὰ ἠλίθια χρωματιστὰ παπούτσια· μοῦ ἦταν παρὰ πολὺ μεγάλα καὶ ἐχω-

ροῦσαν καὶ ἐπερίσσευαν ἀκόμα μέσα σ' αὐτὰ τὰ δικά μου παπούτσια. Καὶ δὲν θὰ μιλήσω ἀκόμα γιὰ μιὰ τριανταφυλλένια παπαβούρα μὲ μιὰ μακρυὰ πλεξίδα, ποῦ θὰ τὴν ἔβαζα στὸ κεφάλι μου καὶ θὰ τὴν ἔδενα μὲ σπάγγο· αὐτὸς ὁ σπάγγος μοῦ ἔκοβε τ' αὐτιὰ καὶ μοῦ τὰ ἐπίεζε τόσο δυνατὰ πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ὥστε ἐπρόβαλαν σὰν αὐτιὰ νυχτερίδας.

«Καὶ ἡ μάσκα ; -- τὴν λησμόνησες!»

Ναὶ -- ἡ μάσκα ! Αὐτὴ, ἂν ἐπιτρέπετε, ἦταν μιὰ ἀφηρημένη φυσιογνωμία. Εἶχε βέβαια μύτη, μάτια καὶ στόμα -- ὅλα πολὺ ὥμορφα καὶ κανονικὰ, δὲν τῆς ἔλειπε ἕνα πραγματικὸ ὕφος καὶ ὅλα τὰ εἶχε στὴν ἀκριβῆ θέσι τους, ἀλλὰ δὲν εἶχε τίποτε ἀνθρώπινο ! Οὔτ' ἕνας ἄνθρωπος, ποῦ θὰ εἶχε μείνῃ λίγο καιρὸ στὸν τάφο -- ὅπου βέβαια ὅλα τοῦ εἶνε ἀδιάφορα -- δὲν θὰ εἶχε τόσο ἀδιάφορο ὕφος ! Ἡ μάσκα δὲν ἐξέφραζε τύτε κακομοιριὰ, οὔτε εὐθυμία, οὔτε ἐνδιαφέρον, οὔτε ἔκπληξι. -- Δὲν ἐξέφραζε τίποτε, ἀπολύτως τίποτε. Καὶ συνάμα ἐκύτταζε τόσο εἰλικρινῶς καὶ ἤρεμα καὶ ἀτάραχα καὶ σοβαρά. Ἔπρεπε νὰ γελάσῃ κανεὶς θέλοντας καὶ μή. Νομίζω, ὅτι θὰ γελοῦσε τόσο, ἀκόμα καὶ ἂν εἶχε τὸν φοβερώτερο πονόδοντο, σὰν νὰ μὴν εἶχε ὑπάρξῃ ποτὲ στὴ γῆ διόλου αὐτὸ τὸ τρομερὸ κακό. Θὰ τὸν ἔπιανε κανένα ἀκριβῶς τὸ πλέον ἀκράτητο γέλοιο, θὰ τὸν συγκρατοῦσε, θὰ τὸν ὑπεδούλωνε. Οἱ σύντροφοι εἶχαν πέσῃ στὸ σοφᾶ καὶ ἐστριφογύριζαν, ἔγιναν κουβάρι ἀπὸ τὰ γέλοια· ἔπειτα ἐκάθησαν ἀνίσχυροι καὶ συντετριμμένοι στὶς καρέκλες καὶ ἐξακολούθησαν νὰ γελοῦν ἀκόμα, λιγωμένοι ἐντελῶς, ἕως ὅτου ἔπιασε τὸ στομάχι τους ἐκεῖνο τὸ κενὸ, ποῦ τόσον ἐκπληκτικὰ σταματᾷ τὸ γέλοιο.

«Λίχως ἄλλο αὐτὴ θὰ εἶνε ἡ πιὸ πρωτότυπη μάσκα!», εἶπαν, ὅταν μπόρεσαν νὰ ξαναμιλήσουν.

Ἐστεκόμουν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἐκύτταζα ποῦ γελοῦσαν. Στὴν

ἀρχὴ ἐκόλλησα καὶ γὼ ἀπὸ τὸ γέλοιο τους καὶ γέλασα μαζί τους, ἂν καὶ δὲν εἶχα δῆ ἀκόμα τὰ μοῦτρα μου στὸν καθρέπτη. Ἀλλὰ ὕστερα δυσαρεστήθηκα κάπως· -- ὁπωσδήποτε ἔχει κανεὶς τὴ φιλαυτία του. Ἐκτὸς τούτου ὁ σκοπὸς ὅλης αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἦταν διαφορετικός. Ἀλλὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη κυτιάχθηκα στὸν καθρέπτη καὶ -- ἔγινα κουβάρι ἀπὸ τὰ γέλοια. Ἐγέλασα τώρα μονάχος ὅλο τὸ ἀκράτητο ἐκεῖνο σπασμωδικὸ γέλοιο, στὴν ἀρχὴ ἐγέλασα σόλο, ὕστερα μὲ τὴν ἐξασθενισμένη χορωδία τῶν συντρόφων μου ποῦ ἐξαναγκάσθηκαν, μὲ ὅλη τὴν ἐξάντλησί τους νὰ γελάσουν λιγάκι ἀκόμα. Ὕστερ' ἀπὸ τὴν πλήρη ἐξάντλησι καὶ τὴν κατάπνιξι τῶν τελευταίων ἐπαναλήψεων τῶν γέλοιων ἐβγήκαμε ἐπὶ τέλους στὸ δρόμο.

«Δὲν θὰ βγάλωμε γιὰ κανένα λόγο τὴς μάσκες μας!» ἐπρότεινε κάποις. «Λόγο τιμῆς;»

«Λόγο τιμῆς! Λόγο τιμῆς!»

3

Πραγματικῶς -- ἦταν ἡ πιὸ πρωτότυπη μάσκα ποῦ μποροῦσε νὰ γίνῃ. Μὲ ἀκολουθοῦσε ἕνα σωρὸ κόσμος, μ' ἐγύριζαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σκασμένοι στὰ γέλοια, μ' ἐσκουντοῦσαν καὶ μὲ τσιμποῦσαν καὶ ὅταν ἤθελα νὰ θυμώσω καὶ ἐσοβαρευόμουν κάτω ἀπὸ τὴ μάσκα, καὶ ἔπαιρνα στάσι ἀμυντικὴ γιὰ νὰ ἐπιβάλλω ἡσυχία, τότε τὰ γέλοια ἐγίνοντο τόσο δυνατά, ὥστε ὅλος ὁ ἄλλος θόρυβος τοῦ σπιτιοῦ ὑποχωροῦσε στὸ σιγηλὸ χαμόγελο καὶ ἐκυριαρχοῦσαν ἡ βροντὲς, ἡ ἀναφωνήσεις καὶ τὸ ὁρμητικὸ ποτάμι τοῦ γέλοιου ποῦ ἔσκαζε ἀκράτητο. Σὲ κάθε βῆμα, ποῦ ἔκανα, μ' ἐσκέπαζε ἕνα ἀκατάπαυστο σύγνεφο ἀπὸ γέλοια καὶ πολλὴ ὥρα μοῦ ἦταν ἀδύνατο ν' ἀπελευθερωθῶ ἀπ' αὐτὸ τὸ σιδερένιο κρῖκο τῆς εὐθυμίας. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ τὸ κάμω!

Ἤμουν στὸ ἴδιο μέρος μ' ἐκείνη! Ἔπρεπε ὅμως νὰ τὴν δῶ· μπορροῦσα νὰ τὸ κάμω καὶ ἡ ἀδάμαστη χαρὰ γι' αὐτὸ μ' ἔκαμε νὰ λησμονῶ τὸ θυμὸ γιὰ τὴν ματαία ἀναμονὴ στὸ ψύχος, γιὰ τὴν ἀναβολὴ τώρα τοῦ ξαναϊδωμοῦ· ἐγελοῦσα καὶ γὼ καὶ ἐστριμωνόμουν μέσα στὸ πλῆθος καὶ ἀναζητοῦσα ἐκείνη, ποῦ δὲν μποροῦσα νὰ τὴν ἰδῶ. Καὶ ἔτσι ἄξαφνα ἐξηφανίσθη ἡ ὄρεξι γιὰ γέλοια καὶ ἐγὼ καταβασανισμένος ἀπὸ τὸν καϋμὸ γι' αὐτὴ, ἔφυγα πάλι μακρυὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸν κόσμο, ποῦ γελοῦσε καὶ διεσκέδαζε. Τὴν ζητοῦσα σὲ ὅλα τὰ δωμάτια, ἐνῷ μὲ ἀκολουθοῦσε τὸ πλῆθος, ποῦ ἐφώναζε καὶ γελοῦσε.... Ἐπὶ τέλους -- ἐκεῖ ἦταν! Σὰν νὰ εἶχα μπῆ ἀπότομα σ' ἕνα θαυμάσιο φωτεινὸ ρεῦμα -- ἐστάθηκα ἥσυχα Ὅλος ὁ καϋμὸς τῆς ἡμέρας, ποῦ εἶχε ξεθυμάνη μιὰ στιγμὴ στὶς τρέλλες αὐτοῦ τοῦ χοροῦ, ξαναφάνηκε μὲ μιᾶς καὶ συνεκεντρώθη στὸ ὅραμά της! Ἦταν ἐκεῖ αὐτὴ, ποῦ μὲ καταγεμίζει ἀπὸ τὴν ὕπαρξί της -- στὴ χρυσῆ ἠρεμία της. Τὰ γαλανὰ μάτια, σὰν μπλουέτες σὲ δεμάτι ἀπὸ χρυσᾶ στάχυα, κάτω ἀπὸ μαῦρα φρύδια καὶ τὸ στέμμα ἀπὸ ξανθὰ θαυμάσια μαλλιὰ, ἄστραφταν θριαμβευτικὰ ὁλόγυρα μὲ μιὰ ἤρεμη λάμψι αὐτοτελοῦς γαλήνης καὶ ὁλόκληρο τὸ παράστημά της, περιχυμένο ἀπὸ τὴ χρυσῆ αὐτὴ γαλήνη σὰν μ' ἕνα ὀνειρῶδες ἀπαύγασμα κλασικῆς ὠμορφιᾶς, μὲ εἴλκυε ὑπερδύναμα καὶ μ' ἐγέμιζε μὲ τρεμουλιαστὴ εὐτυχία. Ἐπωφελήθην ἀπὸ μιὰ τυχαία διακοπὴ καὶ τὴν ἐπλησίασα γρήγορα.

«Ἐγὼ εἶμαι!» τῆς εἶπα σιγὰ, ἐνῷ ἐστοχαζόμουνα μονάχα τὴν εὐτυχία μου, ποῦ τὴν ἔβλεπα ἐκεῖ μπροστά μου.

Τὰ ἤρεμα μάτια σὰν μπλουέτες ἐσηκώθηκαν καὶ μοῦ ἐφάνη, ὅτι εἶχα μεταφερθῆ μέσα σὲ σκοτεινὴ νύχτα, σὲ ἄγνωστη θάλασσα, ἀπὸ τὴν ἤρεμη ἐκείνη λάμψι τῶν ματιῶν της, σ' ἕνα γνώριμο πλοῖο. Ὅλα ὅσα τόσο πρόθυμα θὰ τῆς ἔλεγα αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἰσχυροτάτης αἰσθήσεως, τὰ

ἔβαλα στὸ βλέμμα, μὲ τὸ ὁποῖο τὴν ἐκύτταξα....

Ἐσιώπησε. Μοῦ ἐφάνη πῶς παρετήρησα στὰ μάτια της μιὰ ἀσυνήθιστη ἀστραπή, σὰ χρυσῆ σπιθίτσα σὲ βάθος γαλάζιου οὐρανοῦ. Ὕστερα εἶδα τὸ τέλειο καλὸ στόμα της νὰ συγκρατῇ μὲ κόπο ἕνα ζωηρὸ σπασμό....

«Ναὶ, ναὶ -- ἐγὼ εἶμαι», ἐπεβεβαίωσα χαρούμενος γι' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ποῦ τὸ ἐπῆρα γιὰ σημάδι ὅτι εἶχε χαρῇ. ....«Γιατί δὲν ἤρθατε σήμερα;»

Καὶ ἐκείνη ; -- Ἐγέλασε ! - Ποτὲ δὲν θὰ μοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ πῶς μποροῦσε νὰ γελάσῃ ἔτσι !....

«Μὲ πεθάνατε ἀπὸ τὰ βασανιστήρια, κακιὰ, γλυκειά...» ἱκέτευσα γιὰ ἀπάντησι.

Ἀλλὰ ἐκείνη ἐγελοῦσε. Ἡ ἤρεμη λάμψι τῶν ματιῶν της εἶχε χαθῇ· σὰν νὰ εἶχ' ἐξαφανισθῇ ὁ ἥλιος μιᾶς ὡραίας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου, ποῦ λάμπει μαλακά. Ἄξαφνα πίσω σὲ ἕνα σωρὸ ἀπὸ μικρὰ σγουρὰ σύγνεφα. Ἡ γιλιοπλασία λάμψι ἀκράτητου γέλοιου ἐκυρίευσε τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο. Καὶ αὐτὸ ἦταν ἕνας ἥλιος· ἀλλὰ γιὰ μένα ἕνας ἥλιος, ποῦ ἔκαιε παράδοξα, ἀνοικτίρμονα, φρικιά.

«Λοιπὸν, σεῖς εἶσθε», εἶπε τέλος πάντων, ἐνῶ προσπαθοῦσε νὰ κρατήσῃ τὰ γέλοια. «Ὄχι ! -- Τί ἀλλόκοτος ποῦ εἶσθε!»

Τώρα κατάλαβα -- ἡ μάσκα ! Τὸ κεφάλι ἔπεσε στὸ στῆθος μου, ὁ ἐσωτερικός μου κόσμος κατέπεσε ἐπίσης καὶ φρικτὴ ἀπελπισία μὲ κατεβάρυνε....Ἀλλὰ αὐτὴ ἐφαίνετο, ὅτι μὲ μεγαλήτερη δυσκολία συγκρατοῦσε τὰ γέλοια της καὶ ἄρχισε νὰ κυτιάζῃ μὲ προσοχὴ τὰ ζεύγη, ποῦ ἐχόρευαν καὶ δὲν μὲ ἔβλεπε. Ἐγὼ ὅμως ἐξακολούθησα· «Δὲν ντρέπεσθε νὰ γελᾶτε ; Δὲν βλέπετε, λοιπὸν, πίσω ἀπὸ τὴν ἀλλόκοτη μάσκα μου τὸ πρόσωπό μου, ποῦ πάσχει ; Μονάχα γιὰ νὰ σᾶς δῶ, μονάχα γιὰ νὰ δροσιθῶ ἀπὸ τὸ βλέμμα σας, γιὰ νὰ κατευνασθῶ ἀπὸ τὸν βελουδένιο τόνο τῆς

φωνῆς σας καὶ νὰ δοκιμάσω πάλι τὴν εὐτυχία, ἐφόρεσ' αὐτὰ τὰ τρελλοκούρελα....Μοῦ ἐδόσατε μιὰ ἰδέα εὐτυχίας, τὴν εὐδαιμονία τῆς εἰρήνης, σχεδὸν μοῦ ὑποσχεθήκατε καὶ μοῦ ξαναπαίρνετε ὅλα αὐτὰ τόσο γρήγορα, τόσο σκληρά! Σᾶς παρακαλῶ -- πῆτε μου· γιατί, γιατί δὲν ἤρθατε σήμερα;....»

Γρήγορα, μὲ τὴν ἀπάντησι στὰ γλυκὰ, εὔχυμα χείλη, ὅπου πάντα ἐφαίνετο ν' ἀνεπαύετο ἕνα χαμόγελο, ποῦ ὠνειρεύετο καὶ εἶχε μιὰ εὐθεῖα γραμμὴ, μὲ σοβαρὴ εὐμένεια στὰ μάτια ποῦ ἔλαμπαν ἀπὸ γαλήνη, ἐγύρισε πρὸς ἐμένα....καὶ ἀνυπόκριτα, μὲ τιναγμοὺς, παρεδόθη πάλι στὸ ἀκράτητο, σπασμωδικὸ γέλοιο. Χωρὶς ἀναπνοὴ, σχεδὸν κλαίοντας, μὲ τὸ δαντελλένιο μαντῆλι στὸ πρόσωπο, εἶπε μὲ κόπο, μὲ διακεκομμένες λέξεις· «Ἀλλὰ κυττάξετε λοιπόν!....Νὰ, ἀπὸ πίσω σας....ἕνας καθρέπτης....Μὰ... τί ἀλλόκοτος....ποῦ....εἶσθε!»

Μὲ συσπασμένα τὰ φρύδια, μὲ σφιγμένα τὰ δόντια ἀπὸ πόνο, μὲ παγωμένο, χωρὶς αἷμα, τὸ πρόσωπο ἐγύρισα καὶ κύτταξα στὸν καθρέπτη· -- ἀπὸ κεῖ μέσα μ' ἔβλεπε ἕνα ἡλίθια ἤρεμο πρόσωπο, ἀνέκφραστα ἀδιάφορο, ἀπάνθρωπα ἀσάλευτο. Καὶ -- ἐγέλασα καὶ γώ! Καὶ μὲ τὸ σπασμὸ αὐτοῦ τοῦ γέλοιου ἀκόμα στὸ πρόσωπο, ἀλλὰ μὲ τὴν τρεμούλα τώρα στὴ φωνὴ ἀπὸ τὸ θυμὸ, ποῦ ἐμεγάλωνε καὶ μὲ ὀργίλη ἀπελπισία στὴν καρδιὰ εἶπα, ὄχι -- ἐφώναξα· «Δὲν πρέπει νὰ γελᾶτε!»

Καὶ ὅταν καθησύχασε λίγο, ἄρχισα νὰ μιλῶ ψιθυριστὰ γιὰ τὴν ἀγάπη μου. Ποτὲ δὲν μίλησα τόσο ὡραῖα, τόσο θερμὰ, τόσο πειστικὰ γιὰ τὴν ἀγάπη, γιατί ποτὲ δὲν εἶχ' ἀγαπήσῃ τόσο δυνατά. Μίλησα γιὰ τὰ βάσανα ματαίας ἀναμονῆς, γιὰ τὰ φαρμακερὰ δάκρυα τρελλῆς ζήλειας καὶ καϋμοῦ, ποῦ ἡ ζωηρὰ ἀφυπνισμένη φαντασία, βρίσκοντας πάντα νέες εἰκόνες, νέα βάσανα, φέρνει τὸ πνεῦμα σὲ ἄ-

νεργη ἀνησυχία, ποῦ πιέζει καὶ ἐξευτελίζει συνάμα καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κατανικηθῇ. Μίλησα γιὰ τὴ ψυχή μου, ὅπου κατοικεῖ μονάχ' ἀγάπη, γιὰ τὴν εἰκόνα της ὡς ἱερείας, ποῦ διασκορπίζει τὰ ὡραιότερα ἐπήγεια δῶρα, ποῦ μᾶς ἐχάρισε ὁ οὐρανός....

Καὶ εἶδα πῶς ἐρριχναν τὰ χαμηλωμένα μακρυὰ ματόκλαδά της διαφανῆ σκιὰ στὰ ἀνάλαφρα χλωμὰ μάγουλά της. Εἶδα πῶς ἀπάστραφτε μιὰ μυστικὰ ἀναφλεγομένη πυράκτωσις μὲ τριανταφυλλένια ἀνταύγεια στὸ τρυφερὸ δέρμα, ποῦ ἔλαμπε ἀπὸ χρυσὸ χνοῦδι· παρετήρησα πῶς ὅλο της τὸ εὐλύγιστο σῶμα, μονάχα γιὰ μένα αἰσθητό, ἔκλινε χωρὶς θέλησι ἀπάνω μου....Εἶχε διαλέξῃ τὸ κοσιούμι τῆς νύχτας καὶ σκεπασμένη, ἕνα τέλειο γλυκὸ αἴνιγμα, σὲ μαῦρες δαντέλλες σὰν σὲ λυκόφως, ἐνῷ τὸ μέτωπό της ἐσπιθηροβολοῦσε ἀπὸ τὰ διαμαντένια στολίσματα, ἦταν τόσο ὤμορφη, τόσο εὐάρεστη σὰν ἕνα λησμονημένο πολὺ καὶ ρὸ παιδικὸ ὄνειρο....Μίλησα καὶ δάκρυα ἐπλημμύρισαν τὰ μάτια μου καὶ ἡ γεμάτη ἀγάπη καρδιά μου ἐχτυποῦσε ἀπὸ ζωηρὴ χαρά....Καὶ τέλος εἶδα στὰ χείλη της τὸ σταλμένο ἀπὸ τὸ Θεό, τὸ χαριτωμένα ἀφωσιωμένο χαμόγελο γυναικείας ἀγάπης, ποῦ ἀφυπνίζεται....Εἶδα πῶς ἐσηκώθηκαν τὰ ματόκλαδα, ποῦ ἔτρεμαν ἐλαφρά, πῶς ἐγύρισε πρὸς ἐμένα ἀγάλια καὶ ντροπαλὰ τὸ ὡραῖο εἰρηνικὰ ξανθὸ κεφάλι· ἔνοιωσα τώρα τὸ ἀπαράμιλλα μαλακό, βαθὺ φῶς αὐτῶν τῶν ματιῶν, ποῦ ἐδέσμευαν παράξενα... "Οχι -- ἕνα τέτοιο γέλοιο δὲν ἄκουσα ποτέ!....

«"Οχι - ὄχι, δὲν μπορῶ!....» ἐτέναξε γελῶντας, καὶ ρίχνοντας πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι ἄφησε ν' ἀντηχήσῃ ἐλεύθερα ὁ ἠχηρὸς καταρράχτης τοῦ ποθητοῦ γέλοιου, ποῦ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν συγκρατήσῃ περισσότερο.

Ὦ, μονάχα γιὰ μιὰ στιγμὴ ἕνα ἀνθρώπινο πρόσωπο... Ἐδάγκασα τὰ χείλη, τὰ δάκρυά μου ἔτρεχαν στὸ φλογι-

ομένο πρόσωπό μου, ὅλη μου ἡ ὕπαρξι ἔτρεμε ἀπὸ μελαγχολία καὶ μνησικακία καὶ αὐτὴ ἡ ἠλιθία μάσκα, ὅπου ὅλα ἦταν κανονικὰ καὶ στὴ θέσι τους -- ἡ μύτη, τὰ μάτια, τὸ στόμα -- ἐκύτταζε ἐν τῷ μεταξὺ γιὰ μένα καὶ στὸ δικό μου ὄνομα μὲ ἀτάραχη, τρομερὴ στὴν ἀτολμία της ἀδιαφορία....Καὶ ὅταν ἀπεμακρύνθην μὲ ἀβέβαιο, κλονιζόμενο βῆμα τῶν παρδαλῶν ποδιῶν μου, μὲ ἀκολούθησε τὸ ἠχηρὸ, βροντῶδες γέλοιο της· σὰν νὰ ἔπεφτε ἀπὸ εὐάερα ὕψη ἕνα λαγαρὸ ποταμάκι τοῦ βουνοῦ καὶ ἔσπαζε στὶς χρωματιστὲς πέτρες ἑνὸς βράχου....

4

Θορυβώδης ἡ συντροφιά μας ἐγύριζε στὸ σπίτι, σκορπισμὰ μέσα στὸν ἔρημο δρόμο καὶ διέκοπτε τὴ νυχτερινὴ ἡσυχία μὲ φαιδρὲς εὔθυμες φλυαρίες. Καὶ ἕνας μοῦ ἔλεγε : «Εἶχες τεραστία ἐπιτυχία ! Ποτέ μου δὲν ἄκουσα τέτοια γέλοια....Ἀλλὰ τί κάνεις ἐκεῖ ; Γιατί σχίζεις τὴ μάσκα σου ;....Παιδιά ! -- Ἔτρελλάθηκε ! Σχίζει τὸ κοστούμι του....Κλαίει !....

ΤΕΛΟΣ

Ο ΚΩΔΩΝ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

1

Ἐκεῖνο τὸ θερμὸ καλοκαῖρι, ποῦ ἐπρομήνυε συμφορὲς, ἐκαίοντο ὅλα. Ἐκαίοντο ὁλόκληρες πόλεις, πολίχνες, χωριά· --χωράφια καὶ δάση δὲν μποροῦσαν νὰ προφυλαχθοῦν πιά· ἀνυπεράσπιστα, εὐπειθῆ ἀνεφλέγοντο τὰ δάση καὶ σὰν ἕνα κόκκινο τραπεζομάνδηλο ἁπλόνονταν ἡ φωτιὰ στὰ ξερὰ λειβάδια. Τὴν ἡμέρα ὁ ἥλιος ἐκρύβετο κόκκινος σὰν αἷμα πίσω ἀπὸ πυκνοὺς καπνούς καὶ τὴ νύχτα ἄναβαν σ' ὅλες τὴς γωνίες τοῦ οὐρανοῦ βουβὲς πύρινες γραμμὲς, ποῦ ξεσποῦσαν σὲ σιωπηλὰ φανταστικὸ σκοπὸ, ἐνῷ παράξενες, ἀνήσυχα αραγμένες σκιὲς ἀνθρώπων καὶ δένδρων γλυστροῦσαν στὴ γῆ, σὰν ἑρπετὰ, ποῦ δὲν ἔγιναν ποτ.

Τὰ σκυλιὰ δὲν ἐγαύγιζαν πλέον τὸ χαιρετιστήριον γαύγισμά τους, ποῦ ἀπὸ μακρυὰ ἑλκύει τὸν κουρασμένο στρατοκόπο -- καὶ ὑπόσχεται ἄσυλο καὶ χαρούμενο χαιρετισμὸ - ἀλλὰ οὔρλιαζαν μὲ παράπονο, ποῦ διαρκοῦσε πολὺ ἢ σιωποῦσαν λυπημένα, τρυπωμένα στὴς καλύβες τους. Καὶ οἱ ἄνθρωποι -- ὅπως τὰ σκυλιὰ - ἐκύτταζε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μὲ ἄσχημα καὶ τρομαγμένα βλέμματα καὶ μιλοῦσαν δυνατὰ, ἀπειλητικὰ γιὰ ἐμπρηστὰς, γιὰ φανταστικὰ τρομεροὺς ἐμ-

πρησιάς. Σ' ἕνα ἀπομακρυσμένο χωριὸ εἶχαν σφάξῃ ἕνα ἄνδρα, ποῦ δὲν ἤξερε νὰ πῇ ποῦ ἐπήγαινε καὶ ὕστερα ἡ γυναῖκες ἐθρήνησαν ἀπάνω ἀπὸ τὸ νεκρὸ καὶ ἐλυπήθηκαν τὰ λευκά του γένεια, ποῦ εἶχαν κολλήσῃ ἀπὸ τὸ χυμένο αἷμα.

Ἐκεῖνο τὸ θερμὸ καλοκαῖρι, ποῦ ἐπρομήνυε συμφορὲς, ἐζοῦσα σ' ἕνα κτῆμα, ὅπου ἦταν μαζὶ πολλὲς γρηὲς καὶ νέες γυναῖκες. Τὴν ἡμέρα ἐδουλεύαμεν, ἐφλυαροῦσαμε καὶ λίγο ἐσκεπτόμεθα τὴ δαιμονισμένη φωτιά· ἀλλὰ μόλις ἐσίμωνε ἡ νύχτα μᾶς ἔπιανε ὁ φόβος. Ὁ ἰδιοκτήτης ἐπήγαινε πολλὲς φορὲς στὴν πόλι· καὶ τότε δὲν ἐκοιμούμεθα ὅλες τὴς νύχτες καὶ ἄρχιζαν -- τρομαγμένες περιπολίες -- νὰ ψάχνουν ὁλόκληρο τὸ κτῆμα γιὰ κρυμμένους ἐμπρησιάς. Ἐπηγαίναμε στριμωγμένοι ὁ ἕνας στὸν ἄλλο καὶ μιλούσαμε μονάχα ψιθυριστά....καὶ σιωπηλὴ ἦταν ἡ νύχτα καὶ σὰν ἀλλόκοτοι ὄγκοι ἀνυψώνονταν μπροστά μας τὰ οἰκοδομήματα. ἕνα καὶ ἄγνωστα μᾶς ἐφαίνοντο, σὰν νὰ μὴ τὰ εἴχαμε δῇ ποτὲ προτήτερα....καὶ τόσο λίγο μόνιμα, τόσο ἀνυπεράσπιστα, περιμένοντα τὴ καταστρεπτικὴ φωτιὰ, τόσο ἕτοιμα νὰ τὴν δεχθοῦν. Μιὰ φορὰ -- στὴ σχιμάδα ἑνὸς τοίχου ἔλαμψε ξαφνικὰ μπροστά μας κάτι φωτεινό.... Ἦταν ὁ οὐρανός· -- ἀλλὰ μεῖς ἐνομίσαμε πῶς ἦταν ἡ φωτιὰ καὶ ἡ γυναῖκες ὥρμησαν ἀπάνω μου μὲ φωνὲς -- καὶ ἐζήτησαν τὴ προστασία μου, ἑνὸς παιδιοῦ τότε....

....Ἀλλὰ καὶ μένα τοῦ ἴδιου εἶχε κοπῇ ἡ ἀναπνοή μου ἀπὸ κάποιο φόβο καὶ δὲν μποροῦσα νὰ κινηθῶ ἀπὸ τὸν τόπο μου....

Κάποτε ἐσηκονόμουν μέσα στὴ νύχτα ἀπὸ τὸ ζεστὸ τσαλακωμένο κρεββάτι καὶ πηδοῦσα ἀπὸ τὸ παράθυρο στὸν κῆπο. Ἦταν ἕνας παληὸς ἀρχοντικὸς κῆπος, ποῦ ἀκόμα καὶ στὰ ὄργια τῆς ἰσχυρότερης ἀνεμοζάλης ἀπαντοῦσε μὲ ἀντίστασι καὶ μ' ἕνα βόμβο μονάχα· κάτω ἦταν νεκρικὴ

σιγὴ καὶ σκοτάδι, ἀπάνω ἀσαρὴς βόμβος καὶ θόρυβος... σὰν μακρυνὰ, ὑπόκωφα λόγια ἀνθρώπων. Σὰν νὰ ἔφευγα μὲ ντροπὴ μπροστὰ σὲ κάποιον, ποῦ ἦταν ἀπὸ πίσω μου καὶ ζητοῦσε νὰ δῇ τὸ πρόσωπό μου, σκύβοντας ἀπάνω ἀπὸ τὸν ὦμό μου, ἐγλυστροῦσα πρὸς τὴν ἄκρη τοῦ κήπου, ὅπου σὲ ψηλὸ πρόχωμα ἦταν ἕνας πλεχτὸς φράχτης καὶ ὅπου κάτω ἀπὸ τὸ φράχτη ἁπλώνονταν μεγάλα χωράφια....Λάση καὶ χωριὰ σκεπασμένα στὸ σκοτάδι. Καθὼς προχωροῦσα στὸ δρόμο μου συναντοῦσα ψηλὲς, σκοτεινὲς, σιωπηλὲς φιλύρες, ποῦ ἐπρόβαλαν ἀγάλια καὶ ἀνάμεσα στὰ χονδρὰ καὶ μαῦρα κλαδιά τους, στὰ κενὰ τῶν φύλλων τους καὶ στοὺς ἁρμοὺς τοῦ φράχτη ἔβλεπα κάτι τρομερὸ καὶ ἀσύνηθες, ποῦ ἐγέμιζε τὴν καρδιά μου ἀπὸ ἀνήσυχο προαίσθημα καὶ ἔκανε τὰ γόνατά μου νὰ τρέμουν χωρὶς νὰ τὸ θέλω.... Ἔβλεπα μονάχα τὸν οὐρανὸ -- ἀλλὰ ὄχι τὸν γαληνιαῖο σκοτεινὸ οὐρανὸ συνηθισμένων νυχτῶν, ὄχι -- ἕνα αἱματηρὰ τριανταφυλλένιο οὐρανὸ -- ὅπως δὲν ὑπάρχει ποτὲ -- οὔτε τὴν ἡμέρα, οὔτε τὴ νύχτα....Ἡ ἰσχυρὲς φιλύρες ἐστέκοντο σοβαρὲς καὶ σιωπηλὲς ἐκεῖ καὶ περίμεναν, σὰν ἄνθρωποι, τὴν ἀναμονὴ τοῦ τρομεροῦ, ἀπὸ ἀφύσικο ρόδινο χρῶμα ἔλαμπε ὁ οὐρανὸς καὶ κόκκινες σὰν αἷμα ἔτρεχαν ἀπάνω ἡ ἀντανακλάσεις τῆς καιομένης γῆς, ποῦ ἐπρομήνυαν συμφορά. Σιγὰ ἀνέβαναν στῆλες μὲ ἀτμώδεις κυματισμοὺς καὶ ἐξαφανίζοντο στὰ σιωπηλὰ ἀναφλεγόμενα ὕψη. Ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου ἡ σιγή τους ἦταν τελεία, ἐνῷ κάτω ὅλα ἔτριζαν καὶ ἐκροτοῦσαν καὶ ὁ κυματισμός τους ἦταν τόσο μεγαλειώδης χωρὶς σπουδὴ, ἐνῷ κάτω ὅλα ξεσπούσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σὲ ἀπελπισία -- ἀκριβῶς ἐκεῖ εὑρίσκετο ἕνα σκοτεινὸ αἴνιγμα, ἦταν ἡ ἴδια ἀφυσικότης καθὼς στὸν αἱματηρὰ τριανταφυλλένιο χρωματισμὸ τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ φιλύρες σὰν νὰ ξανάβρισκαν ξαφνικὰ τὴν ἐνθύμησι,

ἐψιθύριζαν μὲ βόμβο καὶ ζωηρὰ ἀπὸ κορυφὴ σὲ κορυφὴ καὶ ὕστερα ξανασιωποῦσαν ἐπίσης ἀπότομα, βυθισμένες πολλὴ ὥρα σὲ σκοτεινὴ ἀναμονή. Σιγὴ ἐγίνετο σὰν στὸ βαθύτατο μέρος ἑνὸς βαράθρου. Ἀπὸ πίσω μου πέρα ἔνοιωθα τὸ σπίτι ὅλο ἀγωνία καὶ φόβο, γεμᾶτο ἀπὸ τρομαγμένους ἀνθρώπους, γύρω μου τὸ μεγαλοπρεπὲς πλῆθος τῶν φιλύρων, ποῦ παρέμεναν ἄγρυπνες καὶ μπροστὰ τὸν σιωπηλὰ κυμαινόμενον, αἱματηρὰ ρόδινον οὐρανό, ὅπως ποτὲ δὲν ἐπέρασε ἕνας τέτοιος -- οὔτε τὴν ἡμέρα, οὔτε τὴ νύχτα.

Καὶ ἐπειδὴ δὲν μποροῦσα νὰ δῶ ἐντελῶς καλὰ σ' αὐτὸ τὸν οὐρανό, ἀλλὰ κομματιαστὰ μονάχα στὸ φωτεινὸ χῶρο ἀνάμεσα στὰ δένδρα, μοῦ ἐφαίνετο περισσότερο ἀκατάληπτος καὶ περισσότερο τρομερός...

2

Ἦταν νύχτα καὶ ἐκοιμώμουν ἀνήσυχα, ὅταν ἀντήχησε στ' αὐτιά μου βαρὺς, ἀσυνάρτητος ἦχος ποῦ ἐφαίνετο ὅτι προήρχετο κάτω ἀπὸ τὰ σανίδια. Ἔμπαινε στ' αὐτιά μου καὶ ἀπεσκληρύνετο στὸν ἐγκέφαλο σὰν στρογγυλὸς, σκληρὸς πυρόλιθος. Ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ αὐτὸν ἀκούεται δεύτερος, τὸ ἴδιο ἀμβλὺς, βαρὺς, σύντομος καὶ τὸ κεφάλι μου πονεῖ σὰν ν' ἀρχίζῃ νὰ πέφτῃ ἀπάνω του μυωμένο μολύβι μὲ σταλαγματιὲς, ποῦ ἔκαναν βαρὺ κρότο. Καὶ αὐτὲς ἡ σταλαγματιὲς τρυποῦσαν καὶ ἔκαιαν μέσα στὸν ἐγκέφαλο· καὶ ὁλοένα ἐγίνοντο περισσότερες καὶ ἄρχισαν νὰ πέφτουν ὅλο καὶ πυκνότερες καὶ γρήγορα ἐγέμισαν τὸ κεφάλι μου, μὲ ὀξὺ καὶ γοργὸ ἦχο χτυπῶντας σὰν χαλάζι.

«Μπάμ! Μπάμ! Μπάμ!» ἔρριχνε ἀπὸ μακρυὰ, δυνατὰ, ἀνυπόμονο, λιθάρι πρὸς λιθάρι κάποιος ἄγνωστος γίγας.

Ἄνοιξα τὰ μάτια καὶ κατάλαβα ἀμέσως, ὅτι ἦταν ὁ

κώδων τοῦ κινδύνου καὶ ὅτι στὸ γειτονικὸ χωριὸ εἶχε πιά σῃ φωτιά. Στὸ δωμάτιο ἦταν σκοτεινὰ -- τὰ παράθυρα κλεισμένα. Ὅμως ἀπὸ τὴν πρόσκλησι αὐτὴ, ποῦ ἀντηχοῦσε φρικτὰ, ἀπεσπάσθη σὰν νὰ πῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἁρμούς του καὶ ὁλόκληρο, καθὼς ἦταν -- μὲ τὰ ἔπιπλα, τὶς εἰκόνες, τὰ λσυλούδια ἐβγῆκε στὸ ὕπαιθρο· -- καὶ τοῖχοι, σκεπὴ, πάτωμα δὲν τὰ ἔνοιωθε κανεὶς πιά....

Τώρα δὲν μπορῶ διόλου νὰ τὸ θυμηθῶ πῶς ἐντύθηκα καὶ δὲν ξέρω νὰ πῶ γιατί ἔτρεξα μονάχος ἔξω καὶ δὲν ἐπῆρα κανένα ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ σπιτιοῦ μαζί μου· ἢ θὰ μὲ εἶχαν ξεχάσει ὅλοι ἢ ἐγὼ δὲν εἶχα στοχασθῇ ἂν ὑπῆρχαν....Ὁ κώδων τοῦ κινδύνου ἐκαλοῦσε ἐπίμονα καὶ ὑπόκωφα, σὰν νὰ μὴν ἤρχοντο οἱ τόνοι ἀπὸ τὸν διαφανῆ ἀέρα, ἀλλὰ σὰν νὰ τοὺς πετοῦσε ψηλὰ, βιαστικὰ ὁ ἄπειρος ὄγκος τῆς γῆς....Καὶ ἔτρεχα....

Στὴ τριανταφυλλένια ματωμένη λάμψι τοῦ οὐρανοῦ εἶχαν χαθῇ τ᾽ ἀστέρια καὶ ὁ κῆπος ἐφωτίζετο παράξενα, ὅπως ποτὲ τὴν ἡμέρα καὶ ποτὲ σὲ μαγικὰ βασιλικὰ φωτισμένη νύχτα ἀπὸ τὸ φεγγάρι καὶ ὅταν ἔφθασα στὸ πλεχτὸ φράχτη, εἶδα ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἁρμούς του ἕνα ζωηρὰ καὶ ἔντονα κόκκινο, ποῦ ἔβραζε, κάτι ποῦ ἐταράσσετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ποῦ ἐσυστρέφετο ἀπελπισμένα. Ἡ φιλύρες, ποῦ ἐφαίνοτο σὰν νὰ εἶχαν περιχυθῇ μὲ αἷμα, ἐκινοῦσαν τρομαγμένες τὰ στρογγυλὰ φύλλα καὶ τὰ περιέστρεφαν φοβισμένα· ἀλλὰ δὲν ἠκούετο ὁ βόμβος τους -- ἠχοῦσε τόσο δυνατὰ σὰν σφυρηλάτημα ὁ κώδων στὴ μεταλλινη δόνησι. Τώρα οἱ τόνοι συνεπτύσσοντο καὶ ἐσφύριζαν μὲ γοργότητα, ποῦ ἐμαίνετο -- σμῆνος ἀπὸ ἀναμμένες πέτρες. Δὲν ἔφευγαν μὲ κύκλους στὸν ἀέρα ψηλὰ, σὰν περιστέρια τῆς εἰρηνικῆς βραδυνῆς κωδωνοκρουσίας, δὲν ἐξογκόνονταν σὲ μαλακὰ κύματα, σὰν ἦχοι καμπάνας, ποῦ ἐξαγγέλλει πανηγυρισμὸ, ἐπετοῦσαν σὰν ἀκτῖνες -- τόσο σκληρὰ καὶ αὐστη-

ρὰ, σὰν κήρυκες, ποῦ προειδοποιοῦν γιὰ τὸ κακό, ποῦ μαίνεται καὶ δὲν ἔχουν καιρὸ νὰ γυρίσουν νὰ κυττάξουν πλέον, ποῦ ἔχει παγώσῃ τὸ βλέμμα τους στὰ μάτια ἀπὸ τὸν τρόμο....

«Μπάμ ! Μπάμ ! Μπάμ!» ἐπετοῦσαν μὲ ἀσυγκράτητη, εὐθύγραμμη δόνησι, ποῦ ὡθοῦσαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο στὴ γοργὴ πτῆσι καὶ ὅλοι ἑνωμένοι ἐκμυζοῦσαν βαθειὰ τὴ γῆ, ἔσχιζαν ψηλὰ τὸν οὐρανό.

Τόσο ἴσια σὰν αὐτοὺς ἔτρεχα καὶ γὼ ἀνάμεσα σὲ χωράφια φρεσκοθερισμένα, ποῦ ἔλαμπαν θλιβερὰ μὲ τοὺς σὰν ἀπὸ αἷμα φωτισμένους σβώλους, σὰν τὸν θώρακα ἑνὸς γιγαντιαίου φειδιοῦ μὲ τὴ μαύρη ἀστραποβολή του. Ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, σὲ τρομερὰ ὕψη, ἐσφύριζαν περνῶντας ξεμοναχιασμένες φωτεινὲς σπίθες καὶ ἐκεῖ -- μπροστά μου -- ἡ φρικτὴ θέα τοῦ καιομένου χωριοῦ, ὅπου ὅλα -- σπίτια, ζῶα, ἄνθρωποι -- ἀφανίζονται μαζὶ σὲ μιὰ μεγάλη πυρά. Ἐδῶ πίσω ἀπὸ τὶς ἀστεῖες σιλουέττες τῶν δένδρων -- μερικὲς σιρογγυλὲς ἄλλες μυτερὲς ὅπως ἡ λόγχες -- ἐστρέφετο ἡ θαμπώνουσα φλόγα, ποῦ ἐλυγίζετο μὲ ὑπερήφανη φόρα καὶ ὡρμοῦσε σὰν ἄλογο ποῦ ἀνορθοῦται ἀγέρωχα. Καὶ ἔγλυφε τὴ θερμὴ γῆ καὶ ἐβομβοῦσε στὰ ὕψη, τινάζοντας πύρινα ράκη ψηλὰ στὸ σκοτεινὸ οὐρανὸ γιὰ νὰ ξαναζητήσῃ ὕστερα -- μὲ ἁρπαχτικὴ ὁρμητικὴ καταβύθισι νέα λεία ἀπὸ κάτω. Τ' αὐτιά μου βοοῦν ἀπὸ σφοδρὸ τρέξιμο, ἡ καρδιά μου χτυπᾷ δυνατὰ καὶ οἱ τόνοι τοῦ κώδωνος, ποῦ οὐρλιάζουν μανιασμένα, ξεπερνοῦν τοὺς παλμοὺς τῆς καρδιᾶς μου καὶ μοῦ χτυποῦν τὸ κεφάλι καὶ τὴν καρδιά. Καὶ τόσο ἀπερίγραπτα μεγάλη ἀπελπισία ἦταν σ' αὐτοὺς τοὺς τόνους, σὰν νὰ μὴ χτυποῦσε μιὸ χάλκινη καμπάνα, ἀλλὰ σὲ ἀγωνία θανάτου ἡ γιγαντιαία πάσχουσα καρδιὰ τῆς γῆς γεμάτης πόνο.

«Μπάμ ! Μπάμ ! Μπάμ!» -- ἀνετίναζε ἡ φλογερὴ φωτιὰ

τοὺς διακεκομμένους τόνους στὸν ψυχρὸ ἀέρα καὶ δύσκολα μποροῦσε νὰ νομίσῃ κανεὶς, ὅτι μιὰ τέτοια προστακτικὰ ἀπαιτητικὴ κραυγὴ ἤρχετο ἀπὸ τὸ κωδωνοστάσιο τοῦ χωριοῦ, ποῦ ἐφαίνετο τόσο μικρὸ καὶ λεπτό, τόσο ἤρεμο καὶ μαλακὸ σὰν καλοαναθρεμμένο κορίτσι, ποῦ φορεῖ ρὸζ φουστανάκι.

Ἐσκόνταψα καὶ ἔπεσ' ἀπάνω στοὺς ξεροὺς σβώλους, ποῦ ἔγιναν σκόνη στὰ χέρια μου· ξανασηκώθηκα καὶ ἔτρεξα πάλι καὶ ἀντικρύ μου ἔλαμπε νικηφόρο τὸ πῦρ καὶ ἐσφυρηλατοῦσε τὴ φωνὴ τοῦ κώδωνος τοῦ κινδύνου, ποῦ ἠχοῦσε. Τώρα ἄκουγα πῶς κατατρώγονταν τὰ ξύλα ἀπὸ τὴ φωτιά, ἔτριζαν καὶ ἀνατινάζοντο, ἄκουγα τὴ πολύφωνη κραυγὴ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἐπικρατέστεροι στὸν τρόμο καὶ στὴν ἀπελπισία μοῦ κατεσπάραζε τὴν καρδιά. Καὶ -- ὅταν παρέλυε τὸ σὰν φειδιοῦ σφύριγμα τῆς φωτιᾶς, ἐξέβγαινε μέσ' ἀπὸ τὴ θάλασα τῶν ἤχων καθαρώτατα στεναγμὸς, ποῦ ἔκλαιε· -- ἀναστέναζαν ἡ γυναῖκες, ἐμούγκριζαν ἀπὸ τὸν πόνο τὰ ζῶα....

Ἕνα ἔλος μ' ἐσταμάτησε ἄξαφνα. Ἦταν ἕνα μεγάλο ἔλος κατάφυτο ἀπὸ καλαμιὲς, ποῦ ἁπλώνονταν εὐρύχωρο δεξιὰ καὶ ἀριστερά· ἐβούτηξα μέσα καὶ μπῆκα στὸ νερὸ -- ἕως τὰ γόνατα, ὡς τὰ στήθη....τὸ ἔλος ἄρχισε νὰ μὲ καταπίνῃ καὶ ἐγύρισα στὴν ὄχθη. Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ ἔλος ἀντικρὺ, πολὺ κοντά μου, ἐλυσσομανοῦσε ἡ φωτιὰ καὶ ἐτίναζε σύγνεφα ἀπὸ χρυσὲς σπίθες στὸν οὐρανὸ, παρόμοια μὲ φλογισμένα φύλλα ἑνὸς θεόρατου δένδρου· μέσα στὸ τόσο ταιριαστὸ πλαίσιο τῶν καλαμιῶν καὶ τῶν βούρλων ἐκαθρέφτιζε τὸ νερὸ τοῦ ἔλους τὴν συμφωνία τῶν χρωμάτων, ποῦ ἔλαμπε μανιασμένα....καὶ ἀπελπισμένα μὲ θανάσιμη ἀγωνία ὠλόλυζε ὁ κώδων τοῦ κινδύνου μὲ τὴν ἠχηρὴ κραυγή· «Ἔλα ! Ἔλα ! Ἔλα !....»

Ἐγύριζα μὲ λυσασμένη ὁρμὴ ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀποτυχία μου στὴν ὄχθη τοῦ ἕλους καὶ πίσω μου ἡ σκιά μου· καὶ ἔσκυψα στὸ νερὸ γιὰ νὰ ἐξακριβώσω πάλι βιαστικὰ μὲ κάποια ἐλπίδα τὸ βάθος του· καὶ ἐκεῖ μ' ἐκύτταξε ἀπὸ τὸ μαῦρο βάραθρο ἕνας ἄνθρωπος ἀπὸ φωτιὰ χλευαστικὰ στὸ πρόσωπο καὶ στὰ παραμορφωμένα χαρακτηριστικά του, σ' ἄγρια σουρομαδημένα μαλλιά του, ποῦ τὰ εἶχε ἀνασηκώση καὶ ἀνακατέψη στὸ κεφάλι του φρικτὴ δύναμις -- δὲν ἤμουν σὲ θέσι ν' ἀναγνωρίσω τὴν ἴδια μου εἰκόνα!

«Τί εἶνε αὐτό; -- Ὦ Θεέ! Ὦ Θεέ!» ἱκέτευσα στὴν ἀπελπισμένη ἀδυναμία τῆς θελήσεώς μου, ποῦ εἶχε ἐνταθῇ φρικτὰ καὶ ἅπλωσα τὰ χέρια μπροστά μου μὲ χειρονομία γεμάτη ἐλπίδα....

Καὶ ὁ κώδων τοῦ κινδύνου ἐκαλοῦσε. Δὲν ἱκέτευε πλέον -- ἐφώναζε σὰν ἄνθρωπος, ἐστέναζε, ἀγκομαχοῦσε. Οἱ τόνοι εἶχαν χάσει κάθε συμμετρία καὶ ὥρμοῦσαν σφοδρὰ ὁ ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου, χωρὶς ἀντήχησι καὶ ἔσβυναν ἀπότομα καὶ παρήγοντο καὶ ξανάσβυναν. Καὶ πάλι ἔσκυψα στὸ νερὸ καὶ...διπλα στὸ ὁμοίωμά μου παρετήρησα ἕνα δεύτερο πύρινο φάντασμα, μακρύ, ἴσιο καὶ γεμάτος φρίκη εἶδα, ὅτι ἦταν ἀνθρώπινη εἰκόνα.

«Ποιὸς εἶνε;» ἐφώναξα ἐνῷ ἐγύρισα. Κοντὰ στὸν ὦμο μου ἐστέκετο ἕνας ἄνθρωπος καὶ ἐκύτταζε ἄφωνος τὴ φωτιά· τὸ πρόσωπό του ἦταν χλωμό, τὰ μάγουλά του ἦταν λερωμένα ἀκόμα ἀπὸ νωπὸ αἷμα καὶ ἔλαμπε ἀντανακλῶντας τὴ φωτιά. Ἦταν ἁπλᾶ ντυμένος -- σὰν χωρικός. Ἴσως νὰ ἦταν ἐκεῖ ὅταν ἔτρεξα στὸ ἕλος -- ἴσως νὰ ἦρθε ὕστερα -- ἀλλὰ δὲν τὸν εἶχα ἀκούσῃ νὰ ἔρχεται, ἀλλὰ καὶ οὔτε τὸν ἐγνώριζα.

«Ἔπιασε φωτιὰ», εἶπε χωρὶς νὰ γυρίσῃ τὰ μάτια ἀπὸ

τὴν πυρκαϊά. Ἡ ἀντανάκλασι τοῦ πυρὸς ἔδινε ἄγριο ὕφος σ᾽ αὐτὰ τὰ μάτια καὶ ἐφαίνοντο μεγάλα καὶ γυάλινα.

«Ποιὸς εἶσαι; Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;» ἐρώτησα. «Τὰ μάγουλά σου εἶνε ματωμένα».

«Ἔπιασε φωτιὰ», ξαναεῖπε, χωρὶς νὰ μὲ παρατηρήσῃ, «ὅλα καίονται».

«Δὲν ξέρεις πῶς μπορεῖ νὰ περάσῃ κανεὶς πέρα ὅσο μπορεῖ γρηγορότερα;» ἐρώτησα, ἐνῷ ἐπαραμέρισα λίγο ἀπ᾽ αὐτόν· ἄρχισα νὰ μαντεύω, ὅτι θὰ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους, ποῦ εἶχαν κάμῃ νὰ παραφρονήσῃ ὁ κόσμος ἀπὸ τὸ θερμὸ καλοκαῖρι, ποῦ ἐπρομήνυε συμφορές.

«Ἔπιασε φωτιὰ», ἔλεγε πάντα. «Ὠχὸ - χό - χό! Ἔπιασε φωτιά!» ἐφώναζε καὶ γελοῦσε παράφορα, ἐνῷ μ᾽ ἐκύτταζε τρυφερὰ καὶ κινοῦσε τὸ κεφάλι του. Ὁ κώδων τοῦ κινδύνου, ποῦ ἐχτυποῦσε μανιασμένα ἔπαψε ἀπότομα καὶ τὸ πῦρ ἐκρατοῦσε δυνατά. Ἐγύρισε τώρα σὰν νὰ ἦταν ζωντανὸ καὶ ἀνυψώθη μὲ κυματιστὸ καϋμὸ πρὸς τὸ κωδωνοστάσιο, ποῦ ἐσώπασε. Αὐτὸ ἐφαίνετο τώρα, ἀπὸ κοντά, μεγαλήτερο καὶ δὲν ἐφοροῦσε πιὰ τριανταφυλλένιο φουστανάκι, ἀλλὰ φωτιὰ κόκκινο φόρεμα. Ψηλὰ στὸ σκοτεινὸ ἄνοιγμα, ὅπου ἐκρέμοντο ἡ καμπάνες, ἐφάνη ντροπαλὴ καὶ ἀνήσυχη μιὰ μικρὴ φλόγα -- σὰν φλογίτσα κεριοῦ -- καὶ ἐκαθρεφτίσθη ἤρεμα στὴ χάλκινη πλευρὰ τῆς καμπάνας....Καὶ πάλιν ἐπέταξαν οἱ τόνοι τοῦ κώδωνος, ἡ τελευταῖες, τρελλὲς κραυγὲς ἀπελπισίας ἀπάνω ἀπὸ τὴ φωτιὰ πέρα στὸ ἀπελπισμένο σκοτάδι....Καὶ πάλιν ἄρχισα νὰ περιφέρωμαι μὲ βία ἀπάνω -- κάτω στὴν ὄχθη καὶ πίσω μου ἡ μαύρη σκιά μου.

«Θὰ ἔρθω πέρα! Θὰ ἔρθω πέρα!» ἀπήντησα σὲ κάποιον ποῦ μ᾽ ἔκραξε μὲ τὸν ἦχο του. Καὶ ὁ ψηλὸς ἄνδρας ἐκάθητο ἥσυχος πίσω μου, εἶχε πιάσῃ τὰ γόνατά του μὲ τὰ χέρια του καὶ τραγουδοῦσε δυνατά, συνοδεύοντας τοὺς τό-

νους τῆς καμπάνας· «Μπάμ! Μπάμ! Μπάμ!»

«Σώπα», τὸν ἱκέτευσα.

Ἐχαμογέλασε καὶ τραγουδοῦσε, κουνῶντας τὸ κεφάλι, καὶ σιὰ γυαλένια μάτια του ἀναπηδοῦσε πάντα ἡ φωτιὰ ποῦ καθρεφτίζονταν πάλι. Ἦταν πιὸ τρομερώτερος καὶ ἀπὸ τὴ φωτιά, αὐτὸς ὁ παράφρων, αὐτὸ τὸ θῦμα τῆς φωτιᾶς καὶ ἐγύρισα τὸ πρόσωπό μου καὶ ἔτρεξα στὴν ἄκρη τῆς ὄχθης τοῦ ἕλους. Ἀλλὰ μόλις εἶχα κάμῃ λίγα πηδήματα τὸ παράστημά του ξαναβρέθηκε κοντά μου, ἐνῷ ἐκυμάτιζε ἡ ξεκούμπωτη μπλούζα του. Ἔτρεχε σιωπηλὸς, ὅπως ἐγὼ, μὲ μεγάλα πηδήματα, ποῦ δὲν ἐγνώριζαν τὴν κούρασι καὶ ἀθόρυβα ἀναπηδοῦσαν πίσω μας ἡ μαῦρες σκιές μας ἀπάνω στὸ νεοθερισμένο χωράφι.

Στὴ τελευταία ἀγωνία τοῦ θανάτου ἀγκομαχοῦσε ὁ κώδων τοῦ κινδύνου καὶ ἐφώναζε σὰν ἄνθρωπος, ποῦ δὲν περιμένει πιὰ καμμιὰ βοήθεια, ποῦ δὲν τὸν ἐμψυχώνει πιὰ καμμιὰ ἐλπίδα. Καὶ σιωπηλοὶ, χωρὶς νὰ γνωρίζωμε τὸ σκοπό μας, ἐτρέχαμε μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ ἡ μαῦρες σκιές μας ἀναπηδοῦσαν ἐμπαικτικὰ ἀργὰ ἀπὸ πίσω μας....

ΤΕΛΟΣ

Η ΣΙΩΠΗ

1

Τὴ σεληνοφώτισιη ἐκείνη νύχια τοῦ Μάη, ποῦ ἔψαλλαν τ' ἀηδόνια, ἐμπῆκε ἡ κυρία Ὄλγα στὸ γραφεῖο τοῦ συζύγου της -- τοῦ πάτερ Ἰγνατίου. Τὸ πρόσωπό της εἶχε τὴν ἔκφρασι μεγάλης λύπης καὶ ἡ μικρὰ λάμπα ἔτρεμε στὸ χέρι της. Ἐπλησίασε τὸν ἄνδρα της, τὸν ἔγγιξε στὸν ὦμο καὶ εἶπε· «Πατέρα, ἔλα στὴ Βέρα».

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι, τὴν ἐκύτταξε μέσ' ἀπὸ τὰ γυαλιά του, ἀπὸ κάτω πρὸς τ' ἀπάνω· τὴν ἐκύτταξε ἀρκετὰ καὶ κατάματα, ἕως ὅτου ἐκείνη τέλος ἀφῆκε νὰ πέσῃ τὸ ἐλεύθερο χέρι θλιβερά, ἔβαλε τὴ λάμπα στὸ τραπέζι καὶ κατέπεσε στὸ χαμηλὸ ντιβάνι.

«Τί ἄ - σπλα - χνοι ποῦ εἶσιε καὶ καὶ οἱ δυό σας -- σὺ καὶ ἐκείνη», ἐπρόφερε μὲ τόνο γεμᾶτο ἀπελπισία τὶς τρεῖς συλλαβές· ἄ - σπλα - χνοι καὶ στὸ ἀγαθό, καλοθρεμμένο πρόσωπό της διεγράφη ὀδυνηρὸς μορφασμὸς ἔντονης λύπης καὶ βαθειᾶς ὀργῆς, σὰν νὰ ἤθελε μὲ τὴν ἔκφρασι τοῦ προσώπου της νὰ δείξῃ καὶ νὰ βεβαιώσῃ πόσο τρομερὰ ἄσπλαχνοι ἦταν καὶ οἱ δύο -- ὁ ἄνδρας της καὶ ἡ κόρη της.

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐχαμογέλασε περιφρονητικὰ καὶ ἐσηκώθη. Ἔκλεισε τὸ βιβλίο, ἔβγαλε τὰ γυαλιά, τὰ ἔβαλε στὴ θήκη καὶ ἐστάθη σκεπτικὸς ὄρθιος. Τὰ μακρυὰ ἄσπρα γένεια του, ποῦ ἀνάμεσά τους περνοῦσαν ἀσημένιες κλωστὲς, ἔπεφταν μὲ ὡραῖα κυματιστὴ γραμμὴ στὸ στῆθος καὶ ἀνυψοῦντο ἀγάλια καθὼς ἀνέπνεε τὸ στῆθός του.

«Πᾶμε -- λοιπὸν», εἶπε.

Ἡ κυρία Ὄλγα ἐσηκώθη γρήγορα ἀπὸ τὸ ντιβάνι καὶ παρεκάλεσε μὲ θωπευτικὸ, δειλὸ πόνο· «Μονάχα μὴ τὴ μαλώσῃς, πατέρα! Ξέρεις δὰ, πῶς εἶνε....»

Τὸ δωμάτιο τῆς Βέρας ἦταν ἐπάνω, στὸ μεσαῖο πάτωμα καὶ ἡ στενὴ ξύλινη σκάλα ἐλύγιζε καὶ ἐστέναζε στὰ βαρειὰ βήματα τοῦ πάτερ Ἰγνατίου. Ψηλὸς καὶ παρασιτικὸς ἔσκυβε τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μὴ κτυπήσῃ στὰ δοκάρια τοῦ ἐπάνω πατώματος καὶ τὸ πρόσωπό του εἶχε ἔκφρασι ἀηδίας ὅταν ἄγγιζε τὴ νυχτικιὰ τῆς γυναίκας του. Ἤξερε, ὅτι καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ συνομιλία μὲ τὴ Βέρα δὲν θὰ ἔβγαινε τίποτε.

«Τί θέλετε;» εἶπε ἡ Βέρα, ἐνῷ ἐσήκωσε τὸ ἕνα γυμνὸ χέρι στὰ μάτια. Τὸ ἄλλο ἦταν ἁπλωμένο στὴν ἄσπλη καλοκαιρινὴ κουβέρτα καὶ δὲν διεκρίνετο ἀπ' αὐτὴ -- ἄσπρο, διαφανὲς, ψυχρό.

«Βέρα, ἀγάπη μου....» ἄρχισε ἡ μητέρα, ἔβγαλε λυγμὸ καὶ ἐσιώπησε.

«Βέρα!» εἶπε ὁ πατέρας καὶ ἐμαλάκωσε τὴ ξερὴ καὶ αὐστηρὴ φωνή του. «Βέρα, πές μας ἐπὶ τέλους, τί ἔχεις;»

Ἡ Βέρα ἐσιώπησε.

«Βέρα, δὲν ἀξίζομε, λοιπὸν, τὴν ἐμπιστοσύνη σου -- ἡ μητέρα καὶ γώ; Δὲν σ' ἀγαποῦμε, λοιπόν; Καὶ μπορεῖ νὰ σοῦ εἶνε κανεὶς ἄλλος ἀγαπητότερος ἀπὸ μᾶς; Πές μας τὸν πόνο σου -- θ' ἀνακουφισθῇς -- πίστεψε στὴ πεῖρα μου. Καὶ θ' ἀνακουφίσῃς καὶ μᾶς.... Δὲς πόσο ὑποφέρει ἡ

γρηὰ μητέρα σου....»

«Βερίτσα....»

«Καὶ γιὰ μένα....» ἡ ξερὴ, αὐστηρὴ φωνὴ ἔτρεμε, σὰν νὰ εἶχε ραγίσῃ κάτι σ' αὐτὴ -- καὶ γιὰ μένα, νομίζεις, ὅτι εἶνε λίγο αὐτό ; Σὰν νὰ μὴ βλέπω, ὅτι κάποιος μεγάλος πόνος σοῦ κατατρώγει τὴν καρδιά....Ἀλλὰ τί εἶδος πόνος ;....Ἐγὼ -- ὁ πατέρας σου -- δὲν τὸν ξέρω ! Μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτό;»

Ἡ Βέρα ἐσιωποῦσε. Μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ ἔψαυε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος τὰ γένεια του, σὰν νὰ ἐφοβεῖτο μήπως ἐχώνοντο ἄγρια ἔξαφνα τὰ δάχτυλά του μέσα καὶ ἐξακολούθησε·

«Χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἐπῆγες στὴ Πετρούπολι. Σὲ καταράσθηκα διόλου γι' αὐτὸ -- σένα τὴν ἄτακτη ; Σ' ἄφησα χωρὶς λεπτά ; Ἢ μπορεῖς νὰ πῇς, ὅι δὲν ἤμουνα καλὸς σὲ σένα ;....Λοιπὸν -- γιατί σωπαίνεις ;....Αὐτὸ σοῦ συνέβη ἀπὸ τὴν Πετρούπολί σου!»

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐσιώπησε καὶ στὴ φαντασία του ἀνέβη κάτι τρομερὰ μεγάλο, γρανιτικὸ, γεμάτο ἀπὸ ἀγνώστους κινδύνους, ἀπὸ ξένους, ἀδιαφόρους ἀνθρώπους. Καὶ ἐκεῖ, μοναχικὴ ἀνυπεράσπιστη, εἶχε πάῃ ἡ Βέρα του· -- ἐκεῖ τὴν ἀφάνισαν. Ἄγριο μῖσος ἀνέβηκε στὴν ψυχή του ἐναντίον τῆς ἀκαταλήπτου, φοβερῆς μεγαλοπόλεως, μαζὶ μ' ἕνα κῦμα θυμοῦ γιὰ τὴν κόρη, ποῦ κατάκειται ἐκεῖ καὶ σιωπᾷ -- ἐπίμονα σιωπᾷ....

«Ἡ Πετρούπολις δὲν ἔχει νὰ κάμῃ τίποτε μ' αὐτὸ», εἶπε ἡ Βέρα γογγυστικὰ καὶ ἔκλεισε τὰ μάτια. «Δὲν ἔχω τίποτε.. Πηγαίνετε καλλίτερα νὰ κοιμηθῆτε -- εἶνε ἀργὰ τώρα».

«Βερίτσα», ἀναστέναξε ἡ μητέρα, «κοριτσάκι μου, ἄνοιξέ μας τὴν καρδιά σου....»

«Ἄχ, μαμᾶ....» τὴν διέκοψε ἀνυπόμονα ἡ Βέρα.

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐκάθησε στὴν καρέκλα κοντὰ στὸ κρεββάτι καὶ ἐγέλασε· «Ἄ ; -- Λοιπὸν, δὲν ἔχεις τίποτε;» ἐρώτησε εἰρωνικά.

«Πατέρα», εἶπε ἡ Βέρα αὐστηρὰ καὶ ἀνεσηκώθη στὸ κρεββάτι, «ξέρεις πολὺ καλὰ πόσο ἀγαπῶ σένα καὶ τὴ μητέρα. Ἀλλὰ....Λοιπὸν -- μοῦ πονεῖ κομμάτι ἡ καρδιά μου ....Θὰ περάσῃ....Ἀλήθεια -- πηγαίνετε καλλίτερα νὰ κοιμηθῆτε. Καὶ γὼ νυστάζω. Καὶ αὔριο....ἢ ὅποτε ἄλλοτε....μιλοῦμε....»

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐσηκώθη ἀπότομα, κατὰ τρόπο ποῦ ἡ καρέκλα ἐκτύπησε στὸν τοῖχο καὶ ἐπῆρε τὴν γυναίκα του ἀπὸ τὸ χέρι.

«Ἔλα!»

«Βερίτσα....»

«Ἔλα σοῦ λέω!» ἐφώναξε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος. «Ἀπηρνήθη πιὰ τὸ Θεὸ -- τί εἴμαστ' ἐμεῖς γι' αὐτή ;....Τί μποροῦμε νά 'μαστε μεῖς γι' αὐτή ;....»

Καὶ σχεδὸν βίαια ἔφερε τὴν γυναῖκά του ἔξω. Μὲ κακία ἐψιθύρισε ἐκείνη, ἐνῷ κατέβαινε τὴ σκάλα· «Οὔ -- οὔ -- οὔ, παπᾶ, δικό σου ἔργο εἶνε ! Τῆς ἔδοσες ἀέρα ! Μονάχα ἀπὸ σένα ἔχει αὐτὸ τὸν τρόπο ! Σὺ πρέπει νὰ ἔχῃς τώρα τὴν εὐθύνη ! Ὤ, δυστυχισμένη, ποῦ εἶμαι!»

Καὶ ἔκλαιε, ἀνοιγόκλειε συχνὰ τὰ μάτια της, δὲν ἔβλεπε τὰ σκαλοπάτια· ἄπλωνε τὸ πόδι της μ' ἕνα διαταγμὸ σὰν νὰ ἦταν τὸ κοντινὸ σκαλοπάτι ἕνα βάραθρο, ὅπου θὰ ἤθελε νὰ πέσῃ μ' εὐχαρίστησι.

Ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν μίλησε πλέον ὁ πάτερ Ἰγνάτιος μὲ τὴν κόρη του καὶ ἐκείνη -- ἐφαίνετο νὰ μὴ τῆς ἔκανε ἐντύπωσι. Ὅπως προτήτερα κατέκειτο τὶς περισσότερες φορὲς στὸ δωμάτιό της ἢ ἐπηγαινοήρχετο ἐκεῖ μέσα ἀνήσυχη καὶ ἔτριβε τὰ μάτια της μὲ τὴ παλάμη της, σὰν νὰ τῆς εἶχε μπῆ κάτι μέσα. Καὶ μεταξὺ τῶν δύο αὐ-

τῶν σιωπηλῶν ἀνθρώπων λυπημένη ἐζοῦσε ἡ παπαδιά, ποῦ τὸ φυσικό της ἦταν ἡ ὁμιλία καὶ ἡ ζωηρότης, μοναχικὴ καὶ ἔρημη καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ καὶ τί νὰ πῇ....

Κάποτε ἡ Βέρα πήγαινε περίπατο. Ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἑδομάδα ἀπὸ τὴν ὁμιλία ἐκείνη ἐβγῆκε ἔξω τὸ βράδυ, ὅπως συνήθως. Ζωντανὴ δὲν τὴν ξαναεῖδαν -- ἐρρίφθη ἐκεῖνο τὸ βράδυ στὸ τραῖνο καὶ τὴν ἔκαμε λυῶμα.

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος τὴν ἔθαψε ὁ ἴδιος. Ἡ κυρία Ὄλγα δὲν ἐπῆγε στὴν ἐκκλησία· ὅταν ἔμαθε τὸ θάνατο τῆς κόρης της, τῆς ἦρθε ἀποπληξία. Κατέκειτο στὸ κρεββάτι της, μὲ παραλυμένα χέρια, πόδια καὶ γλῶσσα, ἐνῷ σύγχρονα δίπλα της, ἀπὸ τὸ κωδωνοστάσιο ἐσήμαινε νεκρικὰ ἡ καμπάνα. Ἄκουσε τοὺς ἀνθρώπους νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἄκουσε τὶς ψαλμωδίες μπροστὰ στὰ παράθυρά της καὶ θέλησε νὰ σηκώσῃ τὸ χέρι της νὰ κάμῃ τὸ σταυρό της -- ἀλλὰ τὸ χέρι δὲν ὑπήκουσε....Θέλησε νὰ πῇ· Στὸ καλό, Βερίτσα....ἀλλὰ βαρειὰ σὰν μυλόπετρα ἦταν ἡ γλῶσσα της στὸ στόμα ....Καὶ ἡ στάσι της ἦταν τόσο ἤρεμη καὶ εἰρηνική, ὅπου καθεὶς, ποῦ τὴν ἔβλεπε ἔτσι, θὰ ἐσκέπτετο· -- ἀναπαύεται κοιμᾶται ἕνας ἄνθρωπος. Μονάχα τά μάτια της ἦταν ἀνοιχτά.

Στὴ κηδεία εἶχαν πάῃ πολλοὶ ἄνθρωποι στὴν ἐκκλησία-- γνώριμοι καὶ μὴ τοῦ πάτερ Ἰγνατίου -- καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος ἐλυπεῖτο τὴ Βέρα, ποῦ εἶχε πεθάνῃ ἕνα τόσο τρομερὸ θάνατο καὶ προσπαθοῦσε ν' ἀνακαλύψῃ στὴ φωνὴ καὶ τὰς κινήσεις τοῦ πατέρα ἴχνη τοῦ μεγάλου του πόνου. Κανεὶς δὲν ἀγαποῦσε τὸν πάτερ Ἰγνάτιο, γιατί ἦταν σκληρὸς καὶ ὑπερήφανος καὶ ἀνηλεὴς στοὺς ἁμαρτωλούς, ἐνῷ ὁ ἴδιος ἦταν φθονερὸς καὶ ἄπληστος καὶ ποτὲ δὲν ἄφινε εὐκαιρία νὰ μὴν ἔπαιρνε μπόλικα ἀπὸ τὸ ποίμνιό του. Καὶ εὐχαρίστως θὰ τὸν ἔβλεπαν ὅλοι νὰ ὑποφέρῃ καὶ νὰ εἶνε

κατασυντριμμένος, καταλυπημένος ἀπὸ τὸ φοβερὸ συναίσθημα, ὅτι ἦταν διπλὰ ἔνοχος γιὰ τὸ τρομερὸ τέλος τῆς κόρης του· σὰν σκληρὸς πατέρας, ποῦ ἦταν καὶ σὰν κακὸς παπᾶς, ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ φυλάξῃ ἀπὸ τέτοια ἁμαρτία τὸ παιδί του. Καὶ ὅλοι τὸν ἐκύτταζαν μὲ προσοχὴ καὶ ἐρευνητικά· ἀλλὰ ἐκεῖνος ἔνοιωθε αὐτὰ τὰ βλέμματα στὴ πλάτη του, ἀνθίστατο περισσότερο ἀπελπισμένα στὸ πόνο του, ἐκρατοῦσε αὐτὴ τὴ φαρδειὰ πλάτη περισσότερο ἴσια καὶ ἄκαμπτη καὶ δὲν ἐσυλλογίζετο τόσο πολὺ τὴν τεθαμένη κόρη ὅσο τὴν ἐπίμονη διατήρησι τῆς πεισματάρικης ἀξιοπρεπείας του.

«Κακοβρασμένος παπᾶς!» εἶπε, κουνῶντας τὸ κεφάλι πρὸς τὸ μέρος του, ἕνας μαραγκὸς, ποῦ δὲν τοῦ εἶχε πληρώσῃ τὰ περβάζια παραθυριῶν, ποῦ τοῦ ἔφτιαξε.

Καὶ ἔτσι, ἴσιος καὶ αὐστηρὸς ἐβάδισε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος πίσω ἀπὸ τὸ πτῶμα στὸ τάφο καὶ ἔτσι ἐγύρισε πίσω. Καὶ μονάχα στὸ κατῶφλι τοῦ δωματίου, ὅπου κατέκειτο ἡ γυναῖκα του, ἔσκυψε λίγο τὴν πλάτη του· -- ἀλλὰ αὐτὸ μπορεῖ καὶ νὰ ἔγινε ἴσως γιατί ὅλες ἡ πόρτες ἦταν τόσο χαμηλὲς γιὰ τὸ ψηλό του ἀνάστημα. Καθὼς ἐμπῆκε ἀπὸ τὸ ζωηρὸ φῶς τοῦ ἥλιου μέσα στὸ μισοφωτισμένο δωμάτιο, δὲν μπόρεσε νὰ δῇ ἀμέσως τὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας του καὶ ὅταν τὸ εἶδε, ἔμεινε ἔκπληκτος ποῦ ἦταν τόσο ἤρεμο καὶ χωρὶς δάκρυα. Στὰ μάτια της δὲν ἦταν οὔτε θυμὸς, οὔτε πόνος -- ἦταν ἄφωνα καὶ ἐσιωποῦσαν βαρειὰ σὰν μολύβι, ἐπίμονα, καθὼς καὶ ὅλο τὸ παχὺ, ἀνίσχυρο σῶμα, ποῦ εἶχε πέσῃ βαθειὰ στὸ πουπουλένιο κρεββάτι.

«Λοιπὸν -- πῶς νοιώθεις τὸν ἑαυτό σου;» ἐρώτησε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος.

Ἀλλ' αὐτὰ τὰ χείλη ἦταν βουβά· καὶ τὰ μάτια ἐσιωποῦσαν. Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἔβαλε τὸ χέρι στὸ μέτωπο τῆς Ὄλγας· ἦταν κρύο καὶ ὑγρὸ καὶ ἡ ἄρρωστη γυναῖκα δὲν

ἔδειξε κανὲν σημεῖο, ὅτι εἶχε νοιώσει ἐκείνη τὴν ἐπαφή. Καὶ ὅταν ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἀπέσυρε τὸ χέρι του, τὸν ἐκύτταξαν δυὸ σκοῦρα, βαθειὰ μάτια, σχεδὸν μαῦρα ἀπὸ τὰ βλέφαρα, ποῦ εἶχαν πλατύνη -- καὶ οὔτε λύπη, οὔτε ὀργὴ ἔβλεπε κανεὶς σ' αὐτά....

«Λοιπὸν -- πηγαίνω στὸ γραφεῖο μου», εἶπε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος, ποῦ εἶχε παγώση ἀπὸ τὸ φόβο του.

Ἐπέρασε ἀπὸ τὸ καλὸ δωμάτιο, ὅπου ὅλα ἦταν καθὼς πάντα καθαρὰ καὶ τακτικὰ -- ἡ ψηλὲς πολυθρόνες μὲ τ' ἄσπρα σκεπάσματά τους σὰν πιώματα μὲ τὰ σάβανά τους. Στὸ μοναχικὸ παράθυρο ἐκρέμετο ἕνα συρματένιο κλουβὶ -- ἀλλὰ ἀδειανὸ μὲ ὁλάνυχτη τὴ πόρτα.

«Νασταοία!» ἐφώναξε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος καὶ χονδρὴ ἀντήχησε ἡ φωνή του στὸ σιγηλὸ χῶρο, ποῦ ἐφαίνετο σαστισμένος πῶς μποροῦσαν νὰ φωνάζουν μετὰ τὸ θάψιμο τῆς κόρης. «Νασταοία», φώναξε σιγότερα, «ποῦ εἶνε τὸ καναρίνι;»

Ἡ μαγείρισσα, τόσο κλαμένη, ποῦ ἡ μύτη της ἔλαμπε στὸ πρόσωπό της σὰν κοκκινογοῦλι, ἀπήντησε βάναυσα· «Ποῦ θέλεις νᾶνε; -- ἐπέταξε».

«Γιατί τὸ ἀφήκατε νὰ πετάξη;» Καὶ ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐμάζεψε τὰ φρύδια ἀπειλητικά.

Τὴ Νασταοία τὴν ἐπῆραν τὰ δάκρυα, ἐσφούγγισε τὰ μάτια με τὴς ἄκρες τοῦ κεφαλομαντηλιοῦ της καὶ ἐραύλισε·

«Τὸ κάλεσε....ἡ ψυχὴ τῆς δεσποινίδας...πῶς μπορούσαμε....λοιπὸν....νὰ τὸ κρατήσουμε;»

Καὶ στὸν πάτερ Ἰγνάτιο ἐφάνη, ὅτι πραγματικὰ τὸ ζωηρὸ κίτρινο πουλάκι, ποῦ ἐκελαδοῦσε πάντα μὲ τὸ κεφαλάκι τόσο νόστιμα γυρμένο δίπλα, ἀνήκει ἐκεῖ ποῦ ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς Βέρας καὶ ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς πῶς ἡ Βέρα εἶχε πεθάνη, ἂν ἦταν ἐδῶ ἀκόμα τὸ πουλὶ,

στὸ κλουβί του. Καὶ ὁ θυμός του τὸν συνεκλόνισε περισσότερο καὶ ἐφώναξε· «Ἔξω!» -- καὶ καθὼς ἡ Νασιασία δὲν μποροῦσε νὰ βρῇ ἀμέσως τὴν πόρτα, ἐπρόσθεσε·

«Βλάκα!»

2

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς κηδείας σιγὴ ἔγινε στὸ μικρὸ σπίτι τοῦ παπᾶ. Δὲν ἦταν σιγή· γιατί σιγὴ εἶνε ἀπόλυτη ἔλλειψις ἤχων, ἐνῷ ἐκεῖνοι ποῦ ἐσιγοῦσαν ἐκεῖ, μποροῦσαν νὰ μιλήσουν, καὶ -- μονάχα δὲν ἤθελαν. Ἔτσι ἐσκέπτετο ὁ πάτερ Ἰγνάτιος, ὅταν ἔμπαινε στὸ δωμάτιο τῆς γυναίκας του καὶ συναντοῦσε τὸ ἄφωνο, ἐπίμονο βλέμμα της, αὐτὸ τὸ τρομερὸ βλέμμα -- τόσο βαρύ, σὰν νὰ εἶχε μεταβληθῇ ὁλόκληρος ὁ ἀέρας γύρω της σὲ μολύβι καὶ ἐπίεζε τὸ κεφάλι καὶ τοὺς ὤμους. Ἔτσι ἐσκέπτετο ἐνῷ ἐκύτταζε τὴς νότες τῆς κόρης του, ὅπου εἶχε μείνῃ συνάμα χαραγμένη ἡ φωνή της, τὰ βιβλία της, τὴν εἰκόνα της....τὴ μεγάλη χρωματιστὴ εἰκόνα, ποῦ εἶχε φέρῃ ἀπὸ τὴν Πετρούπολι. Καθὼς ἐκύτταζε αὐτὴ τὴν εἰκόνα ἐσχηματίσθη στὸν πάτερ Ἰγνάτιο μιὰ ἰδιαίτερη, ὡρισμένη ἀλληλουχία ἰδεῶν· πρῶτα ἐκύτταξε τὸ μάγουλο, ποῦ ἐφωτίζετο στὴν εἰκόνα ζωηρὸ καὶ ἔδειχνε πάντα τὴ ματωμένη ἀμυχή, ποῦ εἶχε κατόπιν ὡς πτῶμα καὶ πῶς εἶχε γίνῃ τότε δὲν μποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ. Καὶ κάθε φορὰ ξανασυλλογίζετο· αὐτὴ ἡ ἀμυχὴ ἂν ἦταν ἀπὸ κτύπημα οὖ τραίνου, τότε θὰ εἶχε γίνῃ λυῶμα ὁλόκληρο τὸ κεφάλι· -- ἀλλ' αὐτὸ εἶχε μείνῃ ὁλόκληρο καὶ ἄθικτο στὸ πτῶμα.... Ἴσως κάποιος νὰ ἐπάτησε τὸ μάγουλο, μέσα στὴ συγκίνησι, ὅταν βρῆκαν τὸ πτῶμα στὸ σκοτάδι· ἴσως νὰ τὴν ἐτσαγκρούνισε κάποιος τὴν ὥρα ποῦ τὴν ἐσήκωναν;.... Ἐν τούτοις ἦταν τόσο φρικτὸ νὰ θυμᾶται κανεὶς πολὺ τὴν τρομερὴ ἐκείνη θέσι

καὶ ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐπροχωροῦσε στὰ μάτια τοῦ πορτραίτου. Ἦταν μαῦρα καὶ ὥμορφα, μὲ μακρυὰ μιτόκλαδα, ποῦ ἔρριχναν βαθειὰ σκιά, ὥστε ἡ κόρες ἐφαίνοντο ἀστραφτερότερα λευκὲς καὶ σὰν σὲ μαῦρα πένθιμα πλαίσια. Μιὰ παράξενη ἔκφρασι τοὺς εἶχε δόσῃ ὁ ἄγνωστος, ἀλλὰ ὁ ἱκανὸς τεχνίτης· σὰν νὰ ἐκυμαίνετο ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ μάτια καὶ στὸ σημεῖο, ποῦ ἐκύτταζαν, ἕνας λεπτότατος, διαφανὴς ἀτμώδης πέπλος· ἀπάνω κάτω ὅπως στὸ σκέπασμα ἑνὸς πιάνου ἐλαφρὸ στρῶμα σκόνης τοῦ καλοκαιριοῦ ἐλαττώνει τὴ λάμψι τοῦ βερνικωμένου ξύλου. Καὶ σ' ὅποια θέσι ἔβαζε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος τὴν εἰκόνα -- αὐτὰ τὰ μάτια τὸν ἀκολουθοῦσαν πάντα μὲ τὸ βλέμμα τους, ποῦ δὲν μιλοῦσε, ἀλλὰ -- ἐσιωποῦσε· καὶ αὐτὴ ἡ σιωπὴ ἦταν τόσο φανερή, ὥστε σχεδὸν μποροῦσε κανεὶς νὰ τὴν ἀκούσῃ. ....Καὶ σιγὰ-σιγὰ ἐφαντάζετο ὁ πάτερ Ἰγνάτιος -- ὅτι ἀκούει ἀλήθεια αὐτὴ τὴ σιωπή....

Κάθε πρωΐ, ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία ἔμπαινε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος στὸ καλὸ δωμάτιο, ἐκύτταζε μὲ μιὰ ματιὰ τὸ ἀδειανὸ κλουβὶ στὸ παράθυρο καὶ ὅλη τὴν τόσα χρόνια γνωστὴ ἐπίπλωσι τοῦ δωματίου, ἐκάθητο σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πολυθρόνες καὶ ἄκουγε -- τὴ σιωπὴ τοῦ σπιτιοῦ....Αὐτὸ ἦταν ἐντελῶς παράξενο· -- Τὸ κλουβὶ ἐσιωποῦσ' ἐλαφρὰ καὶ τρυφερὰ καὶ ἄκουγε κανεὶς νὰ βγαίνῃ ἀπ' αὐτὴ τὴ σιωπὴ καθαρὰ λύπη καὶ δάκρυα καὶ πολὺ μακρυνό, ἀπὸ πολὺ καιρὸ πεθαμένο, χαρωπὸ γέλοιο....Ἡ σιωπὴ τῆς κυρίας Ὄλγας, πραϋντικὰ κλεισμένη στοὺς τοίχους τοῦ δωματίου της, ἦταν ἐπίμονη, βαρειὰ σὰν μολύβι καὶ προξενοῦσε φρίκη -- τόση φρίκη προξενοῦσε, ποῦ ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐπάγωνε ἀκόμη καὶ τὶς θερμότερες μέρες τοῦ καλοκαιριοῦ. Παρατεταμμένη, κρύα ὅπως ὁ τάφος, ἦταν ἡ σιωπὴ τῆς κόρης ....σὰν νὰ ἦταν αὐτὴ ἡ σιωπὴ ἡ ἰδία ἕνα βάσανο καὶ ποθοῦσε διάπυρα νὰ μιλήσῃ....καὶ κάτι -- ἰσχυρὸ καὶ βαρὺ

σὰν μιὰ μηχανὴ τὴν κρατοῦσε ἀσάλευτη σφιχτὰ καὶ ἐτεντώνετο πάντα σ' ἕνα λεπτό, ἀτελείωτο σύρμα....καὶ κάπου -- σὲ πολὺ μακρυνὸ τέλος ἐδονεῖτο αὐτὸ τὸ σύρμα καὶ ἐβομβοῦσε...ἀνάλαφρα, δειλὰ παραπονετικά....Καὶ ὁ πάτερ Ἰγνάτιος μὲ χαρὰ καὶ τρόμο στὴν καρδιὰ ἐδέχετο μὲ τεντωμένα αὐτιὰ αὐτὸν τὸν ἦχο ποῦ μόλις ἐγεννᾶτο καὶ περίμενε σηρίζοντας τὰ χέρια στὰ στηρίγματα τῆς πολυθρόνας, μὲ τὸ κεφάλι γυρμένο μπροστά, νὰ μεγαλώσῃ καὶ ν' ἀναπτυχθῇ ἐκεῖνος ὁ ἦχος, νὰ τὸν πλησιάσῃ.... Καὶ ὅμως ἐχαλοῦσε καὶ -- ἐσιωποῦσε.

«Μωρίες!» ἐμουρμούριζε θυμωμένος ὁ πάτερ Ἰγνάτιος καὶ ἐσηκώνετο ἀπὸ τὴν πολυθρόνα, πάντα ψηλὸς καὶ μεγαλόσωμος. Ἀπὸ τὸ παράθυρο ἔβλεπε τὴν πλατεῖα τῆς ἀγορᾶς, μὲ τὸ πληκτικό της λιθόστρωτο ἀπὸ συμμετρικὰ στρογγυλὰ λιθάρια, ποῦ ἐγειτόνευε ἀπέναντι μὲ μακρὺ, χωρὶς παράθυρα μονότονο ἐπίσης τοῖχο μιᾶς σιταποθήκης. Στὴ γωνία ἐκεῖ ἔστεκεν ἕνας ἁμαξᾶς μὲ τὴν ἅμαξά του παληᾶς ἐποχῆς· ἔμοιαζε στὸ φῶς τοῦ ἥλιου μ' ἕνα χρωματιστὸ ἀγαλματάκι ἀπὸ πορσελλάνα καὶ δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ κανεὶς τί περίμενε· διαβάτες δὲν ἐφαίνοντο πολλὲς ὧρες.

3

Ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μιλοῦσε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος πολύ· στὸ κοινοτικὸ συμβούλιο, μὲ τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου γιὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, μὲ γνωστοὺς, ὅταν ἔπαιζε κάποτε μιὰ παρτίδα σὐϊστ. Ὅταν ἐγύριζε στὸ σπίτι, τοῦ ἐφαίνετο σὰν νὰ εἶχε σιωπήσῃ ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα. Αὐτὸ ἐγίνετο γιατί ὁ πάτερ Ἰγνάτιος δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσῃ μὲ κανένα ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο γιὰ τὸ κύριο ζήτημα -- γιὰ κεῖνο, ποῦ μονάχα σ' αὐτὸν ἐφαίνετο ἀκόμα σπουδαῖο, γιὰ ἐκεῖνο ποῦ

ἐσυλλογίζετο τὴς νύχτες· Γιατί νὰ πέθανε ἡ Βέρα;....

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος δὲν ἤθελε νὰ καταλάβῃ, ὅτι ἦταν ἀδύνατο πλέον νὰ τὸ μάθῃ κανεὶς καὶ ἐσκέπτετο ἐπίμονα, πεισματικὰ -- μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ μάθῃ ἀκόμα. Κάθε νύχτα -- καὶ τώρα ἀγρυπνοῦσε ὅλες τὴς νύχτες -- ἀναπολοῦσε κάθε στιγμὴ, ποῦ ἐστέκετο μὲ τὴ γυναῖκα του στὸ κρεββάτι τῆς Βέρας καὶ τὴν παρακαλοῦσε· «Πές το!» Καὶ ὅταν ἔφθανε σ' αὐτὴ τὴ θέσι μέσα στὶς ἀναμνήσεις του, δὲν τοῦ ἐφαίνοντο ὅλα πλέον ὅπως εἶχαν γίνῃ. Τὰ κλειστὰ μάτια του, κρατῶντας στὸ σκοτάδι τὴν ζωντανὴ, ἄλυπη εἰκόνα ἐκείνης τῆς νύχτας, ἔβλεπαν τὴ Βέρα νὰ σηκώνεται στὸ κρεββάτι, νὰ χαμογελᾷ, νὰ μιλῇ....Ἀλλὰ -- τί ἔλεγε;....Καὶ ἐκείνη ἡ λέξι, ποῦ δὲν ἐπρόφερε ἡ Βέρα, ποῦ ὅλα θὰ τὰ ἐξηγοῦσε καὶ θὰ τὰ ἔλυε, ἐφαίνετο τόσο κοντὰ, τόσο κοντὰ....ὥστε ἀσφαλῶς βέβαια θὰ τὸ ἄκουγε κανεὶς, ἂν ἐπέντωνε τὸ αὐτὶ καὶ κρατοῦσε τὴν ἀναπνοή του....Ὄχι! -- Καὶ ἦταν συνάμα τόσο μακρυὰ, τόσο ἀνέλπιστα μακρυά....Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἀναπηδοῦσε ἀπὸ τὸ κρεββάτι, ἅπλωνε τοὺς γρόνθους του, τοὺς ἐκινοῦσε μὲ περιπάθεια καὶ παρακαλοῦσε· «Βέρα!....»

Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦταν -- σιωπή....

Ἕνα βράδυ ἐμπῆκε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος στὸ δωμάτιο τῆς γυναίκας του, ποῦ εἶχε μιὰ βδομάδα νὰ τὴν δῇ, ἐκάθησε στὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ καὶ εἶπε γυρίζοντας τὸ πρόσωπό του γιὰ νὰ μὴ συναντήσῃ τὸ βαρὺ, ἐπίμονο βλέμμα της· «Μητέρα! -- θέλω νὰ μιλήσω μαζί σου γιὰ τὴ Βέρα. Μ' ἀκοῦς;»

Τὰ μάτια ἐκεῖνα ἐσιώπησαν καὶ ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ὕψωσε τὴ φωνὴ καὶ μίλησε αὐστηρὰ ἐπιτακικὰ -- ὅπως μιλοῦσε στὴν ἐξομολόγησι μὲ τοὺς ἀνθρώπους· «Ξέρω, ὅτι σκέπτεσαι -- πῶς ἐγὼ ἤμουνα ἡ αἰτία νὰ πεθάνῃ ἡ Βέρα. Ἀλλὰ στοχάσου· τὴν ἀγαποῦσα λιγώτερο ἀπὸ σένα; Κρί-

νεις ἀλήθεια παράξενα !....Βέβαια ἤμουν αὐστηρὸς, ἀλλὰ αὐτὸ τὴν ἐμπόδισε ποτὲ νὰ κάνῃ ὅ,τι ἤθελε ; Ἄφησα κατὰ μέρος τὴν πατρικὴ ἀξιοπρέπειά μου, ἔσκυψα ταπεινὸς τὸ κεφάλι μου, ὅταν ἀψήφησε τὴν κατάρα μου..... ἐπῆγ' ἐκεῖ. Καὶ σύ ! -- Σύ....Δὲν τὴν παρεκάλεσες τὸ ἴδιο, νὰ μείνῃ ἐδῶ, δὲν ἔκλαψες, γρηᾶ, καὶ δὲν ἱκέτευσες -- ἕως ὅτου σὲ διέταξα νὰ σιωπήσῃς. Τὴν ἐγέννησα λοιπὸν, τόσο σκληρὴ καὶ σιωπηλή ;.... Δὲν μιλοῦσα πάντα μαζί της γιὰ τὸ Θεὸ, γιὰ τὴν ἀγάπη, γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη ;....»

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἔριξε ἕνα γοργὸ βλέμμα στὰ μάτια τῆς γυναίκας του -- καὶ ἐγύρισε τὸ πρόσωπό του.

«Τί μποροῦσα νὰ κάμω μ' αὐτὴ, ἀφοῦ δὲν ἤθελε νὰ μᾶς πῇ τὸν πόνο της ; Νὰ διατάξω ; -- Διέταξα. Νὰ παρακαλέσω ; -- Παρεκάλεσα. Νομίζεις βέβαια, ὅτι ἔπρεπε νὰ πέσω στὰ γόνατα μπροστὰ στὸ κορίτσι καὶ νὰ κλάψω σὰν γρηὰ γυναῖκα. Τί εἶχε στὸ κεφάλι της ; Τί ἐσκέπτετο ;....Ἀλλὰ πῶς μποροῦσα νὰ ξέρω τί εἶχε στὸ κεφάλι της ;....Σκληρὴ, ἄκαρδη κόρη !....»

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐκτύπησε τὴ γροθιά του στὰ γόνατά του.

«Ἀγάπη δὲν εἶχε -- αὐτὸ ἦταν ! Δὲν θέλω νὰ πῶ τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό μου· -- φυσικὰ εἶμαι τύραννος.... ἀλλὰ σένα....σένα ! -- Μήπως σ' ἀγαποῦσε ; -- Σένα, ποῦ ἔκλαιες πάντα -- ποῦ ἐταπεινώνεσο πάντα μπροστά της;»

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐγέλασε σιγά.

«Σ' ἀγαποῦσε !.... Μάλιστα -- καὶ γιὰ νὰ σὲ κάμῃ νὰ χαρῇς καὶ νὰ παρηγορηθῇς ἐδιάλεξε βέβαια ἕνα τέτοιο θάνατο ; Ἕνα φρικτὸ, ἕνα ντροπιασμένο θάνατο ! Στὸ χῶμα ἀπέθανε, στὴ βρῶμα τοῦ δρόμου....σὰν σκ -- σκυλὶ, ποῦ καθὼς περνᾷ κανεὶς τὸ πατᾷ στὰ μοῦτρα μὲ τὸ πόδι !.....»

Σιγανὴ καὶ βραχνὴ ἀντιηχοῦσε τώρα ἡ φωνὴ τοῦ πάτερ Ἰγνατίου· «Ντρέπομαι ! Νὰ βγῶ στὸ δρόμο -- ντρέπομαι ! Νὰ πλησιάσω στὸ βωμὸ -- ντρέπομαι ! Τὸ Θεὸ ντρέπομαι !....Σκληρὴ, ἀναξία κόρη ! Ἀκόμα καὶ στὸν τάφο μπορῶ νὰ σὲ καταρασθῶ !....»

Ὅταν ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐσήκωσε τὰ μάτια του πρὸς τὴν γυναίκα του, ἐκείνη εἶχε λιποθυμήσῃ καὶ ξαναῆρθε στὸν ἑαυτό της ὕστερα ἀπὸ λίγες ὧρες. Καὶ τότε ἐσιώπησαν τὰ μάτια της καὶ ἦταν ἀδύνατο νὰ μαντέψῃ κανεὶς ἂν ἐθυμᾶτο ἢ ὄχι ὅ,τι τῆς εἶχε πῆ ὁ Ἰγνάτιος....

Τὴν ἴδια νύχτα -- ἦταν μιὰ σεληνοφώτιστη νύχτα Ἰουλίου ἤρεμη, ἀθόρυβη, ζεστὴ -- ἀνέβηκε πατῶντας στὶς μύτες ὁ πάτερ Ἰγνάτιος -- γιὰ νὰ μὴν ἀκούσουν ἡ κυρία Ὄλγα καὶ ἡ νοσοκόμος -- τὴ σκάλα καὶ μπῆκε στὸ δωμάτιο τῆς Βέρας. Τὸ παράθυρο στὸ μεσαῖο πάτωμα δὲν εἶχε ἀνοιχθῆ ἀφ' ὅτου εἶχε πεθάνῃ ἡ Βέρα καὶ ὁ ἀέρας ἐκεῖ μέσα ἦταν ζεστὸς καὶ ξερὸς μ' ἐλαφρὴ ὀσμὴ δαυλοῦ -- ἀπὸ τὴ σιδερένια στέγη, ποῦ στὴ ζέστη τῆς ἡμέρας σχεδὸν ἐπυρακτώνετο. Τὸ δωμάτιο ἔδινε τὴν ἐντύπωσι ἀκατοικήτου, ἐγκαταλελειμένου χώρου, ὅπου τόσο καιρὸ τώρα δὲν εἶχε μπῆ κανεὶς ἄνθρωπος, ἐνῷ τὰ ξύλα τοῦ τοίχου καὶ τὰ ἔπιπλα ἐσκόρπιζαν ὀσμὴ βραδείας, συνεχοῦς σαπίλας. Ἀπὸ τὸ παράθυρο ἔπεφτε τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ σὲ φωτεινὲς γραμμὲς στὸ πάτωμα, ποῦ τὸ ἀντανακλοῦσαν τὰ καθαροπλυμένα σανίδια του, ἔλαμπε σὰν γαλαζωτὸ βραδυνὸ φῶς στὶς γωνίες τοῦ δωματίου καὶ τὸ καθαρὸ ὕσπρο κρεββάτι μὲ τὰ δύο μαξιλάρια ἐπάνω -- ἕνα μεγάλο καὶ ἕνα μικρὸ ἐφαίνετο φασματῶδες καὶ διαφανές....Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἄνοιξε τὸ παράθυρο καὶ μὲ ὁρμητικὸ ρεῦμα ἐχύθη ἀπ' ἔξω δροσερὸς ἀέρας στὸ δωμάτιο, γεμᾶτος μυρωδιὰ σκόνης, ἀπὸ τὸ γειτονικὸ ποτάμι καὶ τὶς ἀνθισμένες φιλῦρες καὶ ἔφερε μέσα τὸν ἦχο μιᾶς ποῦ μόλις ἀ-

κούετο μακρυνῆς χορυδίας· -- μιὰ εὔθυμη συντροφιὰ βέβαια, ποῦ ἐπήγαινε μὲ τὴ βάρκα καὶ τραγουδοῦσε.... Ἡ ὑόρυδα, περπατῶντας ξυπόλυτος, ὅμοιος μὲ λευκὸ φάντασμα, ἐπλησίασε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος τὸ κρεββάτι, ἐγονάτισε καὶ μὲ τὸ πρόσωπο στὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ προσκεφάλου, ὅπου μποροῦσε νὰ ἦταν τὸ πρόσωπο τῆς Βέρας.... Ἔμεινε πολλὴ ὥρα ἐκεῖ· τὸ τραγοῦδι ἀντηχοῦσε δυνατώτερα καὶ ὕστερα ἐσιώπησε -- ἀλλὰ αὐτὸς κατέκειτο πάντα ἐκεῖ ἀκόμα καὶ τὰ μακρυὰ μαῦρα μαλλιά του ἔπεφταν σκορπισμένα στοὺς ὤμους του καὶ στὸ προσκέφαλο....

Τὸ φεγγάρι εἶχε προχωρήσῃ καὶ στὸ δωμάτιο ἔγινε σκότος ὅταν ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐσήκωσε τὸ κεφάλι καὶ ἄρχισε νὰ ψιθυρίζῃ, ἐνῷ ἔβαζε στὴ φωνή του ὁλόκληρη τὴν πύρινη ὁρμὴ μιᾶς τόσο πολὺ καιρὸ ἀγνώστου, τόσο πολὺ καιρὸ συγκρατημένης ἀγάπης καὶ ἀφογκράζονταν τὰ δικά του λόγια, σὰν νὰ μὴ τ' ἄκουγε αὐτὸς, ἀλλὰ ἡ Βέρα.

«Κόρη μου Βέρα! Καταλαβαίνεις βέβαια τί θὰ πῇ κόρη; Κορίτσι μου, καρδιά μου καὶ αἷμά μου, ζωή μου! Ὁ γέρος σου....ὁ γέρο πατέρας, ἄσπρος τώρα, ἀδύνατος πιά....»

Οἱ ὦμοι τοῦ πάτερ Ἰγνατίου ἄρχισαν νὰ τινάζωνται καὶ ὅλο τὸ μεγαλοπρεπές του παράστημα ἔτρεμε. Κατανικῶντας τὴν ἐσωτερικὴ φρίκη ἐψιθύρισε τρυφερὰ σὰν σὲ μικρὸ παιδί· «Ὁ γέρος πατεράκης σου....σὲ παρακαλεῖ.... ὄχι, Βέρα -- σὲ ἱκετεύει. Κλαίει. Δὲν ἔκλαψε ποτέ. Ὁ πόνος σου, παιδάκι, τὰ βάσανά σου -- εἶνε καὶ δικός του πόνος καὶ δικά του βάσανα. Ὤ.... πολὺ περισσότερο ἀκόμα....»

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐκίνησε σιγὰ, μὲ πόνο τὸ κεφάλι.

«Πολὺ, πολὺ περισσότερο, Βερίτσα! Τί εἶνε γιὰ μένα τὸ γέρο ὁ θάνατος; Ἀλλὰ σύ....ἂχ, νὰ ἤξερες μονάχα σὺ ἡ ἴδια πόσο τρυφερὴ, πόσο ἀδύνατη, πόσο ντροπαλὴ

καὶ γλυκειὰ ἤσουνα!....Θυμᾶσαι, ὅταν ἀγκυλώνετο τὸ δαχτυλάκι σου καὶ τὸ αἷμα ἔτρεχε καὶ ἔκλαιγες ἀπὸ τρόμο; Κοριτσάκι μου! Ἀλλὰ μ' ἀγαποῦσες καὶ σὺ, μ' ἀγαποῦσες δυνατὰ -- τὸ ξέρω! Κάθε πρωΐ μοῦ φιλοῦσες τὸ χέρι....Πὲς, πές μου γιὰ τί πρᾶγμα πονεῖ τόσο ἡ καρδίτσα σου;....Κύπτα· μ' αὐτὰ τὰ χέρια θὰ πνίξω τὸν πόνο σου! Εἶνε ἀκόμη δυνατά, Βέρα, αὐτὰ τὰ χέραι!....

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐσήκωσε τὰ μαλλιά του ἀπὸ τὸ μέτωπο.

«Πές τα!»

Εἶχε κολλήσει τὰ μάτια του στὸν τοῖχο.

«Πές τα!»

Στὸ δωμάτιο ἦταν ἡσυχία. Μονάχα ἀπὸ μακρυὰ ἀντηχοῦσε τὸ βραδὺ, διακοπτόμενο σφύριγμα ἑνὸς βαποριοῦ.

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐκύτταξε γύρω του στὸ δωμάτιο μὲ ὁλάνοιχτα μάτια· ἐσήκωσε σιγὰ τὸ χέρι καὶ τὸ ἔφερε μὲ τρεμουλιαστὸ κίνημα στὸ μέτωπο, μὲ τὰ δάχτυλα ἀνοιγμένα καὶ τεντωμένα ἄκαμπτα καὶ ἐμιθύριζε βραχνὰ μὲ συριστικὸ τόνο·

«Πές τοι!»

Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦταν -- σιωπή....

4

Τὴν ἄλλη μέρα ὕστερα ἀπὸ τὸ βιαστικὸ, μοναχικὸ μεσημεριάτικο γεῦμα ἐπῆγε ὁ πάτερ Ἰγνάτιος στὸ νεκροταφεῖο -- τὴν πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν κηδεία τῆς κόρης του. Ἔκανε ζέστη, ψυχὴ δὲν ἦταν ἐκεῖ καὶ τόση ἡσυχία σὰν νὰ ἦταν αὐτὴ ἡ μέρα φωτεινὴ νύχτα. Ἐν τούτοις ἀπὸ συνήθεια ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐβάδιζε ἴσος καὶ ἄκαμπτος, ὅπως πάντα, ἐκύτταζε αὐστηρὰ γύρω του καὶ ἐσκέπτετο -- ὅτι παρ' ὅλα ἦταν πάντα ὁ γέρος, ὑπερήφανος, πάτερ Ἰγνάτιος, ποῦ τὸν ἐφοβοῦντο· δὲν παρατηροῦσε τὴν τρομερὴ ἀδυναμία ποῦ εἶχαν τὰ γόνατά του· οὔτε ὅτι τὰ ὡραῖα μα-

κρυὰ γένεια του εἶχαν ἀσπρίσῃ, σὰν νὰ τὸν εἶχε βρῇ ξαφνικὰ φρικτὴ παγωνιά.... Ὁ δρόμος πρὸς τὸ νεκροταφεῖο ἦταν ἴσιος καὶ ἀνέβαινε μαλακά-μαλακὰ ἕνα ἀνήφορο καὶ στὸ τέλος τοῦ δρόμου ἔλαμπε στὸ φῶς τοῦ ἥλιου τὸ λευκὸ περιστύλιο, ποῦ ἀποτελοῦσε τὴν εἴσοδο τοῦ νεκροταφείου· καὶ ἀνάμεσα ἐκεῖ ἔχαινε τὸ μαῦρο ἄνοιγμα τῆς πύλης, σὰν ἕνα αἰώνια ἀνοιχτὸ χασματῶδες στόμα, πλαισιωμένο ἀπὸ ἄσπρα δόντια, ποῦ ἄστραφταν.

Ὁ τάφος τῆς Βέρας εὑρίσκετο πολὺ μέσα στὸ νεκροταφεῖο, ὅπου ἐτελείωναν οἱ ἀμμόστρωτοι δρόμοι ἀνάμεσα στοὺς τάφους καὶ ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐπερπάτησε ἀρκετὴ ὥρα σὲ μονοπάτια γεμᾶτα χλόη, ποῦ ἀτέλειωτα φειδωτὰ ἔφερναν ἀνάμεσα σ᾽ὁὺς πράσινους λόφους τάφων ποῦ εἶχαν λησμονηθῇ πρὸ καιροῦ καὶ εἶχαν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ ὅλους. Ἐπερνοῦσε ἀκόμη κοντὰ σὲ μνημεῖα γυρμένα ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, πρασινισμένα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία, μόλις ἀναγνωριζόμενα, ἀπὸ σπασμένα κάγκελα τάφων, ἀπὸ βαρειὲς πλάκες, ποῦ εἶχαν μισοχωθῇ στὴ γῆ καὶ ἐφαίνοντο σὰν νὰ ζηροῦσαν νὰ τὴν συμπιέσουν μὲ γεροντικὰ σκυθρωπὴ μοχθηρία. Σ᾽ ἕνα ἀπ᾽ αὐτὰ τὰ λιθάρια ἦταν κολλημένος ὁ τάφος τῆς Βέρας. Εἶχε σκεπασθῇ μὲ καινούργια χλόη, ποῦ εἶχε κιτρινίσῃ τώρα ἀπὸ τὴ ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ· ἀλλὰ τόσο πρασινώτερα ἦταν ὅλα γύρω. Μιὰ σουρβιὰ καὶ ἕνα σφεντάμι ἀγκαλιάζοντο ἀπάνω του χαριτωμένα καὶ μιὰ πολύκλαδη φουντουκιὰ ἄπλωνε ἐκεῖ τὰ εὐλύγιστα κλαδιά της μὲ τὰ χνουδωτὰ τραχιὰ φύλλα σὰν μὲ ἀφελῆ τρυφερότητα παιδιοῦ. Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐκάθησε στὸ γειτονικὸ τάφο γιὰ νὰ πάρῃ ἀναπνοή, ἐκύτταξε μὲ προσοχὴ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸν ἀνέφελο ἄδειο οὐρανό, ὅπου ἐκρέμετο σὲ πλήρη ἀκινησία ὁ πύρινος δίσκος τοῦ ἥλιου....καὶ τώρα μόλις παρετήρησε τὴ βαθειὰ σιγὴ τοῦ νεκροταφείου, ποῦ δὲν ἐσυγκρίνετο μὲ τίποτε,

ἀφοῦ οὔτε ἄνεμος, οὔτε ψιθύρισμα τῶν φθινοπωρινῶν φύλλων δὲν διέκοπτε αὐτὸ τὸ στοχασμὸ τῆς αἰωνιότητος. Καὶ ἀμέσως ἐσκέφθη ὁ πάτερ Ἰγνάτιος, ὅτι αὐτὸ δὲν ἦταν ἡσυχία, ἀλλὰ -- σιωπή· ἐχύνετο μὲ βαρειὰ κύματα ἕως τὸν πλίνθινο τοῖχο, ποῦ περιέβαλε τὸ νεκροταφεῖο, ἐκυλίετο βαρειὰ πέρα καὶ κατέκλυζε τὴν πόλι....καὶ ἐτελείωνε μονάχα ἐκεῖ -- στὰ φρικτὰ ἐκεῖνα μάτια ποῦ ἐσιωποῦσαν ἐπίμονα, πεισματάρικα....

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἀνεσήκωσε μὲ τιναγμὸ τοὺς ὤμους, μὲ ἐσωτερικὴ φρίκη καὶ κατέβασε τὰ μάτια στὸν τάφο τῆς Βέρας. Ἐκύτταξε τὴ χαμηλὴ μαραμένη χλόη ποῦ τὴν εἶχαν βγάλῃ μαζὶ μὲ τὸ χῶμα ἀπὸ ἕνα ἐλεύθερο χωράφι, γεμᾶτο ἀέρα καὶ ποῦ δὲν εἶχε βρῇ καιρὸ ν' ἀρχίσῃ νέα ζωὴ στὴ νέα θέσι πρὸ τοῦ νὰ τὴν προφθάσῃ ὁ θάνατος, ποῦ ἐθριάμβευε ἐδῶ -- καὶ δὲν μποροῦσε, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ νοιώσῃ, ὅτι ἐκεῖ -- κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ μαραμένη χλόη, μόλις δυὸ πῆχες βαθειὰ -- ἔκειτο ἡ Βέρα του!.... Καὶ αὐτὴ ἡ γειτονία τοῦ ἐφαίνετο ἀκατάληπτη, ἀκατανόητη καὶ προξενοῦσε στὴ ψυχή του σύγχυσι καὶ παράξενη ἀνησυχία, ποῦ δὲν τὴν εἶχε δοκιμάσῃ ποτέ. Αὐτὴ, γιὰ τὴν ὁποία τώρα ὁ πάτερ Ἰγνάτιος εἶχε συνηθίσῃ νὰ σκέπτεται, ὅτι εἶχεχαθῇ γιὰ πάντα στὰ σκοτεινὰ βάθη τῆς αἰωνιότητος -- αὐτὴ ἦταν ἐκεῖ, δίπλα....καὶ ἦταν ἀδύνατο νὰ καταλάβῃ, ὅτι ὡστόσο δὲν ἦταν ἐκεῖ καὶ ὅτι ποτὲ πιὰ δὲν θὰ ἦταν ἐκεῖ! Καὶ στὸν πάτερ Ἰγνάτιο ἐφάνη πῶς δὲν εἶχε παρὰ νὰ πῇ μονάχα κάποια λέξι, ποῦ τοῦ ἔκαιε τὰ χείλη καὶ νὰ κάμῃ κάποιο κίνημα, γιὰ νὰ βγῇ ἡ Βέρα ἀπὸ τὸν τάφο καὶ νὰ σταθῇ μπροστά του μὲ χαμόγελο -- ὤμορφη, ψηλὴ καὶ λυγερὴ, ὅπως ἦταν στὴ ζωή....Καὶ δὲν θὰ ἔβγαινε μονάχα αὐτὴ ἀπὸ τὸν τάφο, ἀλλὰ μαζί της ὅλοι οἱ νεκροὶ, ποῦ ἐπερίμεναν γι' αὐτὸ ἐκεῖ, τόσο πλησίον, τόσο φοβερὰ ἐπαισθητὰ, τόσο ἀπίστευτα κοντὰ, μὲ ἐπίσημη

ψυχρὴ σιωπή.

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἔβγαλε τὸ μαῦρο, πλατύγυρο καπέλλο του, ἔσιαξε τὰ μακρυὰ, κυματίζοντα μαλλιά του καὶ εἶπε· «Βέρα!»

Ἦταν ἡ γεροντικὴ φωνή του -- ξερὴ καὶ προστακτικὰ ἀπαιτητικὴ καὶ τοῦ ἐφάνη παράξενο, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπαίτησις, ποῦ ἐξεφράσθη δυναιὰ καὶ καθαρὰ, ἔμεινε χωρὶς καμμιὰ ἀπάντησι.

«Βέρα!»

Δυναιὰ καὶ μὲ πεῖσμα ἐφώναξε αὐτὴ ἡ φωνὴ καὶ ὅταν ἐσίγησε -- ἐφάνη μιὰ στιγμὴ σὰν νὰ ἐπρόκειτο ν' ἀκουσθῇ ἡ ἀπάντησι ἀπὸ κάπου ἐκεῖ κάτω, ἀσαφὴς καὶ ἀόριστη... Καὶ ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἐκύτταξε μιὰ φορὰ ἀκόμα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ἐσήκωσε τὰ μαλλιά του ἀπὸ τ' αὐτιά καὶ ξαπλώθηκε στὴ σκληρὴ καὶ ἀγκαθωτὴ χλόη· «Βέρα, πές το!»

Καὶ μὲ τρόμο νοιώθει ὁ πάτερ Ἰγνάτιος, ὅτι κάτι παγερὸ σὰν τάφος χύνεται στὸ αὐτί του καὶ γγίζει παγερὸ τὸ μυαλό του καὶ ἡ Βέρα μιλεῖ.....ἀλλὰ μονάχα μ' ἐκείνη τὴ μακρυνὴ, μακρυνὴ σιωπή.... Ὅλο τρομερώτερο, ὅλο φοβερώτερο γίνεται ἐκεῖνο τὸ ψῦχος καὶ καθὼς ἀνασηκώνει τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸν σωρὸ τοῦ τάφου, εἶνε χλωμὸς σὰν πεθαμένος καὶ τοῦ φαίνεται, ὅτι ὁ ἀέρας τρέμει καὶ δονεῖται ἀπὸ βροντερὴ σιωπὴ, σὰν νὰ σηκώνεται ἀπὸ αὐτὴ τὴν τρομερὴ θάλασσα μιὰ μανιασμένη ἀνεμοζάλη....Αὐτὴ ἡ σιωπὴ τὸν πνίγει· χύνεται μὲ παγωμένα κύματα ἀπάνω στὸ κεφάλι του καὶ τοῦ κινεῖ μὲ φρικτὸ γαργαλισμὸ τὰ μαλλιά· κατασυντρίβεται στὸ στῆθος του, ποῦ στενάζει ἀπὸ τὴν πίεσί της. Καὶ τρέμοντας μ' ὅλο τὸ σῶμα του, ρίχνοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ βλέμματα γεμᾶτα σπαραγμὸ καὶ ξαφνισμένα, σηκώνεται ὁ πάτερ Ἰγνάτιος σιγὰ ἀπὸ τὸν τάφο καὶ προσπαθεῖ μὲ πολὺ κόπο νὰ κρατηθῇ πάλιν ἴσος

καὶ ἄκαμπτος, νὰ ξαναδώσῃ στὸ κεφάλι του ποῦ ἔτρεμε τὴν ἀξιοπρεπῆ στάσι. Καὶ τὸ κατορθώνει. Μὲ πρόθεσι ἀρ γὰ τινάζει τὴ σκόνη ἀπὸ τὰ γόνατα, φορεῖ τὸ καπέλλο, κάμνει τρεῖς φορὲς τὸ σταυρό του ἀπάνω στὸν τάφο καὶ ἀπομακρύνεται κανονικὰ μὲ σταθερὰ βήματα· ἀλλὰ δὲν ξέρει ποῦ βρίσκεται πιὰ στὸ γνωστό του νεκροταφεῖο καὶ χάνει τὸ δρόμο....

«Ἔχασα τὸ δρόμο», λέγει μὲ χαμόγελο ὁ πάτερ Ἰγνάτιος καὶ σταματᾷ σ' ἕνα σταυροδρόμι ἀπὸ στενὰ μονοπάτια. Ἀλλὰ μονάχα μιὰ στιγμὴ -- καὶ, χωρὶς νὰ σκεφθῇ, στρίβει ἀριστερά, γιατί νὰ περιμείνῃ, νὰ σταθῇ -- δὲν μπορεῖ, δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται!.... Ἡ σιωπὴ τὸν κυνηγᾷ, τὸν κατα διώκει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη....Μὲ κυματισμὸ ἀνεβαίνει ἡ σιωπὴ ἀπὸ τοὺς πράσινους τάφους, ἀναπνέει ἀπὸ τοὺς σκυ θρωπὰ φαιοὺς σταυροὺς καὶ πηγάζει σὲ λεπτά, ἀποπνικτικὰ ρεύματα ἀπὸ ὅλους τοὺς πόρους αὐτῆς τῆς χορτασμέ νης πτώματα γῆς....Ὅλο καὶ γληγωρότερα γίνονται τὰ βήματα τοῦ πάτερ Ἰγνατίου. Ταραγμένος, ζαλισμένος, γυρίζει στὰ ἴδια μονοπάτια, χωρὶς νὰ τὸ προσέχῃ, πηδᾷ σω ροὺς τάφων, σκοντάφτει σὲ κάγκελα, πιάνεται ἀπὸ ἀγκυλώνοντα μεταλλικὰ στεφάνια....Κουρελιάζεται τὸ μαλακὸ ὕφασμα τοῦ φαρδειοῦ φορέματός του....Μονάχα μιὰ σκέψι ἔχει ἀκόμα· νὰ φύγῃ -- νὰ βγῇ ἔξω ἀπὸ ἐκεῖ. Ρίχνεται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ τέλος τρέχει, ἡμιαναίσθητος, πυρέσσων, ὅπως μπορεῖ....παράξενος μὲ τὸ ψηλό του ἀνάστημα στὸ κυματίζον ράσο του, μὲ τ' ἀνεμίζοντα μαλλιά του. Ὅποιος θὰ συναντοῦσε αὐτὴ τὴν ἀνθρώπινη μορφή, τρομαγμένος, θὰ τὴν ἔπαιρνε γιὰ νεκρό, ποῦ ἀνεστήθη ἀπὸ τὸν τάφο, καθὼς ἐπήγαινε μανιασμένη, πηδῶν τας, μὲ ἄγριες χειρονομίες -- γιὰ νεκρὸ ἀναστημένο θὰ ἔπαιρνε κανεὶς αὐτὸ τὸ πρόσωπο, ἂν τὸ ἔβλεπε τόσο παραμορφωμένο ἀπὸ παραφροσύνη, ἂν ἄκουγε αὐτὸ τὸ βαθὺ ἀγ

κομαχητὸ ἀπὸ τὸ λαχανιασμένο στῆθος.

Μὲ μεγάλη φόρα πηδᾷ ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἔξω στὴν ἐλεύθερη πλατεῖα, ὅπου λάμπει λευκὴ στὸν ἥλιο ἡ χαμηλὴ ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου. Στὴ πόρτα της κοιμᾶται στὸ χαμηλὸ πάγκο ἕνα γεροντάκι, καθὼς φαίνεται ἕνας προσκυνητής, ποῦ ἔρχεται ἀπὸ μακρυὰ καὶ δίπλα του σὰν δυὸ πετεινοί, ποῦ μάχονται, πηδῶντας ὁ ἕνας κατὰ τοῦ ἄλλου, μα λώνουν δυὸ γρηὲς ζητιάνες....

Ὅταν ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἔφθασε στὸ σπίτι του, εἶνε νυχτώση τώρα καὶ στὸ δωμάτιο τῆς γυναίκας του ἔφεγγε φῶς. Μὲ τὸ καπέλλο στὸ κεφάλι, σκονισμένο, ξεσχισμένο -- καθὼς ἦταν -- ἐπλησίασε γλήγωρα ὁ πάτερ Ἰγνάτιος στὸ κρεββάτι τῆς γυναίκας του καὶ ἐγονάτισε βαρειά.

«Μητέρα...."Ολγα! -- Εὐσπλαχνίσου με, λοιπόν!....» εἶπε μὲ λυγμὸ, «θὰ τρελλαθῶ!»

Καὶ χτυποῦσε τὸ κεφάλι στὴν ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ καὶ ὠλόλυζε ἀκατάπαυστα, μαρτυρικὰ, σὰν ἄνθρωπος, ποῦ δὲν κλαίει ποτέ. Καὶ ἐσήκωσε τὸ κεφάλι μὲ ξαφνικὴ πεποίθησι -- ὅτι ἀμέσως, ἀμέσως θὰ γίνῃ ἕνα θαῦμα καὶ ἡ γυναίκα του θὰ μιλήσῃ, θὰ τὸν λυπηθῇ, θὰ τὸν παρηγορήσῃ -- θὰ τὸν **ἀναθαρρήσῃ**....

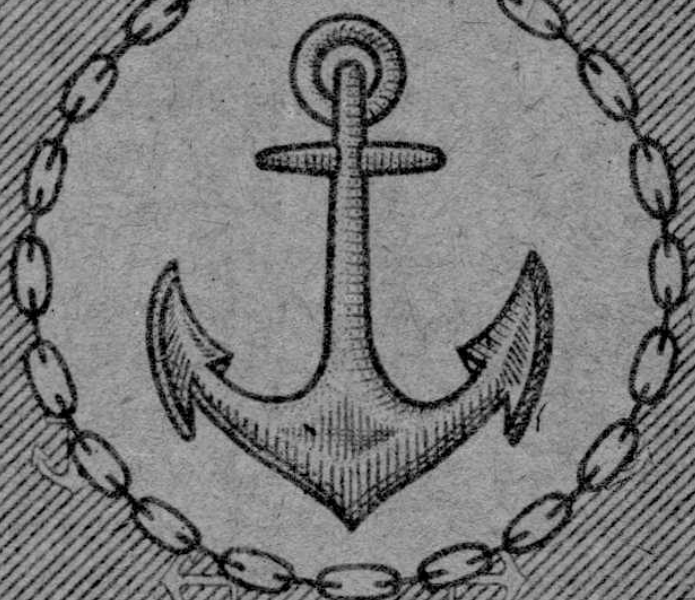
«Μητέρα....γυναῖκα μου!»

Μὲ ὁλόκληρο τὸ μεγάλο σῶμα του στέκεται ἐκεῖ ἀπέναντι στὴ γυναῖκά του καὶ συναντᾷ τὴ ματιὰ τῶν φαιῶν ὀφθαλμῶν, ὅπου δὲν ἦταν τίποτε μέσα· κανεὶς οἶκτος, καμμιὰ παρηγορία....ἀλλὰ καὶ κανεὶς θυμός. Ἴσως τὸν συγχωροῦσε ἡ γυναῖκα του, ἴσως καὶ νὰ τὸν ἐλυπεῖτο.... τὰ μάτια της ὅμως δὲν ἔλεγαν τίποτε, οὔτε οἶκτο, οὔτε συγχώρεσι! Ἦταν ἄφωνα· ἐσιωποῦσαν.....

Καὶ σιωποῦσε ὅλο τὸ σπίτι, ποῦ ἐσκοτείνιασε καὶ ἔμεινε ἀδειανό.

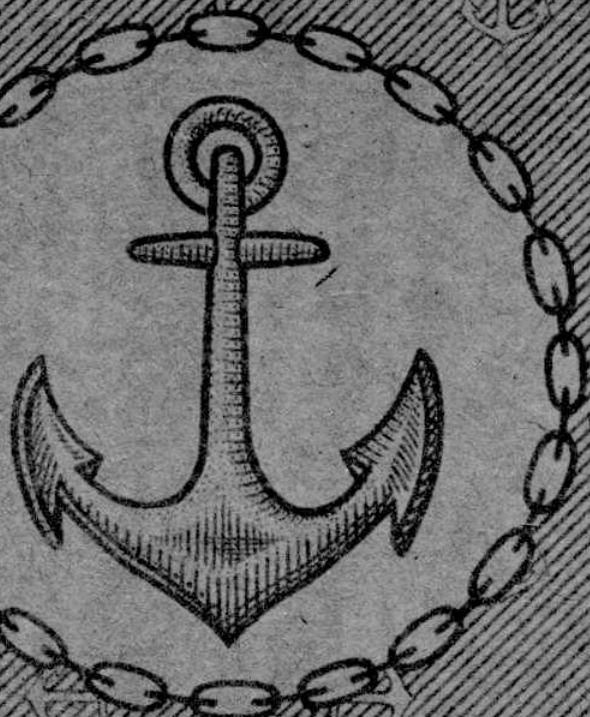
ΤΕΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΓΚΥΡΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΓΚΥΡΑΣ